

ARTHANDBOK

FÄLTSKIKTSARTER FÖR

2:a upplagan (rev)

Stefan Ericsson

Samuel Johnson

Arbetsrapport 364 2011

FÄLTVERSION

Sveriges lantbruksuniversitet
Institutionen för skoglig resurshushållning
Utgivningsort: Umeå
Utgivningsår: 2011

ISSN 1401-1204
ISRN SLU-SRG-AR-364-SE

Innehåll

INLEDNING	3
INLEDNING 2:a UPPLAGAN.....	5
NOT ANGÅENDE REVIDERING AV 2:a UPPLAGAN	6
FÖRTYDLIGANDE: MENYER I NILS INVENTERINGSPROGRAM	6
NÅGRA FÖRKLARADE ORD	7
KÄRLKRYPTOGAMER.....	15
RIS OCH HALVBUSKAR	27
FLYTBLADSVÄXTER OCH I VATTEN NEDSÄNKTA VÄXTER.....	41
ÖRTER MED SVÄRDLIKA BLAD	43
ÖRTER MED FINGRAT SAMMANSATTA BLAD.....	45
ÖRTER MED DJUPT, HANDLIKT INSKURNA BLAD	59
ÖRTER MED PARBLADIGT SAMMANSATTA BLAD	65
ÖRTER MED DJUPT, PARFLIKIGT INSKURNA BLAD	81
ÖRTER MED HELA, SKARPTANDEDE BLAD.....	89
ÖRTER MED HELA, OVAN KALA BLAD MED HELT JÄMN KANT.....	113
ÖVRIGA ÖRTER MED HELA BLAD.....	139
GRAMINIDER	163
ARTREGISTER PER KAPITEL	199
ALFABETISKT ARTREGISTER	205

INLEDNING

Tanken med denna handbok är den skall användas till att identifiera fåltskiktsarterna i NILS i vegetativt tillstånd. Beskrivningarna utgår därför från växternas byggnad, med livsform och basala blad som huvudkaraktärer, och med betoning på kännetecknen som kan ses under hela säsongen. Det förutsätts att användaren har grundläggande kunskaper i kärlväxternas byggnad, men för några termer finns en ordförklaring.

Växterna delas här in i grupper baserade på allmänt utseende och bladform (t ex "flytbladsväxter" och "örter med parbladigt sammansatta blad"). Inom grupperna presenteras de sedan i stort sett i sedvanlig systematisk ordning. De flesta arterna är säkert bekanta för inventerarna, men eftersom bestämningen till stor del måste gå ut på att utesluta växter som inte skall tas upp i NILS, har mycket möda lagts på att lista förväxlingsarter.

Tanken är att man, när man stöter på en obekant växt i en provyta, snabbt med hjälp av några få karaktärer skall kunna placera den i rätt grupp, och sedan kunna kontrollera de kännetecknen som ges för växter man misstänker att det kan vara. I början av varje grupp nämns också växter som återfinns under andra grupper, men som man under vissa förhållanden skulle kunna placera i den aktuella gruppen. Man bör även snegla på beskrivningarna av dessa växter.

I beskrivningarna har viktiga karaktärer strukits under. Detta ger en snabb översikt över det som kännetecknar växten. De flesta växter går att bestämma enbart med dessa karaktärer, förutsatt att man fört dem till rätt grupp. Men ibland, särskilt om växten inte blommar, måste man syna fler detaljer. När man tror sig ha identifierat växten kontrollerar man också under **Förväxlingsrisk**. Växter som där enbart har svenskt namn är fåltskiktsarter i NILS som man kan läsa mer om på annan plats i denna bok. De som också har vetenskapligt namn omfattas inte av NILS eller räknas som buskar. För sådana växter finns det ibland en kort uppgift om utbredning. Det gör det bara om större delen av utbredningen inte sammanfaller med den växttexten handlar om. *Ett exempel:* under **plattlumner** finns två förväxlingsarter, **fjälllumner** och **mattlumner**. Båda har vetenskapligt namn, för de är inte NILS-växter. Eftersom mattlumner överallt är en möjlig förväxlingsart preciseras ej utbredningen, men för fjälllumner nämns det att den huvudsakligen finns i fjälltrakterna. Den som inventerar i södra Sverige kan alltså utesluta fjälllumner som förväxlingsart. Ett stycke som kallas **variation** finns ofta med. Här nämns allt ifrån skillnader mellan arter eller underarter till uppgifter om frekventa hybrider och avvikande blomfärger. Avsikten är att lista sådant som kan vara obekant för en inventerare, och därmed skulle kunna inverka på om huruvida växten skall räknas med i analysen. *Några exempel:* under **fetknoppar** nämns att det finns både gul- vit- och rosablom-

mande arter, eftersom en inventerare som blivit van vid att fetknoppar skall vara gula kan tro att vit fetknopp är en växt som inte skall räknas med; under **revlum-mer** beskrivs underarterna, eftersom det annars är risk att fjällformen uppfattas som någon ovidkommande art; under **plattlumner** nämns underarterna eftersom vissa florer räknar en av dem som en egen art, varför det finns risk att en inventerare med en sådan flora tror att växten skall uteslutas; under **vattenpilört** beskrivs både hur den ser ut när den växer i vatten och hur den ser ut på land, eftersom en inventerare som tidigare bara känner den från den ena miljön, inte för sitt liv kan föreställa sig att den växt han har framför sig också är en vattenpilört.

Tyvär är inte handboken illustrerad. Från början var det tänkt att den skulle vara det, men tiden räckte inte till. För att i någon mån kompensera för detta, hänvisas vid varje art till *Den Nordiska Floran* (Mossberg, B., Stenberg, L. & Ericsson, S., Stockholm 1992). Hänvisningen skrivs som "DNF" följt av sidnummer.

Namnsättningen följer den officiella, svenska namnlistan *Förteckning över svenska kärlväxter* av Thomas Karlsson. (Svensk Botanisk Tidskrift 91: 241–560, dvs häfte 5/1997.). Dessutom finns andra svenska och vetenskapliga namn från de vanligaste flororna med som synonymer (inom parentes). Familjeindelningen följer *Den Nordiska Floran*. Detta för att man skall kunna slå upp beskrivningarna där. Växtfamiljernas karaktärer nämns nämligen inte i denna handbok.

Umeå i juni 2003
Stefan Ericsson

INLEDNING 2:A UPPLAGAN

Efter att ha hängt med i sju år är det nu dags för en andra uppdaterad upplaga av NILS fältskiktskompendium. Ganska stora förändringar i artlistorna har skett. Många arter har tillkommit, inte minst med tanke på THUF med sina egna artlistor, och samtidigt har en del arter av olika skäl plockats bort. Upplägget med en indelning baserad på bladform med egna avdelningar för kärllkryptogamer, dvärgbuskar och graminider är dock kvar. Jag har även försökt att följa Stefan Ericssons ursprungliga faktaspäckade men informella stil, allt för att anpassa texterna till den genomsnittlige NILS-inventerarens redan höga kunskapsnivå. Jag tror att detta kompendium främst används i de fall då vanliga floror inte räcker till. När man i småprovytan har några små bladrosetter utan vare sig stjälk eller blommor. Min förhoppning är att man med hjälp av sin egen erfarenhet och de genomgående beskrivningarna av NILS-arterna i detta kompendium kan komma fram till rätt art även i dessa lite svårare fall.

En förändring från den första upplagan är att utbredningskartorna har fallit bort. Jag har tyvärr inte Stefan Ericssons kompetens eller resurser att göra egna utbredningskartor och har för layoutens och helhetens skull valt att plocka bort dem.

Inte heller denna gång är kompendiet illustrerat men planer finns och jag hoppas att det till någon av de följande säsongerna kan komma en tredje upplaga med pedagogiska bilder på kluvna hår, öppna bladslidor och annat knepigt.

Ett nödvändigt tillägg var att för varje art ange i vilka menyer, eller delinventeringar, den faktiskt finns i. Jag har själv tyckt att det varit något av ett virrvarr att hålla reda på om t.ex. kvanne är med i stora arter, alpina vattendrag eller båda två (rätt svar är det senare) och jag hoppas att detta artkompendium kan underlätta att hålla reda på detta. De olika menyerna som förekommer är småpy (småprovytor), Äbo (ängs och betesmarksarter), stora arter, vattenväxter samt "MOTH-menyerna": rikmarksarter, våtmarksarter, fjällarter och alpina vattendrag.

Ytterligare en liten förändring är att sidhänvisningar till Mossbergs illustrationer är uppdaterade till den Nya nordiska floran (DNNF).

Hoppas att kompendiet faktiskt kommer till användning nu så att allt jobb jag lagt ned på det inte var förgäves. Ha en bra inventeringssommar!

Helsingfors, april 2010
Samuel Johnson

NOT ANGÅENDE REVIDERING AV 2:A UPPLAGAN

Revideringen 2011 omfattar, förutom korrektur och uppdaterad layout, tillägg av schematiska bilder i högerkanten av varje uppslag för de olika kapitlen. Detta för att underlätta för inventeraren att snabbt kunna bläddra till rätt kapitel utan att behöva slå i registret varje gång.

Ett alfabetiskt artregister har även lagts till, förutom artregistret per kapitel (i sidordning).

FÖRTYDLIGANDE: MENYER I NILS INVENTERINGSPROGRAM

De menyer som anges för varje art ingår vid följande inventeringstyper:

Menynamn arthandboken	Menynamn fältmanual	BasNILS	ÄBO	MOTH	LilINILS
Småpy	4 menyer: ormbunskväxter, ris, graminider, örter	X	X	X	X
Äbo	Kärlväxter i ÄBO, MOTH och LilINILS		X	X	X
Stora arter	Stora arter	X	X	X	X
Vattenväxter	Vattenväxter	X*			
Våtmark	Våtmarksväxter**	X	X	X	X
Gräsmark	Gräsmarksväxter**	X	X	X	X
Fjäll	Fjällarter**	X		X	
Alpina vatten	Vattenväxter i alpina vattendrag**	X*			

* Inventeras i basNILS linjeinventering.

** Rikmarksindikatorer vid klassning av Natura-habitat

NÅGRA FÖRKLARADE ORD

Ord som finns på annan plats i listan markeras med en asterisk (*). För några latinska och grekiska ord har en härledning bifogats.

Annuell [“*annuus*” (varar ett år)]. – “Ettårig växt”. En monokarp* som genomgår hela sin livscykel inom ett år. Indelas i sommarannueller* och vinterannueller*. De senare bildar under hösten en bladrosett* som övervintrar, och kan därför på våren likna en bienn*.

Apomikt [“ἀπο” (utan) och “μίξις” (äktenskap)]. – Växter som bildar frön utan verklig befruktning och alltså har könlös förökning. Avkomman har samma genuppsättning som moderplantan, vilket ger upphov till konstanta linjer, så kallade “småarter”, som vanligen är mycket svårskilda. Exempel är daggkåpor och hökfibblor. Det finns flera invecklade förökningssätt som utgör övergångar till könlig förökning, och gränsen är svår att dra.

Axfjäll. – Stödblåd i ax. Betydelsen varierar: hos småsäv avses bladen under axet, medan axfjäll hos starr är de blad som sitter inne i axen, under de enskilda blommorna.

Beståndsbildande. – Ett svåravgränsat begrepp som får tas med en nypa salt. Avser här växter som breder ut sig på stora ytor, och utgör en dominerande part i ett växtsamhälle. Se rugge*.

Bienn [“*biennium*” (en period på två år)]. – “Tvåårig växt”. En vårgroende monokarp* som första året lever som en kraftig bladrosett*, oftast för att bilda en pålrot som lagrar näring till

nästa år. Andra året skjuter växten i höjden och blommar. Oftast vissnar bladrosetten snart det andra året. Det finns flera ledtrådar till att en växt är en bienn: 1. när blomningen påbörjas har den en kraftig, välförankrad rot (ofta pålrot, men inte krypande jordstam*), och rester av en bladrosett* vid basen (ärr, bladkaftsfragment etc); 2. förutom blommande exemplar finns mängder av bladrosetter som inte blommar, och dessa är ej förbundna med jordstammar* eller utlöpare*; 3. på hösten har fruktifierande exemplar en förtvinad, svampig rot och vissna blad, medan till synes sterila rosetter har en frisk, ansvalld rot och fräscha blad.

Bladrosett. – Mer eller mindre kranställda blad i marknivån. I de flesta fall skjuter förr eller senare en stängel* upp från rosetten, men hos en del klonbildande* växter kan det finnas rosetter som aldrig får någon stängel. Växter med rostock* har nästan alltid rosett, men även tuvade* växter kan ha rosett. Gränsen mellan rosettväxter och tuvade växter är alltså diffus (se under tuva*).

Bladskiva. – Den vida, assimilerande eller plana delen av ett blad. Den kan sluta vid bladkaftet, men den kan också vara nedlöpande*.

Bladyta. – Här benämning på “det som hänger ihop och är begränsat av ett skaft”. Varje småblad* i ett sam-

mansatt* blad utgör alltså en bladyta. Ett exempel är strätta, där bladen består av många distinkta bladytor, småblad. Hos växter med hela blad utgör hela bladet en enda bladyta.

Blomfjäll (egentligen "ytterblomfjäll").

– De fjäll som i gräsens småax sitter på utsidan av varje enskild blomma. Minnesregel: "lika många som blom-morna". Kallas i DNF för "ytteragn", men på norska (Lids flora) "inneragn". Se tomfjäll*

Blomställning. – Hela blomsamlingen med grenar och stödblåd*. Innefattar alltså inte blomstängeln* nedanför nedersta blomgrenen.

Blomstängel. – Skott som kommer från grenar eller revor* och bär blommor, se stängel*.

Cilie ["*cilium*" (ögonfrans)]. – Mycket små hår. Skiljs från glandelhår på att de ej har någon kula i toppen, se glandler*.

Dioik ["*δίς*" (två) och "*οίκος*" (hus)]. – Med han- och honblommor på olika individ. Tänk på att hos klonbildande växter utgör hela klonen* ett individ.

Elaiosom ["*έλαια*" (oliv) och "*σώμα*" (kropp)]. – Ett fettrikt bihang på från hos växter som sprids med myror.

Ettårig. – se annuell*.

Fingrad. – se sammansatt*.

Flik. – Ett utdraget segment av ett blad. Om fliken är skaftad, och därigenom utgör en egen bladyta*, sägs fliken vara fri, och kan kallas småblad*. De flikar som utgår från bladets huvudnerv kallas primärflikar. Om primärfliken i sin tur är flikad kallas dessa sekundärflikar. På samma sätt följer sedan tertiärflikar. Detta är särskilt viktigt att hålla reda på hos

orbunkar.

Gaffelgrenad (dikotomt förgrenad).

– Med grenar som delar sig i två ungefär lika delar. Kan sedan dela sig på nytt ("upprepat gaffelgrenad").

Glandler ["*glands*" (ollon)]. – Små, oftast kulformade, glänsande bildningar, i regel mest synliga i lupp. Om de är skaftade (vanligt!) kallas de glandelhår ("körtelhår").

Halvparasit. – Växt som bara till viss del snyltar på andra växter. Har ofta rödaktig eller brunaktig färg. Hit hör åtskilliga lejongapsväxter. ["parasit" från "*παράσι-τος*" (någon som lever på andras bekostnad)]

Holk. – Den mer eller mindre cylindriska, nedre delen av korgblommiga växters korgar. Begränsas av holkfjäll, som kan vara strödda, taktelliglagda eller bilda rader.

Häxringliknande. – Växande utåt i koncentriska cirklar. En del klonbildande* växter har en förgrenad jordstam* som avancerar utåt från den punkt där tillväxten en gång startade. Eftersom nya skott bara bildas i de yttersta delarna, och de äldre skotten snart dör, antar växten ovanför markytan snart en ringliknande form. Ringarna kan brytas och bilda bågar, men de strävar hela tiden utåt. Hos många arter växer ringarna över varandra så att mönstret är svårt att se, dessutom kan block och andra hinder suddat ut bilden. Ringarna ses därför lättast i homogena miljöer, som på strandängar och i sjöar.

Inskuren, inskärning (om blad). – Blad med djupa jack, ofta nästan in till bladnerven, sägs vara inskurva. Djupt inskurva och flikiga blad kan tyckas

vara sammansatta*, och gränsen kan vara svår att dra. Om man med blotta ögat tydligt ser en smal bladyta* löpa längs med bladets mittnerv bör man betrakta bladet som inskuret, ej som sammansatt.

Jordstam. – Oftast horisontella stammar nere i marken. Sänder med mer eller mindre jämna mellanrum upp nya skott i dagen. Växter med jordstam saknar i regel bladrossetter*, men några har det. Skillnaden mot det som här kallas utlöpare* är att jordstammen oftast är grövre, innehåller upplagsnäring, och att den sänder upp skott mer kontinuerligt. En rotstock* är mer lodrät eller sned, och har oftast en rosett i ytan, och tillväxer ärligen mycket lite i längd.

Klon, klonbildande, kloning [“κλών” (liten gren)]. – En klon utgör hela den växtmassa som uppkommit från ett individ utan mellanliggande sexuell förökning. Beståndsbildande* växter utgörs ofta av kloner, men hos många växter fragmenteras klonerna så att sambandet inte är lika uppenbart. Ett exempel är dyblad, där utlöparna* ofta brister. Ett annat är andmat, där all andmat i en sjö mycket väl kan utgöra en enda klon. Ett tredje är växter med turioner*, t ex bläddror (och dyblad!), som varje vinter helt naturligt delas upp i nya individ.

Korssymmetrisk. – se symmetriplan*.

Lob, loberad [“λοβός” (örsnibb)]. – Hos blad med grundare inskärningar* kallas utbuktningen mellan dem hellre lob* än flik*. Termen används mest när bladens kant, förutom inskärningarna, är rätt jämn (t ex blåsippan, som har 3-loberade blad) eller när bladen

är både inskurna* och fint tandade (t ex daggekåpor, som har lobber som i sin tur har tänder).

Lågblad. – Fjälllika blad på jordstammar och underjordiska utlöpare.

Matta. – Mer eller mindre tätt samhälle av en låg växt som i huvudsak utbreder sig horisontellt.

Mjölilig. – Täckt med korta, saftfyllda hår. Gör att bladytan ser matt ut och känns som den är pudrad med mjöl.

Monokarp [“μόνος” (en) och “καρπός” (frukt)]. – Växt som dör efter blomningen. Annueller* och bienner* är i egentlig mening monokarper, eftersom de bara blommar en gång och sedan dör. Här används emellertid termen endast i sammansättningen “monokarp perenn*”, för att skilja växter som har mångåriga bladrossetter som slutligen blommar och dör (t ex nordisk stormhatt), från de “äktade” perennerna, som blommar år efter år (t ex blåsippan).

Nedlöpande. – Om bladytan* utan skarp övergång fortsätter nedåt längs bladskäftet sägs den vara nedlöpande. Se även vingad*.

Parflikig. – se sammansatt*.

Perenn [“perennis” (varar hela året)]. – “Flerårig växt”. De växter som här kort och gott kallas “perenner” är de där samma individ blommar under flera år. Växter som lever i många år, men dör efter blomningen, kallas här monokarpa* perenner.

Primärflik. – se flik*.

Pruinös [“pruina” (rimfrost)]. – “Daggbelupen”. Överdragen av en hinna av matt, ofta blåaktig vax.

Rachis [“ράχις” (rygggrad)]. – Skäftet och “mittnerven” på ett ormbunksblad.

Radiärsymmetrisk. – Med flera, radiärt ställda symmetriplan*, som hos en stjärna. Används för att beskriva blommor som är “helt regelbundna”, t ex skogsstjärna. Om inget annat sägs i texterna i denna bok brukar blomman vara radiärsymmetrisk.

Reva. – Långa utlöpare* som rotar sig här och var och ofta är grenade.

Ris. – “Halvbuskar”. Växter som har förvedade ovanjordiska delar, men som är för små för att kallas buskar. Oftast med rätt böjliga grenar. I norr kan man säga att en vedväxt som inte sticker upp ur snön kan kallas ris, men i söder blir den gränsdragningen omöjlig att använda. Till risen räknas här allt från björkpyrola och fjällsippa till odon och linnea. Något oegentligt har också dvärgvide och polarvide räknats hit, fastän de förvedade delarna nästan helt finns nere i marken. Ris kan vara upprätta som blåbär, nedliggande och mer eller mindre krypande som mjölon, eller tilltryckta som krypljung. Några NILS-växter som i norr borde kallas ris har förts till buskarna (dvärgbjörk *Betula nana* och skvattram *Rhododendron tomentosum*, i fjällen även en *Juniperus communis*), och finns ej med i handboken.

Rosett, rosettblad, rosettväxt. – se bladrosett*.

Rotstock. – Kort, knölik, sned eller lodrät underjordisk stam, oftast med bladrosett* i toppen. Tillväxer årligen mycket lite i längd. Skillnaden mot en jordstam* är att den tillväxer horisontellt, oftast grenar sig, och skjuter upp nya skott allt eftersom den blir längre.

Rugge. – Tätt, högt, skarpt begränsat bestånd av beståndsbildande* växt. Används oftast för gräsliknande växter som höga starrarter eller sjöfråken.

Sambyggare. – Med skilda han- och honblommor, fast på samma individ. Skillnaden mot dioika* växter är att där sitter han- och honblommorna på olika individ.

Sammansatt. – Blad uppdelade i småblad* sägs vara sammansatta. Lupiner och gåsört är exempel på växter med sammansatta blad. Om småbladen radierar från en och samma punkt, som hos lupiner, är bladen fingrat sammansatta. Utgår de från punkter som ligger parvis (ofta snett parvis) längs bladets huvudnerv, som hos gåsört, är bladen parbladigt sammansatta. Om en smal bladyta löper längs med bladets mittnerv är bladet inte sammansatt, utan djupt inskuret*. I vissa fall är gränsen mellan sammansatta och inskurna blad svår att dra. Exempelvis har renfana en längs mittnerven löpande bladyta som är tydlig i bladets övre del, men kan saknas i den nedre.

Sekundärflik. – se flik*.

Skyltande (om blommor). – Blommor som är byggda för att ses av en pollinatör, oftast någon insekt. De har alltså väl synliga kronblad i avvikande färg, eller andra avvikande blad med samma funktion (höglblad, hylleblad etc).

Skärmfjäll (tomfjäll). – De fjäll (ett par) som sitter nederst i ett småax hos gräs. Minnesregel: “avskärmar ett småax”. Kallas på norska (Lids flora) “ytteragn”. Se blomfjäll*

Småblad. – Delar av ett sammansatt* blad. Varje småblad utgör en egen bladyta*. Se även flik*.

Småart. – se apomiktisk*

Sommarannuell. – Annuell* som gror på våren och övervintrar som frö. Bildar till skillnad från vinterannuellerna* inga egentliga bladrosetter*, och liknar därför ej bienna* växter till byggnaden. I tidigt stadium kan man känna igen en sommarannuell på att hjärtbladen, eller rester av dem, finns kvar samtidigt som ett skott (början på en blomstängel*) tillväxer uppåt. Hos en del syns ärr efter hjärtbladen kvar länge. Hos många kan större delen av växten betraktas som en blomstängel.

Stipel. – Bladliknande bildningar som sitter i par på var sin sida om bladskaftets bas.

Stråle. – Skaft ("gren") i blomflockar hos flockblomstriga växter.

Stängel. – Används här för skott som kommer upp från en rosett* eller en jordstam* och blommar. Skott från grenar eller revor* kallas här blomstängel*

Stödblåd. – Avser här blad som sitter under en gren i blomställningen* eller under en blomma. Skiljer sig hos många växter (t ex blåsuga och kovaller) tydligt från de egentliga bladen.

Submers. – Helt nedsänkt i vatten.

Svepe, Svepeblad. – Blad på blomskaft. Ibland direkt under blomman, som hos blåsippa, ibland längre ned på skaftet, som de tre bladen på vitsipans blomstängel. Hos flockblomstriga växter används "svepe" för de blad som sitter direkt under flock-

arnas förgreningspunkter. De under huvudflocken kallas "allmänt svepe", de under delflockarna "enskilt svepe".

Svepefjäll (indusium). – Litet, ofta skafat fjäll som skyddar sporangiesamlingarna hos ormbunkar. Syns tydligt med blotta ögat.

Symmetriplan. – "Spegelplan". Ett tänkt snitt genom en blommas centrum, lagt så att blommas båda sidor är spegelbilder av varandra. Genom en radiärsymmetrisk* blomma kan man dra flera sådana plan, t ex 5 symmetriplan hos smultron. En zygomorf* blomma, t ex nattviol, har bara ett sådant plan (blomman har "ansiktssymmetri"). Ett specialfall är symmetrin hos korsblommiga växter, med två korsande symmetriplan (därav familjenamnet!).

Tertiärflik. – se flik*.

Turion ["turio" (skott)]. – Övervintringsskott bestående av en hopträngd stam med tätt packade blad, i regel hos vattenväxter. Bildas i slutet av växtsäsongen, antingen i spetsen av huvudskottet eller på särskilda skott. Turionerna överlever vintern, och kan i regel även frysa in i is, men resten av växten dör. Nästa vår sträcks turionen ut och tillväxten fortsätter i spetsen. Detta innebär alltså en form av kloning*. I strikt bemärkelse är en växt som övervintrar som turion en perenn*, men eftersom resten av växten dör kan man på sätt och vis också säga att den skenbart är annuell*. Hos vissa växter, t ex några slingor *Myriophyllum* (ej i NILS) finns turionbladen kvar länge på skottens nedre del, men hos andra kan de vara svåra att upptäcka på färdig-

vuxna individ. På hösten syns de som klumpar i skottspetsarna.

Tuva, tuvad, tuvbildande. – Perenner* som bildar nya skott tätt intill de gamla, och tillväxer mer eller mindre radiärt, sägs vara tuvade. En "tätt tuvad" växt har i allmänhet spetsig skottvinkel och täta förgreningar, ibland flera från samma punkt. Om skottvinkeln är trubbigare, förgreningarna glesare, eller om växten bildar korta utlöpare* som gör att tillväxten blir mer horisontell, blir tuvorna luckrare och växten "löst tuvad". Ingår jordstammar* eller längre utlöpare, som hos klotsarr, kan andra växter tränga emellan, och tuvorna växa in i varandra ("glest tuvad"). I riktigt kompakta tuvor, som de hos stagg, finns varken jordstammar eller utlöpare. En del tuvade växter tillväxer knappast uppåt, medan andra blir tydligt välvda och kan höja sig över omgivningen. Hos gräsen (t ex tuvtåtel), där tillväxten äger rum i tuvans bas, uppkommer välvningen genom att nya skott pressar ut äldre skott och döda växtdelar. Hos andra, där tillväxten sker i tuvans topp, höjer sig tuvorna genom att tätt packade skott grenar sig (syns tydligt hos tuvsäv). En del starrtuvor med sådan tillväxt, t ex de hos stultstarr, höjer sig till smala "stolpar" som kan bli en halvmeter eller mer, och i nedre delen börjat omvandlas till torv. Gränsen mellan tuvade växter och rosettväxter* är diffus, eftersom vissa rosettväxter (t ex sommargyllen) bildar sidoskott som kan ge upphov till nya rosetter tätt intill de gamla. I regel har tuvade växter inga långt krypande jordstam-

mar, men det finns undantag. I denna handbok används "tuvad" framför allt för växter som inte har särskilt stora tuvor, men vars skottbildning visar på ett tuvat växtsätt, medan "tuvbildande" används för växter som får tydliga, välvda tuvor.

Tvåårig. – se bienn*.

Utlöpare. – Skott som ränner iväg åt sidan från en redan etablerad planta. Utgår ofta från en bladrosett*, och kan vara både ovan och underjordisk. Löst tuvade* växter har ofta korta utlöpare som inte rotar sig. Andra växter kan ha långa utlöpare, som när de vuxit färdigt etablerar en ny "station", dvs ännu en rosett, som senare kan sända ut nya utlöpare. Långa, ovanjordiska utlöpare som rotar sig upprepade gånger kallas revor*. Skillnaden mellan en underjordisk utlöpare och en jordstam* är att utlöparen oftast är slankare, inte innehåller upplagsnäring, och att den väntar med att rota sig och sända upp skott tills den vuxit färdigt. Gränsen är (som vanligt) flytande.

Utrikel ["*utriculus*" (liten hylsa)]. – "Fruktgömme" (hos starr). Den påsliska behållare som innehåller själva frukten (en nöt). Fröet är alltså dolt hos starr, det är utrikarna man ser.

Vindpollinerad. – Befruktas av luftburet pollen. En vindpollinerad växt har ej skyltande* blommor. Ståndarna och märket är exponerade och märket ofta fransat.

Vingad, vingkant. – Disktinkt, flat, bladliknande yta längs stängel eller bladskåft. Om bladytan* utan skarp övergång fortsätter som en vingkant sägs oftast bladytan vara nedlö-

pande*.

Vinterannuell. – Annuell* som gror på hösten och övervintrar som rosett*. Kan på våren likna en bienn*, men saknar näringslagrande underjordiska delar.

Vivipar [“*viviparus*” (levandefödare)]. – Axgroende. Bildar groddknoppar i blommorna. I regel syns groddarna tydligt i slutet av säsongen.

Zygomorf [“ζυγῶς” (ok), och “μορφή” (form)]. – Med ett enda (oftast lodrätt) symmetriplan*, som hos ett ansikte. Används för att beskriva blommor som har läpp som hos en orkidé, eller är “båtformade” som hos en ärtväxt. En blomma som kanske inte uppenbart är zygomorf, som t ex kungsljusets, benämns här “svagt zygomorf”. Kungsljus har visserligen 5 runda kronblad, men det nedersta kronbladet är större än de andra, och ståndarna och stiftet är inte riktade radiärsymmetriskt*. Det enda plan som ger full symmetri åt kungsljusets blomma är ett lodrätt, blomman är alltså zygomorf.

Ört. – Växt utan förvedad, ovanjordisk stam. Gränsen mellan örter och vedväxter (ris*) är flytande. Här räknas t ex björkpyrola som ris, medan åkerbär och hönsbär räknas som örter. Båda de senare är dock något förvedade nedtill. Hos vissa växter är graden av förvedning beroende av miljön, t ex är fackelblomster hos oss helt klart en ört (fast nog är den förvedad närmast marken!), men i varmare klimat, t ex i Australien, blir samma art en rätt pampig buske!

KÄRLKRYPTO GAMER

Omfattar de lätt igenkända växtgrupperna lumrar, fräkenväxter och ormbunkar, oberoende av livsform. Några av de växter som placeras här skulle mycket väl kunna ingå i några andra grupper, t ex kunde vissa fräknar få gå som graminider.

Revlummer *Lycopodium annotinum*

Lummerväxter – DNNF sid. 36

Menyer: Småpy

En lummer med ofta flera meter långa krypskott (revor) och talrika, upp till 2 dm höga upprätta skott ("grenar"). Sporaxen är oskaftade och sitter enstaka. Bladen är sylspetsiga (saknar hårudd).

Revlummer bildar gärna mattor som kan täcka stora ytor. Den är vanlig i skog, särskilt norrut. Finns även i fjällen.

Variation. I låglandet med spretande blad och jämnbredda grenar (subsp. *annotinum*). Typiskt är att den känns stickig när man håller i den. I fjällen (subsp. *alpestre*) med tilltryckta blad och insnörningar, "årsnoder", på grenarna. Ej lika stickig som låglandsformen.

Förväxlingsrisk. Lopplummer saknar krypskott och särskilda sporax. Mattlummer (*Lycopodium clavatum*) har håruddsförsedda blad som gör den mjuk att ta i, och sporaxen sitter parvis på ett gemensamt skaft (ej så i fjällen). Fjällformen av revlumner är hårdare, "plastigare" än mattlummer. Fjälllummer (*Lycopodium alpinum*) (huvudsakligen fjälltrakter) har också oskaftade sporax, men har blågröna grenar som sitter i knippen, och fjälllika blad.

Plattlummer *Lycopodium complanatum* (*Diphasiastrum complanatum*)

Lummerväxter – DNNF sid. 36

Menyer: Småpy

En lummer med ofta flera meter långa krypskott (revor) och knippen med gaffelgrenade, plastartade grenar. Bladen är fjälllika och sitter i 4 rader. Sporaxen sitter parvis ett gemensamt, långt skaft. Plattlummer bildar kolonier med spretiga "solfjädrar" av grenar. Den kan ibland täcka stora ytor.

Variation. Tre underarter. Överlägset vanligast är den vida utbredda subsp. *complanatum*, den egentliga plattlummern, som har friskt gröna, platta grenar. Grenarna förgrenar sig i ganska vid vinkel, så grenknippena blir inte så tätta. I allra nordligaste Sverige förekommer den dåligt kända subsp. *montellii*, vars grenar är kortare och smalare. Förgreningsvinkeln är spetsigare, så knippena blir tätare. I sydvästra Sverige förekommer den sällsynta subsp. *chamaecyparissus*, ibland ansedd som en egen art (cypresslummer *L. tristachyum*). Den har blågrön färg och grenarna är ej plattade. Grenvinkeln är mycket spetsig, varför knippena blir tätta.

Förväxlingsrisk. Fjälllumner (*Lycopodium alpinum*) (huvudsakligen fjälltrakter) har också fjälllika blad, men har oskaftade sporax som ej sitter ej parvis. Färgen är typisk: matt, gråaktigt blågrön. Mattlumner (*Lycopodium clavatum*), har också parvisa sporax på långa skaft, men har långsmala, något framåtriktade blad med lång, mjuk hårudd.

Fjälllumner *Diphasiastrum alpinum* (*Lycopodium alpinum*)

Lummerväxter – DNNF sid. 36

Menyer: Småpy

En ganska liten lumner med plattade skott och fjälllika blad. Stammen växer tätt krypande mot marken och kan bli nästan meterlång. De uppstående grenarna blir upp till en dryg decimeter långa och förgrenar sig solfjäderslikt. Sporaxen är oskaftade och sitter i toppen av grenarna. En viktig karaktär för sterila skott är den matt blåaktiga färgen som särskiljer den från alla andra lummar. Fjälllumner finns mest i fjällen där den är vida spridd och förekommer allmänt i flera olika vegetationstyper. Endast mycket sällsynt påträffas den på hedartad mark nedom fjällkedjan.

Variation. Till skillnad från plattlumner saknar fjälllumner underarter och verkar inte variera mycket i form. Hybrider med andra lumnerarter anses mycket sällsynta.

Förväxlingsrisk. Plattlumner (*Diphasiastrum complanatum*) är en nära släkting med likartat utseende som dessutom ofta påträffas i fjällen. Skillnaden mot denna är tydligast på fertila skott då den till skillnad från fjälllumner har sporax på tydligt kala skaft. Den har dessutom en rent grön färg och ofta en upprättstående stam. I fjällmiljö är den dock för det mesta krypande precis som fjälllumner. Nordlumner (*Lycopodium annotinum* ssp. *alpestre*) som också den ofta påträffas i fjällen, kan likna fjälllumner i fertilt tillstånd då den har ett krypande växtsätt och skott med enstaka oskaftade sporax. Dock har den snett utåtriktade barrliknande blad och de rent gröna skotten är ej plattade.

Lopplummer *Huperzia selago* (*Lycopodium selago*)

Lummerväxter – DNNF sid. 34

Menyer: Småpy

En upp till 2 dm hög lummer med upprätta, något bågböjda, gaffelgrenade skott. I topparna finns inga särskilda sporax, utan sporangierna sitter gömda i översta delen inne vid bladbaserna (ser ut som små, gula "ägg"). I övre delen finns ofta utåtstående små platta skott som sprätter iväg aerodynamiskt utformade groddknoppar, "loppor", då man försiktigt trycker dem nedåt.

Lopplummer saknar långa krypskott. Den "kryper" endast genom att de böjda skotten kan rota sig i nedre delen. Till skillnad från andra lumrar bildar den därför ej vida mattor, utan står enstaka eller i små grupper, ibland i häxringliknande bestånd.

Variation. I låglandet oftast mörkgrön med spretande blad (subsp. *selago*), i fjällen ofta gulgrön eller brungrön med tilltryckta blad (subsp. *arctica*).

Förväxlingsrisk. Strandlumner (*Lycopodiella inundata*) (ej i inre Norrland) är mindre och har korta, men tydliga, hårt rotade krypskott med mjuka blad. Dvärglumner är mycket mindre, vekare, och har tandade blad. Övriga lumrar har långa krypskott och sporax i topparna. Biörnmossor kan möjligen likna lopplummer.

Dvärglumner *Selaginella selaginoides*

Mosslummerväxter – DNNF sid. 38

Menyer: Småpy, äbo, gräsmark, våtmark

En liten lummersläktning som växer i ca 1 dm vida mattor av krypande, bladförsedda, grenade skott som utgår från en central "gropunkt". Från några av grenspetsarna stiger upp till 1 dm höga skott med små, cigarrformade, mjuka sporax. I sporaxen, som efter mognaden blir halmgula, finns kullika sporgömmen. Bladen har vassa, spretiga tänder (ses tydligast i sporaxen).

Dvärglumner är krävande söderut och mot kusten, men mindre kräsen i fjälltrakterna. Den växer nästan alltid på fuktig mark där den bildar en "härva" som starkt påminner om en mossa.

Förväxlingsrisk. Mossor saknar sporax. Strandlumner (*Lycopodiella inundata*) (ej i inre Norrland) har smala, mjuka, otandade blad, och bildar bågförmade krypskott med endast ett sporax.

Trådfräken *Equisetum scirpoides*

Smalfräken *Equisetum variegatum*

Fräkenväxter – DNNF sid. 39

Menyer: alpina vattendrag, våtmark, fjäll

Trådfräken och smalfräken är de två minsta fräkenarterna. Båda arterna har tunna men styva och vintergröna stjälkar som alltid är oigenade men utgår från en grenad underjordisk jordstam. Trådfräkens stjälek är solid medan smalfräkens är något ihållig. Stjälkslidorna tänder är hos båda arterna vitkantade. Sporaxen som har tydliga små spetsar i toppen sitter högst upp på vanliga skott och är hos smalfräken cirka en halv centimeter långt och hos trådfräken endast 2-3mm. Trådfräkens sporax kan först vara svåra att se då de ofta är inneslutna i en stjälekslida. Arterna kan hittas i en mängd olika miljöer t.ex. kärr, stränder, fuktiga skogar och fjällhedar. Ståndorterna är dock oftast fuktiga och kalkrika. Vanligast är arterna i fjällen och i Norrlands skogsland men förekommer även sällsynt ned till Skåne (smalfräken) och då endast i rikkärr.

Förväxlingsrisk. Det kan vara svårt att skilja tråd och smalfräken från oigenade exemplar av de variabla arterna åkerfräken (*Equisetum arvense*) och kärrfräken (*E. palustre*). Dessa har dock skott som vissnar på hösten och därför inte är lika styva som hos de små fräkenarterna. Åkerfräken har dessutom aldrig sporax på vanliga gröna skott och Kärrfräkens sporax är ca en centimeter långt och har trubbig topp. Skavfräken (*E. hyemale*) har också oigenade vintergröna stjälkar men kan lätt särskiljas då den är mycket sträv och har en tydligare ihållig stjälek som man därför lätt kan trycka ihop.

Sjöfräken *Equisetum fluviatile*

Fräkenväxter – DNNF sid. 41

Menyer: Småpy, vattenväxter

En storvuxen fräken, ofta meterhög (i djupt vatten ännu högre). Grova stjälkar med mycket vid central hållighet (lätt att klämma ihop!) och gröna stjälekslidor med spetsiga, mörka tänder. Kan vara oigenad eller försedd med glesa, slanka, ofta oregelbundet utformade grenar.

Sjöfräken bildar stora bestånd, ofta som vida ruggar i vatten, men även på land, t.ex. i sumpskog.

Förväxlingsrisk. Skavfräken (*Equisetum hyemale*) är mycket hård (svår att klämma ihop!), har vita stjälekslidor med trubbiga, mörka tänder, och växer gärna på torr

mark. Jättefräken (*E. telmateia*) (mycket sällsynt på kalk i Skåne) har rikt och tätt grenad, stor topp.

Åkerfräken *Equisetum arvense*

Fräkenväxter – DNNF sid. 40

Menyer: Småpy

En mörkt grön fräken med ogrenade grenar. I växtens mitt är grenarnas första led längre än stjälslidorna. Sommarskotten har trång central hållighet i stjälken. Stjälken är föga kantig (stjäklisterna är många och låga) och oftast slät (dra försiktigt med nageln under de nedersta grenarna!). Stjäklistorna har mörka tänder.

Åkerfräken bildar stora bestånd på många olika slags mark, även i skog och på stränder, snölegor etc.

Variation. Mycket varierande utseende. Oftast upprätt och regelbundet grenad ("granlik") med utstående eller snett uppåtriktade grenar. På trampad mark, stränder och snölegemark nedliggande och oregelbundet grenad. Den vanliga underarten, subsp. *arvense*, varierar starkt i utseende, men har långa stjäkliständer med mycket smal, vit kant, och vårskotten (med sporangier) får ej gröna grenar. Den i fjälltrakter förekommande subsp. *boreale* är alltid nedliggande, har kort triangulära stjäkliständer utan vit kant, och får ofta gröna grenar på de sporaxbärande vårskotten.

Förväxlingsrisk. Ängsfräken (*Equisetum pratense*) är ljusare grön och oftast vekare och smalare. Den kan ha sporax på sommarskotten och är tydligt sträv på stjälken (dra med nageln!). I växtens mitt är grenarnas första led något kortare än stjäklistorna, vars tänder är bredare, ljusa, nästan genomskinliga, med endast en smal, mörk mittlinje. Kärrfräken (*E. palustre*) får sporax på sommarskotten (saknar särskilda vårskott) och har mycket kantig stjäk (stjäklisterna är få och höga). Grenarna är ofta korta och ojämnt utvecklade, med nedersta leden mycket kortare än stjäklistorna. Smalfräken (*E. variegatum*) och trådfräken (*E. scirpoides*) (båda huvudsakligen i Norrland) kan likna de nedliggande formerna av åkerfräken, men är styvare (vintergröna!), endast grenade vid basen och har annorlunda stjäkliständer.

Skogsfräken *Equisetum sylvaticum*

Fräkenväxter – DNNF sid. 41

Menyer: Småpy

En upp till 5 dm hög fräken med rikligt grenade grenar (grenvarven ser ut att bilda cirkelformade, skira "skikt"). Vårskotten får till slut också grenar.

Skogsfräken bildar stora bestånd på många typer av fuktig mark. Dominerar fältskiktet i vissa fuktiga skogstyper.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig! Nedliggande former av andra fräknar (*Equisetum*) kan någon gång ha grenade grenar, men dessa bildar ej cirkelformade, skira skikt.

Ormtunga *Ophioglossum vulgare*

Låsbräkenväxter – DNNF sid.42

Menyer: Äbo

En liten säregen ormbunke som precis som låsbräknar består av två bladskivor, en steril och en fertil. Den fertila bladskivan är långsmal och trind med två motsatta rader av sporgömmen. Den sterila skivan är ganska köttig och äggrund. Hela växten har en glänsande gulaktigt grön färg och är alltid fullständigt kal. Ormtunga förekommer mest på sjö- och havsstrandängar och ängsliknande fragment på stränder. Marken är ofta betad men den klarar också förhållanden där naturlig störning håller vegetationen öppen. Mer sällsynt hittar man den på naturbetesmarker och slåtterängar utan anslutning till en strand och då alltid på kalkrik mark.

Förväxlingsrisk. Bör vara helt omisskännlig. Se möjligtvis upp med skott med endast en steril bladskiva som till bladformen kan likna kustgroblad (*Plantago major* ssp. *winteri*) men dess blad är oftast gleshåriga, har tre tydliga nerver och är inte lika köttiga.

Låsbräken (månlåsbräken) *Botrychium lunaria*

Låsbräkenväxter – DNNF sid.42

Menyer: Äbo

Låsbräken är den vanligaste arten i det omisskännliga släktet låsbräknar. Den består av en långskaftad fertil bladskiva med grenar varpå små runda sporgömmen sitter samt en steril bladskiva med halvmåne- eller yxeggsformade motsatta flikar. Färgen är ganska klargrön med en anstrykning av gult. Låsbräken är konkurrenssvag och växer främst på hävdad gräsmark såsom naturbetesmarker och slåtterängar. Även andra liknande biotoper som fjällhedar vägkanter och mark som hålls öppen av annan naturlig störning verkar dock gå bra. Den är gynnad av kalk men kan även hittas på surare mark. Påträffas i hela landet.

Variation. Storleken är beroende av ståndort och kan variera från någon cm till drygt två dm. Bladflikarna är ibland inskurva men har i grunden alltid samma mån-

form.

Förväxlingsrisk. De enda andra arter som har den minsta likhet med denna art är de andra närbesläktade låsbräknarna. Dvärglåsbräken (*Botrychium simplex*) är en ytterst sällsynt men kanske förbisedd art som oftast påträffas på något översilad sandig mark i södra Sverige. Dess bladflikar är också halvmåneformade men den är alltid mycket liten och bladskivorna delar sig vid marken och inte en bit upp på skaftet som hos låsbräken. Nordlåsbräken (*B. boreale*) och topplåsbräken (*B. lanceolatum*) växer ofta tillsammans med låsbräken på artrik gräsmark som fjällängar och äldre betesmarker. Dessa saknar dock precis som släktets alla övriga arter de halvmåneformade bladflikarna utan har triangulära eller lansettliknande, alltid på nytt flikade, bladflikar.

Stensöta *Polypodium vulgare*

Stensöteväxter – DNNF sid. 45

Menyer: Småpy

En upp till 3 dm hög, styvbladig (vintergrön!) ormbunke. Har en krypande jordstam varifrån bladen kommer upp ett och ett. Bladet har endast primärflikar, vilka har nästan jämn kant och sitter fästade vid rachis med hela sin bredd. På undersidan utvecklas stora, runda sporgömmesamlingar ordnade i två rader. Bladskaftet är mycket långt. De nedersta primärflikarna är ungefär liklånga med de övriga (bladytan avslutas tvärt nedtill).

Stensöta växer söderut på många slags marker, men norrut nästan enbart på block och i klippbranter.

Förväxlingsrisk. Närmast omisskännlig. Kambräken (*Blechnum spicant*) (huvudsakligen västra Sverige) är tuvad och har sporangiesamlingarna sittande på särskilda smalflikiga sporblad. De sterila bladen är närmast oskaftade, och primärflikarna minskar nedåt gradvis i storlek. Taggbräken (*Polystichum lonchitis*) (huvudsakligen fjälltrakter) är tuvad och har skaftade primärflikar med vassa, spretiga tänder. Bladen är närmast oskaftade, och primärflikarna minskar nedåt gradvis i storlek.

Örnbräken *Pteridium aquilinum*

Örnbräkenväxter – DNNF sid. 45

Menyer: Småpy, stora arter

En ofta meterhög (söderut ännu högre), styvbladig, beståndsbildande ormbunke med triangulärt blad utan synliga sporgömmen. Har en krypande jordstam varifrån

bladen kommer upp ett och ett. Bladskafet är långt och lodrätt, med nickar upptill, varför bladet planar ut nästan horisontellt. Bladet är rikligt flikat (nedersta primärflikarna tertiärflikade), med jämna flikkanter (utan tänder). Sporgömmesamlingarna är dolda under en genomskinlig hinnkant som löper längs flikkanterna.

Örnbräken växer söderut på all slags mark och är där mycket allmän, men blir norrut sällsyntare och allt mer krävande. Den bildar karakteristiska, dominerande, täta bestånd där bladen flyter samman till ett tätt skikt.

Variation. Den vanliga underarten, subsp. *latiusculum*, är oftast 5–10 dm hög. Längst i söder förekommer en ibland över 2 m hög underart, subsp. *aquilinum*.

Förväxlingsrisk. Närmast omisskännlig. Safsa (*Osmunda regalis*) (huvudsakligen stränder i sydligaste Sverige) har mer kortskaftade och långsträckta blad som i hela sin längd är likartat flikade med fria sekundärflikar. Sporangierna sitter samlade i avvikande flikar upptill på särskilda blad. Ryssbräken (*Diplazium sibiricum*) (mycket sällsynt i Jämtland och Lule lappmark) blir ca 5 dm hög, och har mjuka blad med tandade flikar och sporangiesamlingar på undersidorna.

Grönbräken *Asplenium viride*

Småbräkenväxter – DNNF sid.48

Menyer: fjäll

En liten tuvbildande ormbunke med avlånga parflikiga blad. Småbladen som sitter nästan motsatta har en finnaggad kant och smala avlånga sporgömmesamlingar på undersidan. Den nedre delen av bladskafet kan vara svartaktigt men i övrigt är växten helt grön. Grönbräken växer direkt på sten och förekommer i stora delar av fjällkedjan. Den undviker silikatsten som granit utan man finner den på kalk eller mörka basiska bergarter som diabas och olivin. I det senare fallet kan den bli ganska riklig då den trivs på mineraler som kan vara giftiga för många andra arter. Ofta hittar man den på lodytor eller i klippspringor i både skuggiga och solöppna lägen. Den förekommer även sällsynt på kalkklippor nedanför fjällen och mycket sällsynt så långt söderut som på Öland.

Förväxlingsrisk. Dvärghällbräken (*Woodsia glabella*) som i Sverige enbart hittas i Lapplandsfjällen har rundade småblad som liknar grönbräkens men dessa är ganska djupt flikiga och ej finnaggade. Dessutom har den runda sporgömmesamlingar och en liten ledknut på den nedre delen av bladskafet. Svartbräken (*Asplenium trichomanes*) är grönbräkens systemart i låglandet och de två kan sällsynt mötas i kalktrakter nedanför fjällen. Svartbräken är dock vintergrön och har alltid en tydlig svart mittnerv som kontrasterar mot de gröna småbladen. Brunbräken (*A. adul-*

terinum) är en art som härstammar från grön- och svartbräkens hybrid och ser ut som ett mellanting mellan de två. Den är dock ytterst sällsynt (Småland och Västergötland) och saknas så vitt man vet i grönbräkenets huvudsakliga utbredningsområde.

Ekbräken *Gymnocarpium dryopteris* (*Lastrea dryopteris*)

Träjonväxter – DNNF sid. 54

Menyer: Småpy

En 1–3 dm hög, mjukbladig, ljusgrön, beståndsbildande ormbunke med nästan liksidigt triangulära blad. Har en krypande jordstam varifrån bladen kommer upp ett och ett. Bladskaflet är långt och lodrätt, med nickar upptill, varför bladet planar ut nästan horisontellt. De nedersta primärflikarna är långskaftade (“man kan inte gå tvärs över mitten utan att hoppa”) och så stora att bladet ser nästan ut att vara delat i tre likstora flikar, där bladets topp utgör den tredje fliken. Flikigheten ökar nedåt: bladytorna utgörs upptill av primärflikar, i mitten och nederst av sekundärflikar, innerst på de nedersta primärflikarna av tetriärflikar. Nedersta primärflikens största sekundärflik är lika stor som tredje primärfliken. De större bladytorna är lobarade likt eklöv. På undersidan utvecklas små, runda sporgömmesamlingar. Rachis är kal eller har enstaka skaftade glandler (lupp!).

Ekbräken är Sveriges vanligaste ormbunke. Den växer i många olika miljöer, men ej på de fattigaste markerna, och bildar ofta vidsträckta bestånd i skuggig skog.

Förväxlingsrisk. Hos hultbräken är alla primärflikar oskaftade, och deras bladytor fäster mot rachis. Kalkbräken (*Gymnocarpium robertianum*) (sällsynt i vissa kalkområden) är mycket lik ekbräken, men de nedersta primärflikarna är proportionsvis tydligt mindre än bladets “topp”, den nedersta primärflikens största sekundärflik är lika stor som fjärde primärfliken, och den innersta sekundärfliken på övre sidan av den tredje primärfliken (!) oftast förkrympt. Rachis har tätt med skaftade glandler, särskilt vid andra och tredje primärflikparens fästpunkter (lupp!). Doftar mycket starkare än ekbräken om den krossas. Finbräken (*Cystopteris montana*) (huvudsakligen i rikare trakter i Norrland) är mörkgrön och mycket mer finflikad.

Hultbräken *Phegopteris connectilis* (*Thelypteris phegopteris*)

Kärrbräkenväxter – DNNF sid. 46

Menyer: Småpy

En 2–4 dm hög, mjukbladig ormbunke med långskaftade, långspetsade triangulära blad. Har en krypande jordstam varifrån bladen kommer upp ett och ett. Bladet är sekundärflikat med jämna flikkanter (utan tänder). Primärflikarna är oskaf-

tade och deras bladytor fäster mot rachis (“man kan gå tvärs över mitten utan att behöva hoppa”), de nedersta är längst och tydligt bakåtböjda (“sista paret ut”). På sekundärflikarnas undersida utvecklas små, runda sporgömmesamlingar nära kanten.

Hultbräken växer på många slags friska marker, men även i klippbranter. Illustrationen i DNF ger inte en helt korrekt bild av bladet. Primärflikarna skall vara helt motsatta med bladytorna fästade mot rachis.

Förväxlingsrisk. Närmast omisskännlig. Ekbräken och kalkbräken (*Gymnocarpium robertianum*) (sällsynt i vissa kalkområden) har långa skaft på de nedersta primärflikarna. Kärrbräken (*Thelypteris palustris*) (huvudsakligen södra Sverige) har mer långsträckta blad som är bredast strax nedom mitten. Primärflikarna sitter glesare, deras bladytor fäster ej mot rachis, och det nedersta paret är ej påfallande bakåtböjt. Ryssbräken (*Diplazium sibiricum*) (mycket sällsynt i Jämtland och Lule lappmark) är tertiärflikad med tandade flikkanter, och bladytorna fäster ej mot rachis.

Fjällbräken *Athyrium distentifolium* (*A. alpestre*)

Majbräkenväxter – DNNF sid. 50

Menyer: Småpy

En oftast halvmeterhög, tuvad ormbunke med mjuka, ljusgröna blad. En av många “strutformade” ormbunkar (dvs med mångbladiga rosetter). Bladen är rätt kortskaftade (skaft ca 1/5 av bladet) och smalnar av både upptill och nedtill (de längsta primärflikarna sitter i mitten; de nedersta är ungefär hälften så långa). Primärflikar nästan lika i hela bladets längd. De minsta bladytorna utgörs av sekundärflikar. Dessa är vanligen kraftigt loberade i trubbiga (men tandade) tertiärsegment, vars minsta sidonerver når ut till bladkanten (kan vara svårt att se). Undertill utvecklas runda sporgömmesamlingar utan synligt svepefjäll.

Fjällbräken växer i många miljöer i fjällen, men bildar gärna bestånd i snölegor och i bäcksänkor. Enstaka exemplar påträffas mycket sällsynt långt ned i skogslandet. Märkligt nog är bladen mycket frostkänsliga.

Förväxlingsrisk. Majbräken (*Athyrium filixfemina*) (rätt allmän i fjällen, men vanligen inte i öppna habitat) har oftast mörkgröna, mer långskaftade blad (skaft ca 1/3 av bladet) som kan bli meterlånga. Bladflikarnas minsta sidonerver når inte riktigt ut till kanten (kan vara svårt att se), och sporgömmesamlingarna är avlånga med tydligt svepefjäll. Sterila exemplar av fjällbräken och majbräken kan vara mycket svårskilda; en karaktär som ofta nämns, att primärflikarna hos fjällbräken har korta skaft, är svårbedömd. Bergbräken (*Oreopteris limbosperma*) (i fjällen sällsynt i oceaniskt påverkade områden i Jämtland) är sekundärflikad utan ytterligare lober-

ing eller tänder, och har hela primärfliken sammanvuxen till en gemensam bladyta. Träjon (*Dryopteris filixmas*) (i fjällen mest i varma rasbranter) har tjockare blad, rundtoppiga sekundärflikar utan ytterligare lobering, och tydliga svepefjäll. Nordbräken (*Dryopteris expansa*) (i fjällen ofta allmän) har långskiftade, trekantiga blad. De nedersta primärflikarna är längst och mest flikade.

RIS OCH HALVBUSKAR

Omfattar växter med förvedade delar och övervintringsknoppar ovan jord.

Se även: stenbär, åkerbär och hönsbär, vilka alla kan vara något förvedade nedtill, men som på våren växer ut från övervintringsknoppar i marken. Klippveronika är ett gränsfall, men den är rätt svagt förvedad och framstår som en ren ört.

Dvärgvide *Salix herbacea*

Polarvide *Salix polaris*

Videväxter – DNNF sid. 72

Menyer: Småpy

Dioik dvärgbuske med strödda blad. Grenarna kryper i jorden så att bladen ser ut att komma upp ur själva marken. Bladen är rundade eller något avlånga, upp till 2 cm stora, plastigt glänsande, så gott som kala, och har mer eller mindre bågböjda sidonerver (särskilt nära bladspetsen, men svåra att se på polarvide). Honplantorna har "hängen" med videkapslar (päronformade med stiftrest i spetsen; klyvs vid mognaden i två och blottar hårpenselförsedda frön) som snart blir mer eller mindre röda.

Dessa viden växer på många typer av blöt eller fukthållande mark i fjällen. Dvärgvide är i särklass vanligast, den finns ända ned till övre delen av skogslandet (där mest stränder) eller tillfälligt ännu längre ned. Polarvide är sällsyntare och bunden till kalktrakter.

Variation. Dvärgvide har kala kapslar, och breda, mer eller mindre urnupna blad med små, kullriga tänder. Polarvide har håriga kapslar, och smalare, ej urnupna blad utan tänder. Hybriden mellan dem är ofta vanligare än polarvide, även återkorsningar finns. I praktiken är arterna ofta svårskilda. Några av dvärgvidets hybrider med andra viden är relativt frekventa, bortse därför från alltför avvikande exemplar!

Förväxlingsrisk. Nätvide har tjockare blad med nedvikt kant, nedsänkta nerver på översidan, och mycket ljus undersida med kontrasterande nerver. Dvärgbjörk (*Betula nana*) har ovanjordiska grenar som får björkhängen (kolvlika, inga kapslar, frön med två vingar), och blad med proportionellt mycket större tänder ("pepparkakor") och raka sidonerver. Pyrolor (*Pyrola*) har skaftade blad i rosetter och är inte lika starkt förvedade.

Nätvide *Salix reticulata*

Videväxter – DNNF sid. 72

Menyer: Småpy, fjäll

Dioikt, mattbildande ris med strödda blad. Grenarna kryper delvis i jorden, delvis ovanpå. Bladen är runda eller ovala, upp till 3 cm långa, med nedvikt kant. De är ovan mörkgröna, närmast kala, med nedsänkta (“ingraverade”) nerver, under nästan vita, mer eller mindre håriga, med tydligt kontrasterande, upphöjda nerver. Huvudnerverna är bågformade, medan de finare nerverna bildar ett nätlikt mönster. Honplantor har “hängen” på upprättstående skaft, med ludna videkapslar (päronformade med stiftrest i spetsen; klyvs vid mognaden i två och blottar hårpenselförsedda frön).

Nätvide kan i fjällen ses på många typer av kalkhaltig mark, i övre skogslandet är den sällsynt i rikkärr.

Variation. Bladens form varierar en hel del, de kan ibland vara rätt avlånga. Hybrider med andra viden är mycket sällsynta.

Förväxlingsrisk. Dvärgvide har glänsande, plastartade blad som ej är vitaktiga under. Ullvide (*Salix lanata*) är det enda övriga vide i fjällen som har rundade, håriga blad. Den är vanligen en grovgrenig, upprätt buske, men unga ex kan krypa. Bladen är större, tjockt ullhåriga på båda sidorna, och saknar nätlika nerver. Fjällsippa, ett annat mattbildande ris med vita bladundersidor, växer mycket ofta med nätvide, men har blad med rundade, iögonfallande tänder.

Fjällsippa *Dryas octopetala*

Rosväxter – DNNF sid. 291

Menyer: Småpy, alpina vattendrag, fjäll

Tilltryckt, vintergrönt ris med 1–3 cm långa, läderartade blad som är mörkgröna ovan och silverhåriga under, och har rundade, iögonfallande tänder (“små försilvrade ekblad”). Stora, 8-taliga, vita blommor som sitter ensamma på bladlösa, 1–12 cm långa skaft. Karaktäristisk i frukt, då de många fröna får ca 3 cm långa fjäderpenslar (“bomullstussar på skaft”).

Fjällsippan bildar mattor (eller fläckar) på kalkrik, torr mark i fjällen, och kan där dominera (“dryashed”), men kan även påträffas på magrare, störd mark (skred,

klippor, t o m vägkanter).

Förväxlingsrisk. Omisskännlig! Mosippa (*Anemone vernalis*) (går upp i fjällen i Dalarna och Härjedalen), som även den har fjäderförsedda frön, är en ört med parflikiga blad. Nätvide, som ofta förekommer tillsammans med fjällsippa, har också vita bladundersidor, men bladen är rundade, saknar tänder, och har nättlik nervatur.

Solvända *Helianthemum nummularia*

Solvändeväxter – DNNF sid. 404

Menyer: Äbo

Krypande dvärgbuske med motsatta, äggrunda och läderartade blad. Bladen vars undersida är filt- eller stjärnhårig har lansettlika stipler. Blommorna som är femtaliga har klargula lätt avfallande hylleblad, ofta med en orange båge vid basen. Fodret är typiskt då det består av tre stora inre blad som är ljusa och rödnerviga samt två mkt små yttre. Kapslarna som är runda och håriga täcks av de kvarsittande foderbladen.

Solvända växer på öppen torr, kortvuxen och helst kalkrik gräsmark. Gärna på torrbackar, i naturbetesmarker, torra vägkanter och liknande. Den är ganska allmän i sydöstra Sverige upp till Uppland med någon utpostlokal vid Norrlandskusten men saknas nästan helt på västkusten.

Variation. Underarten mörk solvända ssp. *obscurum* som mest finns i de sydligaste delarna av landet och har blad som på undersidan är gröna och borsthåriga.

Förväxlingsrisk. Ölandssolvända som bara finns på Ölands alvar växer i tydliga runda tuvor samt har blad utan stipler och ofta nästan klarröda stjälkar.

Krypljung *Loiseleuria procumbens*

Ljungväxter – DNNF sid. 453

Menyer: Småpy

Tilltryckt, mattbildan, fjällde, vintergrönt ris med små, blanka, läderartade, motsatta blad. Bladen, som är tydligt skaftade, har en 3–7 mm lång, knubbig ljusa, parallella ränder på undersidan. Ränderna uppkommer genom att bladkanten är inrullad, men ej över bladets mitt – det ljusa är bladets luddiga undersida som skymtar fram på båda sidor om mitten). Uppifrån liknar bladen små munnar med fylliga läppar. Blommar rätt tidigt med rosa, liksom vaxartade, 5-taliga, uppåtvända

blommor på mycket korta skaft från skottspetsar. Frukten är en rödaktig, rund kapsel.

Vanlig på torr fjällhed, särskilt typisk på vidblottor. Bildar oftast några dm vida kud-dar eller kakor, men kan bli större.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig! Fjällglim har också rosa, 5-taliga blommor och växer i kuddar, men bladen är mjuka och av ett helt annat utseende. Fjällgröna (*Diapen-sia lapponica*), som gärna växer med krypljung, bildar små, kompakta, kupiga tuvor och har vita, långskaftade blommor,

Kantljud Cassiope tetragona

Ljungväxter – DNNF sid. 454

Menyer: Småpy, fjäll

Något krypande, vintergrönt ris med unika, upprätta, styva, till synes 4-kantiga skott. Kantigheten kommer sig av att de knubbiga, snett uppåtriktade bladen sitter i fyra mycket täta rader (egentligen korsvis motsatta) som helt döljer grenarna. Säregna, pillika blad med långa, bakåtriktade flikar, och med en ränna "i ryggen" (lupp!). Vita, klocklika blommor på små skaft som skjuter ut nedanför skottens top-par.

Växer på kalkrik hed i norra Lapplands fjäll. Rätt liten utbredning, men lokalt riklig. Eftersom bladen dör efter några år men inte faller av, är grenarna friskt gröna i top-parna men gråbruna längre ned.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig! Mossljud (*Cassiope hypnoides*) är betydligt spädare, och är mjuk och mosslik. Fjällummer (*Lycopodium alpinum*) har trindare, smalare skott som är blågröna i hela sin längd.

Lapsk alpros Rhododendron lapponicum

Ljungväxter DNNF sid.454

Meny: fjäll

Krypande till något uppstigande (<2dm) dvärgbuske med vintergröna, läderaktiga blad som sitter samlade i toppen av grenarna. Både bladens undersida och blom-skaft har tätt med bruna fjälllika glandler vilket ger ett prickigt utseende. Stam-marna är något knottriga. Blommar ganska tidigt med ett fåtal stora fatlika bjärt rödvioletta blommor samlade i ett tätt ax. Frukten är en uppsprickande kapsel.

Lapsk alpros är en sällsynt art som växer på kalk- eller serpentinrik berggrund i fjällen. Typiska växtplatser är artrika dryashedar, branter och kalkklippor.

Förväxlingsrisk. Lingon (*Vaccinium vitis-idaea*) har blad jämnt spridda längs stammarna utan fjäll på undersidan.

Skvattram *Rhododendron tomentosum* (*Ledum palustre*)

Ljungväxter – DNNF sid.455

Menyer: Småpy

En upp till drygt en meter hög buske. Stammarna är grenade mest från basen och det finns långa jordstammar. De smala läderartade bladen är vintergröna med inrullad kant och sitter strödda. Både blandundersida, bladskaft och stam är kraftigt brunhåriga. Från försommaren blommar vita fatlika blommor i ett tätt flockliknande ax i toppen av grenarna. Frukten är en glandelhårig kapsel som spricker upp i fem flikar. Hela växten är mycket aromatisk. Omisskännlig.

Skvattram finns spridd över nästan hela landet men har en östlig tyngdpunkt i utbredningen och saknas nästan på västkusten och i fjällen. Den växer ofta i halvöppna lägen på mager sur torvmark av olika slag, t.ex. tallbevuxna myrar, mossekanter och fuktiga barrskogar. I norra landet växer den ofta även i ganska torr mager skogsmark.

Ripbär *Arctostaphylos alpinus*

Ljungväxter – DNNF sid. 458

Menyer: Småpy

Krypande, bladfällande ris med tunglika, tandade, spetsiga blad med tydlig, rikt förgrenad nervatur. Bladen är bredast rätt nära spetsen och är oftast något vikta på längden. Grenar typiska: levande "bladrosett" i spetsen, tätt följd av döda, papperslikt rasslande blad från fjolåret, därefter en sträcka med grånade bladskafsstumpar, och, längst bak, slät, rödbrun, mjölonlikt flagnande bark. På hösten blir bladen knallröda. I skottopporna en liten klase med vita, urnformade blommor. Frukten är ett till slut svart bär med 5 rätt stora, hårda frön.

Ripbär är allmän i fjällen, mest typisk på torr videxponerad hed, men även i hedskog. Utpostlokaler på många toppkala berg i skogslandet.

Förväxlingsrisk. Närmast omisskännlig. De flesta andra ris utom blåbär och odon har läderartade blad (blåbär och odon liknar ej ripbär). Glansvide (*Salix myrsinities*)

(huvudsakligen fjälltrakter) har också torrt rasslande fjollårsblad, men är oftast mer upprätt, och de friska bladen är fastare och glänsande.

Mjölon *Arctostaphylos uva-ursi*

Ljungväxter – DNNF sid. 458

Menyer: Småpy

Krypande, vintergrönt ris med tunglika, läderartade, otandade blad utan nedvikt kant. Bladen är tydligt bredast ovanför mitten, med slank, gradvis avsmalnande bas. De har en mycket typisk, rikt förgrenad, nätlik nervatur. På översidan är varje nerv liksom "ingraverad" i ytan. Undersidan är friskt grön och helt slät, men nervaturen syns i minsta detalj. Äldre grenar typiska, med rödbrun, slät bark som flagnar i torra, papperstunna flak. I skottopparna en liten klase med vita, urnformade blommor. Frukten är ett lingonlikt bär (saknar dock foderrester) med rätt stora, hårda frön omgivna av ett mjöl med besynnerlig, "smörjande" konsistens (gnugga ett moget bär mellan fingrarna!).

Mjölon är ofta riklig på sandig eller klippig mark, men kan lokalt saknas. Finns även i fjällen, och är där kalkgynnad. Klonerna kan bli mycket gamla. Där de får växa fritt bildar de häxlingsliknande cirklar av nedliggande, framåtriktade skott (spetsiga grenvinklar!) som länge ligger löst på marken. De kan ofta följas bakåt till en ibland flera cm tjock, trädrotlik stam med den karaktäristiska barken.

Förväxlingsrisk. Lingon har upprätta grenar som är håriga i yttre delen, och ovala blad med nedvikt kant. På bladens översida finns några par nedsänkta nerver, medan undersidan är matt blekgrön med svarta glandelprickar och "inkapslade" nerver. Krypvide (*Salix repens*) har ovala blad (rundad bas), och annorlunda bark. Bladen saknar mjölonets fina nervatur, och är oftast platt silkeshåriga under.

Lingon *Vaccinium vitis-idaea*

Ljungväxter – DNNF sid. 458

Menyer: Småpy

Upprätt, vintergrönt ris med ljust finludna årsskott, och oval, läderartade, otandade blad med nedvikt kant. Bladen är bredast ungefär vid mitten, eller något ovanför. De har en gles nervatur som ej kan ses tydligt på undersidan. Nerverna når ej bladkanten, utan böjer av framåt och fäster vid nästa nerv. Bladens översida är glänsande mörkgrön med "ingraverade" nerver, medan undersidan är matt blekgrön med svarta glandelprickar och valkar som antyder de "inkapslade" nerverna. I skottopparna små klasar med vita eller blekrosa, klockformade blommor. Frukten, ett bär som först är vitt men vid mognaden blir rött och saftigt (lingon !), har små

frön och en liten foderrest.

Lingon täcker stora arealer och finns även i fjällen. Klonerna är svåravgränsade, eftersom de, till skillnad från mjölon, tillväxer under markytan och inte utan möda kan spåras bakåt.

Förväxlingsrisk. Mjölon har långt krypande grenar med slutligen flagnande bark. De tungformade bladen är släta under utan nedvikt kant, och har detaljrik nervatur som syns tydligt på båda bladsidorna. Ryl (*Chimaphila umbellata*) (södra och mellersta Sverige) har kranställda blad med skarpa tänder.

Blåbär *Vaccinium myrtillus*

Ljungväxter – DNNF sid. 459

Menyer: Småpy

Upprätt, bladfällande ris med gröna, skarpt kantiga, kala grenar ("plastväxt"), och rätt mjuka, ovala, ljusgröna blad med finsågad kant. I bladvecken enskilda, röda, urnlika blommor. Frukten är ett blåbär (!).

Blåbär täcker stora arealer och finns även i fjällen. Tål ej översvämning och måste vara snötäckt i vinterkalla områden, varför den saknas i älvarnas strandzon och på snöblottor. Efter snöfattiga vintrar kan stora ytor bli rostfärgade av dött blåbärsris.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig! Odon har otandade, omvänt äggrunda blad med grågrön undersida, bruna grenar utan skarpa kanter, och ljusare bär med färglös saft.

Odon *Vaccinium uliginosum*

Ljungväxter – DNNF sid. 459

Menyer: Småpy

Upprätt, bladfällande ris med bruna, så gott som trinda grenar, och omvänt äggrunda, uddlösa, otandade blad. Bladens översida är matt blågrön. Undersidan är blekare, närmast vaxartat grågrön, och har utstående nerver. I lupp syns en låg, smal kantlist. I bladvecken ensamma (eller parvisa), ljusa blommor. Frukten är ett ljusblått, vaxmatt bär med ofärgad, söt saft (går att äta!). Det är oftast större än ett blåbär och något kantigt.

Odon finns inte bara på myr, utan även på hed, i skog, och på fjällhed. I låglandet blir den vanligen högre än blåbär, någon gång meterhög.

Variation. Varierar mer än övriga ljungväxter, men detaljerna är dåligt kända. Den vanliga underarten, subsp. *uliginosum*, går även långt upp i fjällen, där den är vanlig men mycket lågvuxen. Den andra, subsp. *microphyllum*, finns tydligen endast på kalk i fjällen. Den är ännu mer dvärgartad, helt nedliggande, med mycket små blad, korta blomskaft etc.

Förväxlingsrisk. Blåbär har kantiga, gröna grenar, ovala, ljusgröna, fintandade blad, och mörkare bär med rödviolett saft. Finnmyrten (*Chamaedaphne calyculata*) (nästan enbart Tornedalen) har längre blad som är översållade med mycket små, runda fjäll (lupp!). Pors (*Myrica gale*) (ej i inre delarna av norra Norrland) har tänder på bladets yttre del och stark, aromatisk doft (mosa!). Odonvide (*Salix myrtilloides*) (Norrland, men ej på fjället) har rätt små blad som i regel är rundade i båda ändarna men har parallella kanter på mitten ("travbaneformade"). Några andra viden (*Salix*) kan ha blek bladundersida och likna odon. Bladen är dock nästan alltid större med rundare bas och/eller spetsig topp.

Tranbär *Vaccinium oxycoccos* (*Oxycoccus quadripetalus*)

Dvärgtranbär *Vaccinium microcarpum* (*Oxycocqua microcarpus*)

Ljungväxter – DNNF sid. 457

Menyer: Småpy

Vintergröna ris som bildar långa, slanka, slingrande revor längs marken. Läderartade, trubbspetsade, nästan trekantiga, upp till 1 cm långa blad med nedvikt kant. De har korta skaft och är fästade direkt på revorna, är mörkgröna ovan och vaxigt silvergrå under. Rosa blommor med tillbakaböjda kronblad ("raketer") på upp-rättstående skaft. De röda bären, som liknar lingon, lägger sig till slut på myrktan.

Vanliga på myr, men även strandkärr. Saknas eller ovanliga i fjällen, går ej högt upp.

Variation. 2 arter som förutom storleken är rätt lika. Dvärgtranbär växer helst uppe på tuvor.

Förväxlingsrisk. Omisskännliga! Rosling har också vit bladundersida, men bladen är längre, har ej tvär bas, och växten är upprätt. Krypvide (*Salix repens*) (ej i innersta Norrland) har grövre kvistar och är oftast tätt silkeshårig under bladen.

Rosling *Andromeda polifolia*

Ljungväxter – DNNF sid. 457

Menyer: Småpy

Upprätt, vintergrönt ris med kala grenar och 2–4 cm långa, mycket smala, läderartade, otandade blad med stark nedböjd kant. Bladen är mörkgröna ovan med mittnerven i en fåra, vaxat ljusgrå under med brun, utstående mittnerv. Till formen liknar de något rosmarin. I skotttopparna utvecklas några få, långskaftade, rosa, klocklika blommor. Frukten är en rund, torr kapsel med lång stfitrest.

Rosling är en mycket allmän myr- och fukthedsväxt som klarar mycket magra förhållanden.

Förväxlingsrisk. I blom omisskännlig. Krypvide (*Salix repens*) (ej i innersta Norrland) kan vara upprätt och ha smala blad med vit bladundersida, men färgen beror på tätt liggande silkeshår. Tranbär har också vit undersida på bladen, men de är kortare, med tvär bas, och växten kryper. Skvattram (*Rhododendron tomentosum*) är grövre, med brunhåriga grenar och blad som är brunhåriga under. Finnmyrten (*Chamaedaphne calyculata*) (östra Norrbotten) har mer tunglika blad som är översållade med mycket små, runda fjäll (lupp!), och inte är vita under.

Ljung *Calluna vulgaris*

Ljungväxter – DNNF sid. 456

Menyer: Småpy

Upprätt, vintergrönt, slankt ris med mycket små, trinda, snett uppåtriktade blad, som sitter tätt, tätt på små sidoskott. Säregna, pillika blad med långa, bakåtriktade flikar, och med en ränna "i ryggen" (lupp!). De är korsvis motsatta (svårt att se), och bildar rader (lätt att se). Blommar sent på säsongen med många, små, nästan oskaftade, rosa, djupt 4-flikiga blommor med långt stift. Den lilla, torra kapseln är omgiven av fnasiga blomrester, och även stiftet sitter kvar. Fröna är mycket små.

Ljung täcker många magra marker, både torra och fuktiga, men är i fjällen bara vanlig i söder. I norra fjällkedjan finns den huvudsakligen i ett bälte på stränder på låg nivå ("Calluna-bältet").

Förväxlingsrisk. Omisskännlig! Klockljung, lappljung och kråkbär har alla barrlika, utstående blad som även sitter på huvudskotten. Blommorna hos de förstnämnda är urnformade och mycket större, hos lappljung är de dessutom långskaftade. Klådris (*Myricaria germanica*) (huvudsakligen älvstränder i mellersta Norrland) har

också tätbladiga sidoskott, men är högre och grövre och har platta blad på huvudskotten. Frukten är en kapsel med hårpenselförsedda frön.

Klockljung *Erica tetralix*

Ljungväxter – DNNF sid. 456

Menyer: Småpy

Upprätt, vintergrönt, slankt ris med barrlika blad i 4-taliga kransar. Bladen är försedda med en ränna på undersidan (egentligen är det kanterna som är inrullade) och har långa glandelhår. Blommar med rosa, urnformade blommor i tät samling på ett dm-långt uppskjutande, rätt glesbladigt skott. Frukten är en torr kapsel.

Klockljung är allmän i fukthet och på myrar i oceaniskt påverkade områden, dvs i västra halvan av Götaland. Den förekommer också på en bård av utpostlokaler och i ett bälte på Vänerens stränder. Under senare år har den även dykt upp i trakter där den tidigare ej fanns, ända upp till Norrbotten. Den växer där på fuktig, blottad mineraljord som koloniserats av akrokarpa mossor, mattlumner, etc, i de flesta fall på schaktade slänter vid vägar. Bestånden är oftast små, men arten verkar spridas och är ordentligt etablerad längs flera vägsträckor i Åsele lappmark. Håll ögonen öppna!

Förväxlingsrisk. I blom omisskännlig. Lappljung har mycket långskaftade blommor och helt kala blad som ej sitter i kransar. Kråkbär kan likna steril klockljung, men bladen saknar glandelhår. Ljung har rader av pyttesmå blad på särskilda skott, och mycket mindre, fyrflikad krona.

Lappljung *Phyllodoce caerulea*

Ljungväxter – DNNF sid. 453

Menyer: Småpy

Upprätt, vintergrönt, slankt ris med blanka, barrlika, platta blad. Bladen har en ränna på översidan och en luddhårig rand på undersidan (lupp). Bladkanten har små, skarpa tänder som gör den något sträv. I toppen med en grupp rödvioletta, nickande, urnformade blommor på långa, uppräta skaft. Frukten är en torr kapsel med lång stiftrest.

Lappljung är vanlig i fjällen, med förekomst i skog långt nedanför trädgränsen. Den finns även sällsynt längre ned vid forsar och på utpostberg.

Förväxlingsrisk. I blom omisskännlig. Kråkbär har kortare, uppsvällda blad utan fåra

på översidan, men med en spalt på undersidan. Klockljung har glandelhåriga blad i 4-taliga kransar och många blommor i samling på ett gemensamt, toppställt skott.

Kråkbär *Empetrum nigrum*

Ljungväxter – DNNF sid. 459

Menyer: Småpy

Upprätt eller nedliggande, vintergrönt, slankt, böjligt ris med blanka, barrlika, uppsvällda, plattade blad. Bladen är släta ovanpå och har en ljus strimma med en trång spalt på undersidan (egentligen är kanterna inrullade, endast lämnande en smal öppning). Blommorna saknar skyltande kronblad (vindpollinerad!). Frukten är ett svart, saftigt bär.

Kråkbär är allmän på mager mark, både torr och fuktig, även i fjällen.

Variation. 2 underarter som ibland räknas som arter. Subsp. *hermaphroditum* är dioik och nordlig, subsp. *nigrum* har samkönade blommor och är sydlig, men i en stor del av landet förekommer båda. De skiljer sig något i växtsätt, men båda är lätt igenkända som kråkbär.

Förväxlingsrisk. I frukt omisskännlig, men observera att hanexemplar av subsp. nigrum ej får bär! Lappljung har längre, plattare blad med en ränna på översidan och en luddg rand under (lupp!). Klockljung har glandelhåriga blad i 4-taliga kransar. Ljung har rader av pyttesmå blad på särskilda skott.

Björkpyrola *Orthilia secunda* (*Ramischia secunda*)

Pyrolaväxter – DNNF sid. 452

Menyer: Småpy

Kortkrypande, mycket lågt ris (ca 1 dm) med rosetter med skaftade, fasta blad. och små, smala, fjälllika blad längs grenarna. Bladen är ovala eller närmast äggrunda, och har finna tänder och tydlig spets, till form och struktur något påminnande om ett litet björkblad. Bladen sitter i rosetter, vanligen finns fjolårets rosett "en våning" under årets. Från skottspetsen utvecklas en 10–15 cm hög blomstängel med några få fjälllika blad, och en toppställd blomställning med kortskaftade, vita, 5-taliga blommor med ur blomman utskjutande stift med märke som "huvud på en spik". Frukten är en klotrund kapsel med kvarsittande, nu än mer förlängt stift. Blomställningen lutar över, och alla blommor vänder sig slutligen nedåt åt samma håll.

Björkpyrola är allmän i skog, men även på hedar och konstgjorda slänter, t ex väg-

kanter.

Förväxlingsrisk. Småplantor av björk (*Betula*) har ej fjolårsblad som övervintrat och saknar de smala, fjällika bladen på grenarna. Inga andra pyrolor (fam. *Pyrolaceae*) har spetsiga blad, och ingen har heller ensidigt lutande blomställning.

Backtimjan *Thymus serpyllum*

Kransblommiga - DNNF sid. 519

Menyer: Äbo

Krypande dvärgbuske med hela, motsatta ägglika blad. Den nedtill vedartade stammen är trind till något fyrkantig och runtom hårig. Stammen är ofta rotsläende vid leder och växten bildar gärna stora mattor. Bladen som sitter tätt har nedtill långhåriga kanter och är svagt aromatiska. De djuprosa tvåläppiga blommorna sitter i täta huvudliknande kransar i toppen av uppstigande skott. Fodret som är rödaktigt är hårigt med fem flikar.

Backtimjan växer på kortvuxen, helst betad, gräsmark men kan även hittas på sandiga hedar, gles skogsmark, skjutfält och liknande. Den är en karaktärsart för äldre gravfält och annan uråldrig kulturmark.

Förväxlingsrisk. Stortimjan (*Thymus pulegoides*) är en ganska sällsynt, oftast införd art som sällan bildar oavbrutna mattor utan oftare växer i mindre tuvliknande bestånd. Den har en tydligt fyrkantig stjälk med hår endast i fyra rader på kanterna och är mer aromatisk än backtimjan. Kryddtimjan (*T. vulgaris*) är odlad och ibland kvarstående. Den är kraftigt aromatisk med uppräta, ej krypande skott och undertill kraftigt filthåriga blad.

Linnea *Linnaea borealis*

Kaprifolväxter – DNNF sid. 570

Menyer: Småpy

Slankt och vekt, krypande ris. Långa, ca 1 mm tjocka, slingrande revor, som vid en närmare undersökning visar sig vara håriga. Bladen är små, runda, kortskaftade, motsatta och håriga, och har låga tänder som ej är vassa. Blommar på uppstigande sidoskott. Blommorna sitter parvis på ett högst dm-högt skaft. De är rosa, 5-taliga och koniskt klockformade. Frukt mycket karaktäristisk: en glandelhårig, avlång kula bestående av en liten nöt om-sluten av högblad, ofta med foderrester i spetsen.

Linnea är allmän i skog (fast ovanligare längst i söder), och går även upp på fjället.

Mogna frukter klibbas mycket effektivt fast i allt. Prova att dra ärmens i höjd med blomskaften så får du se!

Förväxlingsrisk. Som fullt utvecklad omisskännlig. Unga skott kan likna ögonpyrola, men den har kala blad som ej är motsatta, och åtminstone några vassa tänder.

FLYTBADSVÄXTER OCH I VATTEN NEDSÄNKTA VÄXTER

Omfattar växter med flytblad, växter som är helt nedsänkta i vatten (submersa) och en ört, svalting, som vanligen växer i vatten.

Se även: vattenklöver, som kan bilda mattor som flyter ut över vatten (gungflyn); tiggarranunkel som någon gång kan ha flytblad. Åtskilliga graminider växer i vatten.

Andmat (flytande arter) *Lemna* spp. (utom *L. trisulca*)

Andmatsväxter – DNNF sid. 743

Menyer: vattenväxter

Mycket små, skivlika, fritt flytande vattenväxter bestående av ett eller några rundade, 2–7 mm stora blad i små grupper. Från bladen hänger tunna rötter.

Andmat förekommer söderut allmänt i lugna sötvatten, men norrut är de ovanligare och ofta tillfälliga. Förökning sker genom delning, de blommar ytterst sällan.

Variation. 3 rätt lika arter. Blad av något varierande utformning, men alla är mer eller mindre runda. Ytterligare en art, korsandmat (*Lemna trisulca*), är mycket annorlunda och skall inte tas med i inventeringen. Den har spetsiga, skaftade blad som hänger samman i flak. Man kan någon gång se den flyta, men större delen av tiden befinner den sig invid botten.

Förväxlingsrisk. Närmast omisskännliga. Flytande rosetter av lånkar (*Callitriche*) kan på håll vara mycket lika andmat, men avslöjar sig genom rotade stänglar med korvis motsatta blad. Vattenstjärna (*Ricciocarpus natans*) (södra och mellersta Sverige, vanligast kring Mälaren) är en flytande levermossa med en läderartad bål som har grenade nerver på översidan och långa, purpurfärgade, rotliknande fjäll på undersidan.

Näckrosor *Nuphar* spp. + *Nymphaea* spp.

Näckrosväxter – DNNF sid. 158-129

Menyer: vattenväxter

Perenna vattenväxter vars flytande blommor och flytblad har mycket långa skaft som utgår från en rotstock. Blommor stora, gula eller vita med många kronblad och ståndare. Stora, tjocka, cirkelrunda eller elliptiska flytblad med öppning baktill

ända in till bladskaftet. Undervattensblad av liknande form, men slakare. Frukt fikonformad med radierande märkesstrålar.

Näckrosor förekommer i sötvatten av många slag, t o m i små myrgölar som kan torka ut, och kan även gå ut i utsötat havsvatten (särskilt avsnörda vikar och åmynningar vid Bottenviken).

Variation. Tre arter (två gula och en vit, den senare med två underarter som ibland uppfattas som arter), alla lätt igenkända som näckrosor.

Förväxlingsrisk. Omisskännliga! Vattenväxter med liknande bladform (runda med öppning till bladskaftet) är dyblad, som ej är rotad i botten, har mindre blad (ca 3 cm) med runda bakhörn, och 3-taliga, vita blommor, och sjögull, som är grenad och har 5-talig, gul blomma på uppstigande skaft.

ÖRTER MED SVÄRDLIKA BLAD

Omfattar örter med smala, upprätstående blad som bildar mer eller mindre solfjäderlika samlingar. Typiskt är också att bladen ej är tydligt differentierade i över- och undersida.

Björnbrodd *Tofieldia pusilla*

Liljeväxter – DNNF sid. 705

Menyer: Småpy, gräsmark, våtmark, fjäll

Perenn, tuvad ört med smala, spetsiga, blad i platta, solfjäderlika skott ("hand med utspärrade fingrar") som sällan blir mer än 5 cm höga. Stängel slank, styv, upp till 2 dm hög, till större delen bladlös med en kort, huvudlik samling av små, vita blommor med 6 kalkblad. I frukt en tät samling små kapslar på halmgul stängel.

Björnbrodd är vanlig i fjällen i fuktiga miljöer. Oftast ser man den i kärr, men även vid vattendrag etc. I kalkområden är den särskilt vanlig, och kan där växa torrare, t ex i klippsprickor. Utanför fjällen är den mer bunden till rikare myr. Den kan vara svår att se, men de små bladgrupperna ("mini-svärdsliljor") är mycket karaktäristiska.

Föreväxlingsrisk. Närmast omisskännlig. Kärrlilja (*Tofieldia calyculata*) finns enbart på Gotland, där björnbrodd saknas. Myrlilja (*Narthecium ossifragum*) (utbredningen sammanfaller i Jämtlands fjäll, en lokal i Lycksele lappmark) växer i vida mattor, är kraftigare, har längre, oftast något svängda blad, glest spridda blad även upptill på stängeln, långsträckt blomställning med större, gula blommor och långsträckta kapslar.

Myrlilja *Narthecium ossifragum*

Liljeväxter – DNNF sid. 704

Menyer: Småpy, stora arter

Perenn, beståndsbildande ört (jordstam!) på blöt, mager mark. Smala, spetsiga, ofta något svängda blad, som sitter ordnade i ett plan i platta, glesa, något handlika skott. Bildar täta mattor. Grov, styv, upp till 3 dm hög stäng-el med smala, fjälllika blad. I toppen med en upp till 5 cm lång, tät samling av skaftade, gula blommor med 6 kalkblad. Blommar rätt sent. Kapslar av-långa, gulröda.

Örter med svärdlika blad

Myrlilja växer i fukthet och fattigkär i oceaniskt påverkade områden. Kan där bilda vida mattor. Enstaka kloner ser ofta ut som cirkelrunda, täta mattor av blad.

Förväxlingsrisk. Närmast omisskännlig. Kärrlilja (*Tofieldia calyculata*) finns enbart på Gotland, där myrlilja saknas. Björnbrodd är mindre och vekare, har tätare bladskott som ej bildar mattor, till större delen bladlös stängel, och kortare blomsamling med vita blommor.

ÖRTER MED FINGRAT SAMMANSATTA BLAD

Omfattar växter med sammansatta blad, där småbladen radierar likt strålar från en och samma punkt. Hit räknas också alla de som endast har tre småblad.

Se även: Fjällruta, hundkäx, strätta, kirskål och gråbo. Dessa växters trekantiga blad kan i förstone se ut att vara fingrade, eftersom skaften på de två nedersta flikarna är förhållandevis kraftiga, men ge akt på bladets mittnerv! Eftersom den ånyo grenar sig betraktas bladen som parbladigt sammansatta (i gråbons fall egentligen parflikade).

Vitsippa *Anemone nemorosa*

Ranunkelväxter – DNNF sid. 172

Menyer: Småpy

Perenn, beståndsbildande, 1–2 dm hög ört som blommar på våren. Från den vittförgrenade jordstammen kommer dels enskilda blad, dels blomstänglar med 3 bladlika, skaftade svepeblad. Båda bladtyperna är fingrat sammansatta och i grunden 3-delade. Svepebladen sitter ungefär 2/3 upp på blomstängeln. Den ensamma, 2–4 cm vida blomman är vit med (oftast) 6 hylleblad. Fruktsamlingen är en klotformad samling nötter med krokig näbb.

Vitsippan bildar vida bestånd på frisk eller fuktig mark. Norrut, där säsongen är kortare, ser man vissnade sippor långt in på sommaren, men söderut kommer den att bli svår att upptäcka.

Förväxlingsrisk. I blom omisskännlig. Förutom de gula blommorna, är gulsippa (*Anemone ranunculoides*) (mest i kalktrakter, sällsyntare än vitsippa) rätt lik vitsippa, men svepebladen är nästan oskaftade, bladflikarna är något kortare och mer rundtandade, och den har ofta två blommor på blomstänglarna (se på flera ex!). Revmörblomma kan ha upprätt stjälk med 3-flikade blad, men dessa blad sitter enstaka, ej i kransar om 3.

Revmörblomma *Ranunculus repens*

Ranunkelväxter – DNNF sid. 175

Menyer: Småpy

Perenn, rosettbärande, 1–5 dm hög ört med böjliga utlöpare som slår rot vid lederna och bildar nya rosetter. Rosettblad i grunden 3-delade med skaftad mittdel

(“skaft mitt i bladet”). Varje del sedan åter 3-flikad (kan även vara delade på nytt). Saknar stipler. Blomstänglarna har små, strödda blad. Blommorna är ca 2–3 cm breda, gula och 5-taliga, med räfflade blomskaft och “tätslutande” foderblad. Fruksamlingen är en klotformad samling nötter med krokig näbb.

Revsörblomma är vanlig som ogräs och i många fuktiga miljöer. Den bildar ofta massbestånd på fuktiga ängar, t ex trädesängar. Bestånden har på håll en något mer orange nyans än den hos vanlig smörblomma. Den förekommer även i fuktig skog av många slag.

Variation. Mycket variabel. Ofta lågvuxen och långt krypande, men kan i fuktskog och i källkanter bli mer upprät, med kraftiga blomskaft, men kortare krypskaft. Bladform och hårlighet är också mycket variabel, men variationen visar inget tydligt geografiskt mönster. Riktigt kraftiga ex har egentligen parflikigt sammansatta blad.

Förväxlingsrisk. Andra flikbladiga smörblommor (*Ranunculus*) saknar utlöpare. Av dessa har dessutom majsmörblommor (*R. auricomus* agg.) kranisar av smala, inbördes lika bladflikar kring förgreningarna, knölsörblomma (*R. bulbosus*) (Götaland och Svealand) och sydsmörblomma (*R. sardous*) (mest Skåne, Öland och Gotland) nedåtböjda foderblad, och smörblomma (*R. acris*) blomskaft utan räfflor och blad med oskaftad mittflik. Vitsippa har 3 kranställda, flikiga hylleblad (liknar vanliga blad) strax ovan mitten på stängeln, som i övrigt är bladlös. Revfingerört (*Potentilla repens*) (Götaland och Svealand) har också böjliga utlöpare, men bladen är 5-flikiga och saknar stipler.

Stenbär *Rubus saxatilis*

Rosväxter – DNNF sid. 267

Menyer: Småpy

Perenn ört med 2–3 dm höga, mjukt småtaggiga, något greniga skott som nedtill är något förvedade, och upp till flera meter långa, slingrande utlöpare som rotar sig här och var. Har små stipler. Bladen är 3-delade, med det mittre småbladet tydligt skaftat. Småbladen har sågad kant och nedsänkta nerver. Blommorna (några få till ett dussin) sitter i en grupp av några små, korta skärmar som är fästade i ett bladveck i övre delen av de upprätta skotten. 5-taliga, vita blommor med smala kronblad. Fruktarna utgörs av några röda, bärlika, delfrukter med stora frön (“en bit av ett hallon i förstoring”).

Stenbär är allmän i många miljöer, t ex i skog, men ses ofta kring “kanter” som bryn, rösen, gläntor, i strandskog etc. Norrut sällan i trivialskog, men ofta i högörst-samhällen, sydvända branter etc. Mot slutet av säsongen kan utlöparna nå impon-

erande längd. Det är inte ovanligt att se att de klarat sig helskinnade tvärs över en skogsbilväg och rotat sig på andra sidan. Bären är sura, men de duger som godis!

Förväxlingsrisk. I frukt och med utvecklade utlöpare omisskännlig. Smultron har inte blad på grenade skott. Unga skott av hallon (*Rubus idaeus*) är grövre och bladen nästan vita under. De av björnbär (*Rubus* sect. *Rubus*) är också grövre, och har i regel 5-delade blad med rundare, mer långspetsade småblad. Äldre skott av hallon och björnbär liknar ej stenbär. Åkerbär saknar utlöpare, har inga småtaggar på skotten, bladen är oftast mindre och brunrödanlupna, det mittre småbladet är oskaftat, och blomman rosa med "normala", fast fler, kronblad. Blåhallon (*R. caesius*) har spetsiga stipler, till skillnad från stenbär som har rundade stipler.

Bäverbär (*R. arcticus* x *saxatilis*, *R. x castoreus*), alltså hybriden mellan åkerbär och stenbär, är klart problematisk. Den har skruppna blommor som inte får bär, och är i regel intermediär mellan föräldraarterna, men finns även i en form (återkorsningar?) som är mer lik stenbär, och i en annan form som är mer lik åkerbär. Bäverbär är lokalt riklig längs vattendrag i Norrland, och både åkerbär och Stenbär finns i samma miljö. Förmodligen är dess frekvens rejält underskattad. Finner du bär kan det inte vara bäverbär, men om där inte finns bär kan man inte utesluta att de slagit fel av andra orsaker än att det rör sig om hybrider. Den som inventerar norrut bör lära sig åkerbär och stenbär ordentligt!

Åkerbär *Rubus arcticus*

Rosväxter – DNNF sid. 267

Menyer: Småpy

Perenn ört med 1–2 dm höga, greniga, oftast röda skott som nedtill är något förvedade och saknar taggar. Har små stipler. Bladen är 3-delade, med oskaftade småblad som har sågad kant. Bladen kan vara kraftigt anlupna av rödbrunt, särskilt i solöppet läge och i tillväxtstadiet. Även stark höstfärg. 1–3 långskaftade blommor från övre bladveck. 5–10-taliga (oftast 6–8) rosa blommor med breda ("normala") kronblad. Frukterna utgörs av glänsade vinröda, hallonlika bär med en helt fantastisk, aromatisk smak.

Åkerbär är i nordöstra Norrland en allmän kantväxt i fuktiga miljöer, t ex i bryn mot strandängar, strandskog vid vattendrag etc. Ovanligare mot söder och närmare fjällen. Kommer snabbt in i igenväxande åkrar och är ofta riklig längs diken i jordbruksmark, på vägrenar etc. År med riklig fruktsättning stiger den tunga, blommiga bouqeten från åkerbären när man går i strandsnären i slutet av juli, men att plocka (och rensa!) åkerbär tär på tålamodet. Ett tips: ät dem med skrut!

Förväxlingsrisk. I blom och frukt omisskännlig. Stenbär har utlöpare och småtaggar på skotten, har större blad, skaft på det mittre småbladet, och vita, 5-taliga blommor med löjligt smala kronblad. Beträffande bäverbär (*Rubus arcticus x saxatilis*, *R. x castoreus*), alltså hybriden mellan åkerbär och stenbär, läs ovan under stenbär (viktigt!). Smultron har inte blad på grenade skott.

Vårfingerört *Potentilla crantzii*

Småfingerört *Potentilla tabernaemontani*

Rosväxter – DNNF sid. 299

Menyer: gräsmark

Tuvade fleråriga örter med femfingrade rosettblad och stipler som är delvis sammanvuxna med bladskافتet. Båda arterna är glest håriga på både blad och stam men saknar stjärnhår. Bladen är tandade från toppen till strax ovan mitten och rent gröna på både över- och undersidan. Huvudstammen är liggande till något upprätt med ett- till tretaliga stjälkblad. De gula blommorna är femtaliga med grunt urnupet hylle och vårfingerört har ofta en orange fläck vid dess bas.

Båda arterna hittas i olika typer av torr-frisk, gärna kalkrik gräsmark, gärna i t.ex. naturbetesmarker, vägkanter och på hällar. Vårfingerört växer dessutom i fjällen och då ofta i kalkrika fjällängar och på dryashedar. Vårfingerört är ganska vanlig i södra Sverige men blir gradvis sällsyntare upp till mellersta Norrlands kustland. Vårfingerört saknas i de sydligaste landskapen men är ganska vanlig i övriga landet, inte minst i fjällen.

Variation. Hela fingerörtssläktet är ganska variationsrikt och svårt. Hybrider och mellanformer kan förekomma mellan vissa arter vilket skapar förvirring. Antalet bladflikar kan variera mellan olika individer.

Förväxlingsrisk. I södra Sverige finns ett par sällsynta liknande arter. Luddfingerört (*Potentilla heptaphylla*) (Skåne) har glandelhåriga blad som är tandade till nedom mitten. Gråfingerört (*P. acaulis*) (Gotland) och grå småfingerört (*P. x subarenaria*) har tydliga stjärnhår på bladen. Tysk fingerört (*P. thuringiaca*) har 5-7-fingrade rosettblad, femfingrade stjälkblad och en styvt upprätt stjälk. Backfingerört (*P. sordida*) har en gråluden upprätt stjälk och på undersidan filthåriga blad.

Blodrot *Potentilla erecta*

Rosväxter – DNNF sid 220

Menyer: Småpy

Perenn, tuvad, 2–4 dm hög ört. Kraftig, förvedad, klumplik rotstock som sänder upp många förgrenade stänglar. För att se det röda (egentligen rosa) i rotstocken måste man klyva den med kniv. Vid varje förgrening sitter ett kortskaftat, 3-delat, tandat blad och 2 stipler som liknar små, djuptandade bladflikar. Vid ett första påseende verkar därför ett enda, 5-fingrat, tandat blad sitta kring varje förgrening. I grentopparna sitter 4-taliga gula blommor vars smala foder tittar fram mellan varje kronblad.

Blodrot är oftast allmän (längst i nordost sällsynt) i många friska till fuktiga miljöer: ängar, kärrmark, fukthed, vägkanter, stränder etc.

Förväxlingsrisk. Femfingerört (*Potentilla argentea*) har 5-fingrade blad med silvergrå undersida, har 5-taliga blommor och växer aldrig fuktigt. Vårfingerört (*P. crantzii*) är också tuvad, men har en rosett med långskaftade, 5-taliga blad, aldrig så välutvecklade blad vid förgreningarna, och 5-taliga blommor med en orange fläck på kronbladen. Mest lik blodrot är revig blodrot (*P. anglica*) (sällsynt i sydligaste Sverige, mest i Skåne, hybridiserar med blodrot), som har mer nedliggande växtsätt där skotten rotslår på hösten. Den har 5-flikade blad som särskilt nederst på stänglarna är långskaftade, och betydligt mindre stipler (liknar ej småbladen).

Smultron *Fragaria vesca***Backsmultron *Fragaria viridis***

Rosväxter – DNNF sid. 304

Menyer: Småpy

Perenna, rosettbärande, låga örter. Bladen är 3-delade och håriga, med långt, hårigt skaft. Småbladen har ett distinkt, men mycket kort, skaft. De är tydligt veckade ("korrugerade") längs de tätt liggande sidonerverna, som är nästan raka, och riktade framåt i ca 45 graders vinkel. Småbladens kant har vass, regelbunden sågtandning. Direkt från rosetten stiger en eller flera 1–2 dm höga blomstänglar som bär en klaselik blomställning vars blomskaft har tilltryckta, fina hår. Blommor 5-taliga, vita. Frukten (egentligen en skenfrukt) är ett smultron (!).

Smultron är allmän både i bryn och i frisk skogsmark. Norrut är den klart kalkgynad, och i fjällkanten närmast bunden till sydberg. Backsmultron finns endast i

söder. Den förekommer lokalt norrut till Uppland, sällsynt till Dalarna och Gästrikland.

Variation. De båda arterna är rätt lika. Smultron har långa, slanka slingrande utlöpare som rotar sig här och var, och grön bladundersida. Frukten har frön ända till basen. Backsmultron saknar, eller har helt korta, utlöpare, och har silvrig bladundersida. Frukten (nejkon) har inga frön nära basen.

Förväxlingsrisk. I större delen av Norrland närmast omiskännlig. Parksmultron (*Fragaria moschata*) (förvildad, huvudsakligen i södra och mellersta Sverige) är grövre och högre, har något nedåtriktade hår på blomskaften och större frukt som saknar frön vid basen. Fruktsättningen uteblir ofta, eftersom den är dioik och ena könet kan saknas. Jordgubbar (*F. x ananassa*) (ibland förvildad) är grövre, med mörkare, ovan kala blad. Trollsmultron (*Drymocallis rupestris*, *Potentilla rupestris*) (huvudsakligen sydvästra Sverige) är betydligt mer högvuxen, och har parflikigt delade blad ("smultronblad med ett extra par småblad"). Smultronfingerört (*Potentilla sterilis*) (mycket sällsynt i Skåne) har utlöpare, men liknar mest backsmultron. Småbladen har endast 5–7 par tänder (står fel i DNF) och liten uddtand. Frukten liknar ej ett smultron. Norsk fingerört (*P. norvegica*) är årlig eller bienn och får en upprätt stjälk med gula blommor. Revfingerört (*P. reptans*) (södra och mellersta Sverige) bildar långa revor, men har 5-delade blad och gul blomma.

Femfingerört *Potentilla argentea*

Rosväxter – DNNF sid. 296

Menyer: Småpy

Perenn, 1–5 dm hög ört med rotstock. Långskaftade, 5-fingrade, rätt styva blad som är iögonfallande silvervita på undersidan. Oftast en handfull radiärt ställda stänglar som i basen är riktade snett uppåt, men i övre delen böjer sig inåt i båge till en mer upprätt hållning. Stänglarna är rätt träiga och oftast greniga i yttre delen. De anläggs redan på hösten som en kort stam med bladrossett. Följande våren växer stänglarna ut och rosettbladen ersätts med stjälkblad. Bladen har smala stipler. Bladflikarna är mycket smala, särskilt vid fästet, och har i yttre delen några par rejäla tänder eller ytterligare flikar. Bladen har distinkt nedvikt kant, varför översidans färg ofta syns längs kanten om man betraktar dem underifrån. Flikarnas mittnerv är dock ej lätt att se, så hela bladundersidan ser vit ut med en "ritad kontur" i kanten (mycket vackert!). Blomställning grenig med 5-taliga gula blommor. Fodret syns tydligt mellan kronbladen, men är betydligt kortare. Frukten är en samling små nötter.

Femfingerört är söderut och längs Norrlandskusten en vanlig växt i många torra

miljöer, dels mer "naturligt" på torrbackar, i skärgårdsmiljö etc, dels som kultur-spridd längs järnvägar, vägar, i hamnar etc. I inre Norrland naturlig i sydberg, men endast sällsynt som medlöpare till människan. På trampad mark kan den vara helt platt.

Variation. Mycket variabel. Variationen kan sägas ha 2 extremer med många urskiljbara typer däremellan, men indelningen är omtvistad. Vanligen är femfingerörten 1–3 dm hög med mörkt gröna, nästan kala bladöversidor och ca 1,5–2 cm långa bladflikar med ca 2–3 par tänder i yttre delen. Den ena extremen, som är sydlig, har samma färg, men är till alla delar mindre och ofta helt tilltryckt. Den andra extremen, som har större utbredning men är ovanlig i norr, betraktas ibland som en egen art (*Potentilla impolita*, Stor femfingerört), men oftare som underart. Den är 3–5 dm hög, med grågröna, håriga bladöversidor, och ca 3 cm långa bladflikar med ca 5–6 par långa tänder i yttre delen, ibland t o m med ytterligare flikar som i sin tur har tänder.

Förväxlingsrisk. Femfingerört har många Förväxlingsrisk, men är i regel lätt igenkänd på de rätt styva, smalt 5-fingrade bladen med karaktäristisk färgkombination. Backfingerört (*Potentilla sordida*, *P. collina*; sällsynt i östra Götaland) har smalt 5-fingrade blad, men de är gråludna under, och växten har bladrosett. Mångfingerört (*P. multifida*) (mycket sällsynt i sydberg i norra Lappland) har långa, smala flikar på bladflikarna, olikt de lokala femfingerörterna. Lappfingerört (*P. nivea*) (sällsynt i fjällen, mest i norr) har vita bladundersidor, men bladen är 3-fingrade med breda flikar. Bladen hos blodrot (*P. erecta*) kan se 5-flikiga ut, men de är 3-flikiga (de stora stiplerna förvirrar) och de är gröna under. Blomman är 4-talig. Gråfingerört (*P. acaulis*, *P. cinerea*; östra Götaland) och luddfingerört (*P. heptaphylla*) (sällsynt i Skåne), blommar tidigt, har bladrosett och kortare stänglar, och småbladens flikar är bredare. Hos övriga fingerörter (*Potentilla*) med 5-fingrade blad är flikarna bredare och bladen gröna under. Backsmörblomma (*Ranunculus polyanthemus*) (södra och mellersta Sverige) och andra smörblommor saknar stipler, har mjukare blad i rosetter och fodret är ej synligt mellan kronbladen.

Fjällkåpa *Alchemilla alpina*

Rosväxter – DNNF sid. 306

Menyer: Småpy

Perenn, ytligt krypande (jordstam!), 1–2 dm hög ört som bildar lösa, tuvliknande kuddar. Skäftade, 5–7-fingrade blad vars undersidor är silvervita av blänkande, lig-gande hår. Småbladen har vassa tänder i spetsen, men helt jämn kant för övrigt. Småbladen är i det närmaste fria, men ibland når inskärningarna inte ända ned till bladets bas. Får några stänglar med grenade blomställningar bestående av täta

Örter med fingrat sammansatta blad

samlingar av små, gulgröna, 4-taliga blommor med ligghåriga bägare. Ser närmast likadan ut i frukt.

Fjällkåpa är allmän i en stor del av fjällen, men ovanlig i kalktrakter. Mycket sällsynt på klippor i några andra områden i landet.

Förväxlingsrisk. Närmast omisskännlig, men i sydligaste Sverige har några få fynd gjorts av närbesläktade, odlade arter. Dvärgfingerört (*Sibbaldia procumbens*) har 3-fingrade blad, 3 tänder i småbladens spetsar, och gul 5-talig blomma.

Lupiner *Lupinus* spp.

Ärtväxter – DNNF sid. 336-337

Menyer: Småpy, stora arter

Oftast perenna (sällsynt annuella), i regel beståndsbildande, upp till 1,5 m höga örter med skaftade, rikt flikiga, parasollika blad och lång, toppställd, rikblommig blomställning. Blad karaktäristiska med 6–15 smala, otandade flikar som står rätt ut i ett plan. Blomman är en typisk ärtblomma (köl, segel och 2 vingar), och frukten en tjock, hårig, tvärryngig balja med ärtlika frön.

Lupinerna är förrymda trädgårdsväxter som etablerat sig i stor skala. Förekomsten är dock dåligt dokumenterad. Vanligast är trädgårdslupin *Lupinus polyphyllus*, men det finns andra arter, åtskilliga hybrider och trädgårdssorter.

Variation. Arterna skiljer sig en del vegetativt, men är lätta att känna igen som lupiner. Bladen hos några av de ovanligare lupinerna har färre och rundare bladflikar än den vanliga trädgårdslupinen. Variationen i blomfärg är till synes oändlig: blå, blåviolett, rosa vit, etc, ofta i samma bestånd.

Förväxlingsrisk. Omisskännliga! Lupinväppling (*Thermopsis montana*), en ännu sällsynt trädgårdsflykting, kan på håll likna lupiner, men har 3-flikiga blad. Blomman är gul.

Rödklöver *Trifolium pratense*

Ärtväxter – DNNF sid. 360

Menyer: Småpy

Starkt tuvad, perenn, 2–5 dm hög ört. Tuvorna har radiärt ställda stänglar som i basen är riktade snett uppåt, men kort ovanför böjer sig till upprätt hållning. Kring stänglarnas och stjälkbladens bas finns stora, påsliknande, strimmiga stipler med

vass spets upptill. Långskaftade blad med 3 kortskaftade, oftast äggrunda småblad. Småbladen har oftast hel kant och ett ljust märke format som ett omvänt "V" (kan saknas!). Stänglarna är något greniga upptill, och får närmast oskaftade, röda blomhuvuden av typiskt klöverutseende med ärtblommor (köl, segel och 2 vingar). Fodret har 10 nerver. Frukterna ser man inte mycket av (finns i de torra blommorna).

Rödklöver finns närmast överallt där människan dragit fram, även på vägrenar och skräpmarker. Sås ut aktivt både i vallar och längs vägar.

Variation. Rätt variabel. Flera raser är kända, men detta är lite studerat.

Förväxlingsrisk. Skogsklöver (*Trifolium medium*) (vanlig upp till mellersta Norrland, norr därom mycket sällsynt) är ej tuvad, utan har krypande jordstam och bildar utbredda bestånd. Stjälkarna är raka och stiger upp en och en, ej i radierande grupper. Småbladen är mer långsträckta och blomsamlingarna mer långskaftade. Observera att illustrationen av skogsklöver i DNF är en rödklöver! Skogsklöver liknar mer bilden på alpklöver. Alpklöver (*T. alpestre*) (sällsynt på Gotland) har långsträckta, spetsiga småblad och foder med 20 nerver. Den nedre fodertanden är dubbelt så lång som de övriga. Blodklöver (*T. incarnatum*) (sällsynt tillfällig) är annuell och har mycket långsträckta blomsamlingar. Alsikeklöver (*T. hybridum*) har rundare småblad med pyttesmå sågtänder, och vita till rosa blommor. Backklöver (*T. montanum*) (huvudsakligen österut i Götaland och Svealand) har fint tandade småblad som är vithåriga under, och vita blommor.

Skogsklöver *Trifolium medium*

Ärtväxter – DNNF sid 360 – (Observera att illustrationen i DNNF är en rödklöver!)

Menyer: Småpy

Perenn, beståndsbildande, 1–4 dm hög ört med talrika, raka eller något sick-sackböjda, uppstigande stjälkar. Kring stänglarnas och stjälkbladens bas finns slanka, åtsittande, 1–3 cm långa stipler med långt udragen, mycket vass, fri spets. Långskaftade blad med 3 kortskaftade, oftast avlånga småblad. Småbladen är mörka ovan, ljusare under, och saknar alltid V-formad teckning. Stänglarna är i regel greniga, och får skaftade, röda blomhuvuden av typiskt klöverutseende med ärtblommor (köl, segel och 2 vingar). Fodret har 10 nerver. Frukterna ser man inte mycket av (finns i de torra blommorna).

Skogsklöver är allmän upp till södra Norrland i bryn, ängsmarker och gles, frisk skog. Mycket sällsynt längre norrut.

Variation. Bladformen varierar, kan ibland ha nästan äggrunda blad.

Förväxlingsrisk. Rödklöver (*Trifolium pratense*) är tydligt tuvad och saknar krypande jordstam, bildar ej bestånd. Stjälkarna radierar utåt från tuvans centrum. Småbladen är i regel rundare med en ljus, V-formad teckning på ovasidan. Alpklöver (*T. alpestre*) (sällsynt på Gotland) är mycket lik skogsklöver, men har oskaftat blomhuvud, vanligen ännu längre blad med trådsmala stipler som till hälften är sammanvuxna med bladskafet. Fodret har 20 nerver och den nedre fodertanden är dubbelt så lång som de övriga. Blodklöver (*T. incarnatum*) (sällsynt tillfällig) är annuell och har mycket långsträckta blomsamlingar. Alsikeklöver (*T. hybridum*) har rundare småblad med pyttesmå sågtänder, och vita till rosa blommor. Backklöver (*T. montanum*) (huvudsakligen österut i Götaland och Svealand) har fint tandade småblad som är vithåriga under, och vita blommor.

Backklöver *Trifolium montanum*

Ärtväxter – DNNF sid. 357

Menyer: gräsmark

Flerårig styvt upprätt klöver med ganska smala spetsiga, vasst sågade småblad. Stjälken som kan bli upp till 5 dm är precis som bladens undersida vitt ullhårig. Utlöpare saknas. De tretaliga bladen är kortskaftade och har lansettliknande stipler. Blommorna är gräddvita och sitter i ett tätt sammanhållet huvud på ett ganska långt skaft. Med sitt korta segel är blommorna ganska spetsiga och blomhuvudet ser därför taggigt ut. Precis som andra klöverarter sitter det senare brunaktiga hyllet kvar och döljer frukten efter blomningen.

Backklöver växer i ganska torr kalkrik gräsmark. Typiska lokaler är vägkanter, naturbetesmarker och hällar men man kan också hitta den i gles kalkrik skogsmark.

Förväxlingsrisk. Andra klöverarter (*Trifolium* spp.) saknar de spetsiga och sågade småbladen samt ullhårigheten på stjälk och bladens undersida och bör därför inte kunna förväxlas med denna art.

Vitklöver *Trifolium repens*

Ärtväxter – DNNF sid. 357

Menyer: Småpy

Perenn, krypande, 1–2 dm hög ört med blad och blomskaft direkt från krypstängeln. Stängeln har halvgenomskinliga stipler med påsatt spets. Bildar mångförgrenade härvor av gröna, slanka revor som rotar sig tätt. Mycket långskaftade blad

med 3 kortskaftade, runda eller något hjärtformade småblad. Småbladen har fint tandad kant. Vita, runda blomsamlingar av typiskt klöverutseende, på upprätta, bladlösa skaft. Blommorna är ärtblommor (köl, segel och 2 vingar). Frukterna ser man inte mycket av (finns i de torra blommorna).

Vitklöver finns närmast överallt där människan dragit fram, även på vägrenar och skräpmarker. Tål klippning mycket väl och kan "överta" gräsmattor. Söderut även strandängar.

Förväxlingsrisk. I norr omisskännlig, men i söder kan den, om den inte blommar, ha flera möjliga Förväxlingsrisk. Smultronklöver (*Trifolium fragiferum*) (Götalands och Svealands kuster) liknar vitklöver till växtsättet. Den har mer långspetsade stipler och rosa blommor som i frukt får karaktäristiskt uppblåst foder. För ett obeväpnat öga är småbladens tandning svårare att se än hos vitklöver. Jordklöver (*T. camp-estre*) (Götaland och södra Svealand) kan vara nedliggande, men bladen är kortskaftade med tydligt, långt skaft på det mittersta småbladet. Blomhuvuden gula. Backklöver (*T. montanum*) (huvudsakligen österut i Götaland och Svealand) har vita blommor, men stängeln är upprätt och grenad. Humleluzern (*Medicago lupulina*) (ej i inre Norrland) har mindre småblad med uddspets, och mindre huvuden med mycket små, gula blommor, som snart blir till små samlingar av relativt korta, krökta baljor ("skaftade luskolonier"). Sandluzern (*M. minima*) (sällsynt på kalkrik sand i Skåne, på Öland och Gotland) är ofta liggande men kryper ej långt. Blad och blommor har kortare skaft, småbladen är mer utdragna med kraftiga tänder i spetsarna, och stiplerna gröna och jämnt tillspetsade. Blomsamlingarna är fåblommiga med små, gula blommor, och frukten en bisarr, flera varv vriden, mycket taggig balja. Krypoxalis (*Oxalis corniculata*) (sällsynt förvildad på skräpmark söderut) kryper och rotslår sig likt vitklöver, och har liknande, treflikade blad, men de smakar surt (som harsyra) och har ej tänder i kanten. Blommorna, som är gula, sitter några få tillsammans på gemensamt skaft, och utvecklas snabbt till explosiva kapslar.

Smultronklöver *Trifolium fragiferum* (blåsklöver)

Ärtväxter – DNNF sid.358

Menyer: Äbo

Flerårig ört med krypande, ofta rödaktiga och vid lederna rotsläende skott. Bladen är trefingrade och sitter på långa snett uppåtriktad ofta glest håriga skaft. Småbladen är avlånga med urnupen trubbig topp, mycket fint sågade och är på undersidan matt blågröna. Stiplerna är smala och gradvis avsmalnande. Blommorna är ljusröda har ett mörkt hårigt foder och sitter i fint rundade huvuden med mkt långa skaft. Efter blomningen blir det kvarsittande fodret uppblåst och får en ljusbrun färg

vilket ger fruktställningen ett karaktäristiskt utseende.

Smultronklöver växer på saltpåverkad kortvuxen gräsmark och är en karaktärsart för flacka betade havsstrandängar. Den hittas dock ibland också på kulturskapad mark såsom diken och saltade vägrenar. Artens utbredning innefattar landets kustområden upp till norra Uppland. Endast mkt sällsynt i inlandet.

Förväxlingsrisk. Vitklöver (*T. repens*) har vita blommor och saknar i frukt det upplåsta fodret. Vegetativt är den dock lik smultronklöver men har småblad som är kortare, nästan som hjärtan, och en annorlunda, mer klargrön och glänsande, färg på undersidan.

Käringtand *Lotus corniculatus*

Ärtväxter – DNNF sid. 362

Menyer: Äbo

Flerårig tuvad ört med liggande eller något uppstående kantiga, solida stjälkar som saknar utlöpare. Växten är något gleshårig eller kal och har tretaliga fingrade blad med omvänt äggrunda småblad och stora, bladlika stipler. Småbladen är matta med en aningen blåaktigt grön färg och saknar synliga sidonerver. Blommorna är klargula ofta med röda inslag och en spetsig krokliknande köl. De sitter glest i ett ganska långskaftat blomhuvud. Fodret som är gleshårigt har fem smala spetsiga flikar som alltid är tryckta mot blompipen. Baljorna är avlånga och raka och blir så småningom svartaktigt mörkbruna.

Käringtand växer på torrfuktig gärna sandig eller grusig gräsmark. Den är vanlig på torrängar och på olika sorters kulturmark och finns i hela landet förutom norra Norrlands inland.

Variation. En variabel art med flera varieteter. En kraftig långhårig typ med ihålig stjälk som är odlad och förvildad kallas foderkäringtand var. *sativus*. I sydbranter i fjällen finns också den sällsynta fjällkäringtanden, var. *alpinus*, som är kortväxt med stora blommor med nästan kalt foder och breda kala blad.

Förväxlingsrisk. Gulvia (*Latyrus pratensis*) saknar uddblad utan har istället ett klänge. Smal käringtand (*L. tenuis*) finns södra landet och på västkusten. Denna växer upprätt och har lansettlika (>3 ggr så långa som breda) blad med synliga sidonerver. Stor käringtand (*L. pedunculatus*) påträffas på fuktig mark i södra och västra Sverige och är kraftig med en rund ihålig stjälk och blad med klart synliga sidonerver. Foderflikarna är tillbakaböjda under knoppningen.

Harsyra *Oxalis acetosella*

Harsyreväxter – DNNF sid. 367

Menyer: Småpy

Perenn, upp till 1 dm hög ört med blommor och blad kommande från en knöaktig ansvällning i spetsen av en tunn, ytligt krypande jordstam. Bladen är långskaftade och 3-delade, med hjärtformade, långsvikta flikar som har hel kant. De är tunna och håriga och smakar surt. Flikarnas hållning varierar, ibland är de upplyfta, men ofta hänger de. Blomman är 5-talig, ca 2 cm vid och för det mesta klocklikt slutet. Kronbladen är vita med violetta ådror. Frukten är en kapsel som brister explosivt.

Harsyra kräver något mer näringsrik mark, något som blir tydligare längst norrut. Den blommar tidigt, men bladen är synliga hela säsongen.

Variation. Ibland hittar man bestånd med rosa eller violetta blommor.

Förväxlingsrisk. I praktiken omisskännlig. Andra harsyror (*Oxalis*) (införda ogräs) har grenade stjälkar. Klövrar (*Trifolium*) och andra, liknande ärtväxter (fam. *Fab-aceae*) har smånaggad eller tandad bladkant.

Vattenklöver *Menyanthes trifoliata*

Vattenklöverväxter – DNNF sid. 474

Menyer: Småpy, stora arter

Perenn våtmarks- eller vattenväxt med lång, krypande jordstam och slidförsedda, skaftade, kala, 3-delade blad med rundade flikar utan tänder. Stor, ljus blomställning på skaft. Blommorna är ca 1,5 cm vida, 5-taliga, rosa på utsidan, vita inuti med riklig, lång behåring ("skägg"). Frukten är en rund kapsel med långt stift.

Vattenklöver förekommer i många slag av våtmarker, som myrar, vid bäckar och i sjökanter. Även sumpskog. Den sega, glatta, saftiga jordstammen är viktig i uppbyggnaden av gungflyn vid tjärnar. Den kan också växa fritt i vattnet.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig! Ingen annan våtmarksväxt har skaftade blad med tre rundade, otandade flikar. Missne (*Calla palustris*) (ej inre delar av norra Norrland) kan på håll likna vattenklöver, men bladen är hjärtformade och oflikade. Vidare har den kolvlik fruktsamling som snart blir röd, och ett hölsterblad som är vitt på insidan.

ÖRTER MED DJUPT, HANDLIKT INSKURNA BLAD

Omfattar växter med djupt inskurna blad, där huvudnerverna radierar likt strålar från ren punkt. Inskärningarna når minst 2/3 av radien, men inte ända in till mitten. Skillnaden mot föregående grupp är att bladet inte är uppdelat i flera bladtytor,

Se även: Vitsippa, femfingerört och fjällkåpa, vars blad här räknas som sammansatta men inte alltid har tydligt fria flikar; daggkåpor och hjordron, som någon gång kan ha djupa inskränningar, men för det mesta enbart loberade blad. Inskärningarna hos blåsippa är visserligen tydliga, men alltför grunda.

Backsippa *Pulsatilla vulgaris* (*Anemone pulsatilla*)

Ranunkelväxter – DNNF sid. 170

Menyer: Äbo

Flerårig tuvad ört med mycket stora lila blommor. Hela växten inklusive de mycket fint handflikiga bladen är utspärrat vitludna. Strax nedan de mycket typiska blommorna som slår ut i april sitter till basen flikiga, nästan linjära svepeblad. Frukterna är nötter med långa vithåriga spröt vilket ger överblommade exemplar ett typiskt tovig utseende.

Variation. Ibland vitblommig. Den sparsamma populationen på Gotland har längre stjälk och ljusare blommor och kallas Gotlandssippa ssp. *gotlandica* (Observera att den snarlika fältsippan är betydligt vanligare än backsippa på både Gotland och Öland!).

Förväxlingsrisk. I blomning går den endast att sammanblanda med den sällsynta (Gotland och Ångermanland) nipsippan (*P. patens*) som dock har trefingrade blad med betydligt bredare flikar. Fältsippa (*P. campestris*) har mycket likartade men något bredflikigare blad. Blommorna är dock mindre, brunaktiga och nickande med typiskt tillbakavikta hylleblad. Den växer tillskillnad från backsippa alltid på kalkrik mark. Svår att skilja från backsippa efter blomning!

Vanlig smörblomma *Ranunculus acris*

Ranunkelväxter – DNNF sid. 176

Menyer: Småpy

Flerårig ört med upprätt glest hårig stjälk. Jordstam finns men utlöpare saknas. Basalbladen är gleshåriga och 3-5-taligt handflikiga med på nytt flikiga, oskaftade

småflikar. Stjälkbladen är ganska små och djupt treflikiga. Blomskaften är släta och blommorna har mot hyllet tilltryckta, kupade, håriga och gulaktiga foderblad. Frukten är en kal nöt med ett kort rakt stift.

Smörblomma är en mycket vanlig art som växer på frisk till fuktig, näringsrik gräs-
mark. Den går att hitta i många kulturmiljöer såsom betesmarker, vallar, parker,
diken och vägkanter men finns också på fjällhedar och i glesa skogsmark.

Variation. Smörblomma är en mångformig art där antal blommor, bladform och
hårighet kan variera. Några underarter finns, främst i norra delen av landet.

Förväxlingsrisk. Majsmörblommor (*R. auricomus coll.*) är en variationsrik grupp
småarter som har till basen flikade stjälkblad med fem eller fler flikar vilka nästan
bildar en krans kring stjälken. Basalbladen är runda till njurformade och hos många
former endast något flikade. Frukterna är dessutom ofta håriga. Backsmörblomma
(*R. polyanthemos*) har mycket fint flikade basalblad och stjälk och foder har mycket
långa, utstående vita hår. Blomskaftet är något fårat. Revsmörblomma (*R. repens*),
knölsmörblomma (*R. bulbosus*) och sydsmörblomma (*R. sardous*) har alla basalblad
med en tydligt skaftad mittflik. Fjällsmörblomma (*R. nivalis*) kan vara lik den i fjällen
förekommande underarten av smörblomma, liten smörblomma (ssp. *pumilus*).
Fjällsmörblomma har dock en lång brun slida vid basen, basalblad med hjärtformig
bas samt ett foder med bruna borsthår.

Nordisk stormhatt *Aconitum lycoctonum* (*A. septentrionale*)

Ranunkelväxter – DNNF sid. 167

Menyer: Småpy, äbo, stora arter, alpina vattendrag

Monokarp, perenn, mycket stor ört (upp till 2 m). Saknar stipler. Har kraftiga,
mörka, 5–7 flikade, långskaftade, basala blad som kan bli 3–4 dm breda. Flikarna är
i sin tur inskurna, med utdragna delflikar och tänder. Bladen har nätlik nervatur och
är håriga på båda sidor. På undersidan har även ytorna mellan nerverna rätt rikligt
med hår. Stängel upprätt, i toppen med en 2–7 dm lång blomställning med blåvio-
letta, zygomorfa blommor på långa skaft med stödblåd. Blommorna är 5-taliga,
med ett kronblad (egentligen hylleblad) omvandlat till en hjämlik "mossa" med
lång, uppåtriktad sporre. Frukten utgörs av baljkapslar, som sitter 3 tillsammans.
Bildar ofta vinterståndare.

Nordisk stormhatt bildar magnifika bestånd på frodiga marker i stora delar av Nor-
rland (men saknas alldeles längst i norr). Närmast kusten är den tydligt kalkgynnad,
men i fjällkanten verkar den kunna nöja sig med rörligt vatten i annars rätt fattig
miljö. Det tar många år för en stormhatt innan den orkar blomma, sedan dör den.

Hos de yngsta exemplaren är bladen betydligt mindre flikiga.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig när den blommar eller har frukt. Unga exemplar kan dock vara knepiga i blandade bestånd. Midsommarblomster (*Geranium sylvaticum*) kan ha blad som är mycket lika, även om de aldrig uppnår samma storlek som stormhattens. De är ljusare, och har på undersidan synnerligen sparsam behåring, ofast ingen alls, på ytorna mellan nerverna. Bladets översida har en mer liggande, och tätare behåring än stormhatten. Krävs ytterligare säkerhet, har midsommarblomster smala stipler där bladen är fästade i rotstocken. Smörbollor (*Trollius europeus*) har blanka, helt kala blad. Vitsippsranunkel (*Ranunculus platanifolius*) (Värmland–Lycksele lappmark, vanlig bara i Härjedalen och Jämtland) har styvare, blad som är kala eller endast glest håriga, och flikarna är ej så uppdelade i finare flikar. Trädgårdsstormhatt (*Aconitum x stoerkianum*) har glänsande blad som är flikade ända in till bladets mitt. Stor riddarsporre (*Delphinium elatum*) (förvildad, ses ibland ute i naturen) har kala blad och klart blå blommor med rak sporre.

Smörbollor *Trollius europaeus*

Ranunkelväxter – DNNF sid. 160

Menyer: Småpy, äbo, stora arter, alpina vattendrag

Perenn, 2–7 dm hög ört. Saknar stipler. Har fasta, blanka, oftast 5-flikade, långskaftade basala blad, vanligen ca 1 dm breda. Flikarna är i sin tur inskurna i delflikar och tänder. Bladen har nättlik nervatur och är helt kala. Stängel upprätt, i toppen med en ensam, klotlik, gul blomma med ca 15 kronblad (egentligen hylleblad). Frukten utgörs av en huvudlik samling av tätt packade, rynkiga baljkapslar.

Smörbollor är ojämnt utbredd över landet. Den anses kalkgyynnad, men har några märkliga luckor just i kalktrakter (!). Den är lokalt allmän, särskilt i fjälltrakterna. Ofta intill vattendrag och i frodiga ängar. Går högt upp i fjällen, där den kan växa så fort det finns rörligt vatten. Gynnas av slätter.

Förväxlingsrisk. I blom och frukt omisskännlig. Nordisk stormhatt (*Aconitum lycotonum*) har håriga blad som är mörka och kan bli långt större. Midsommarblomster (*Geranium sylvaticum*) har håriga blad och stipler intill bladbaserna på rotstocken. Vitsippsranunkel (*Ranunculus platanifolius*) (Värmland–Lycksele lappmark, vanlig bara i Härjedalen och Jämtland) kan ha håriga blad, men de kan även vara kala. Bladen är ej lika fint flikade. Blomman är 5-talig och vit, frukten är en klotformig samling nötter med krokiga näbbar. Kabbleka (*Caltha palustris*) har en öppnare, 5-talig blomma och hela blad med inskärning till bladskäftet. Frukten utgörs av några få baljkapslar i en grupp (“en samling ärtskidor på skaft”).

Midsommarblomster (skogsnäva) *Geranium sylvaticum*

Näveväxter – DNNF sid. 370

Menyer: Småpy

Perenn, 2–7 dm hög ört med kraftig, närmast lodrät rotstock, och långskaftade, djupt flikiga rosettblad med stipler vid basen. Bladen är kantiga i omkrets och inskurna till ca 85 % i 5–7 flikar. Flikarna är rätt bredspetsade, och i sin tur inskurna i delflikar och tänder. Bladen har nätlik nervatur och är tätt ligghåriga på översidan. På undersidan med täta hår på nerverna, men ytan mellan nerverna är så gott som kal, eller mycket sparsamt hårig. Stängeln är närmast trind och har rätt raka ledstycken, men viker av något vid fögreningarna. Den är mer eller mindre hårig, i övre delen även glandehårig och har stipelförsedda blad som liknar rosettbladen, men uppåt blir allt mindre och mer sparsamt flikade. Blomställningen är vidgrenad. I toppen av grenarna med 5-taliga, 2,5–3,5 cm vida, något skålformiga blommor, som är rövioletta med ljus mitt, eller betydligt blekare, nästan vita. Egenartad frukt (fast alla nävor har den), som hålls upprätt under mognaden. Efter mognaden tillväxer fruktämnet till en lång näbb bestående av 5 fruktblad som är hårt sammanvuxna i näbbens spets, men som slutligen lossnar med ett knäpp i den nedre änden och rullar ihop sig. Fröna, som ligger i skållika bildningar längst ned i näbben, kastas då iväg ett stycke.

Midsommarblomster finns på många slags friska marker. Den är en av de vanligaste och mest karaktäristiska komponenterna i frodiga ängssamhällen, både på öppen mark och i skog. Finns även allmänt på fjällängar, men är i många områden ovanligare närmast kusten.

Variation. Blomfärgernas frekvens är ej geografiskt jämnt fördelade. Vanligen dominerar rödvioletta blommor, men i en del trakter, särskilt norrut, dominerar de bleka blommorna.

Förväxlingsrisk. I norra Sverige, där den i regel är den enda nävan, är den omisklärskänlig i blom eller i frukt. Den kan dock förväxlas med ung nordisk stormhatt (*Aconitum lycoctonum*), som emellertid saknar stipler vid bladbaserna, och har tätare behåring mellan nerverna på bladens undersidor. Smörbollar (*Trollius europaeus*) har kala, glänsande blad, och vitsippsranunkel (*Ranunculus platanifolius*) (Värmland–Lycksele lappmark, vanlig bara i Härjedalen och Jämtland) betydligt kalare, ofta helt kala, blad med mindre fint flikade flikar.

I södra Sverige är det värre. Ängsnäva (*Geranium pratense*) (huvudsakligen södra och mellersta Sverige, men funnen till Norrbotten) är rätt sällsynt, men den kan vara mycket lik midsommarblomster. I allmänhet är dock bladen mer inskurna (till ca 90 %) med smalare, spetsigare, mer finflikiga flikar. Stängeln är rätt kantig, och

upptill tätt glandelhårig. Blomman varierar i färg, men har ej mycket ljusare mitt, och fruktskaften hålls nedåtböjda före frukterna mognat. Övriga nävor (*Geranium*) har antingen mindre djupt inskurna blad, eller så är de lägre och spensligare. Flera nävor är annueller.

Blodnäva *Geranium sanguineum*

Näveväxter – DNNF sid.368

Menyer: gräsmark

Flerårig tuvad och ganska kraftig ört med mörkgröna, något glänsande och mycket djupt handflikiga blad. Bildar med sina rikt greniga stammar och jordstammar kraftiga buskiga bestånd. Stjälkarna som ofta är något rödaktiga är precis som bladskäften utspärtrat ljushåriga. De stora blommorna är djupt karminröda och sitter enstaka på långa skaft från bladvecken. Frukten är gleshårig, näbblik och flera cm lång.

Blodnäva växer på torr ofta kalkrik mark som torrbackar, hällar, skogsbryn och kalkrika tallskogar. Ofta blir den dominerande i torra artrika betesmarker i ett tidigt igenväxningsstadium. Den är ganska vanlig i de södra delarna av landet och finns upp till Gästrikland med någon enstaka utpostlokal längs Norrlandskusten.

Förväxlingsrisk. Är med sitt kraftiga växtsätt och typiska blad lätt att känna igen. Övriga arter i släktet *Geranium* har dessutom blommor som sitter två eller fler tillsammans. Mest liknande blad har duvnäva (*G. columbinum*) och fliknäva (*G. dissectum*) men dessa är betydligt mindre och har liggande eller tilltryckta, ej utspärtrade hår på bladskäften.

ÖRTER MED PARBLADIGT SAMMANSATTA BLAD

Omfattar växter med sammansatta blad, där småbladen, eller fria nerver, utgår från punkter som ligger parvis längs bladets huvudnerv.

Se även: Sommargyllen, kärrspira, gråbo, renfana och stånds, vilka någon gång kan ha skaftade, mer eller mindre fria bladytor i sina blad, men vanligen har oskaftade flikar eller en smal bladyta löpande längs bladets mittnerv; revsmörblomma, vars blad vanligen är fingrat sammansatta, men ibland är ännu mera delade med 2 eller t o m 3 par flikar utgående från bladets mittnerv.

Fjällruta *Thalictrum alpinum*

Ranunkelväxter – DNNF sid. 191

Menyer: Småpy, fjäll, alpina vattendrag

Perenn, rosettbärande, 1–2 dm hög ört. Små, trekantiga, parbladigt sammansatta blad, som hålls nära marken. Småbladen är mörkgröna ovan och påtagligt bleka under, ca 5 mm breda, nästan runda med några jack i ytterkanten (“Kalle Anka-fötter”). Slang stängel som nästan alltid saknar blad. I toppen med en glest utdragen blomställning med hängande blommor som saknar kronblad, men har långa ståndarknappar på långa, hängande strängar.

Fjällrutan är kalkgynnad. Annars har den ett brett register, den är ofta allmän på stränder, rikmyrar, dryashed etc. Följer några älvar långt ned i skogslandet.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig! Inga andra småbladiga rutor *Thalictrum* förekommer inom samma område. Ängsruta (*T. flavum*) och backruta (*T. simplex*) är mycket högre och har större småblad.

Ängsbräsma *Cardamine pratensis*

Korsblommiga – DNNF sid. 218–219

Menyer: Äbo

Perenn, rosettbärande, 1–4 dm hög ört. Små rosetter med parbladigt sammansatta, 5–10 cm långa blad med 3–8 par små, mer eller mindre runda småblad med “hörn” vid nervändarna. Småbladen lossnar lätt. Ändsmåbladet har liknande form men är större. Stängeln har några strödda blad med mer långsträckt flikar. I toppen med en samling 4-taliga, rosa, korssymmetriska, 2–3 cm vida blommor. Frukten är en platt skida med frön i en rad i varje rum.

Ängsbräsma växer i mer eller mindre fuktiga miljöer (se under variation). Har en god förmåga till vegetativ spridning genom att lossnade småblad bildar rötter och adventivskott. Hos vissa populationer, där detta förökningsätt dominerar, ses bräsmorna endast sällan blomma.

Variation. Tre underarter, ofta betraktade som skilda arter, med stor variation i bladform (bl a förekomst av småbladsskaft och bladens köttighet) och upp-trädande, men alla liknar beskrivningen ovan. Subsp. *pratensis* är allmän i Götaland och Svealand. Den finns på fuktig ängsmark, och särskilt mot söder och väster t o m i gräsmattor. Blommar tidigt. Subsp. *paludosa* (kärrbräsma, även kallad subsp. *dentata*, eller *Cardamine palustris*) finns i hela landet, mest på stränder, i kärr och på fuktängar. Bladrossetter av denna är vanliga på stränder i Norrland, t ex vid älvarna, men blommor ses sällan. Subsp. *polemonioides* (polarbräsma, *C. nymanii*) är lokalt allmän i fjällen, t ex i snölegor och på stränder. Den är oftast bara 5–15 cm hög och har köttigare småblad än de andra underarterna, de på stjäklbladen är ofta mycket smala.

Förväxlingsrisk. Andra bräsmor (*Cardamine*) har större bladflikar eller mindre blommor. Mest lika är rosetterna hos bergbräsma (*C. hirsuta*) (huvudsakligen Götaland och Svealand) men den är annuell, småblommig (kronblad 3 mm) och växer oftast torrare, t ex på berg, grus och som ogräs i rabatter. Skogsbräsma (*C. flexuosa*) (rätt sällsynt, saknas i norra och östra Norrland) växer blött, oftast i källor och sumpskog. Den har en liknande rosett, men bladen är små och veka och vissnar snart bort. Småblommig (kronblad 3 mm). Strandgyllen (*Barbarea stricta*) kan förekomma i mängd på störda stränder. Den är bienn, varför man ofta finner rosetter. Bladen är parflikiga med stor ändflik, men de övriga flikarna är betydligt smalare och mindre och liknar inte ändfliken till utseendet. Fränen (*Rorippa*) har också parflikiga blad som ofta är sammansatta, men småbladen är antingen större eller smala och tandade.

Älggräs (älgört) *Filipendula ulmaria*

Rosväxter – DNNF sid. 265

Menyer: Småpy, stora arter

Perenn, 4–15 dm hög ört med jordstam. Parbladigt sammansatta blad med mycket egenartad flikighet. Bladen har nämligen flikar i 3 storlekar som sitter i en mycket bestämd ordning: “stora – pyttesmå – små – pyttesmå – stora – pyttesmå – små – pyttesmå – stora – pyttesmå – små...” etc. De största är breda, dubbelt sågtandade och 3–6 cm långa, de minsta är mycket små! Flikarna är inte strikt motsatta (märks tydligast på de minsta). Det sista paret utgörs av stora flikar som är sammanvuxna

med ändfliken till en 3-uddig slutflik. I toppen med en rätt ordnad, grenad samling gulvita, 5-taliga blommor. Frukterna är små vridna nötter som sitter i en liten grupp så att de tillsammans ser ut som en tvinnad spiral.

Älggräs är allmän i hela landet, även på fjället.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig! Brudbröd (*Filipendula vulgaris*) har smalare blad, och de största småbladen är inte dubbelt sågtandade. Småborrar (*Agrimonia*) (norrut till Hälsingland) har också småblad av flera storlekar, men de 3 yttersta småbladen är ej sammanvuxna.

Brudbröd *Filipendula vulgaris*

Rosväxter – DNNF sid. 265

Menyer: Småpy, äbo, gräsmark

Perenn, rosettbärande, 3–5 dm hög ört. Parbladigt sammansatta blad med flikar i 2 storlekar. De största är ca 1 cm långa och mycket kraftigt tandade. Flikarnas yta ligger i stort sett i samma plan. Det syns i regel mycket tydligt att de inte är strikt motsatta. Det sista paret utgörs av stora flikar som är sammanvuxna med ändfliken till en 3-flikig slutflik. I toppen med en rätt ordnad, grenad samling vita, 6-taliga blommor, som är rödaktiga i knoppstadiet. Frukten är en rak, hårig nöt.

Brudbröd är kalkgynnad och växer på torr öppen mark. Bildar knölliknande upplagsorgan på rötterna. Det är de som är "brudbröden"!

Förväxlingsrisk. Som blommande omisskännlig. Älggräs (*Filipendula ulmaria*) har bredare blad och de största småbladen är dubbelt sågtandade. Flikarnas yta ligger ej i samma plan. Hos småborrar (*Agrimonia*) (norrut till Hälsingland) är de 3 yttersta småbladen ej sammanvuxna. Stängellösa rosetter av brudbröd kan likna röllika, men den har mer finflikiga småblad som absolut inte bildar ett enda plan. Av Flockblomstriga växter (fam. *Apiaceae*) kan särskilt kummin (*Carum carvi*) likna brudbröd. Den har dock tunnare, mer finflikiga småblad, som oftast är riktade så att varje par småblad bildar ett eget plan under det nästföljande paret flikar ("som en trappa").

Kräkklöver *Comarum palustre* (*Potentilla palustris*)

Rosväxter – DNNF sid. 294

Menyer: Småpy

Perenn, beståndsbildande, 2–6 dm hög ört (jordstam!). Kraftig, långt krypande

Örter med parbladigt sammansatta blad

jordstam som sänder upp stänglar med långskaftade, 5-delade, mattgröna blad som först kanske ser ut att vara fingrat sammansatta, eftersom de båda motsatta paren sitter rätt tätt. De är dock pardelade, med det nedersta paret mer bakåtriktat. Småbladen är långt elliptiska och sågtandade. Långsträckta stipler som följer bladskäftet. I toppen med egenartade, 5-taliga brunröda blommor vars kronblad sedan vänder uppåt runt frukten, vilken mycket liknar en intorkad jordgubbe.

Kräkklöver finns i många fuktiga och blöta miljöer, såsom åar, myrar, fuktängar, tjärnar och gungflyn. Den bildar ofta stora bestånd.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig! Fingerörter (*Potentilla*) med 5-fingrade blad har ej liknande jordstam, och småbladen utgår alla från en punkt.

Humbleblomster *Geum rivale*

Rosväxter – DNNF sid. 292

Menyer: Småpy, alpina vattendrag

Perenn, rosettbärande, 2–5 dm hög ört med rotstock. Rosettbladen är upp till 2 dm långa med långt skaft och ytterst en oregelbundet utformad samling småblad. Ändfliken är stor, oregelbundet loberad och tandad ("hjortronblad"). Dessutom finns därunder ett par smalare, "vinglika" flikar. Ett eller flera par mindre flikar tillkommer på övre delen av bladskäftet, och dessutom oftast ett par små flikar ("humlevingar") mellan ändfliken och de två större "vingarna". Ändfliken är ofta djupt delad i tre, ibland ända till basen, men ofta oregelbundet så att de är sammanvuxna på ena sidan, men ej på den andra. Stängeln blir gradvis allt rödare mot toppen, och bär några strödda, rätt små, oftast 3-delade stjälkblad. Stjälkbladen har små stipler (under 1 cm). I toppen med några mycket karaktäristiska, nickande, 5-taliga, halvlutna blommor med stort, rödbrunt foder och "brunskära", breda kronblad (liknar något humlens honblommor). Fruktsamlingen är en klotrund boll av stift med förlängd, hakförsedd näbb ("insektsben"). Hela den nedre, ansvariga delen är hårig. Den mogna fruktsamlingen sitter på ett minst 5 mm långt skaft (karpofor) ovanför fodret.

Humbleblomster finns på många slags fuktig eller frisk mark, både i ängsmark och skog. Allmän i fjällen, men sällsynt och tydligt kalkgynnad i nordöstra Norrland. Det i DNF avbildade exemplaret har ej välutvecklade blad. Ändsmåbladet blir senare betydligt större.

Variation. Bladens utformning varierar mycket (se ovan). Rätt ofta ses exemplar med missbildade blommor där fodret utvecklats till blad.

Förväxlingsrisk. I blom omisskännlig. Nejlikrot (*Geum urbanum*) (saknas i inre Norrland) har välutvecklat, 3-delat ändsmåblad med oftast smalare spetsar, men bladets övriga flikar är mindre än hos humleblomster, och de s k “humlevingarna” saknas oftast. Stängeln blir ej röd upptill. Stjälkbladen är större och har 1–3 cm långa, flikiga eller tandade stipler. Blomman har små, gula kronblad av “normalt” utseende (ungefär som hos en fingerört, *Potentilla*). Nedre delen av fruktens ansvällda del är kal och den mogna fruktsamlingen är oskaftad. Hybriden mellan humleblomster och nejlikrot (*G. x intermedium*) uppstår lätt. Den är intermediär och lätt att känna igen när den blommar, men är fertil och återkorsar sig med föräldrarna, varför avgränsningen ändå kan vara svår. Kontrollera alltid humleblomster noga om nejlikrot finns i närheten! Rosettbladen hos sträv nejlikrot (*G. hispidum*) (nästan enbart östra Småland) har kortare skaft och en smalare, tätare samling småblad. Ofta är flera par basala flikar bredare än ändsmåbladet, som är relativt litet, kilformigt vid basen, och har rätt utdragen spets (bladformen framgår ej väl av illustrationen i DNF). Stjälkbladen är parflikiga. Blomma och fruktsamling liknar nejlikrotens. Amerikansk nejlikrot (*G. macrophyllum*) (trädgårdsväxt som sällsynt kan förvildas) har rosettblad med mycket stort ändsmåblad, men de har flikar längs nästan hela skaftet. Stjälkbladen är större och 3-flikiga, blomman öppen och gul.

Nejlikrot *Geum urbanum*

Rosväxter – DNNF sid. 292

Menyer: Småpy

Perenn, rosettbärande, 3–6 dm hög ört med kort jordstam. Rosettbladen är upp till 2 dm långa med långt skaft och ytterst en oregelbundet utformad samling småblad. De 3 ändflikarna är stora (utgör tillsammans en motsvarighet till humleblomstrets stora ändflik) och relativt spetsiga, men övriga flikar är rätt små (oftast 1–2 par på övre delen av bladskafte). Stängeln är grön ända till toppen, och bär några strödda, relativt stora, 3-delade stjälkblad. Stjälkbladen har stora (1–3cm), flikiga eller tandade stipler. I toppen med några gula, 5-taliga, öppna blommor (liknar de hos en fingerört, *Potentilla*) på upprätta skaft. Fruktensamlingen är en klotrund boll av stift med förlängd, hakförsedd näbb (“insektsben”). Den nedre, ansvällda delen är hårig upptill men kal vid basen. Den mogna fruktsamlingen sitter direkt intill fodret (utan mellanliggande skaft).

Nejlikrot är söderut vanlig i bryn och lundartad skog, gärna i människans närhet (parker, trädgårdar). I Norrland är den sällsynt och kustbunden.

Förväxlingsrisk. Rosettbladen hos sträv nejlikrot (*Geum hispidum*) (nästan enbart östra Småland) har kortare skaft och en smalare, tätare samling småblad. Ofta är flera par basala flikar bredare än ändsmåbladet, som är relativt litet, kilformigt vid

basen, och har rätt utdragen spets (bladformen framgår ej väl av illustrationen i DNF). Stängeln är rödaktig med gula hår. Stjälkbladen är parflikiga och har små stipler (max 1 cm). Blomma och fruktsamling liknar nejlikrotens. Amerikansk nejlikrot (*G. macrophyllum*) (trädgårdsväxt som sällsynt kan förvildas) har rosettblad med mycket stort, rundat ändsmåblad. Humbleblomster (*G. rivale*) har rosettblad med stort, rundat ändsmåblad som dock kan vara rejält inskuret, och dessutom eller några par flikar som är bredare än hos nejlikrot. Några små flikar "humlevingar" finns oftast insmugna, t ex mellan ändsmåbladet och flikparet under. Stängeln är röd upptill. Stjälkbladen är mindre med under 1 cm långa stipler. Blomman är nickande, halvsluten och har "brunskära" kronblad. Hela den ansvällda delen av frukten är hårig och den mogna fruktsamlingen har ett kort skaft. Hybriden mellan humleblomster och nejlikrot (*G. x intermedium*) uppstår lätt. Den är intermediär och lätt att känna igen när den blommar, men är fertil och återkorsar sig med föräldrarna, varför avgränsningen ändå kan vara svår. Kontrollera alltid nejlikrot noga om humleblomster finns i närheten!

Getväppling *Anthyllis vulneraria*

Ärtväxter – DNNF sid. 363

Menyer: Småpy, gräsmark, fjäll

Obs! Underarten lapsk getväppling (ssp. *lapponica*) ingår separat i menyn fjällväxter för habitatbedömningar.

Perenn, tuvad, 1–3 dm hög, mycket hårig ört (bladens översidor kan vara kala). Har många, uppstigande, bladiga stänglar som radierar utåt. Bladen mycket karaktäristiska, med oftast 2–4 par smala, utåtstående par småblad och ett oproportionerligt stort, långt ändsmåblad, med jämn kant. Ändsmåbladet är störst hos de basala bladen, men blir uppåt stänglarna allt mer likt de andra småbladen. De basala bladen kan ibland bestå endast av ett långt och skaftat ändsmåblad. I toppen med mycket täta huvuden av typiska ärtblommor som är gula, rödgula eller ibland röda (köl, segel och 2 vingar) och sticker ut ur uppbåsta, tät och ljust håriga foder. Frukten är en liten balja, men man ser inte mycket av den (blir kvar i fodret).

Getväppling är traktvis allmän på torr öppen, oftast kalkhaltig mark, t ex alvarmark. Även på vägrenar, sandhedar, åsar, järnvägsmark, kalkklippor och sand vid älvar.

Variation. Varierar mycket och flera underarter skiljs ut. De flesta populationer svarar mot beskrivningen ovan, men subsp. *lapponica*, som förekommer rätt lokalt på sandhedar och vägkanter i Norrland och på kalk i fjällen har alltid gula blommor och rätt få stjälkblad.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig! Inga andra ärtväxter (fam. *Fabaceae*) har liknande ändsmåblad.

Lapsk getväppling *Anthyllis vulneraria* ssp. *lapponica*

Ärtväxter – DNNF sid.363

Menyer: fjäll

Flerårig hårig ört med enstaka nästan upprätta stjälkar. De parflikiga eller trefingrade rosettbladen är typiska med en kraftig oval ändflik och ett fåtal (eller inga) mycket små sidoflikar. Högst tre stjälkblad sitter på den nedre delen av stjälken och dessa har ofta något fler sidoflikar. Det ensamma blomhuvudet sitter på ett mycket långt skaft och har klargula blommor, ibland rödanlupna, med ett uppblåst utspär-rat vithårigt foder. Stödbliden under blomhuvudet är djupt inskurna med breda tumliknande flikar som överlappar. Baljan är efter blomning täckt av det uppblåsta fodret.

Lapsk getväppling växer på kalkrik sten eller grusmark, t.ex. rasbranter, sydbranter och dryashedar. Den förekommer även nedom fjällena och då ofta i sydbranter eller på kulturmark t.ex. i vägkanter och på banvallar. Utbredningen sträcker sig från Härjedalen och norrut.

Förväxlingsrisk. I södra delen av fjällkedjan kan den införda underarten stor getväppling (*A. vulneraria* ssp. *carpathica*) sällsynt förekomma i kultur-påverkade miljöer. Denna har alltid klagula, aldrig rödaktiga blommor med ett tilltryckt hårigt foder samt foderblad med smala, ej överlappande flikar. Rosettbladen är mångflikiga och blomhuvudena sitter ofta två och två.

Fjällvedel *Astragalus alpinus*

Ärtväxter – DNNF sid. 339

Menyer: Småpy, alpina vattendrag

Perenn. 1–3 dm lång, halvliggande ört. Har en slank, kortkrypande jordstam som sänder upp skott med pardelade, typiska ärtväxtblad. 7–12 långa, rundspetsade småblad men inga klängen. Har stipler. Skaftade blomklasar med typiska ärtblom-mor (köl, segel och 2 vingar), som är blekvioletta och vita, eller (längst i norr) helt blåvioletta. Frukten är en rätt kort, hårig ärtbalja, med en stiftrest i änden.

Fjällvedel är vanlig i fjällena och lokalt längs fjällälvarna ner i skogslandet. Den före-kommer även på riklokaler. Via aktiviteter i samband med utbyggnad av vattenkraft har den etablerat sig vid vägar, och är nu på stark frammarsch i en stor del av Nor-

Örter med parbladigt sammansatta blad

mland, men ej närmast kusten. Längs vägar ser man den som mörka, platta kuddar på kantgruset. Dessa kuddar kan stå mycket tätt längs vissa sträckor.

Variation. 2 underarter som, förutom blomfärgen, är rätt lika. Övergångar är vanliga.

Förväxlingsrisk. I en större delen av utbredningen omisskännlig. På kalk i fjällen finns en liknande art, vippvedel (*Astragalus norvegicus*), som är kraftigare, har färre, rundare småblad, och en underlig, gråblå färg på blommorna.

Gökärt *Lathyrus linifolius* (L. montanus)

Ärtväxter – DNNF sid. 349

Menyer: Småpy

Perenn, 2–4 dm hög ört med jordstam. Stängel och blad blåaktigt gröna, kala. Stjälken har 2 vingkanter. Blad parbladiga med 2–4 par långsmala till elliptiska flikar, men varken ändblad eller klänge. Rätt långa stipler med lång spets i bakänden. Typisk ärtblomma (köl, segel och 2 vingar) som först är rödviolett, senare gråviolett.

Gökärt är allmän i landets södra hälft. Den finns både i lågörtskog, i hagar, gräsmarker, bryn och rasmark, även på mager mark. Längre norrut sällsynt på isolerade lokaler (införd med vallfrö?), men den etablerar sig oftast väl.

Förväxlingsrisk. Närmast omisskännlig. Andra ärtväxter (fam *Fabaceae*) utan ändblad eller klänge har fler eller bredare småblad. Andra vialer (*Lathyrus*) med liknande blommor är vårärt (*L. vernus*), som ej har vingkant på stängeln och bredare småblad med smal spets, vippärt (*L. niger*) (Götaland och Svealand), som är högre och har 4–7 par småblad, strandvial (strandärt) (*L. japonicus*) (*L. maritimus*), som endast växer vid havet, och har fler, mycket breda, köttiga småblad och klänge, och kärrvial (*L. palustris*), som har ännu tydligare vingkant, längre småblad och klänge.

Hundkäs (hundloka) *Anthriscus sylvestris*

Flockblomstriga – DNNF sid. 430

Menyer: Småpy

Beståndsbildande, 4–15 dm hög perenn. Lodrät pålrot som luktar morot eller palsternacka. Stängel kantig och ihålig, hårig endast nedtill, utan fläckar. Blad blankt gröna, trekantiga och upprepat parflikiga med långt skaft på det nedersta

flikparet (hela bladet liknar något lundbräken *Dryopteris dilatata* eller nordbräken *D. expansa*). Småbladen är spetsiga, finflikiga och vasst sågade med helt plana bladytor, de nedåtgående bladytorna är större än de som pekar uppåt. Bladet är svagt och kort hårigt, rikligare på undersidan än på översidan. Svagt välvda flockar på många olika nivåer i plantans övre del. Flockarna har 7–10 kala strålar. Saknar allmänt svepe, men har enskilt svepe. 6–10 mm lång, smal, blankt svartbrun frukt utan skulptering.

Hundkäv är mycket allmän i många slags kulturmiljöer, t ex jordbruksmark, vägkanter, bryn och skräpmark i allmänhet, men den finns även i näringsrik skogsmark, rasbranter etc.

Förväxlingsrisk. Eftersom hundkäv är så vanlig, och de flockblomstriga så många, är det lätt att missa de små detaljer som ibland redan på långt håll ger en erfaren observatör en signal att något inte stämmer. I Norrland är risken att förväxla hundkäv oftast försumbar, åtminstone om man känner igen kummin (*Carum carvi*) (blad ej triangulära, bladytor mycket smala och ej ordnade i ett plan, flockar plana, liten, randig frukt som smakar kummin), men i södra Sverige måste man se upp! Eftersom jag måste begränsa mig tas här bara sådana arter upp som har liknande, trekantiga, “ormbunkslika” blad med plana, sågade bladytor. Några av dessa liknar verkligen hundkäv, men de flesta av dessa är sällsynta (körvel är nog den vanligaste allvarliga förväxlingsrisken).

Körvel (*Myrrhis odorata*) (huvudsakligen Götaland och Svealand) är ungefär lika stor som hundkäv, men bladverket är om möjligt ännu tätare. Bladen är mjukare och mattare, fint ludna, med ljusa fläckar vid småbladens baser. Flockarna är plana med grova strålar. Frukten är stor (upp till 25 mm) och grovt och skarpt fårad, slutligen svartglänsande. Färska blad utsänder en mycket stark doft av anis (“ouzo”) när de krossas. Rysskörvel (*Chaerophyllum prescottii*) (sällsynt i Tornedalen, annars mycket sällsynt som tillfällig) och rotkörvel (*C. bulbosum*) (sällsynt inkomling funnen norrut till Uppland, aktuella lokaler finns i Blekinge, på Gotland och i östra Svealand) är mycket lika hundkäv, men de är bienner med en klotrund rotknöl. Stängeln är rödfleckig med grövre hårlighet nedtill. Frukterna liknar hundkävets, men har låga längsgående ribbor. Hårkörvel (*C. temulum*) (Götaland, rätt sällsynt) har nedtill starkt rödaktig stängel med grova, nedåtriktade hår, och både strålarna och det enskilda svepets blad är håriga. Även denna har låga, längsgående ribbor på frukten. Taggkörvel (*Anthriscus caucalis*) (sällsynt nära kusten i Götaland) är vekare (annuell) och lägre (2–5 dm) med mycket mindre blad som har rätt långa hår på undersidan, men stjälken är helt kal. Flockarna är små och oregelbundna. Frukten är äggrund och beklädd med små borst. Dansk körvel (*A. cerefolium*) (kryddväxt som ibland förvildas) är också vekare (annuell) och lägre (2–7 dm) med mindre blad. Stjälken är endast hårig ovanför noderna. Flockarna

har 2–5 dunhåriga strålar. Frukten är blank och mörk men smalare än hundkåxets. Säfferot (*Seseli libanotis*) (rätt sällsynt, huvudsakligen Öland, Gotland, norra Götaland och östra Svealand) har starkt fårad stängel som är hårig upptill, fibrösa rester av gamla bladskaft kring rothalsen, bladytor med smal, nedvikt kantlist (lupp!), både allmänt och enskilt svepe, och rundad, luden frukt med åsar. Vildpersilja (*Aethusa cynapium*) har kal stjälk och mjuka, slaka blad, nedhängande enskilt svepe och rundad frukt med åsar. Odört (*Conium maculatum*) (Götaland och Svealand, i regel sällsynt) har blad som mycket iknar hundkåxets, men de är kala. Stjälken har röda fläckar nedtill. Desutom har den både allmänt och enskilt svepe och rund, fårad frukt. Rödkörvel (*Torilis japonica*) (rätt allmän i Götaland och Svealand) har strävårig stjälk, både allmänt och enskilt svepe, plan flock (rosa eller vit) och rundad, rikligt borstförsedd frukt.

Strätta *Angelica sylvestris*

Flockblomstriga – DNNF sid 444

Menyer: Småpy, stora arter

Monokarp perenn ört. Grov, ihålig, 1–2 m hög stängel som är finhårig högst upp. Blad trekantiga med ränna på översidan av skaftet, dubbelt parbladigt sammansatta, med avlångt äggrunda flikar som har finsågad kant. Stjälkbladen har vid, öppen slida på skaftet. Stora, starkt välvda flockor med många strålar som är finhåriga. Blommor vita. Saknar för det mesta allmänt svepe, men har enskilt svepe. 4–5 mm lång, oval, plattad frukt med ribbor.

Strätta är allmän på frisk eller fuktig ängsmark, myrkanter, stränder, strandängar, fuktig skog etc.

Förväxlingsrisk. Karaktäristisk, men flockblomstriga växter förväxlas lätt av oerfar-na. Kvanne (*Angelica archangelica*) (Fjällen och dess närhet, längs några fjällälvar, havsstrand i Götaland, Svealand och Norrbotten; även förvildad i vissa bymar i norra Norrlands inland). är helt kal på både stängel och strålar, har klotformiga flockor, gröna blommor, småblad med grövre, ojämn tandning och en karaktäristisk, frisk "klosterlikördoft" som strättan saknar. Kirskål (*Aegopodium podagraria*) (hela Sverige, men sällsynt i norra Norrlands inland) växer i täta bestånd (har jordstam), mindre blad som oftast är delade i 3 grupper om 3 småblad, små, inga svepen, och starkt välvda flockor. Piploka (*Pleurospermum austriacum*) (sällsynt i Östergötland) har mycket grovt sågade småblad med kilformad bas, rikbladig stängel och allmänt svepe. Strandloka (*Ligusticum scoticum*) (rätt sällsynt på havsstrand på Västkusten och Uppland–Ångermanland) är oftast 2–5 dm hög, har nedtill röd stängel som är helt kal, blad delade i 3 grupper om 3 köttiga småblad med ojämnt grovsågad kant, och har allmänt och enskilt svepe. Luktar illa. Sprängört (*Cicuta virosa*) är ej särskilt

lik, men är liksom strättan vanlig "i vilda naturen". Den är helt kal och har mycket långsträckta småblad.

Kvanne *Angelica archangelica*

Flockblomstriga – DNNF sid 444

Menyer: Småpy, stora arter, alpina vattendrag

Monokarp perenn ört. Grov, ihålig, 5–12 dm hög stängel som är kal högst upp. Doftar aromatiskt när den bryts ("klosterlikör"). Blad trekantiga, ljusgröna, dubbelt parbladigt sammansatta, med avlångt äggrunda flikar som har grovt och oregelbundet sågad kant. Stjälkbladen har vid, öppen slida på skaftet. Stora, klotrunda flockar med många strålar som är kala. Blommor gulgröna. Saknar allmänt svepe, men har enskilt svepe. 5–6 mm lång, oval, plattad frukt med ribbor.

Kvanne är allmän i större delen av fjällen (lucka i mitten) på frisk eller fuktig ängsmark, snölegemark, stränder, strandängar, snårskog, bymarker, etc. Den förekommer också längs vissa älvar och på havsstränder (ej hela kusten).

Variation. Man brukar räkna med två underarter, subsp. *archangelica* (fjällkvanne) och subsp. *litoralis* (strandkvanne), men dessa är rätt lika.

Förväxlingsrisk. Karaktäristisk, men flockblomstriga växter förväxlas lätt av oerfarna. Strätta (*Angelica sylvestris*) är finhårig på både övre delen av stängeln (titta närmast flocken) och på strålar. Den har välvda, ej klotformigaflockor (inga strålar nedåt), vita blommor, småblad med finare, rätt jämn tandning och saknar kvannens typiska doft. Kirskål (*Aegopodium podagraria*) (hela Sverige, men sällsynt i norra Norrlands inland) växer i täta bestånd (har jordstam), mindre blad som oftast är delade i 3 grupper om 3 småblad, inga svepen och vita flockar. Piploka (*Pleurospermum austriacum*) (sällsynt i Östergötland) har rikbladig stängel och allmänt svepe. Strandloka (*Ligusticum scoticum*) (rätt sällsynt på havsstrand på Västkusten och Uppland–Ångermanland) är oftast 2–5 dm hög, har nedtill röd stängel, blad delade i 3 grupper om 3 köttiga småblad, och har allmänt och enskilt svepe. Luktar illa. Sprängört (*Cicuta virosa*) är ej särskilt lik, men är liksom strättan vanlig "i vilda naturen" (saknas i fjällen). Den har mycket långsträckta småblad.

Kirskål *Aegopodium podagraria*

Flockblomstriga – DNNF sid. 433

Menyer: Småpy

Beståndsbildande, 3–8 dm hög perenn med jordstam. Blad och växtsätt karaktäris-

tiska. Bildar täta mattor av ca 1–2 dm höga blad. Bladen är trekantiga, med breda, elliptiska, fintandade flikar som oftast har snett hjärtlik bas. De basala bladen har nästan alltid 3 grupper om 3 flikar, men kan ibland ha ytterligare ett bladpar på mittnerven nedanför de yttersta 3 småbladen. Bladen smakar selleri. Flockar rätt små och starkt välvda. Saknar svepen.

Kirskål finns norrut rätt sparsamt som begränsade bestånd på skräpmark och nära bosättningar, oftast i rabatter, intill trädgårdsland och kring komposter, men den verkar öka. I landest södra hälft är den långt mer allmän och finns även i lövskog. Den är ofta ett outrotligt ogräs (en trädgårdsodlares mardröm) men är god som soppa!

Förväxlingsrisk. Som beståndsbildande omisskännlig. Små ex av strätta (*Angelica sylvestris*) har pålrot och ej hjärtlik bas på småbladen. Större ex har vid, öppen slida på bladskafet och fina hår överst på stängeln. Strandloka (*Ligusticum scoticum*) (rätt sällsynt på havsstrand på Västkusten och Uppland–Ångermanland) har ej jordstam. Stängeln är röd nedtill och bladen är köttiga med ojämnt grovsågad kant. Den har både allmänt och enskilt svepe och luktar illa.

Bockrötter *Pimpinella* spp.

Flockblomstriga – DNNF sid. 433

Menyer: Småpy, äbo

Perenna, 3–6 (sällsynt 10) dm höga örter. Oftast enkelt pardelade blad, men de kan vara djupt inskurva i mindre flikar. Nedre blad långskaftade, 3–4 cm breda, med 4–6 par elliptiska, eller nästan runda småblad och ett ändblad. Småbladen är synnerligen skarpt tandade. Bladen doftar kryddigt (“persilja”) när de krossas. Saknar stipler. Stängeln är kantig och blad som är mer finflikiga än rosettbladen, de högst upp har trådsmala flikar. Flockarna är rätt små och starkt välvda. Saknar svepen.

Variation. 2 arter: bockrot (*Pimpinella saxifraga*) och stor bockrot (*P. major*), de är mycket lika. Beskrivningen ovan (utom storleken) gäller för bockrot.

Bockrot finns på torr, öppen mark, oftast i kulturlandskapet men även i mer naturlig gräsmark, på klippor, strandvallar etc. Den står ofta rätt tätt så att bladen nästan bildar mattor. Doften stiger upp när man kliver i bestånden. I Götaland finns en mycket sällsynt underart, subsp. *nigra* (blå bockrot), som är tätt gråluden. Den är på senare tid sedd i Skåne, på Öland och Gotland.

Stor bockrot är mycket sällsynt i södra Sverige (numera nästan enbart i Skåne, Södermanland och Uppland) och är huvudsakligen införd med parkgräsfrö. Den

är mer fukt- och näringskrävande än bockrot och växer gärna skuggigt. Den liknar mycket bockrot men är större.

Förväxlingsrisk. Karaktäristisk, men flockblomstriga växter förväxlas lätt av oerfarna. Kummin (*Carum carvi*) har alltid finflikiga småblad och flockarna är helt plana. Frukterna är mer långsträckta och smakar kummin! Palsternacka (*Pastinaca sativa*) (Götaland och Svealand) har grövre, gulgröna blad, gula blommor och större, platta frukter. Björnlok (*Heracleum*) har grövre blad som är håriga under, både allmänt och enskilt svepe, och större, platta frukter. Morot (*Daucus carota*) (Götaland och Svealand) har finflikiga småblad, plana flockar, långt och flikigt allmänt svepe och taggig frukt. Blodtopp (*Sanguisorba officinalis*) (vild på Gotland, annars mycket sällsynt förvildad) och pimpinell (*S. minor*) (lokal och sällsynt i Götaland och Svealand) har blad som påminner om bockrötternas, men eftersom de är rosväxter har de stipler. Dessutom är småbladen skaftade, särskilt hos blodtopp.

Jätteloka *Heracleum mantegazzianum*

Tromsöloka *Heracleum laciniatum*

Flockblomstriga – DNNF sid. 447

Menyer: stora arter

Varning! Dessa växter är besvärliga för alla, och kan vara mycket farliga för känsliga personer. De kan orsaka svårartade eksem, särskilt efter det att huden påverkats av solljus, och även andnöd. Gå inte i bestånden med bara ben eller armar, och ta inte i dem utan handskar. Skydda händerna mot ljus om du av misstag fått växtsaft på dig, och skölj med vatten så fort som möjligt.

Perenna, eller monokarpt perenna jätteörter. Styvhårig stängel som är ihålig, 2–10 cm tjock och 1–4 m hög. Bladen är trekantiga, basalbladen ofta meterlånga, med långa, vida, grovt sågade, spetsiga flikar som oftast utgår från bladets mittnerv, men ibland är skaftade. Svagt välvd, upp till 5 dm vid huvudflock och några mindre sidoflockar på grenar. Flockarna har 50–150 strålar. Saknar allmänt svepe men har enskilt svepe. Frukten är oval och platt med vingkant och ribbor. Frukstens olje-kanaler (titta på insidan, man får pilla loss dem för de sitter parvis) är upp till 1 mm breda och bredare i nedre delen. Växten luktar kväljande.

Jätteloka är införd och har snabbt blivit en pest söderut, särskilt i fuktig ängsmark intill bäckar, åar, på vägkanter etc. Den är ovanligare norr om Mälardalen, men har påträffats längre norrut. Jättelokan bekämpas aktivt på många håll. Tromsölokan är sedan länge känd från norra Norge. Den har först nyligen uppmärksamats i Norrlands inland, där den sprider sig rätt raskt, nästan enbart på bymarker. Särskilt vanligt har den varit i Åsele lappmark, men har (temporärt?) minskat sedan den

bekämpats inom Vilhelmina kommun. Detaljerna i dessa lokors utbredning är bristfälligt kända.

Variation. Jätteloka och tromsöloka är rätt svåra att skilja och taxonomin är ej helt uppklarad. Båda svarar mot beskrivningen ovan. Jättelokan är monokarp, och kan möjligen ibland vara bienn, men tromsölokan kan blomma många år i rad. Tromsölokan är möjligen något "snällare" och verkar ej ge lika allvarliga skador, men för känsliga personer spelar detta ingen roll.

Förväxlingsrisk. Stora bladrosetter och blommande ex är omisskännliga, men små ex kan vara mycket lika ung björnloka (*Heracleum sphondylium*). Bladflikarna är ej lika utdragna hos björnloka, men jag kan ej ge några definitiva bladkaraktärer, eftersom de uppgifter som finns är motsäggande, och det herbariematerial jag har tillgång till är ofullständigt. Bäst är att kontrollera blommande ex i närheten. Blommande björnloka är 5–15 dm hög med plana, eller nästan plana, flockar, och har högst 0,4 mm breda, jämbreda oljekanalerna i frukten.

Läkevänderot *Valeriana officinalis*

Flädervänderot *Valeriana sambucifolia*

Vänderotsväxter – DNNF sid. 575

Menyer: Småpy, alpina vattendrag

Perenna, upp till 15 dm höga örter, ofta med under- eller ovanjordiska utlöpare. Motsatta, parflikiga blad med ändsmåblad men inga stipler. Småbladen är rätt tunna, med glest satta tänder, som är trubbiga eller någon gång vassa. Karaktäristisk nervatur: liksom ingraverad i den i övrigt helt plana bladytan. Huvudnerven är rak, men övriga nerver bildar ett grovt, oregelbundet nättligt mönster utan att någonsin riktigt nå bladkanten. Oftast går även små sidonerver ut i tänderna utan att nå själva spetsen. Väl utvecklade blad har oftast 5–12 par någorlunda likstora flikar, eller något större ändsmåblad. Hos unga exemplar och hos utlöparskott, är flikarna få, och ändsmåbladet mer dominerande. Små ex med ett hela, äggrunda blad, eller med stort, äggrunt ändsmåblad och endast ett ytterligare par små flikar, är vanliga. Dessa känns igen på nervaturen! Blomställning med korsvis motsatta grenar med stödblåd under. Blommorna kan först se ut att sitta i flockar, men samlingarna byggs i själva verket upp av allt finare, motsatta skaft. Blommor 5-taliga, små, rosa, med lång kronpip. Frukten har fjäderpensel. Växten har en stark karaktäristisk doft (särskilt som torkad och från rötterna) som upplevs olika. Några tycker den är behaglig, andra vedervärdig ("kattpiss").

Vänderötterna är oftast allmänna. Flädervänderot är vida spridd, men läkevänderot

finns bara i landets södra hälft. De finns på fuktig, näringsrik mark, såsom ängar, kärrdråg, sjö-, å- och havsstränder, strandskog etc, även i fjällen.

Variation. Taxonomi ej helt utredd, men oftast räknar man med 2 arter, varav flädevänderoten i sin tur indelas i 3 underarter. De svarar alla mot beskrivningen ovan, men skiljer sig en del i bildningen av utlöpare. Populationer med hela blad förekommer mycket sällsynt.

Förväxlingsrisk. Närmast omisskännliga. Småvänderot (*Valeriana dioica*) (huvudsakligen södra Götaland) är lägre (max 3 dm) med både flikiga blad och (i rosetten) långskaftade, hela blad. Flockblomstriga (fam. *Apiaceae*) har strödda blad och blommor i flockar. Blågull (*Polemonium*) (2 arter, en vild i delar av Norrbottens län, den andra delvis vild men oftare förvildad i hela landet) har strödda blad med annan nervatur och stora, klocklika, blå eller vita blommor.

Röllika *Achillea millefolium*

Korgblommiga – DNNF sid. 612

Menyer: Småpy

Perenn, 1–5 dm hög ört med ytlig rotstock och underjordiska utlöpare. Bildar efterhand glesa mattor. Karaktäristiska, smala men rikligt flikiga, mörka, mjuka blad som är håriga (särskilt undersidan) och har flikar ända till basen. Flikarna är platta, men de spetsiga slutflikarna spärrar ut sig i rymden så att där inte finns några större plana ytor. Bladet liknar i stället en "fluffig korv", som känns mjuk och något fet. Strödda stjäklblad av samma typ som rosettbladen. I toppen med en tät kvast av 3–4 mm breda korgar med ca 5 vita eller rosa kantblommor och grågulda diskblommor. Liten, platt frukt som saknar hårpensel.

Röllika är mycket allmän på många slags torrare kulturmark, såsom vägkanter, betesmarker, gräsmattor, längs stigar etc. En av människans trognaste följeslagare som sällan saknas där marken odlats.

Variation. Stor variation i bladflikighet, hårlighet, blomfärg mm.

Förväxlingsrisk. Närmast omisskännlig. Ängsröllika (*Achillea nobilis*) (tillfällig, sällsynt) har ljusgröna blad med färre, glesare bladflikar, och något gulvita kantblommor. Nysört (*A. ptarmica*) har hela blad med små men mycket vassa tänder, större korgar som ej sitter i en tät samling, och över 10 kantblommor. Stillfrö (*Descurainia sophia*) (rätt vanlig, men knappast i inre Norrland) är vårranuell och har grågröna blad med fina stjärnhår på bladytorna (lupp!). Brudbröd (*Filipendula vulgaris*) (södra och mellersta Sverige) har bredare småblad som bildar ett plan,

Örter med parbladigt sammansatta blad

och har ej röllikans finflikighet. Unga rosetter av kummin (*Carum carvi*) är ljusare gröna och har kala, plana flikar som skevar så att de blir trapplikt ordnade. Äldre exemplar har långskaftade blad. Krussilja (*Selinum carvifolia*) har långskaftade, kala blad med tydligt parvis ordnade, glesare flikar. De korgblommiga växter som har liknande blad är oftast annueller och saknar bladrosetter, men kustbalderbrå/nord-baldersbrå (*Tripleurospermum maritimum*/*Matricaria maritima*; ogräs i Norrland, söderut vid havet) är bienn eller perenn och har bladrosetter. Bladen har dock mer utdragna flikar. Färgkulla (*Anthemis tinctoria*) är perenn. Den har glesare, oftast rätt breda primärflikar som i sin tur kan ha flikar, men oftast enbart är vasst tandade. De basala bladen försvinner rätt snart.

ÖRTER MED DJUPT, PARFLIKIGT INSKURNA BLAD

Omfattar växter med djupt inskurna blad, där flikarnas nerever utgår från punkter längs bladets huvudnerv ("fjädernervatur" eller "fiskbensnervatur"). Inskärningarna når i regel mer än 2/3 av avståndet från kanten till bladets mitt, men inte ända in till mitten. Skillnaden mot föregående grupp är att bladen inte är uppdelade i flera fria bladytor.

Se även: röllika och gatkamomill, båda med så smala bladflikar att de kanske ej uppfattas som separata bladytor (de har dessutom en mycket smal bladyta längs mittnerven, men den är svår att se utan lupp); höstfibbla, vilken närmast är grovt tandad; åkertistel, vars tandade, taggbeväpnade blad ibland är djupt inskurna, borsttistel, vilken antingen har absolut hela blad, eller flikiga blad som någon gång kan vara djupt och grovt inskurna, men alltid känns igen på den iögonfallande ljusa undersidan.

Granspira *Pedicularis sylvatica*

Lejongapsväxter – DNNF sid.555

Menyer: Äbo

Två- flerårig halvparasitisk, lågvuxen (5-20 cm) saftig ört. Den har oftast en kraftig, central stängel med flera vekare, nedtill halvliggande stänglar omkring. Nedtill finns en liten bladrosett. Blad strödda, rent gröna och djupt parflikiga. De är ganska avlånga, jämbreda med trubbigt tandade småblad. Hela örten är nästan kal med undantag för den ibland rödlätta stammen som ofta har två glesa hårrader. De klarröda blommorna slår ut i maj och är ofta ganska fåtaliga. Under- och överläppen är båda ljusröda. Underläppen är kortare än överläppen och vinklar sig nedåt i 90 graders vinkel. Fodret är runt radiärsymmetriskt femkantigt, ljusgrönt, ofta med röda inslag och nätådrigt. Kapseln döljs av det kvarsittande fodret.

Granspira växer på ganska fuktig öppen, hedartad mark. Typiska lokaler är ljung- och fukthedar, naturbetesmarken, hyggen, grustag och skogsvägar. Växten gror bäst på något störd mark och är därför gynnad av brand och måttlig markbearbetning.

Förväxlingsrisk. Kärrspira (*P. palustris*) bör vara den enda liknande arten i Granspirans utbredningsområde. Den är betydligt mer högvuxen, utan bladrosett och har en mörkt brunröd gleshårig stam som oftast är grenig. Bladen är mycket fint flikade, mörkgröna, ofta rödaktiga och bredast nedtill. Fodret är rödaktigt och hårigt.

Kung Karls Spira *Pedicularis sceptrum-carolinum*

Lejongapsväxter – DNNF sid.556

Menyer: Alpina vattendrag

Flerårig halvparasitisk ört med kraftig bladrosett och bladlös ogrenad saftig stjälk. Hela växten är så gott som kal. Rosettbladen är avlånga utan skaft och djupt parflikiga med ojämnt trubbtandade småflikar. Ofta med rödvioletta inslag. De stora blommorna som knappt öppnar sig är ljusst gula och har mot spetsen rödaktiga hylleflikar. De sitter i rader i ett ax i toppen av stjälken. Frukterna är stora klotrunda kapslar.

Kung Karls spira växer på frisk-fuktig ganska näringsrik mark i norra delarna av landet. Den hittas ofta på stränder, i myrkanter, videsnår, kärr och diken. Den är ofta, speciellt i fjällen en ganska vanlig art men längre söderut, från södra norrland och ner samt vid kusten är den mer sällsynt och knuten till rikkärr. Den finns lokalt så långt söderut som Småland.

Förväxlingsrisk. Nästan omiskännlig. Två andra mer småvuxna *Pedicularis*-arter med tydlig bladrosett är Brandspira (*P. flammea*) och gullspira (*P. oederi*). Dessa sällsynta fjällarter har dock rosettblad med tydliga obladiga skaft och avlånga kapslar.

Lappspira *Pedicularis lapponica*

Lejongapsväxter – DNNF sid. 555

Menyer: Småpy

Perenn, halvparasitisk, 1–3 dm hög, ogrenad ört. Mycket tunn jordstam som sänder ut både sterila rosetter och blommande skott som kan vara ensamma eller några få tillsammans. Stängeln är rödanlupen och närmast kal. Den har strödda blad, varav de 2–3 nedersta är utformade som smala, oflikade, mot stjälken tryckta lågblad. Vid basen finns dessutom (oftast) några särskilda rosettblad. De egentliga stjälkbladen är mörkgröna och kortskaftade, 2–4 cm långa, och har ca 10–20 tätt sittande, inbördes mycket lika flikar som i sin tur har små, utspärrade tänder. Inskärningarna mellan flikarna når bara drygt halvvägs in mot bladets centrum, varför de lämnar en mycket bred "mittremsa" som löper längs hela bladet. Förutom mittnerven, finns i denna remsa framåtriktade sidonerver som viker av till bladflikarna, närmare basen till flera sidoflikar gemensamt. Bladets spets smalnar gradvis av och har tätande, närmast tandlika flikar. Rosettbladen liknar stjälkbladen, men har förhållandevis kort bladskiva med mycket slankt och långt skaft (längre än bladskivan), och färre, glesare, och oftast djupare flikar. I toppen med en kort, huvudlik blomställning med ca 15 mm långa, zygomorfa, blekt gulvita blommor.

De har lång överläpp med näbblik, nedåtkrökt spets och bred, vriden underläpp. Fodret är kalt, kort och 2-läppigt. Frukten är en spetsig kapsel som skjuter ut ur fodret och delas i två hälften av en skiljevägg.

Lappspira är allmän på fjällhed, gärna mager sådan, men finns även i fjällbjörkskogen och på bäckstränder nedanför fjället. Följer vissa vattendrag ett stycke ned i skogslandet.

Förväxlingsrisk. Gullspira (*Pedicularis oederi*) (Jämtlands och Härjedalens fjäll) har djupare inskärningar mellan bladflikarna, upptill hårig stängel, och hårigt foder. Fjällspira (*Pedicularis hirsuta*) (fjällen från Pite lappmark och norrut) har liknande blad, men rosa blommor med ullhårigt foder, och upptill ullhårig stjälk. Skallror är ettåriga och har motsatta blad.

Kärrspira *Pedicularis palustris*

Lejongapsväxter – DNNF sid. 557

Menyer: Småpy, äbo

Bienn, halvparasitisk, 1–8 dm hög ört som är mer eller mindre violett-anlupen (antocyan) med grön grundfärg. Bildar första året en rosett med långskaftade blad som kan bli rätt rikbladig. Huvudroten övervintrar, men bladrosetten dör. Andra året bildas en blomstängel. Rosettbladen och stjälkbladen är av samma typ: parflikiga, med bred mittnerv och smal bladyta längs mittnerven. Flikarna är 1–3 mm breda och sitter rätt glest (mellanrummen ungefär lika breda som flikarna). De är bandlika, trubbiga, med flikig eller vågad, "krusig" kant, med små, ljusa förhådnader på utbuktningarna. Blomstängeln är rikbladig ända till toppen. Bladen är strödda eller här och var motsatta. Blommar i toppen och i grenspetsar. Blommorna är zygomorfa 15–25 mm långa, med mörkröd, krokböjd överläpp och rosa, snett framåtriktad underläpp som är lika lång som överläppen. Fodret är hårigt, rundat cylindriskt, och tydligt 2-läppigt. Det når ungefär mitten på kronpipen. Frukten är en kapsel som delas i två hälften av en skiljevägg.

Kärrspira är oftast allmän på våt mark, såsom kärr, stränder, fuktängar etc.

Variation. Stor variation i grenighet, blomstorlek och fenologi. Man skiljer ut 3 underarter, men mellanformer är vanliga. I Norrlands inland endast subsp. *borealis* (nordspira) som är lågvuxen (till 3 dm), oftast ogrenad, och har upp till 18 mm långa blommor. Den blommar under högsommaren. I södra Sverige (detaljer mindre väl kända) finns den höstblommande, höga men "spinkiga" subsp. *opsiantha* (höstspira), som är mycket rikt och långt grenad och har ca 15 mm långa blommor. I hela landet upp till södra Norrlands kustland finns slutligen den under sommaren

blommande subsp. *palustris*, som också är rikligt grenad, men ej så långgrenad i toppen. Den är grövre än föregående, men vanligen under 5 dm hög, och har stora blommor (18–25 mm). Populationen längs Norrlandskusten är till största delen mellanformer mellan denna och subsp. *borealis*. Vit- eller gulblommiga exemplar av kärrespira ses rätt ofta.

Förväxlingsrisk. I en stor del av landet omisskännlig, men i Götaland, västra svealand och i fjällen finns andra, liknande spiror (*Pedicularis*). Mest lik är granspira (*P. sylvatica*) som är en mycket lågvuxen växt (till 15 cm) som växer på fukthet och fuktig betes- och slåttermark. Bladen liknar kärrespirans, men flikarna är kortare och det finns en liten bladrosett. Fodret är kalt och 5-kantigt, ej delat i 2 läppar, och når nästan upp till den vinklade underläppen. Av de i fjällen förekommande spirorna har endast fjällspira (*P. hirsuta*) (Pite–Torne lappmark) rödaktig blomma. Både den och de andra fjällarterna har enbart tandade blad, eller blad med betydligt kortare flikar.

Jordtistel *Cirsium acaule*

Korgblommiga – DNNF sid. 643

Menyer: gräsmark

Flerårig ört med kraftig bladrosett och blomkorgar utan stjälk. De djupt parflikiga bladen är glänsande mörkgröna, styva och nästan kala, men har ofta hår på den ljusare mittnerven. På bladkanterna sitter upp till knappt 5 mm långa ljusa styva tornar (kan gå igenom hud). Bladen har korta tornfria skaft som ofta är rödaktiga. De ofta helt oskaftade korgarna är ganska avlånga med tilltryckta gröna holkfjäll och rödlila diskblommor. Frukten har en vit fjäderpense.

Jordtistel växer på torr-frisk kalkrik kortvuxen gräsmark. Det är en karaktärsart för friska kalkrika betesmarker och hittas bara sällan i vägkanter och på skräpmark. Den finns i de södra och mellersta delarna av landet upp till Mälardalen och är lokalt vanlig i kalkområden. I övrigt spridd och ganska sällsynt.

Förväxlingsrisk. Vid blomning omisskännlig men andra tistelarter kan ha sterila bladrosetter. Åkertistel (*C. arvense*) har undertill vitludna blad. Vägtistel (*C. vulgare*) har en ofta bladskiva med något buktande flikar och styva taggliknande hår på ovansidan. Kärrtistel (*C. palustre*) och krustistel (*Carduus crispus*) har båda blad med vingat, otydligt bladskäft och veka taggar som inte förmår tränga igenom hud.

Ängsskära *Serratula tinctoria*

Korgblommig – DNNF sid.645

Menyer: Äbo

Flerårig något tistelliknande men ej tornig ört. Stjälk upprätt upp till nästan en m hög. De strödda bladen som är djupt flikiga (ibland med mkt. stor ändflik) är fint sågade i kanten och blir gradvis mindre upp på stjälken. Stjälk och blad kan både vara kala och glest håriga. Korgarna är ganska små med mörka violettaktiga tegellagda holkfjäll med en klar vit hinnkant. Alla blommor är violetta rörliga diskblommor.

Ängsskära växer på torr-frisk, gärna kalkhaltig halvöppen mark. Man hittar den gärna i naturbetesmark, ekhagar, torrbackar och vägkanter. Arten är mindre allmän och har sin huvudutbredning i kusttrakter i södra landet upp till Gästrikland.

Förväxlingsrisk. Kåltistel (*Cirsium oleraceum*) är den enda arten med liknande bladform men denna har en mer ojämnt sågad bladkant med vassa tornar.

Torta (fjälltolta) *Cicerbita alpina* (*Lactuca alpina*, *Mulgedium alpinum*)

Korgblommiga – DNNF sid. 656

Menyer: Småpy, stora arter

Perenn, beståndsbildande, upp till 2 m hög, kraftig ört med mjölksaft. Utbreder sig långsamt med korta, underjordiska utlöparskott som sänder upp bladrossetter. Stängeln är rikligt försedd med karaktäristiska blad: 1–2 dm långa, i det närmaste kala, parflikiga med bred bladyta längs mittnerven och stjälkomfattande, vasst tandade bladöron. Ändflik stor och närmast liksidigt trekantig, fri från större bukter och med de 3 spetsarna vassa och något utdragna, och någorlunda rak bakkant. Därunder med 1–3 par utstående, smalt trekantiga, spetsiga flikar. Längs alla bladkanter finns dessutom mindre tänder som har liksom "påsatta" vassa uddar. Högst upp blir bladen allt mindre flikiga, och allt smalare, för att slutligen bli nästan linjära och ha glandelhår i kanten. Stängel kraftig, ogrenad och violettanlupen, högst upp (och i blomställningen) rikligt försedd med långa, kraftiga, brunröda glandelhår. I toppen med en välavgränsad, 1–3 dm lång samling av skaftade, rakt ut stående, 2 cm vida korgar med tunglika, blåviolettera blommor. Holk ca ½ cm bred.

Torta är framförallt en skogsväxt som bildar bestånd på fuktig, gärna sluttande mark. Utbredning ojämn. Ofta vanlig i högörtssamhällen i bruten terräng, från fjällbjörkskogen och nedåt, alltid på platser där snön skyddar den under vintern. I skogslandet ofta en "baklandsväxt", dvs knuten till nordsluttningar, gärna med källsprång eller översilning, men kan också finnas i strandskog, ängsbryn, vägkanter

etc. Förekommer lokalt ända ned till kusten.

Variation. Bestånd med vita blommor ses ibland.

Förväxlingsrisk. I sitt habitat oftast omisskännlig. Skogssallat (*Mycelis muralis*) (sydlig, utbredningen sammanfaller i ett bälte från norra Värmland och Bergslagen upp till Ångermanland) blir ungefär meterhög, men är ofta lägre. Bladen är uppbyggda likt tortans, men de saknar i stort sett de små tänderna. Ändfliken har bukter i kanterna och ej rak bakkkant. Bladkaftet är slankare, med rätt smal nedlöpande bladyta, och proportionellt sett längre, flikfri basal del. De större bladen finns endast i rosetten och nederst på stängeln. Stängeln är helt kal, och blomställningen glesare med 1 cm vida, gula korgar och slanka, mindre än 2 mm breda holkar. Park-sallat (*Cicerbita macrophylla*) (förvildad trädgårdsväxt, rätt sällsynt inom tortans utbredning) har ljusgröna blad med stor, rundat hjärtlik ändflik. Blomställningen är mycket glesare än hos torta, med långa, uppåttstigande, oregelbundet utformade grenar. Korgarna är blekare blå, något stötande i rosa. Har krypande jordstam och bildar vida mattor med långskaftade blad med karaktäristisk, stor, rundad slutflik. Molke (*Sonchus*) (3 arter på kulturmark, men sällsynta i inre Norrland) har upptill mer eller mindre grenad stängel, ej så gles flikighet på bladen, ofta rätt styvtandade blad, och gula blommor.

Maskrosor *Taraxacum* spp.

Korgblommiga – DNNF sid. 662–675

Menyer: Småpy

Perenna, rosettbärande, upp till 6 dm höga örter med riklig mjölksaft. Kraftig pålrot med oftast rikbladig rosett. Bladen är kala med grov, trind, ihålig mittnerv och nedlöpande bladkant. Korgarna sitter ensamma på långa, kala, bladlösa, oregnade, ihåliga skaft. Strödda, oliklånga holkfjäll. Blommor tunglika, gula. Frukten är välbekant: en liten spolformad nöt med tänder i toppen, försedd med en parasolliknande fjäderpensel på ett långt skaft.

Maskrosor finns i många miljöer. Många är följeslagare till människan, medan andra är helt "vilda". De finns på all slags kulturmark (från fuktig, gödelpåverkad mark, skräpmark och gräsmattor, till magra torrbackar och artrika betesängar), men även hållmark, fuktdrag i skog, kärr, strandängar, snölegor, fjällhed etc.

Variation. Maskrosorna är apomikter med ett stort antal småarter som förs samman i ett tiotal sektioner, och variationen är enorm. De flesta maskrosor har långa, djupt inskurna blad med trekantiga flikar som i sin tur har tänder, och avsmalnande bladbas, men det finns även sådana som har små, rikligt smalflikade blad, sådana

som har oflikade, nästan linjära blad, och sådana som har blad som är mycket breda ända till basen. Några har mycket smal bladyta, knappt bredare än mittnerven, medan andra har mycket bred, nästan oflikad bladyta. Maskrosorna varierar också mycket i storlek, delvis beroende på ståndortens beskaffenhet, men till stor del även beroende på småart. De minsta har endast decimetervida rosetter, medan de största kan bli över metern. Trots den stora variationen känns nog de flesta flikbladiga småarter lätt igen som maskrosor, men två typer kan vara värda att notera. Den ena är strandmaskrosorna sect. *Palustria* (fuktig, helst kalkhaltig mark i Götaland, Svealand, Storsjöbygden och vid utbygga vattendrag i södra och mellersta fjällen), som kan vara luriga för den oinvidde. De har de smalaste och minst tandade bladen av alla maskrosor, ibland utgör bladytan bara en smal remsa längs mittnerven. Korgarna är smala och kan vara rätt slutna under blomningen. Den andra typen utgörs av bredbladiga småarter ur flera sektioner, dvs sådana som har mindre markerad flikighet. Ett exempel är sådana maskrosor som ses i fuktdråg i rikare skog i Norrland: med slaka, ibland meterlånga, bleka, jämntandade men nästan oflikade blad med bred bas.

Förväxlingsrisk. Omisskännliga? Nja, det finns en del och tänka på... När maskrosor blommar kan de endast förväxlas med ogrenade "fibblor" (oenhetlig grupp av flera släkten inom fam. *Asteraceae*). De har dock nästan alltid hår eller glandler någonstans på stängeln eller holken, och stängeln är i regel ej ihålig. Fibblor har också mjölksaft, men den är i regel ej så riklig som hos maskrosorna.

Rosetter av fibblor är värre, eftersom maskrosorna har så stor variation. De allra flesta förväxlingarter har dock håriga blad, men de som följer här är (eller kan vara) kala. Ingen av dem har maskrosornas trinda, ihåliga mittnerv. Åkerfibbla (*Hypochoeris glabra*) (huvudsakligen Skåne och Västkusten, sällsynt) har oftast små blad med glesa, regelbundna tänder med jämnt U-formade bukter där emellan. Höstfibbla (ej alltid kal) är mycket variabel, men har oftast rosettbladen rätt platt tryckta mot marken. Vanligen har de också rätt smala, fliklika tänder. men det finns raser med svag, eller oregelbunden tandning, som rätt mycket kan likna strandmaskrosor eller maskrosor från snölegor. Bladen är dock kortare. Kärrfibbla (*Crepis paludosa*) har rosettblad som kan likna maskrosornas, men de är buckliga med en krispig konsistens ("isbergssallad") och har karaktäristiska, bakåtböjda tänder med mjukt rundad nedre kant, särskilt i bladets nedre del. Så fort den får stängel avslöjar den sig genom att ha stjätkomfattande bas på stjäklbladen (eller, rättare sagt, genom att överhuvudtaget ha stjäklblad). Klofibbla (*Crepis tetorum*) är annuell eller bienn med snart försvinnande bladrosett som oftast ligger tryckt mot marken. Bladformen är mycket variabel, och kan någon gång likna den hos vissa maskrosor. Även denna får snabbt stjäklblad på stängeln.

Strandmaskrosorna kan lätt tas för någon enhjärtbladig växt, men inga andra så småbladiga växter i samma miljö har mjölksaft.

Örter med djupt, parflikigt inskurna blad

ÖRTER MED HELA, SKARPTANDEDE BLAD

Omfattar växter med hela blad med sågtandad kant, eller vars kant har skarpa (ej runda!), någorlunda jämnt spridda tänder eller taggar synliga med blotta ögat. Bladen kan ha inskränningar, men dessa når (vanligen) ej 2/3 av avståndet från kanten till bladets mitt. Några av de växter som räknats hit kan i det förstone se ut att ha hel bladkant, men med luckor sitter där små, rakt ut stående, eller mycket skarpa tänder. De små hullingar som finns hos växter med sträv bladkant räknas ej som tänder, ej heller nedåtriktade basala flikar, som hos ängssyra. Växter med mjukt avrundade, ojämnt placerade, låga tänder har placerats under "övriga örter med hela blad".

Se även: Mållor, av vilka många har mer eller mindre skarpa tänder, andra inte; fjällglim, som visserligen har några skarpa tänder på bladen, särskilt vid basen, men de är mycket svåra att se i de täta kuddarna; kabbleka, som ofta har små tänder, fast de är rundade; lomme, var rosettblad vanligen är djupt inskurna, men varierar starkt; stymorsviol, som kan ha tänder på de översta bladen, men övriga blad är endast naggade med mjukt avrundade tänder; lappspira, som har blad vars inskränningar egentligen ej når 2/3 av avståndet till bladets mitt, men vars flikar knappast uppfattas som tänder; stånds, av vilka det finns former med mindre inskurna blad än vanligt; maskrosor, av vilka det finns åtskilliga småarter som ej har de djupa inskränningar man vanligen ser; harkål, som kan ha hela blad, men vanligen har flikar på bladskafvet; björkpyrola, som räknas som ett ris.

Brännässla *Urtica dioica*

Nässelväxter – DNNF sid. 92

Menyer: Småpy, stora arter

Perenn, dioik, beståndsbildande (jordstam!), upp till 1,5 m hög ört med med fyrkantiga stjälkar och motsatta blad och grenar. Vid varje nod finns fyra smala stipler. Bladen är mörkgröna, utdraget hjärtformade och ända från basen försedda med trekantiga, vassa, framåtriktade tänder med nästan rak framkant. Blommorna, som sitter i långa klasar, saknar skyltande kronblad (vindpollinerad!).

Variation. Den över hela landet förekommande subsp. *dioica* var. *dioica* (vanlig brännässla) har rikligt med brännhår på både blad och stjälk. Det är denna nässla som följer i människans fotspår, men den finns även i skogsmark, på stränder etc. Två andra, "vilda" former, har båda påfallande långa, smala blad. Den ena, subsp. *dioica* var. *holosericea* (skogsnässla), som är sällsynt lövskog i södra Sverige, har vanliga hår men saknar eller har få brännhår. Den andra, subsp. *sondenii* (fjällnässla) som förekommer rätt lokalt på frodig mark i fjällen (ofta sydberg) och

sällsynt i skogslandet, är oftast nästan helt kal.

Förväxlingsrisk. Etternässla (*Urtica urens*) (ej i inre Norrland) är sommarannuell (saknar jordstam) och har kortare, rundare blad med tvär eller killik bas. Den är sambyggare med blommorna i kortare klasar. Har alltid brännhår. Kransblommiga växter (fam. *Lamiaceae*) har också fyrkantiga stjälkar och motsatta blad, men saknar stipler och brännhår. Flera arter kan på håll likna nässlor, t ex vissa plister (*Lamium*), dån (*Galeopsis*) och syskor (*Stachys*) (vitplister, *Lamium album* är särskilt nässellik, kallas "dövnässla" på många språk för att den inte bränns). När kransblommiga växter blommar känns de lätt igen på sina kransar med skyltande blommor och långa fodertänder. Nässelklocka (*Campanula trachelium*) (södra och mellersta Sverige) har kantig stjälk och något nässellika blad, men bladen är strödda och saknar brännhår.

Lundtrav *Arabis hirsuta*

Korsblommiga – DNNF sid. 221

Menyer: gräsmark

Två till flerårig ört som blommar från vår till försommar. Växten är mörkt klargrön, ofta med nyanser av rött. Stjälken har rikligt med utstående, ibland kluvna, hår och grovtandade håriga blad med aningen stjätkomfattande bas. Vid basen sitter en tät och rikbladig bladrosett med rundat grovknaggade blad som ofta är violettaktiga på undersidan. Blommorna är mindre än en centimeter och vita till blekrosa. Blomställningen är tät, nästan huvudformad, och de yttre blommorna slår ut först och går i frukt innan de innersta har blommat ut. Fruktställningen är mer utdragen än blomställningen men ändå mycket tät. Den står kvar flera månader efter blomningen och har typiska avlånga, raka och platta skidor som sitter ganska tilltryckta mot stjälken och därför pekar uppåt. Skidorna som sitter på c:a fem mm långa skaft blir upp till fem centimeter långa och är något vågiga. Valvlerna (skidans två motsatta delar) har upptill en tydlig mittnerv.

Lundtrav växer på näringsrik, gärna kalkhaltig, och helst öppen mark. Man kan hitta den på ren kulturmark som betesmarker och vägkanter men också i lundar och norrut i rasbranter, gärna i sydsluttningar.

Variation. I kalkrika områden kan en helt kal form, kalktrav var. *glaberrima* ibland påträffas.

Förväxlingsrisk. Släktet travar är typiskt med sina mycket täta fruktsamlingar av tilltryckta avlånga skidor. Andra släkten har betydligt glesare sittande skidor som pekar mer utåt från stjälken. Vägsenap (*Sisymbrium officinale*) är med sina rakt

uppstående skidor ett undantag men dess skidor är trinda, ej plattade, och de stora djupt flikade bladen är helt annorlunda. Släktet Kårlar (*Erysimum*) har oflikade blad men fyrkantiga skidor. Backskärvfrö (*Thlaspi caerulescens*) och Lomme (*Capsella bursa-pastoris*) kan likna lundtrav innan fruktsättningen men den förstnämnda är nästan kal med helbräddade rosettblad och lomme har vasstandade rosettblad med tydliga smala skaft. Mest lika är dock systerarterna i släktet *Arabis*. Rockentrav (*Arabis glabra*) som är kal kan likna den kala formen, kalktrav, men har gulaktiga blommor, blådagig stjälk och blad samt släta, ej vågiga skidor. Fjälltrav (*Arabis alpina*) kan i sällsynta fall uppträda tillsammans med lundtrav på sydsluttningar i fjälltrakterna. Denna har dock tydligt stjätkomfattande blad, skidor på cm-långa skaft och tydliga stjärnhår på stälken.

Stjärnbräcka *Saxifraga stellaris*

Stenbräckeväxter – DNNF sid. 252.

Menyer: Alpina vattendrag

Flerårig ört med kraftig bladrosett och en glandelhårig, rödaktig och bladfattig stjälk. De basala bladen är omvänt ägggrundade – spatelliknande, glest håriga och med ett fåtal vasst spetsiga tänder mot den trubbiga spetsen. De är ofta violettaktiga på undersidan. Blommorna som sitter på långa skaft i blomställningen har vita spetsiga hylleblad med gul- eller rödaktiga fläckar vid basen och ett kort nedviktt foder. Kapseln är tvådelad med två korta spröt.

Stjärnbräcka växer på fuktig mark i fjällområdet. Typiska lokaler är bäckkanter och fjällens kalkällor där den gärna växer tillsammans med olika dunörter (*Epilobium* spp.) men man kan även hitta den andra platser såsom snölegor och annan översilad mark. Arten är en av de vanligaste bräckorna i fjällområdet inte minst då den till skillnad från de flesta andra arter i detta släkte trivs på sur mark. Den påträffas från Norra Dalarna och upp längs med hela fjällkedjan. I sällsynta fall växer den vid källor och stränder också i skogslandet.

Förväxlingsrisk. Groddbräcka (*S. foliolosa*) är den närmast liknande arten men denna har endast en (sällan fler) blomma samt tydliga groddknoppar i blomställningen. Bladen är otydligt tandade i toppen och nästan kala på skivans ovasida. Fjällbräcka (*S. nivalis*) och den liknande spädbräcka (*S. tenuis*) har något köttiga rosettblad med kal översida samt med ett stort antal små, något trubbiga tänder. Blomskaften är korta och hyllebladen är små, knappt längre än fodret. Fjälltrav (*Arabis alpina*) samt drabor (*Draba* spp.) har rosettblad som kan påminna något om stjärnbräcka men dessa hittas för det mesta på mindre fuktig mark. Dessutom har de encelliga stjärnhår och tänder som sitter runt hela bladkanten, ej endast mot spetsen.

Groddbräcka *Saxifraga foliolosa*

Stenbräckeväxter – DNNF sid. 252.

Menyer: Alpina vattendrag

Flerårig ört med bladrosett och en rödaktig, glandelhårig bladlös stjälk. Rosettbladen är omvänt äggrunda och har glest med vasst spetsiga tänder mot spetsen. De är helt kala på ovansidan men kan ha sparsamt med hår på bladkant och undersida. I toppen blomställningens grenar finns små gyttringar av mörkgrönaktiga groddkorn. Blommor saknas oftast helt men ibland finns en enda (mkt sällan fler) sittandes i toppen och med ganska korta spetsiga vita hylleblad . Kapslar mkt. sällsynta.

Groddbräcka är en karaktärsart för fjällens snölegor och hittas ofta på olika typer av mossrik, vegetationsfattig och översilad mark. Den förekommer främst i rätt höglänta områden och är ganska vanlig i de lappländska fjällen men sällsynt och lokal söder därom ned till södra Jämtland.

Förväxlingsrisk. Groddbräcka är den enda liknande växten med groddkorn och bör vara svår att förväxla med andra arter. Knoppbräcka (*S. cernua*) har handflikiga blad och röda groddknoppar som sitter i bladveck. Endast bladrosetten påminner närmast om stjärnbräcka (*S. stellaris*) som har gleshårig bladöversida samt fjäll- och spädbräcka (*S. nivalis* och *S. tenuis*) som har något köttiga blad med fler (>10) och något trubbiga tänder.

Klippbräcka *Saxifraga adscendens*

Stenbräckeväxter – DNNF sid. 249

Menyer: Fjäll

En tvåårig ganska klen bräcka med tydlig bladrosett och en upp till två decimeter hög bladrik stjälk. Hela växten är glandelhårig. Bladrosetten som bildas året innan blomning är ganska tät med mot spetsen stortandade, kilformiga och håriga blad med korta skaft. Stjälkbladen påminner om rosettbladen. Blommorna som sitter på cm-långa bladiga skaft är gräddvita med tydligt urnupna hylleblad. Fodret är klockliknande med flikar som är tilltryckta mot blompipen. Frukten är en tvådelad kapsel som döljs av det kvarsittande uppåtriktade fodret.

Klippbräcka hittas på kalkrik frisk-torr mark med tunt jordtäckte. Allra helst växer den på solöppna sydvända platser, t.ex. klippphyllor, rasbranter, hållar och artrika dryashedar. Den är en ganska sällsynt art som i fjällen förekommer från Härjedalen till Torne Lappmark. Utbredningsområdet omfattar även delar av Norrlands skogsland ned till Mellansverige.

Variation. Blomfärgen kan i sällsynta fall vara rent gulaktig eller rosa.

Förväxlingsrisk. Påminner endast om grusbräcka (*S. tridactylies*) och hällebräcka (*S. osloënsis*) men dessa arter saknas helt i fjällområdet. Alla övriga Saxifraga-arter är perenna med bladlösa eller bladfattiga stjälkar. Andra växter med liknande blad, t.ex. korsblommiga saknar ett kvarsittande klocklikt foder kring frukten.

Daggkåpor *Alchemilla vulgaris* agg.

Rosväxter – DNNF sid. 206–313

Avgränsning. Observera att fjällkåpa *Alchemilla vulgaris* inte räknas hit!

Menyer: Småpy, Åbo, alpina vattendrag

Perenna, 1–5 dm höga örter med ytliga jordstammar. Basala rosetter med långskaf-tade blad med distinkta huvudnervradierande från skaftets fästpunkt. Bladen är cirkelrunda till njurformade och indelade i 7–11 mycket lika lobar samt ytterligare en halv lob på var sida (ibland otydligt). Loberna är i sin tur besatta med mycket regelbundet utformade, skarpa tänder. När bladen växer ut är de “dragspelslikt” vikta men vecklar snart ut sig. En eller flera blomstänglar med stipelförsedda, lobarade och tandade stjäklblad. Blommor gröna eller gulgröna. De består av en bägare med 4 bredare foderflikar och 4 smalare ytterfoderflikar, men saknar kron-blad. Frukten är en liten nöt som blir kvar i bägaren.

Daggkåpor är vanliga på många typer av kulturmark, t ex ängar, betesmark, vägkanter, bakgårdar etc. De förekommer även “vilt” i frisk mark, ofta vid vattendrag och i rikare skogsmark, vid källor, på fjällängar etc.

Variation. Daggkåpor är en apomiktiskt grupp med ca 30 arter i Sverige. De kan vara alltifrån kala till mycket tätt håriga. Bladform och tandning varierar också mycket.

Förväxlingsrisk. Omisskännliga! Inga andra växter har liknande, tandade, regelbundet lobarade blad med handlik nervatur.

Hjortron *Rubus chamaemorus*

Rosväxter – DNNF sid. 266

Menyer: Småpy

Perenn, beståndsbildande, dioik, 1–3 dm hög ört (jordstam!). Upprätta skott med nästan alltid 2 stycken långskaf-tade, stipelförsedda blad med handlik nervatur. Bladen är djupt inskurva i 5 rundade lobar som i sin tur har små, oregelbundet

utformade, skarpa tänder. Bladen är rätt fasta med mycket ojämn yta (“frasiga och skrynkliga”), eftersom de dels är något skålformigt och “dragspelslikt” vikta längs lobkanterna, dels har nerverna nedsänkta in i minsta detalj. Vit, 5-talig, skaftad blomma med stora foderblad. Frukten är ett gult, hallonlikt bär med karaktäristisk arom.

Hjortron är vanlig norrut, men finns ända nere i Skåne, om än sällsynt. Den bildar stora bestånd på blöt mark, t ex myrkanter, rismossar, fuktig hed, sumpskog etc. Bärproduktionen varierar starkt mellan olika år, eftersom en god fruktsättning är starkt avhängig av förhållandena vid blomningen (frånvaro frost, bra flygväder för insekter, etc). En anledning till att ett bestånd saknar bär kan vara könsfördelningen (klonerna kan bli rätt stora, och naturligtvis blir det inga bär på ♀-kloner!).

Förväxlingsrisk. Omisskännlig!

Jättebalsamin *Impatiens glandulifera*

Balsaminväxter – DNNF sid. 385

Menyer: stora arter

Sommarannuell, upp till 2 m hög ört med rörlika stjäkar som, trots att de är mycket kraftiga, är halvgenomskinliga (sätt handen bakom). Trots sin storlek är den löst rotad: växten ser ut att stå ovanpå marken, med några “plaströrsliknande” rötter letande sig ner i marken runt om. Grenar och blad motsatta eller i kransar om 3. Blad karaktäristiska: långskaftade, smalt elliptiska, närmast lansettlika, med lång, utdragen spets och fint, tätt och jämnt sågtandad kant. Tänderna har en liten krökt spets som längst ned på bladet gradvis övergår i några mörka, långa glandler på sidorna av bladskäftet. Har ej stipler, men ofta stipellika bladskott i bladviklarna. Blommar rikligt med flerblommiga, spretande klasar, med röda, rosa eller vita, zygomorfa blommor som är stora nog att rymma en humla. Blomman hänger under dess fästpunkt i skaftet (“hänger upp och ned”). Frukten är en räfflad, mjuk, spetsig kapsel som exploderar när man rör i den, varvid de stora fröna slungas några meter bort.

Jättebalsamin är en förvildad trädgårdsväxt som ökar starkt. Den är nu allmän i sydvästra Sverige, särskilt vid diken och åar i jordbrukslandskapet, men det är osäkert hur långt norrut den kan upprätthålla livskraftiga populationer.

Variation. Jättebalsaminens frön saknar frövila men har hög grobarhet. De gror alltså även om de hamnat på ett mycket olämpligt ställe. Man ser därför ofta dvärgexemplar, även sådana som blommar.

Förväxlingsrisk. I blom och frukt omisskännlig. Blekbalsamin (*I. parviflora*) är mindre och vekare, men bladtänderna liknar jättebalsaminens. Blommorna är gula och bara 1 cm långa. Springkorn (*I. nolitangere*) är mindre och vekare, och har tunna blad med glesare, låga, rätt avrundade tänder. Blommorna är gula och 3 cm långa. Notera: grova, rörliknande, ännu stående stjälkrester från fjolåret kommer från andra växter. Jättebalsaminens vattenstinna stjälkar sprängs nämligen vid frost, och blir till slemmiga "slamsor" – Urk!

Fjäll-levande dunörter *Epilobium* sp. (delvis)

(fjälldunört *Epilobium hornemanni*, mjölkdunört *E. lacteum*, källdunört *E. alsinifolium* och dvärgdunört *E. annagallidifolium*)

Dunörtsväxter – DNNF sid.418

Menyer: alpina vattendrag

En grupp nordliga dunörter som är typiska för våta lokaler i fjällen. Dessa fleråriga arter har det gemensamt att den upprätta köttiga stälken är trind och kal så när som på två rader med vitaktiga hår. Den senare karaktären är viktig då den skiljer dem från övriga dunörter. Gruppen har även i allmänhet ovanjordiska utlöpare. Blommorna som kan vara både vita och skära är för släktet typiska, fyrtaliga med urnupna hylleblad. De vita märkena är oflikade och klubblika. Bladen är kala och i alla fall nedtill motsatta samt ovala till brett lansettlika och ojämnt tandade. Frukterna är avlånga skidor som spricker upp i flera delar och blottar de vithåriga vindspridda fröna.

Denna grupp dunörter är karaktärsarter för fjällens lutande källkärr med mossan källnicka *Pohlia wahlenbergii*. De hittas dessutom ofta i bäckkanter, snölegor och andra fuktiga fjällmiljöer. De flesta av arterna är allmänna i hela fjällkedjan och en del av dem går även att hitta i skogslandet, dock ej ända ned till kusten, söderut till Dalarna och Värmland.

Variation. Den minsta av arterna, dvärgdunört blir ofta bara ett par cm hög med en till två lutande blommor. Den största, källdunört blir upp till 4 dm hög och har kraftiga vitaktiga bladlösa utlöpare. Mjöldunört har till skillnad från de övriga arterna vita blommor.

Förväxlingsrisk. Alla övriga arter dunörter har stjälkar som är runtom gleshåriga eller kala och saknar alltid hår i tydliga rader. Kärredunört (*E. palustre*), lappdunört (*E. laestadii*) samt smaldunört (*E. davuricum*) (som är den av övriga dunörter man oftast finner i fjällen) har smalt lansettlika blad och ganska tunna, ej så köttiga

stjälkar. Smaldunört saknar dessutom alltid utlöpare. Bergdunört (*E. montanum*) och backdunört (*E. collinum*) växer på torra lokaler och kan också hittas i fjällområden. De har blommor med fyrflikigt märke, gleshåriga blad och stjälkar som dessutom är något kantiga.

Fjäll- och smalviva *Primula scandinavica* och *Primula stricta*

Viveväxter – DNNF sid.461

Menyer: fjäll

Fleråriga, nästan kala men ofta mjöliga örter med bladrosett och blommor i glesa flockar. Bladen som är ett par cm långa är kala och omvänt äggrunda med ett smalt vingkantat skaft och ojämnt tandad kant. Mittnerven är kraftig, uppstående och avsmalnande med rätt otydliga sidonerver. Stjälken är styvt upprättstående, ofta mjölig upptill, bladlös och upp till 2 dm hög. Blommorna har en pip med gulaktig öppning samt fem utspärrade ljus rödlila hylleflikar med urnupna spetsar av halva pipens längd. Homostyla (alla blommor med liklånga stift och ståndare). Fodret är femtandat och frukten är en kapsel som spricker upp i fem små flikar.

Fjäll- och smalviva växer på frisk-fuktig kalkrik, gärna sydvänd mark i fjällen. Artrika fjällängar, stränder, klippor, branter och vägsränningar är typiska lokaler. De båda arternas utbredningsområde omfattar i stort sett hela fjällkedjan där kalkrik berggrund finns, från Härjedalen till Torne Lappmark. Smalviva är mindre allmän medan fjällviva är betydligt sällsyntare. Den förra kan hittas på stränder och klippor även en bit ner i skogslandet.

Variation. Två närbesläktade vivor, båda med mkt liten inomartsvariation. Fjällviva har på undersidan tydligt mjöliga blad och breda hyllebladsflikar. Smalviva saknar mjöl på bladens undersida, ofta är hela växten omjölig, och hyllebladens flikar är smala med mkt luft sinsemellan.

Förväxlingsrisk. Majviva (*P. farinosa*) som inte förekommer i fjällen (närmast i Storsjöområdet i Jämtland där den möjligen kan påträffas tillsammans med dessa arter) har heterostyla blommor med breda hylleflikar som är lika långa som blompipen. Både blad stjälk och foder rikare mjölig än fjällviva.

Majviva *Primula farinosa*

Viveväxter – DNNF sid.461

Menyer: Äbo, gräsmark, våtmark

Flerårig något hårig och starkt mjölig ört med kraftig bladrosett. Bladen är ett par

cm långa, omvänt äggrunda med brett vingkantat skaft. Mittnerven är kraftig, uppstående och smalnar av mot toppen. Bladkanten är ojämnt grovtandad. Undersidan av bladen är liksom stjälk och foder täckt av vitaktigt mjöl. I toppen sitter en flock med upp till tio ljusa rödlila blommor med smal pip med gul öppning och stora urnupna hylleflikar som är lika långa som blompipen. Frukten är en avlång kapsel som spricker upp i fem flikar i toppen. Blommorna är heterostyla vilket innebär att längden på stift och ståndare varierar mellan blommor i samma individ, en egen-skap som försvårar självpollinering.

Majviva växer på fuktig kalkhaltig mark som rikkärr, strandängar och slåtterängar. Den är en sällsynt och hotad art som dock fortfarande finns rikligt på t.ex. Öland och Gotland. Utbredningsområdet är främst södra och mellersta Sverige men den finns sällsynt upp till Jämtland

Variation. På Öland och Gotland påträffas ibland en form som saknar eller endast har en mkt. kort stjälk.

Förväxlingsrisk. Liknar närmast fjällviva (*Primula scandinavica*) som har hylleflikar av halva blompipens längd och smalviva (*P. stricta*) som saknar mjöl på bladens undersida. Dessa båda arter är dessutom homostyla.

Axveronika *Veronica spicata*

Lejongapsväxter – DNNF sid.542

Menyer: Äbo, gräsmark

Flerårig ört med krypande jordstam. Bladen är åtminstone nedtill motsatta, avlån-ga med en rundad bas, nedtill skaftade och har trubbigt tandad kant. Stjälkarna blir upp till 4dm (oftast lägre) är nästan upprätta, gråhåriga och alltid ogrenade. Blomställningen är avlångt toppig och mycket tät med små klarblå fyrtaliga blommor med under blomning utskjutande blåaktiga ståndarknappar. Fodret är tätt gråhårigt. Knopparna sitter karaktäristiskt spiralvridet. Kapseln är rundat hjärtlik tre mm stor med glandelhår.

Variation. Både vitblommiga och kala former förekommer. En odlad och sällan förvildad underart ssp. *incana*, silververonika har silverhåriga blad. Bildar ibland tillsammans med strandveronika "hybridsvärmar" med oklart avgränsade former.

Förväxlingsrisk. Strandveronika (*V. longifolia*) är en oftast högvuxen art med vasst sågade blad och nästan kal stjälk. Hybriden med axveronika kallad hällveronika är mindre och mycket lik axveronika. Bladen är dock mer vasst sågade och stjälken mindre hårig. Ärenpris (*V. officinale*) har liggande ovanjordiska stammar med runda

till brett ovala blad utan skaft.

Ärenpris *Veronica officinalis*

Lejongapsväxter – DNNF sid. 543

Menyer: Småpy, äbo

Perenn, krypande ört med motsatta, håriga, äggrunda, kortskaftade blad och uppstigande, 1–2 dm höga blomstänglar. Krypstängeln är rund och hårig. Bladen är egentligen korsvis motsatta, men viker sig och ligger parvis tryckta mot marken. De är sågtandade, särskilt i yttre delen, och har nedlöpande bladkant. Blomställningen är långsträckt och blommorna kortskaftade. Blomman är blekt blå, 4-talig och zygomorf med liten, smal underläpp och 2 ståndare som böjer sig åt sidorna. Fruktarna är en hjärtlik kapsel med kvarblivande stift.

Ärenpris växer i vitt skilda, torra miljöer, men den vill ej ha alltför mörkt. Ofta i bryn. Norrut blir den mer bunden till sydberg och rikare skog. De unga skotten kan sitta rätt löst, men baktill är den tätt rotad och sitter ordentligt fast.

Förväxlingsrisk. Närmast omisskännlig. Majveronika (*Veronica sepyllifolia*) har blad på krypande stänglar, men bladen är betydligt mindre, kala och så gott som otandade. Teveronika (*V. chamaedrys*) har inte krypande, bladförsedd stängel, och blomställningarna utgår ej från marken. Skogsveronika (*V. montana*) (sällsynt i sydligaste Götaland) liknar teveronika. Dessutom är bladen långskaftade. Axveronika (*V. spicata*) (Götaland och Svealand) har långsmala blad och tät, axlik blomställning. Penningblad (*Lysimachia nummularia*) (huvudsakligen Götaland och Svealand) har otandade blad och enskilda, gula blommor på skaft. Frukten är en rund kapsel. Stängfibblor (*Hieracium* subgen. *Pilosella*) har strödda blad.

Ögontröstar *Euphrasia* spp.

Lejongapsväxter – DNNF sid. 450–553

Menyer: Småpy, äbo

Obs! Arten fjällögontröst (*Euphrasia frigida*) som ingår i denna grupp är även med som separat art i menyen "alpina vattendrag".

Sommarannuella, halvparasitiska, upp till 3 dm höga örter (ofta bara några cm höga, sällan över 2 dm). Rak, rund stängel som kan vara ogrenad, men oftast får motsatta grenar som böjer sig uppåt. Bladen är oskaftade och motsatta (ofta inte helt perfekt, bladen "skevar" något) och har sågad kant, oftast med vassa tänder. De har tydlig nervatur, som radierar mer eller mindre handlikt, och med nerverna

nedsänkta i fåror på översidan och upphöjda som åsar på undersidan. Blommorna sitter enstaka ovanför motsatta stödblåd. Blomningen sker mest i yttre delar, där skotten ännu ej sträckts ut, och ofta så att 2 par (korsvis motsatta) blommor blommar samtidigt. Därigenom ser blommorna ut att sitta allsidigt i grenspetsarna (“topptung”). Längre ned på stängeln och grenar finns förtorkade, redan vissna blommor, och slutligen frukter. Blommorna är små (3–10 mm långa). Kronan är zygomorf och 2-läppig med stora sidoflikar på underläppen och smal kronpip. Den har ofta en enhetlig, ljusare grundfärg, med mörkare ledlinjer och gult nära svalget. Frukten, en platt kapsel med närmast parallella kanter och urnupen topp, blir kvar i fodret. Den öppnas längs den platta kanten och kvarlämnar 2 tunna väggar (med samma form som tidigare) som “står på glänt”. Fröna är långt elliptiska och längsstrimmiga av ljusa, smala åsar.

Ögontröstar finns på i stort all slags öppen mark, såsom slåtter- och betes-ängar, gräsmattor, skräpmark, vägkanter, sjö- älv- och havsstränder, fuktängar, fuktighet, kärr, bergbranter, fjällhed, frisk, ljusöppen skogsmark etc.

Variation. Stor variation med 9 arter som har ett stort antal former. Har lätt att bilda ekotyper med specialanpassning, t ex till slåtter eller bete, dessutom bildar några arter gärna hybridsvärmor. Några former är i stort sett ogrenade, andra rikligt grenade nästan från basen. Bladen är oftast mörkgröna, men kan vara ljusare. Några har violettanlupna (“bruna”) blad. Nästan alla ögontröstar är håriga (hårigast är grå ögontröst, *Euphrasia nemorosa*), men någon är kal (särskilt den violettanlupna lappögontröst/brun ögontröst, *Euphrasia salisburgensis*, som är sällsynt på kalk i fjällen och kärr på Gotland), och några har även glandelhår. Från den vanliga bladtypen avviker särskilt den senast nämnda, genom sina smala blad med slanka, spretiga tänder, men även mycket trubbtandade former finns, mest extrem är här strandögontröst, *E. bottnica* (Bottenvikens stränder). Blommans utformning är rätt enhetlig. Mest avviker strandögontröst som har rätt grunt flikad, mycket liten krona, som knappt sticker ut ur fodret. Kronans färg varierar från vit till blåviolett (starkast, men variabel, hos vanlig ögontröst *E. stricta*) och blekt gulaktig (strandögontröst), och den gula fläcken kan saknas. Kapseln har rätt enhetlig form, men den kan vara både kal och hårig.

Förväxlingsrisk. Trots den stora variationen är ögontröstar rätt lätta att känna igen, särskilt när de blommar. Efter blomningen känns de igen på avsaknad av rosett, små, sågade, motsatta blad, och de karaktäristiska kapslarna. Ge akt på de avvikande formerna – alla ögontröstar ser inte ut som vanlig ögontröst! Några ögontröstar blommar sent, men andra rätt tidigt. För att kunna känna igen dem efter blomningen är det bra att man redan tidigare bekantat sig med den karaktäristiska kapseln. Några små veronikor (*Veronica*) kan kanske misstas för ögontröst, men de har fyra runda (olikstora) kronflikar och hjärtlik kapsel. Rödtoppar (*Odon-*

tites) har långsträckta blad med svagare tandning. Skallror (*Rhinanthus*) är i regel kraftigare, har längre blad, och en stort, påslikt foder med en rund, plattad kapsel innehållande stora, oftast vingade frön.

Fjällögontröst *Euphrasia frigida*

Lejongapsväxter – DNNF sid.552

Menyer: Alpina vattendrag

Liten, ettårig, halvparasitisk ört med enkel stam och nästan oskaftade motsatta blad. De små bladen är glest håriga och runt ovala med djupt inskurna, trubbiga tänder. De vita blommorna är små, ca 6mm, bara något längre än fodret. Den nedre blomman sitter två-tre ledstycken upp. Stödbladen har på undersidan enkla hår utan glandler. Kan vara extremt liten, ibland så kort som en cm.

Fjällögontröst växer på torr-fuktig gräsmark i fjällområdet. Det är en vanlig art man kan hitta i en mängd olika biotoper t.ex. fjällhedar, stränder, stigar och vägkanter. Den är något kalkgynnad och utbredningsområdet sträcker sig från norra Dalarna och norrut. Den går även att hitta nedom fjällkedjan och underarten klapperögontröst finns längs kusten ända ned till Norduppland.

Variation. I fjällkedjan finns två varieteter var. *frigida* och var. *palustris*, kärrögontröst. Den senare växer uteslutande i tuvor av tuvsäv och har långsträckta stjälkar med glest sittande blad och något gulaktiga blommor.

Förväxlingsrisk. Späd ögontröst (*E. stricta* ssp. *tenuis*) har ca 1 cm stora, ofta violettaktiga blommor som är mer än dubbelt så långa som fodret. Stödbladen är på undersidan glandelhåriga. Lappögontröst (*E. salisburgensis*) är en sällsynt art som växer på stenig mark i fjällen. Den har ofta rödaktiga blad med tydligt utdraget spetsiga tänder på bladen. Frukterna har långa utstående hår i toppen.

Skallror *Rhinanthus* spp.

Lejongapsväxter – DNNF sid. 558

Menyer: Småpy, äbo

Sommarannuella, halvparasitiska, 1–5 dm höga örter. Rak, fyrkantig stängel som kan vara ogrenad, men oftast får motsatta, uppåtriktade grenar. Bladen är ljusgröna, oskaftade och motsatta med tvär, eller något hjärtlik bas. De nedre bladen är långa och smala med många, regelbundet utformade, framåtriktade, tydliga, men egentligen rundspetsade tänder. De är håriga med en förtjockad, nedvikt kant som är tätt besatt med mycket korta, liggande, vassa hår. De har distinkt fjädernervatur

med snett framåtriktade sidonerver ("fiskbensnervatur") som löper ut i vikarna mellan tänderna. Nerverna är nedänkta i fåror på översidan, otydligt upphöjda (ibland som ränder av liggande borst) på undersidan. Högre upp övergår bladen i stödblåd som är något nedåtkrökta, och har U-format kupad, vidgad bas med mycket vassa, utspärrade tänder. Blommorna sitter enstaka ovanför stödblåden. De har ett stort, lodrätt plattat, påsliskt, något uppblåst foder med en "spricka" på var sida vid mynningen (blir därigenom 4-tandat). Kronan är stor (14–20 mm lång) och gul, zygomorf med långt kronrör som först i yttre delen delas i under- och överläpp. Överläppen kan ha mörka tänder. Frukten är en platt, rund kapsel som blir kvar i fodret. Fröna är stora och oftast vingade. Mogna kapslar raslar ljudligt.

Skallror finns på många slags öppen mark, såsom slåtter- och betesängar, vägkanter, sjö- älv- och havsstränder, fuktängar, fukthed, kärr, fjällhed, frisk, ljusöppen skogsmark etc. En form, åkerskallra (*Rhinanthus serotinus subsp. apterus*), är ett åkerogräs (nu mycket sällsynt).

Variation. Varierar en hel del, men de 2 arterna och deras underarter är mycket lika och behöver ej diskuteras närmare. Av normalt högvuxna former ses ibland täta kolonier av mycket små ex som gått i blom redan i ett tidigt stadium (svältformer?).

Förväxlingsrisk. I blom och frukt omisskännliga. Inga andra sommarannueller har liknande bladarrangemang (långa motsatta blad med jämn tandning och nedsänkt fiskbensnervatur), men den perenna lökgamander (*Teucrium scordium*) (Öland och Gotland, sällsynt i Skåne), skulle möjligen kunna tas för en skallra innan den blommar. Den har röda blommor och klyvfrukter i det lilla, tandade fodret.

Svarthö *Bartsia alpina*

Lejongapsväxter – DNNF sid. 554

Menyer: Småpy, äbo, alpina vattendrag, gräsmark, våtmark

Perenn, tuvad, halvparasitisk, 1–3 dm hög ört. Har en fjällig rotstock som sänder upp uppstigande skott. Skotten är håriga och har fjällika lågblad nedtill, sedan äggrunda, "skrynkliga" korsvis motsatta blad med jämt utformade, framåtriktade, rundtrubbiga tänder. Nära bladspetsen bryts ofta tandraden så att spetsen har helbräddad kant (syns ibland dåligt). De nedersta bladen har enbart grön färg, men högre upp blir de allt mer violettanlupna, särskilt stödblåden. I toppen med blommor som sitter enstaka i stödblådsveckan. Stora blommor (ca 2 cm) med mörkviolett, zygomorf, rörlik krona med 3-flikig underläpp och längre överläpp. Märket, som ligger an mot överläppen, sticker ut ur blomman och är något nedåtkrökt. Fodret är delat i 4 smala flikar. Frukten är en ca 1 cm lång kapsel som i yttre delen spricker upp i två flikar som rullas nedåt. Efter mognaden vänder sig kapseln

uppåt. Karaktäristisk vinterståndare som ofta ses på våren: en ca 2 dm hög, gråbrun "pinne" som i toppen har kortskaftade, uppåtriktade, korsvis motsatta kapslar som i toppen är kluvna i två nedrullade läppar.

Svarthö är vanlig i många miljöer i fjällen, särskilt i kalktrakter. Den ses ofta på stränder ock i kärr, men även på andra friska marker. Blir mindre kräsen på kalk, och kan då växa torrare. Förekommer även i rikkärr i fjällens närhet, och följer många vattendrag ned i skogslandet, vid vissa älvar nästan till kusten. I västra Östergötland och på södra Gotland finns isolerade populationer i rikkärr.

Förväxlingsrisk: Omisskännlig när den blivit violettanluppen. Tidigare kan den likna myntor (finns vid vattendrag nära fjällen, men saknas på själva fjället), men de luktar menthol och är inte tuvade (växer i bestånd), eller teveronika (*Veronica chamaedrys*) (huvudsakligen kulturmark, saknas helt på fjället), som dock har stängelns hårlighet samlad i 2 rader, och mer trekantiga blad som har grövre tandning med djupare inskärningar och vassare, mer utspärrade tänder.

Gullris *Solidago virgaurea*

Korgblommiga – DNNF sid. 590

Menyer: Småpy

Perenn, rosettbärande, 1–8 (oftast 3–4) dm hög, något tuvad ört. Har en kort, närmast upprät jordstam som med stigande ålder grenar sig så att sidorosetter bildas, och som i markytan har rester av fjolårsbladen. Rosettblad (kan vissna) vanligen 1–2 dm långa, varav ungefär hälften utgörs av skaft, med elliptisk bladskiva med utdragen spets. Bladytan löper gradvis ned längs skaftet och fortsätter som en tunn vingkant, så att ingen skarp övergång finns mellan skiva och skaft. Vingkanterna vinklar uppåt, så att skaftet blir grunt U-likt i tvärsnitt. Skaften är ofta röda. Bladets mittnerv är utstående på undersidan, något som blir allt tydligare nedåt bladet, och är mycket påfallande i skaftet. I bladskivans nedre del är de större sidonerterna framåtriktade och följer i båglinjer bladets kontur, men när aldrig kanten. I övre delen är de större sidonerterna mer utåtriktade. Övriga nerver bildar en nättlik struktur. De övre 2/3 av bladskivans kant (ibland mer) har glesa, låga, men mycket skarpa, framåtriktade tänder. Bladen kan vara kala eller håriga (se "variation"), men har alltid hår på själva kanten. Ibland är dessa hår mycket korta, som små bort som ligger längs kanten (lupp!), men de kan även vara längre och mer utspärrade. Stängeln är ofta rödanlupen, mest nedtill. Den är oftast kal nedtill, men i regel tilltagande hårig uppåt, och kan vara grovhårig i blomställningen. Strödda stjälkblad som liknar rosettbladen, men har gradvis allt kortare skaft. De övre bladen är närmast oskaftade och har inga, eller mycket få tänder. Bladens bas kan vara något stjälk- eller oskaftade. I regel med en distinkt blomställning av korta, slanka, uppåtrikt-

tade grenar från övre tredjedelen av stängeln, men kan även få upprätta grenar nästan ända från basen, som i sin tur har slanka grenar med korgar. Korgarna sitter några få tillsammans på var gren, eller ibland ensamma. De har grönaktiga holkfjäll med hinnartad kant och gula blommor. I korgarnas mitt är blommorna rörlika, men de i kanten är upp till 1 cm långa strålblommor. Frukten är en liten nöt med hårpensel.

Gullris kan växa på mycket mager mark och är allmän i många miljöer: skog, torrare ängsmarker, hagmarker, skräpmark, vägkanter, och fjällhed.

Variation. Varierar en hel del, särskilt vad beträffar höjd, korgstorlek och hårlighet. Bladen kan vara närmast kala (utom på kanten, se ovan), men har ofta hår längs nerverna på undersidan. Ibland även med hår på mittnerven på översidan, eller på bladytan. Blomställningens hårlighet varierar från svag till riklig och grov. Dvärgformer har ofta mycket tydlig tandning, eller i alla fall oregelbunden och sparsam. Några raser har urskilts, ofta nämns en särskild underart från fjällen (subsp. *alpestris*), men indelningen är tveksam. I fjällen har den emellertid oftast rätt få, förhållandevis stora korgar.

Förväxlingsrisk. Trots den rätt karaktärlösa byggnaden lätt att känna igen. Kanadensiskt gullris (*Solidago canadensis*) och Höstgullris (*S. gigantea*) har ej långskaftade rosettblad, har slankare, tätare placerade stjälkblad med 2 sidonerver som löper parallellt med mittnerven, och kan ha längre tänder. De blir högre och har långa, utåtböjda grenar i blomställningen. Den förra är rikligt hårig under bladen. Hökfibblor (*Hiraceum* spp.) har korgar där alla blommor är tunglika (strålblommor), och har grövre, mer utspärrade bladtänder. De som har bladrosett (vanligen så i skog) har i regel mycket få blad på stjälken.

Kanadensiskt gullris *Solidago canadensis*

Höstgullris *Solidago gigantea*

Korgblommiga – DNNF sid. 590

Menyer: stora arter

Perenna, beståndsbildande örter (jordstam!). Styv, rak, rik- och tätbladig, 5–25 dm hög stängel (oftast meterhög) som är kal nedtill, men tilltagande hårig uppåt. Ofta med små bladskott i bladvecken. Stjälkblad kortskaftade, smalt elliptiska med vass, utdragen spets, de nedre är mycket smala. Bladytan löper gradvis ned längs skaftet och fortsätter som en tunn vingkant, så att ingen skarp övergång finns mellan skiva och skaft. Bladets huvudnerver är utstående på undersidan, särskilt tydligt i skaftet. Endast 2 stora, framåtriktade sidonerver som i yttre delen löper parallellt med mittnerven. Övriga nerver bildar en nättlik struktur. De övre 2/3 av bladskivans

kant (ibland mer) har glesa, mycket skarpa, framåtriktade tänder, som kan vara rätt grova och "spretande". Bladen kan vara kala eller håriga (se "variation"), men har alltid korta hår på själva kanten (lupp!). De övre bladen är närmast oskaftade och kan sakna tänder. Mycket typisk blomställning av långa, slanka, utåtböjda grenar i stängelns topp. Korgarna är små och gula, och sitter i rad på tunna skaft längs grenarna. I korgarnas mitt är blommorna rörlika, men de i kanten har 2–5 mm långa strålblommor. Frukten är en liten nöt med hårpensel.

Dessa båda gullris är inkomlingar från Nordamerika. De har odlats som prydnadsväxter och etablerats i stor skala. Kanadensiskt gullris är vanligast, men höstgullris var tidigare förbisedd, så en del uppgifter kan avse den. I landets södra halva väl etablerade på öppen gräsmark, tomtmark och skräpmark. Ses ofta i slänter i trafiknära miljöer, såsom vägrenar, järnvägsvallar etc.

Variation. Arterna är rätt lika. Kanadensiskt gullris är hårigare under bladen.

Förväxlingsrisk. Omisskännliga.

Krissla *Inula salicina*

Korgblommiga – DNNF sid. 600

Menyer: gräsmark

Kraftig flerårig, nästan kal växt med styvt upprätt stjälk och oskaftade strödda stjälkblad. Bladen som har en tvär och ibland stjälkomfattande bas är tydligt nätådriga och har en fint tandad kant. De är ganska styva och blir ofta typiskt nedåtböjda. Bladrosett saknas. Den helgula blomkorgen men både strål- och smala diskblommor är upp till fem cm bred och har bruna hinnlika holkfjäll med utåtböjda spets. Arten har krypande jordstammar och bildar ofta stora bestånd. Frukten har en liten vit hårpensel.

Krissla växer på torr-fuktig, ofta vårblot och alltid kalkhaltig mark. Typiska lokaler inkluderar skogsbryn, igenväxande betesmark, diken, och stränder. Den kan vara lokalt vanlig i kalkområden men är en för det mesta ganska sällsynt art som förekommer i södra och mellersta Sverige upp till Norduppland.

Förväxlingsrisk. Luddkrissla (*I. brittanica*) har vitludna blad och stjälkar. *Vattenpilört* (*Persicaria amphibium*) har som landväxt något liknande stjälkblad som dock vanligtvis är kortskaftade och ej nätådriga. Växten har också typiska stipelslidor.

Prästkrage *Leucanthemum vulgare* (*Chrysanthemum leucanthemum*)

Korgblommiga – DNNF sid. 614

Menyer: äbo

Perenn, rosettbärande, 2–7 dm hög ört med mörkt gröna, något köttiga blad. Har förgrenad, uppstigande rotstock och korta utlöpare, och bildar glesta tuvor, eller snarast små mattor, av vintergröna rosettblad. Rosettbladen är spatelformade med naggad, eller trubbtandad kant och slankt skaft. Stjälk fårad och närmast kal, oregonad eller med glest satta, strödda, uppåtriktade grenar. Karaktäristiska stjälkblad: 2–4 cm långa, tunglika och rätt jämbreda, grovtandade, och med några par smala, utåtspretande, fliklika tänder vid fästet. Välkänd korg med gula diskblommor och vita kantblommor. Frukten är en långgstrimmig nöt som saknar hårpensel.

Prästkrage är allmän i kulturlandskapet på öppna marker av alla slag, även tomter och gräsmattor. Ses även i frisk skogsmark på stigar, i gläntor etc.

Variation. Mycket variabel, men detta är dåligt dokumenterat i Sverige. Prästkragen är till större delen införd (bl a med vallfrö) och säkerligen ingår många raser, även sådana som odlats som prydnad.

Förväxlingsrisk. Närmast omisskännlig. Gullkrage (*Chrysanthemum segetum*) (huvudsakligen södra och västra Götaland) är sommarannuell, har mer grovsågade blad med glesare, längre tänder, och gula kantblommor. Andra korgblommiga med gula diskblommor och vita kantblommor har finflikiga blad, utom tusensköna (*Bellis perennis*), som är lägre, har mindre korgar och håriga rosettblad men saknar stjälkblad.

Hästhov (tussilago) *Tussilago farfara*

Korgblommiga – DNNF sid. 632

Menyer: Småpy

Perenn, beståndsbildande ört (jordstam!). Ofta stora täcken av nästan runda, tjocka, skaftade, 1–3 dm breda blad. Bladen är bjärt gröna på ovasidan, och vitt filthåriga under. De har en konsistens som om de var gjorda av någon slags textil, och river man i dem delas de lätt upp i oregelbundna bitar. Bladens kant är buktig, med här och var utstående "hörn", men de har även en gles tandning av med rätt jämna mellanrum placerade, mycket små tänder. Bladkanten nära skaftet löper så att det inte ligger en tjock nerv i själva bladkanten. Blommar tidigt på våren (saknar då de ovan beskrivna bladen) med gula blomkorgar som har brunröda, fjälllika stjälkblad. Stjälkarna blir sedan längre, samtidigt som korgen böjer sig nedåt. När fröna är mogna rätar stjälken ut sig igen, och är nu 2–3 dm hög och har en

vit "maskrosboll" i toppen. Man känner igen den på de fjällika bladen, som sitter mycket glest.

Hästhov vill gärna ha lerhaltig mark, men hittar växtplatser nästan överallt i kulturlandskapet. I skogsmark ofta vid rörligt vatten, som källor etc. Finns på flytjord högt upp på fjället. Verkar ännu sprida sig i nordöstra Norrland.

Förväxlingsrisk. Nästan omisskännlig, även då den endast har blad. De flesta skråp (*Petasites*) har mycket större blad, och hos alla löper en kraftig nerv i själva bladkanten intill stjälkens fäste. Fjällskråp (*P. frigidus*), som har rätt små blad, är den man lättast förväxlar med hästhov, men den har U-formad bukt i bladets bakkant och enkel, djupt triangulär tandning utan småtänder. Fjällskråp och hästhov kan växa om vartannat i fuktig fjällmiljö.

Fjällskråp *Petasites frigidus*

Korgblommiga – DNNF sid. 635

Menyer: Småpy

Perenn, beståndsbildande, dioik, ört (jordstam!) som bildar glesa bestånd av tjocka, skaftade, 1–2 dm breda blad. Bladen har närmast triangulär kontur med vid, U-formad bukt där skaftet ansluter ("spetsigt hovformade"). De är mörkt gröna på ovensidan, och vitt filthåriga under. Till konsistensen liknar de någon slags textil, och river man i dem delas de lätt upp i oregelbundna bitar. Bladens kant har iögonfallande, djup tandning av buktiga, triangulära tänder som har en liten, markerad udd i spetsen. I Bladkanten nära skaftet löper en nerv i själva bladkanten. Blommar tidigt (bladen är då ännu mycket lite utvecklade) med en kvastlik samling korgar på en tjock, spänstig stjälk som är försedd med parallellnerviga, 2–7 cm långa, fjällika blad som kan ha en pytteliten filtig, småtandad bladskiva i spetsen. Hanväxten har rödlätta blommor, honväxten gulvita. I fruktstadiet är blomskottet 2–4 dm högt. Frukten har yvig, vit hårpensel.

Fjällskråp växer blött, gärna vid källor, i myrkanter, sumpskog, under snölegor etc. Den är kalkgynnad, men ej bunden till kalktrakter. Rikligast förekommer den i fjällen och deras närhet, närmare kusten är den sällsynt.

Förväxlingsrisk. Närmast omisskännlig. Inga andra skråp (*Petasites*) överlappar i utbredning, men hästhov (*Tussilago farfara*) kan ibland förvillas. Den har emellertid ljusgröna, närmast runda blad utan vid, U-formad bukt. Bladkanten har både utstående "hörn", och en gles tandning av med rätt jämna mellanrum placerade, mycket små tänder.

Spåtistel *Carlina vulgaris*

Korgblommiga – DNNF sid. 637

Menyer: Äbo, gräsmark

Tvåårig ört med torniga blad. Bladrosetten som växer upp året innan blomning har hela, stvt läderartade, linjära-lansettlika, undertill gleshåriga blad med vassa olikstora tornar i kanterna. Den upprätta stjälken som blir upp till knappt 3 dm hög är mörkt rödaktig, ullhårig och upptill ofta grenad. I toppen sitter en till flera klotrunda brunaktiga korgar med vasst tandade holkfjäll, en rad ljusgula smala strålblommar och tätt med gulaktiga diskblommar i mitten. Den döda förtorkade växten står ofta kvar till nästa säsong.

Spåtistel växer på ganska torr, kortvuxen och helst kalkrik gräsmark. Typiska lokaler är naturbetesmarker, torrbackar och alvar. Den är mindre allmän i södra Sverige upp till Dalarna och Norduppland.

Variation. Underarten smalbladig spåtistel, ssp. *stricta*, har tydligt längre blad nedtill på stjälken. Den har en sydöstlig utbredning och är den enda underarten på Gotland.

Förväxlingsrisk. De oflikiga nästan jämbreda bladen gör den svår att sammanblandas med andra tistlar.

Åkertistel *Cirsium arvense*

Korgblommiga – DNNF sid. 642

Menyer: Småpy

Perenn, beståndsbildande, 5–12 dm hög, dioik ört (jordstam!). Rikligt förgrenade jordstammar i flera "våningar" i marken. Sänder upp skott, som när de kommer upp ur marken liknar bladrosetter, men snart sträcker ut sig till raka, till större delen ogrenade stänglar. Stänglarna kan stå tätt och bilda täta bestånd. Stängeln är rätt slank med täta, upphöjda strimor och saknar helt taggbeväpning. Rikligt med strödda blad av mycket varierande utseende (se "variation"), men alltid med kilformad bas utan stjätkomfattning. Beväpningen varierar starkt, men "i botten" finns alltid små, tätt sittande, nållika taggar längs bladkanterna, och (få eller många) kraftigare taggar (få på utbuktningar eller flikspetsar). Upp till med grenig blomställning som har uppåtriktade grenar och bär många, rätt små korgar med rosa blommor. Hanväxten har mer rundade korgar med rödare blommor, honväxten har mer cylindriska korgar med mer violetta blommor. Frukten är en liten nöt med yviga fjäderpenslar.

Åkertistel är allmän i jordbrukslandskapet, och kan vara ett besvärligt ogräs i åkrar. Även öppen gräsmark, vägkanter, skräpmark i allmänhet och stränder.

Variation. Varierar enormt mycket, särskilt i hårlighet och bladform. Stängeln är oftast kal, men kan vara filthårig. Bladen kan vara mjuka eller hårda, vara i stort sett kala, men även ha tät, filtig behåring under. De kan vara närmast hela, ha jämna, ekbladslika bukter, eller vara kraftigt och oregelbundet inskurna, närmast flikade. Beväpningen kan vara svag, nästan enbart som en styv, bortlik behåring i kanten, eller extremt taggig, med kraftiga taggar särskilt i flikspetsar, någon gång även på själva bladytan. Flera raser har urskilts, men det taxonomiska värdet är osäkert. De mest flikiga, och taggbeväpnade formerna förekommer särskilt i kusttrakter, såsom på stenig havsstrand och i hamnar.

Förväxlingsrisk. Är man bara medveten om variationen känns åkertisteln lätt igen på att den växer i bestånd och ej har rosett, att stjälkarna är obeväpnade, och att bladen ej är stjätkomfattande.

Borsttistel (brudborste) *Cirsium helenioides* (*C. heterophyllum*)

Korgblommiga – DNNF sid. 643

Menyer: Småpy, äbo

Perenn, beståndsbildande, rosettbärande, 4–15 dm hög ört (utlöpare!). Har uppstigande rotstock som bildar rikligt med underjordiska utlöpare som slutar med bladrosetter, men inte alla rosetter blommar. Växer därigenom oftast i tydligt avgränsade bestånd som täcker marken med stora blad, med en bård av glesare, avancerade bladskott i kanterna. Alla växtens blad har tätt sittande, millimeterlånga, fina taggar i kanten, är friskt eller mörkt gröna ovan och lysande gråvitt filt-ludna under. Kontrasten i färg mellan över- och undersida blir uppenbar om man viker ett blad (gör det!). Rosettbladen är kraftiga, ofta halvmeterlånga, hela och bredast på mitten, med lång, utdragen spets. Blommande skott får upprätta, raka, upp till ullhåriga stänglar, som helt saknar beväpning. Stängeln har stjätkomfattande blad med långt utdragen spets. De är antingen hela, eller djupt och grovt flikiga på ett karaktäristiskt sätt, genom att inskränningarna ej når bladets mitt, och att flikarna ej sitter kant i kant. Effekten blir att flikarna ser ut som spetsiga, bandlika utväxter från ett smalare blad. Stängeln är ogrenad eller har någon uppåtriktad gren. I toppen med en i regel ensam, stor korg med mjuka holkfjäll och rödvioletta blommor ("rakborste").

Borsttistel är mycket vanlig norrut, ovanlig längst i söder. Den växer på frisk eller fuktig mark i jordbrukslandskapet, på vägkanter, vid diken, i strandskog, rikare skogsmark, vid källor, i myrkanter, högörtsskog och på fjällängar. Magrare marker

undviks.

Variation. Graden av flikighet varierar, annars rätt enhetlig. Hela blad kan ha tandad kant (förutom taggarna). Vitblommande bestånd ses då och då.

Förväxlingsrisk. Närmast Omisskännlig. Fjällskära (*Saussurea alpina*) (huvudsakligen Norrland) har mörkare, något blåskimrande bladundersida. Den saknar brudborstens små taggar i kanten, men har glest satta, rakt utåt riktade, piggliga tänder.

Fjällskära *Saussurea alpina*

Korgblommiga – DNNF sid. 638

Menyer: alpina vattendrag, äbo, småpy

Perenn, rosettbärande, 1–6 dm hög ört med jordstam. Bildar rätt glesa bestånd av bladrossetter med 1–2 dm långa (ofta mindre på fjället), skaftade, lansettlika eller långt äggrunda blad med rätt lång spets. Bladen är mörkgröna, fasta, och påfallande tjocka. Undersidan är täckt av gråaktig filtludd, som genom bladens mörka färg ser något blåskimrande ut. Bladkanten är jämn eller något bukttandad, och är med rätt jämna mellanrum försedd med mycket typiska, små, rakt ut stående, piggliga tänder. Stjälken är fint hårig och oftast rödaktig. Strödda stjälkblad som liknar rosettbladen, men är slankare, har mer avsmalnande bas, och uppåt stjälkens saknar skaft. Bladkanten är nedlöpande på skaftet, och ofta även ned längs stjälkens. Blommar i toppen med en tät samling av 4–12 korgar. Typiska taktegelagda, mörka, rundspetsiga, tätt ligghåriga holkfjäll. Blåvioletta, rörliga blommor som avger en himmelsk vaniljdoft ("gammeldags vaniljglass"). Frukten är en nöt med fjäderpensel.

Fjällskära växer vanligen fuktigt, t ex i sumpskog, längs bäckar, i myrkanter, rikare skog etc. I fjällen även ängsmark och mer trivial skog. Är kalkgynnad, vilket märks tydligast i artens randområden närmare kusten och söderut.

Förväxlingsrisk. Ensamma, och icke blommande bladrossetter kan likna vissa skogsfibblor (*Hieracium* sect. *Hieracium*, subsect. *Silvaticiformia*) men deras blad är ej lika mörkt gröna och ej filthåriga under, och de saknar de piggliga tänderna. Borsttistel (*Cirsium helenoides*) har lysande gråvitt filtludd under bladen, som dessutom kan ha flikar. Bladkanten saknar de piggliga tänderna, men har tätt sittande, små, borstlika taggar. Bladen kan ha flikar.

Slätterfibbla *Hypochoeris maculata*

Korgblommiga – DNNF sid. 651

Menyer: äbo

Perenn, rosettbärande, 2–8 dm hög ört. Har tjock, kraftig rotstock med stor, mot marken tryckt bladrosett. Rosettbladen är upp till 3 dm långa, oskaftade och tungformade, med rundad topp och mycket bred bladkant ända ned till fästet. De har en mycket kraftig, svälld, ofta rödaktig mittnerv, som är mycket bred vid basen men smalnar gradvis av längre ut, och når ända till bladspetsen. Bladets övriga nerver lägger man knappast märke till. Bladen är i regel oregelbundet mörkfläckiga, i bland i stora flak, ofta som strimmor. De är täckta av en tät, jämn päls av små, jämnt avsmalnande hår, som gör att bladen känns feta när man stryker på dem. Bladkanten har små, utspärrade cilier och tämligen regelbundet placerade, små, piggliga, utstående tänder. Stängeln är hårig och styv, ogrenad eller med högst 3 grenar. Den ser först bladlös ut, men har några smala, nästan fjällika blad och kan ha ett litet stjälkblad. Stängeln och grenar avlutas med en enda kraftig korg, med nästan klotrund, ca 2 cm lång holk och lysande gula blommor. Som utslagen är korgen ca 3–5 cm bred. I fruktstadiet med stora bollar av fjäderpenslar.

Slätterfibbla är lokalt vanlig söderut på torra betes- och slätterängar, i ljus-öppen skog, hedmark, hällmark etc. Längst norrut är den framförallt en sydbergsväxt.

Förväxlingsrisk. De typiska bladen frestar mig att beteckna den som omisskännlig, men fibblor upplevs ofta som krångliga. Det är dock knappast svårt att känna igen denna. Gör verkligen skäl för sitt norska namn ("flekkgriøyre")!

Sommarfibbla *Leontodon hispidum*

Korgblommiga – DNNF sid. 649

Menyer: Äbo

Flerårig ört med kort jordstam och en del (ej riklig) mjölksaft. Bladrosett med upp till 2 dm långa, snett uppåtriktade, omvänt lansettlika vagt parflikiga till nästan hela, gleshåriga blad. Bladkanten är tätt hårig. Mittnerven är grön, aldrig rödaktig och sidonerver är otydliga. Håren är typiskt grenade i toppen (obs. att ogrenade hår kan förekomma!). Stjälkar ogrenade, upprätta, innan blomning nickande, gleshåriga – kala, bladlösa med oftast ensamma korgar i toppen. Korgar med endast gula strålblommor som är orangeaktiga på undersidan. Holkfjäll mörka, håriga. Fruktterna är mkt. långsmala med långa fjäderpenslar.

Sommarfibbla växer i frisk gräsmark i naturbetesmark, ängar, vägkanter och hedar. Den har en ganska sydlig utbredning och går upp till södra Värmland. Sällsynt på

östkusten.

Förväxlingsrisk. Höstfibbla (*L. autumnalis*) och rotfibbla (*Hypochoeris radicata*) samt övriga korgblommiga (förutom de nedanstående) saknar grenade hår på bladen. Bitterfibbla (*Picris hieracioides*) är en kraftig art med bladiga greniga stjälkar. Bladen är lansettlika, har en ovan rödaktig mittnerv och grenade krokthår som lätt fastnar i kläder. Strimfibbla (*Leontodon saxatile*) är en sällsynt införd sydlig art med mot marken tryckta blad med gleshårig kant och grenade hår med rödaktig bas. Holkfjällen är ljusgröna med typisk mörk kant.

Rosettbärande hökfibblor *Hieracium* spp. (*Hieracium* subgen. *Hieracium* p. p.)

Korgblommiga – DNNF sid. 680–682

Menyer: Småpy

Avgränsning. Omfattar skogsfibblor, *Hieracium* sect. *Hieracium* ("subsect. *Silvaticiformia*"), hagfibblor, *H.* sect. *Vulgata* ("subsect. *Vulgatiformia*"), klippfibblor, *H.* sect. *Oreadea* och svartfibblor, *H.* sect. *Subalpina* ("sect. *Nigrescentia*").

Perenna, rosett bärande, 2–8 dm höga örter med mer eller mindre välutvecklad bladrossett.

Till denna NILS-art har förts 4 sektioner av hökfibblor som har bladrossett, dvs en basal samling mer eller mindre skaftade blad vid basen, och vars stjälkblad ej är stjälkomfattande. De har oftast 1–3 stjälkblad, men kan ha ända till 10 stycken. Hökfibblornas morfologi beskrivs ej närmare här, variationen är för stor.

Variation. Dessa fibblor är apomikter med ett stort antal småarter som förs samman i sektioner, och variationen är enorm. Skogs- och hagfibblor dominerar stort och är vanliga nästan överallt. De har i regel tydligt skaftade rosettblad med kraftig, enkel tandning (kan vara närmast otandade), och tvär eller kilformad bas. Blomställningen är rätt vidgrenig. Övergången mellan rosettblad och stjälkblad sker mer gradvis hos hagfibblorna. De ovanligare klippfibblorna (rikligast på Västkusten, lokalt annorstädes) har relativt fåbladig rosett och några få stjälkblad av ungefär samma form. Bladen är slanka, förhållandevis styva, har tandade hår, och i regel utspärrad hårlighet på bladkanten. Svartfibblor liknar ett mellanting mellan skogsfibblor och fjällfibblor, och man tvekar ibland. De har i regel rätt små, svagt tandade rosettblad och några få korgar på rätt korta skaft. Holkfjällen är mörka.

Förväxlingsrisk. Fjällfibblor kan likna svartfibblor, men har ensamma, större korgar

och oftast längre och tätare behåring i allmänhet. Avgränsningen kan vara svår. I sydvästra Norrland finns några sällsynta representanter för sektioner av hökfibblor som kan förväxlas med den NILS-art som definierats ovan, men de har i regel en något stjälfattande bas på stjälkbladen. Rosetter av kärrfibbla (*Crepis paludosa*) har buckliga blad med krispig konsistens ("isbergssallad") och har karaktäristiska, bakåtböjda tänder med mjukt rundad nedre kant, särskilt i bladets nedre del. Så fort den får stängel avslöjar den sig genom att ha stjälfattande bas på stjälkbladen.

ÖRTER MED HELA, OVAN KALA BLAD MED HELT JÄMN KANT

Omfattar växter som har hela blad med kal översida och jämn kant (kan vara sträv av hullingar). Växter med krusig kant (som skräppor), med basala flikar (som ängssyra), med inskränningar i en för övrigt jämn kant (som blåsippa), eller ned glest sittande papiller (som mjölke) har placerats under "övriga örter med hela blad".

Se även: Landformen av vattenpilört hör till denna grupp, men den beskrivs tillsammans med vattenformen under flytbladsväxterna; svalting, som placerats med flytbladsväxterna för att den i regel är rotad under vatten och faktiskt kan ha flytblad, ja t o m vara helt submers; mällor, av vilka flera arter rätteligen hör hit, men de har förts till övriga örter med hela blad; getväppling, som normalt har parbladigt sammansatta, håriga blad, men hos små exemplar är ibland endast ändsmåbladet utvecklat, och bladöversidan kan vara kal; mjölke, som har glesa papiller ("duttar") på den i övrigt släta bladkanten; kardborrar, som ibland kan tyckas höra hit, men vanligen har glest satta, pyttesmå vassa tänder; maskrosor, av vilka det finns några få småarter som har mycket smala blad med praktiskt taget jämn kant; stångfibblor, som oftast är rikligt håriga, men några (bl a revfibbla) har kala, smala blad i rätt platta rosetter.

Trampört *Polygonum aviculare*

Slideväxter – DNNF sid. 104

Menyer: Småpy

Ånnuell, låg ört med genomskinliga stipelslidor och ca 1–3 cm långa, strödda, oftast smala, mjuka, helbräddade blad på gröna, grenade stjälkar, och blommor i små knippen från bladvecken. Blommor grönaktiga med vit till rosa kant, 5-taliga. Frukten är en nöt som ej, eller knappt skjuter ut ur hyllet.

Oftast på kulturmarker, men även havsstränder.

Variation. Varierar enormt mycket; hela 6 underarter skiljs ut. Kan vara helt platt och krypande, ofta med många, upp till 4 dm långa grenar (vanligen kortare) som radierar från en central gropunkt och grenar sig till en rund, platt tuva eller matta. Kan även vara mer upprätt, eller betydligt mindre grenad. Bladen varierar mycket i storlek och utformning, ibland även på olika skott på samma exemplar.

Förväxlingsrisk. Näbbtrampört (*Polygonum oxyspermum*) (mycket sällsynt på

sandig havsstrand i södra Sverige) är mycket lik trampört, men har pruinösa stjälkar och nöten skjuter ut påfallande långt ur hyllet. I praktiken svår att eliminera, men chansen att träffa på den är minimal. Pilörter (*Persicaria*) har ogenomskinliga stipelsidor, blommor i mer eller mindre skaftade ax, och oftast bredare blad. Små, smalbladiga mållväxter (fam. *Chenopodiaceae*) saknar stipelsidor och skyltande kronblad. Små, krypande nejlikväxter (fam. *Caryophyllaceae*) har praktiskt taget alltid motsatta blad.

Ormrot *Bistorta vivipara* (*Polygonum viviparum*)

Slideväxter – DNNF sid. 103

Menyer: Småpy, äbo

Perenn ört med kort, tjock, krum jordstam och slanka, 1–3 dm höga stänglar med smala blad med stipelsidor. Långsträckt blomax, överst med vita eller svagt rosa blommor (5-taliga), men nedtill med löklika groddknoppar (ibland i hela axet). Rosettbladen (ofta bara ett eller två) är långskaftade, kala, smala, med närmast parallella långsidor ("tricksidor") och nedvikt bladkant. Basen är rundad men något asymmetrisk genom att den ena sidan når lite längre ned än den andra, och kanterna löper ned en aning längs skaftet precis i fästet. Översidan är mörkgrön, men undersidan är matt och mycket blekare än översidan, och verkar vid flyktigt påseende sakna finare nerver. Mot denna enfärgade yta kontrasterar bladets kraftiga, utstående mittner, som ser ut som direkt förlängning av bladskafatet ("en ditklistrad gul ribba").

Ormroten är vanlig norrut i många habitat, men minskar och är mer krävande i söder. Förökningen sker nästan enbart genom groddknoppar. Innan de nya plantorna faller av profiterar de rätt länge på sin moder, genom att de utvecklar blad medan de ännu sitter kvar i axet. De nya plantorna har länge enbart rosettblad. Sådana plantor är i ängsmarker och vissa kärr oftast långt mycket mer talrika än blommande exemplar. Det är viktigt att man kan känna igen dessa blad.

Variation. Bladen varierar mycket i längd. Vanligen är de 3–5 cm, men nyfallna groddknoppar kan ha knubbiga blad på under 1 cm, medan mer välmående ex har drygt decimeterlånga blad.

Förväxlingsrisk. Stor ormrot (*Bistorta officinalis*) (södra och mellersta Sverige) är större och har rosa blommor men inga groddknoppar. Bladen är större med vingade skaft och utan nedvikt bladkant. Pilörter (*Persicaria*) saknar groddknoppar och rosettblad och är oftast grenade. Bergsyra (*Rumex acetosella*) har grenad blomställning. Rosettbladen har oftast flikar vid basen (kan sakna). Kämpar (*Plantago*) har bågnervade blad. Björnbrodd (*Tofieldia pusilla*) har kortare blomax med sextaliga

blommor, och platta, solfjäderformade rosetter med svärdlika blad. Sältingar (*Triglochin*) har långsmala, köttiga blad utan avsatt bladskiva. Frukten är en kapsel som spricker i 3 eller 6 delar.

Fjällnejlika *Lychnis alpina*

Nejlikväxter – DNNF sid. 144

Menyer: Alpina vattendrag

En flerårig upprätt och rödanlupen ört utan behåring. Växten blir upp till 4 dm hög och har en rödaktig, kal stjälk med ett fåtal par motsatta smalt lansettlika stjälkblad som ofta är rödaktiga undertill. Rosetten är mycket bladrik av rosettblad som ser ut som stjälkbladen. Blomställningen är ett tätt, ibland nästan huvudlikt ax med röd-violetta blommor. Blommorna är femtaliga och har smala djupt tvåflikiga hylleblad. Foderröret är smalt tilltryckt och är liksom större delen av växten rödaktig.

Fjällnejlika växer på öppen, torr och kalk- eller mineralrik mark. Vanligast är den på örtrika, grusiga hedar och klippor i fjällen. Den finns dock även sällsynt på flera ställen nedan fjällkedjan, t.ex. rasbranter, älvstränder, Ölands alvar och klippor på västkusten.

Variation: Former utan pigment som alltså har rent gröna blad och vita blommor förekommer. En speciell, småvuxen form kallad spenslig fjällnejlika var. *serpenticola* är beskriven från serpentenberg. Populationen på Stora Alvaret på Öland är avvikande med bland annat ljusare blomfärg och kallas Öländsk fjällnejlika var. *oelandica*.

Förväxlingsrisk: Bör i fjällen inte kunna förväxlas med någon annan art även med endast den täta rödaktiga bladrosetten. I låglandet finns släktingen tjärblomster (*Lychnis viscaria*) som har en mer utdragen och mindre tät blomställning samt en svartaktig klibbig stjälk.

Backnejlika *Dianthus deltoides*

Nejlikväxter – DNNF sid.154

Menyer: Äbo

En flerårig spenslig ört som är högst ett par dm hög. Växten är aningen blåaktigt grön och bladen som är motsatta är korta och nästan linjära. Stjälken är trind och finhårig. Bladrosett saknas. Den glesa blomställningen består av för nejlikväxter typiska tvåsidiga knippen. Det tilltryckta avlånga foderröret är grönt och avsmalnande blir ungefär en cm långt. Vid dess bas sitter två eller fyra gröna ytterfoder-

blad. De deltaformade hyllebladen är klart violetteröda med små vita prickar och typiskt småfransade mot den trubbiga spetsen. Frukten är en cylindrisk kapsel med fyra tänder.

Backnejlika växer på torr gräsmark helst naturbetesmarker men man finner den ibland även i vägkanter och på hällar. Den är vanligast i södra Sverige och blir gradvis ovanligare i de norra delarna. Saknas helt i fjällen.

Variation. Blomfärgen kan i sällsynta fall vara ljusrosa eller vit.

Förväxlingsrisk. Knippnejlika (*D. armeria*) är en sällsynt kulturgynnad art med liknande biotopkrav. Den är dock tydligare hårig, har något bredare blad med en tydlig mittnerv samt blommor som sitter i små knippen istället för en och en. Klippnejlika (*Petrorhagia saxifraga*) är en sällsynt införd art med ljusrosa blommor med urnupna och inte fransade hylleblad. Bladen är tydligt blågröna och mycket smala nästan barrlika. Grässtjärnblomma (*Stellaria graminea*) har skott som med sina gräslika blad kan likna sterila skott av backnejlika. Stjälken är dock fyrkantig och så vek att den inte står upp av sig själv.

Fetknoppar *Sedum* (delvis)

Fetbladsväxter – DNNF sid. 246–242

Menyer: Småpy

Avgränsning. Alla *Sedum*-arter räknas inte hit, endast de som är små och har feta, rundtrubbiga blad. Av de som kallas "fetknopp" utesluts sålunda stor fetknopp (*S. reflexum*) (södra Sverige), som har längre, spetsiga blad och den liknande tofsfetknopp (*S. forsteranum*) (förvildad). Alla arter som på svenska kallas "fetblad", dvs de med större, platta blad, är också uteslutna. Obs! Två av arterna i denna grupp, kantig fetknopp *S. sexangulare* och vit fetknopp *S. album*, ingår också som egna arter i menyn gräsmarksväxter vid naturabedömningar.

Låga (2–15 cm) örter med små, köttiga, mer eller mindre cylindriska blad. Oftast mattbildande, eller växande i små grupper. Stänglar ofta grenade, med blad som är cylindriska eller äggrunda, men alltid "feta" och rundtrubbiga. Blommor 5-taliga, gula, vita eller (sällsynt) rosa. Frukten är en kapsel.

Många slags torra marker, som backar, klippskrevor, hållmarker med tunn jord, klippor i skärgården etc. Mer restriktiva i sitt habitatval i fjällen (liten fetknopp *Sedum annuum* vanlig i sydberg, gul fetknopp *S. acre* sällsynt i sydberg, klibbig fetknopp *S. villosum* mycket sällsynt på kalk) och i norra Norrlands inland (endast liten fetknopp som är sällsynt i sydberg, men gul fetknopp kan förvildas från odling).

Variation. 6 vilda och flera förvildade arter. Störst utbredning har två gulblommiga arter, gul fetknopp (*Sedum acre*) och liten fetknopp (*S. annuum*). Vitblommiga arter finns bara i södra Sverige, medan den enda rosablommiga är den sällsynta klibbiga fetknoppen (*S. villosum*) (lokal på kalk i fjällen). De flesta är perenna, men liten fetknopp är vinterannuell eller bienn, och klibbig fetknopp kan vara bienn. De perenna arterna hittas lätt, utom vid mycket svår torka. Den mer kortlivade liten fetknopp kan emellertid förbises sommartid efter det att den gått i frukt, då endast grå, förtorkade, skrumpna rester finns kvar på de torra klipphyllor där den stått. Dessa rester är som tur är rätt karaktäristiska – de går att känna igen – och snart kommer nya plantor som först ser ut som ärtstora klumpar av pyttesmåsmå gröna kulor.

Förväxlingsrisk. Omisskännliga, trots den något konstlade avgränsningen. Inga bräckor (*Saxifraga*) har cylindriska blad.

Kantig fetknopp *Sedum sexangulare*

Fetbladsväxter – DNNF sid. 246

Menyer: gräsmark

Obs! Inkluderas i gruppen Fetknoppar i meny Småpy.

Flerårig suckulent, tätt mattbildande växt. Skott krypande och lågvuxna med tätt sittande cylindriska blad sittandes i sex tydliga rader. Bladen är oftast klargröna men kan ibland bli rödaktiga och har vid basens undersida ett litet sporrliknande utskott. Blommar från juni till augusti med gula femtalig blommor på korta skaft. Dessa har små foderblad som sticker fram mellan de smala spetsiga hyllebladen.

Kantig fetknopp växer på torr, gärna kalkhaltig mark. Främst hittar man den på olika typer av hållar men ibland även på torr grusig mark och även på kulturskapade platser som vägkanter och banvallar. Den är även ibland odlad som prydnadsväxt och kan då bli kvarstående eller förvildad. Arten hittas mindre allmänt från Skåne upp till norduppland. Vanligast är den på östkusten.

Förväxlingsrisk. Gul fetknopp (*Sedum acre*) är den mest liknande arten och betydligt vanligare än kantig fetknopp. Växtsättet och blommorna liknar mycket den kantiga fetknoppens men den har äggformade och inte cylindriska blad som saknar sporrliknande utskott på undersidan. Blommorna är ofta något större och hyllebladen täcker det bakomliggande fodret helt. Bladen hos gul fetknopp smakar dessutom bittert. Spenslig fetknopp (*S. gracilis*) är en sällsynt förvildad och kvarstående art med vita blommor men som vegetativt påminner mycket om kantig fetknopp. Bladen skiljs bäst genom att de alltid har små röda prickar men är

annars mycket lika de hos kantig fetknopp. Liten fetknopp (*S. annuum*) har liknande gula blommor men är ettårig utan jordstam och är därmed inte mattbildande. Bladen som sitter glest och inte i tydliga rader är dessutom nästan alltid fint rödprickiga.

Vit fetknopp *Sedum album*

Fetbladsväxter – DNNF sid. 246

Menyer: gräsmark

Obs! Inkluderas i gruppen Fetknoppar i meny Småpy.

En flerårig, kal och mattbildande växt med typiskt rödaktiga suckulenta blad. Bladen som är ovala till korvlika sitter i små lösa huvuden i toppen på de sterila skotten. Arten som är vintergrön bildar lösa mattor med sina korta utlöpare. Den blommar från juni och framåt med femtaliga vita blommor som sitter i kvastar på dm-höga glest bladiga skaft.

Vit fetknopp växer på kalkhaltig mark helst, klippor och hållar men också ofta på murar och gamla husgrunder. Mer sällan hittar man den på torrbackar. Den förekommer upp till norra Uppland och är vanligast längs östkusten. Den är liksom många andra fetbladsväxter även odlad som prydnadsväxt och kan därför hittas förvildad och kvarstående även utanför dess naturliga utbredningsområde.

Förväxlingsrisk. Engelsk fetknopp (*S. anglicum*) som sällsynt hittas på strandnära klippor på västkusten bildar täta mattor och bladen är tydligt avsmalnande mot en liten spets vilket gör dem mer ägglika. Vegetativt påminner denna art mer om gul fetknopp (*S. acre*). De vita blommornas hylleblad har dessutom en tydligt avsatt spets. Liten fetknopp (*S. annuum*) har liknande blad men är ettårig och saknar därför utlöpare och har dessutom små gula blommor. Den förvildade arten blek fetknopp är även den ettårig och har glandelhår upptill. Lydisk fetknopp (*S. lydium*) är en annan förvildad art med klotrunda sterila skott och små mycket tätt sittande blad. De blommande skotten, som ofta är fåtaliga, har fint håriga stjälkar.

Rosenrot *Rhodiola rosea* (*Sedum roseum*)

Fetbladsväxter – DNNF sid. 248

Menyer: Småpy, alpina vattendrag

Perenn, tuvad, dioik, 0,5–3 dm hög ört med mycket köttiga blad. Tjock, grenig rotstock som sänder upp ett knippe stjälkar med tätt sittande, strödda, pruinösa blad, som är breda vid basen och otandade, men har en distinkt spets. I toppen med en tät samling gula, oftast 4-taliga blommor. Frukten (bara på honplantan förståss!) är en rödaktig baljkapsel.

Lokalt allmän i fjällen, oftast på fuktig mark som snölegor och bäckstränder, eller på klippor och i branter. Även mycket sällsynt i Bohuslän på klippor vid havet.

Förväxlingsrisk. I fjällen omiskännlig! Den i Bohuslän allmänna kärleksört (*Sedum telephium*) har tandade, ofta rödaktiga, blad.

Slätterblomma *Parnassia palustris*

Slätterblommeväxter – DNNF sid. 257

Menyer: Småpy, äbo, gräsmark, våtmark

Perenn, tuvad, 0,5–3 dm hög, kal ört. Små rosetter med skaftade, rundat hjärtlika, köttiga, grågröna blad. Bladen är fint rödprickiga (syns bäst på den ljusare undersidan; lupp!) och har en ljus, uddlik bildning i spetsen ("dutt"). Blakanten är något nedlöpande på skaftet. Stängel ogrenad, i nedre delen med ett oskaftat, stjälkomfattande blad. I toppen med en mycket karaktäristisk, vacker, vit, 5-talig blomma med ådriga kronblad och staminodier (omvandlade ståndare; fransida med körtlar ytterst på fransarna). Frukten är en gulaktig, enrummig kapsel som öppnar sig med flikar från spetsen.

Slätterblomma växer i regel fuktigt, på stränder, i kärr och på fuktängar. Norrut ses den ofta i vägdiken och i fjällen även på torrare mark. särskilt på kalk. Kalkkrävande i söder, men detta blir mindre påtagligt norrut. Växer dock aldrig riktigt fattigt. Starkt minskande söderut, men norrut vanlig på havsstrandsängar och i rikare trakter.

Förväxlingsrisk. Omiskännlig.

Vildlin *Linum catharticum*

Linväxer – DNNF sid.375

Menyer: Äbo, gräsmark

Liten 1-2 årig kal ört med en upp till 2 dm hög upprätt, vek, trådtunn glänsande stjälk. Stjälkbladen sitter parvis motsatta, är smalt lansettlika och knappt cm-långa. Bladkanten är mycket fint sågad. Bladrosett saknas. Blommorna är små med fem fria, vita och spetsiga hylleblad som vid basen är gulaktiga. De sitter i parvis i motsatta knippen och knopparna nickar nedåt. De fria foderbladen är korta, spetigt äggrunda, överlappande och med gandelhår på kanterna.

Vildlin växer på kalkrik torr-fuktig kortvuxen gräsmark. Den kan förekomma i de

Örter med hela, ovan kala blad med helt jämn kant

flesta typer av slåtter- och betesmarker samt i vägkanter och i rikkärr. Den är för det mesta en god kalkindikator. Arten förekommer mindre allmänt i hela södra Sverige, längs norrlandskusten upp till Ångermanland samt Storsjötrakten i Jämtland.

Förväxlingsrisk. Dvärglin (*Radiola linoides*) är en minimal växt med fyrtaliga blommor och foderblad med tre flikar. Bladen är ej sågade. Många små nejlikväxter påminner vegetativt om vildlin. De flesta av dessa är dock gleshåriga och om de är kala har de inte sågad bladkant

Johannesörter *Hypericum* spp.

Johannesörtsväxter – DNNF sid. 396–397

Menyer: Småpy

Perenna (beståndsbildande), 0,5–8 dm höga örter med upprätta, något förvedade stjälkar. Korsvis motsatta grenar och korsvis motsatta, oskaftade, mörkgröna blad med helt jämn kant. De är oftast ovala, alltid rundspetsade, har rundad eller hjärtlik bas, och framåtriktad, nästan bågböjd nervatur, i allmänhet slanka, eller vidgreniga endast i blomställningen. Blommor 5-taliga, gula, med många ståndare. Mosar man en blomma blir fingrarna vinröda. Frukten är en 3-rummig kapsel som öppnas upptill.

Johannesörter har en bred spännvidd. De två vanligaste arterna (fyrkantig johannesört, *Hypericum maculatum*, och äkta johannesört, *H. perforatum*) hör till kulturlandskapet och har stor utbredning på torr ängsmark, skräpmark etc. Från Svealand och söderut finns andra arter i fuktigare miljöer, på klippor och i skog. Våtast växer kärrjohannesört, *H. tetrapterum* (Skåne).

Variation. 7 arter. De flesta är helt kala, men några har glandelhår, t ex på foderbladen. Hos en art, luden johannesört, *Hypericum hirsutum* (lokalt i Götaland och Svealand), är dock stjälk och blad mjukhåriga. De flesta arter är styva och växer upprätt, men en art, dvärgjohannesört, *H. humifusum* (lokalt i Götaland) är vekare, med trådsmal stjälk. Fyrkantig, äkta, kärr- och dvärgjohannesört har kanter eller lister på stänglarna.

Förväxlingsrisk. Nejlikväxter (fam. *Caryophyllaceae*) har i allmänhet spetsiga blad. De som har mest rundtoppade blad är vekare, eller håriga. Törlar (*Euphorbia*) har strödda blad och mjölksaft. Dunörter (*Epilobium*) har mjukare stängel och alltid mer eller mindre ojämn, eller tandad, bladkant. Hönsbär (*Cornus suecica*) är lågvuxen och tuvad, med vita "blommor" (svepen) och röda bär.

Hönsbär *Cornus suecica*

Kornellväxter – DNNF sid. 422

Menyer: Småpy

Perenn, beståndsbildande, tuvad 1–2 dm hög ört med fyrkantiga blomstänglar och korsvis motsatta, bågnervade, otandade blad. De ca 2 cm breda “blommorna” är i själva verket en tät flock av ca 10–20 svartröda, kronbladslösa blommor med fyra vita högblad under. Frukterna, glansigt lackröda bär med en liten svart skrutt, sitter i en tät flock.

Hönsbär växer på fuktig, gärna mager mark. I vissa områden blir den mer kräsen och finns mest i strandskogar, men där den är vanlig (längs norrlandskusten, i fjällen och i västra Götaland) kan den bilda stora bestånd i många miljöer. Hönsbärs-släktet *Cornus* omfattar en del rätt kraftiga buskar (korneller), ja i varmare trakter även träd. Gräver man bland hönsbären ser man också att klonerna lika gärna kan betraktas som utbredda, “nedsänkta buskar” som sticker upp knippen av blommande grenar i tuvlika kvastar.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig! Johannesörter (*Hypericum*) är slankare, oftast rikgreniga, har gula blommor och en torr frukt. Vissa mårör (*Galium*) har mer eller mindre bågnervade blad, men de sitter i kransar (minst 4 tillsammans).

Skogsstjärna *Trientalis europaea*

Viveväxter – DNNF sid. 465

Menyer: Småpy

Perenn, beståndsbildande, 1–2 dm hög, kal ört med underjordiska utlöpare. Tunn, slank stängel med något eller några små blad, i toppen med en samling av ca 7 oliklånga, elliptiska blad, som är tunna, otandade och fjädernervade. Har en eller två vita, oftast 7-taliga blommor på fina, bladlösa skaft som är fästade under bladrossetten. Kronbladen är spetsiga. Frukten är karaktäristisk: en klotrund, blågrå kapsel, mönstrad som en fotboll, med smala foderflikar hängande under.

Skogsstjärna klarar magra förhållanden och finns nästan överallt, även på kalvfället.

Variation. På riktigt magra platser är den ibland bara några cm hög. Blomman kan vara rödaktig, särskilt i fjällen. 7-taliga blommor är det vanliga, men om man letar hittar man exemplar med från 5 till 9 kronblad. Antalet ståndare och foderflikar är för övrigt alltid detsamma som antalet kronblad.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig! 7-taliga blommor är överhuvudtaget mycket ovanliga. Är den överblommad är frukten helt unik, och har frukten fallit avslöjar både foderresterna och blomskaftens placering att det är fråga om skogsstjärna.

Trift *Armeria maritima*

Triftväxter – DNNF sid. 467

Menyer: Äbo

Flerårig tuvad ört med linjära rosettblad och bladlösa upprätta stjälar. Bildar ofta vidsträckt bestånd med täta kuddlika tuvor av de tätt sittande rosettbladen. De köttiga och oftast helt kala bladen blir en drygt dm långa och är plattade till plattat cylindriska med en insjunken, halvgenomskinlig mittnerv på ovansidan. Jordstammen nedan bladrosetten är kraftig, vedartad och uppåtriktad. Stjälken är smal och upprätt med en nedåtriktad bladslida strax under den huvudformade blomställningen. De femtaliga skära blommorna har en kort pip och sitter i ett tätt blomhuvud. De har trubbiga hylleblad och det hinnartade fodret är hårigt och sitter kvar i fruktställningen.

Trift växer på kortvuxen gräsmark, stenig mark och klippor, helst vid havsstränder. Den förekommer även sällsynt på saltade vägkanter och i naturbetesmarker i inlandet. Utbredningen sträcker sig längs med kusten till Stockholms skärgård samt sällsynt i inlandet norrut till Mälaren. Endast en känd lokal i fjällen (Pältsa, strax S om Tretriksröset). Odlas även i trädgårdar och rabatter och kan påträffas förvildad, även längre norrut.

Variation. Är uppdelad i flera underarter. Som varierar i hårlighet och blomform. Backtrift, ssp. *elongata*, har oftast hårig stjälk och är den underart man kan hitta på ej saltpåverkad mark. Mellantrift, ssp. *intermedia*, är en form med kalt foder. Fjälltrift, ssp. *sibirica*, finns ytterst sällsynt i nordligaste fjällkedjan och har knottrig stjälk.

Förväxlingsrisk. Gräslök (*Allium schoenoprasum*) är med sina trinda, uppblåsta och aromatiska blad utan mittnerv samt klocklika blommor endast lik på håll. Kapseln är dessutom typiskt tredelad. Gulkämpar (*Plantago maritima*) växer aldrig lika kraftigt tuvat och har ofta fläckiga blad med otydlig mittnerv och nederst vitaktiga hår. Havssälting (*Troglochlin*) saknar även den triftens kraftigt tuvade växtsätt och har dessutom blad utan mittnerv och med en tvålaktig doft.

Arun *Centaurium* spp.

Gentianaväxter – DNNF sid. 470

Menyer: Äbo

Ett- till tvååriga kala örter med motsatta blad som man i allmänhet hittar på havsstränder. De oskaftade bladen är lansettlika eller omvänt äggrunda, bågnerviga och med en mkt. smal hinnkant. Blommorna som sitter i tvåsidiga knippen i toppen av stjälken är femtaliga, typiskt ljusröda med klargula ståndarknappar och har ett djupt flikigt, tilltryckt foder. Blommar först från juli och framåt.

Arterna växer främst på saltpåverkad kort gräsmark men kan sällsynt växa inlandet, t.ex. i alvarvåtar och rika fuktängar. Typiska lokaler är betade strandängar och öppna, steniga eller leriga havsstränder. Kustarun och dvärgarun är ganska vanliga längs kusterna upp till södra Gästrikland. Längs Norrlandskusten finns bara enstaka utpostlokaler. Flockarun är sällsynt och finns endast i de sydligaste landskapen.

Variation. Flockarun (*C. erythraea*) är en tvåårig art med äggrunda blad och en kraftig bladrosett. De allmänare arterna kustarun (*C. littorale*) och dvärgarun (*C. pulchellum*) är ettåriga med smalare blad. Dvärgarun har spetsiga hylleblad och saknar helt bladrosett.

Förväxlingsrisk. Är med sina bågnerviga blad omisskänliga då de växer på havsstränder. Sumpgentiana (*Gentianella uliginosa*) kan möjligtvis uppträda på saltpåverkad mark men har blad som är bredast vid basen samtidigt som den saknar en egentlig bladrosett.

Klockgentiana *Gentiana pneumonanthe*

Gentianaväxter – DNNF sid.471

Menyer: Äbo

Flerårig kal ört med motsatta blad. Stjälken är med undantag från enstaka blomskaft helt ogrenad. Bladen är nästan linjära med en mittnerv (övriga parallella nerver är otydliga) och något inrullade kanter. Bladrosett saknas. Blommar mycket sent, tidigast i augusti, med ett fåtal stora upprätta klocklika blommor. Blommorna har en typisk mörkblå färg med gröna strimmor på utsidan. Fodret har utspärrade, smala och spetsiga flikar.

Klockgentiana växer på frisk-fuktig näringsfattig öppen mark. Naturbetesmarker, fuktiga hedar, stränder och myrkanter är exempel på växtmiljöer. Den finns bara i sydvästligaste Sverige, från Dalsland till Skåne och är en sällsynt och minskande art.

Variation. Vitblommiga former förekommer.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig vid blomning. Arter ur släktet *Gentianella*, t.ex. fältgentiana (*G. campestris*) är ett- eller tvååriga örter med blad som har fler tydliga parallella nerver, en bladrosett av levande eller döda blad samt stjälkar som ofta är grenade nära basen.

Fältgentiana *Gentianella campestris*

Gentianaväxter – DNNF sid.472

Menyer: Äbo

En tvåårig, kal, ganska lågvuxen ört med upprätt stjälk och motsatta blad. Bladen är ovala till lansettlika med parallella nerver. Stjälken är fyrkantig och ofta violetternad med en liten bladrosett som bildats föregående år och oftast vissnat vid blomningen. Blommorna sitter på långa skaft i toppen och från bladveck och har ett par äggrunda stödblåd direkt under. De är typiskt violettefärgade, med en lång pip och fyra hylleflikar med små fransar i pipmynningen. Fodret som är kortare än blompipen är djupt fyrflikigt med ofta olikstora flikar.

Fältgentiana är en numera sällsynt art som är knuten till äldre magra betes- och slåttermarker med lång kontinuitet. Den är oberoende av kalk och hittas mest på frisk mark där gräset är kortvuxet. Hittas ibland också invid gräsmattor och i vägar. Utbredningen sträcker sig norrut till norra Jämtland.

Variation. En tidigblommande (juni-juli) och en senblommande (aug-sept) form finns. I Norrland finns en mycket sällsynt form med ljusa blommor och nästan helt utan stjälk som kallas sätergentiana ssp. *islandica*.

Förväxlingsrisk. Kustgentiana (*G. baltica*) är en ettårig mycket sällsynt art som finns i Skåne och på Västkusten. Den är mycket närstående fältgentiana och inom NILS kan den räknas som denna. Änggentiana (*G. amarella*) och sumpgentiana (*G. uliginosa*) har femflikiga blommor och femflikigt foder med liklånga flikar samt saknar äggrunda stödblåd på blomskäften.

Ängsgentiana *Gentianella amarella*

Gentianaväxter – DNNF sid. 473

Menyer: gräsmark

Tvåårig, kal ört med upprätt, fyrkantig upp till 4 dm hög stjälk. De motsatta bladen är lansettlika, tydligt bredast vid basen och med parallella nerver. De violetta blom-

morna har en långa blompip med fem hylleflikar med fransar vid basen och sitter på långa bladlösa skaft i toppen och från bladveckan. Fodret är djupt femflikigt och de liklånga flikarna är något kortare än blompipen. Nederst finns en rosett som bildats föregående år men som oftast vissnat vid blomningen.

Ängsgentiana växer på frisk kalkrik gräsmark. Typiska lokaler är naturbetesmarker, vägkanter och skogsbilvägar. Den är för det mesta sällsynt men kan i vissa kalkområden vara lokalt allmän och mycket riklig. Utbredningen sträcker sig från Västergötland (+ Öland och Gotland) upp till Lappland. Den förekommer i fjällen men är kulturbunden och går sällan upp ovan trädgränsen.

Variation. Två varieteter med tidig respektive sen blomningstid finns urskiljda.

Förväxlingsrisk. Fältgentiana (*G. campestris*) och kustgentiana (*G. baltica*) har fyrtaliga blommor och foder samt foderflikar som är oliklånga. Blomskaften har högst upp äggrunda stödblåd. Sumpgentiana (*G. uliginosa*) växer på blöt mark, som rikkärr och strandängar, i södra landets kusttrakter. Den är ettårig och har därför vid basen gröna groddblad istället för en vissnad rosett när den blommar i augusti och september. Foderflikarna är oftast lika långa som blompipen.

Gulmåra *Galium verum*

Mårväxter – DNNF sid. 479

Menyer: Småpy, äbo

Perenn ört med halvstyva, 2–6 dm långa stjälkar med (oftast korta) motsatta grenar. Stjälken har 4 ränder, upptill är den närmast trind och finluden. Vid förgreningarna är stjälken försedd med 8–12-bladiga kransar. Bladen är mörkt gröna, barrlika, med inrullad kant och luden undersida. På huvudstängeln är de ca 2–3 cm långa. Stor, sammanknipen blomställning med små (ca 3 mm), 4-taliga, intensivt gula blommor. Frukten utgörs av 2 ca 1 mm stora kulor på ett gemensamt skaft.

Gulmåra ses oftast på kulturmarker, men i söder förekommer den även i mer naturliga habitat, t ex på hedar och dyner. I norr är den huvudsakligen en inkomling med oregelbunden utbredning. Den blommar sent på året, varför man måste kunna känna igen den innan den får de gula blommorna. Under blomningen har den en himmelsk honungsdoft.

Variation. I torra, öppna habitat ofta småvuxen.

Förväxlingsrisk. I full blom omisskännlig, men se upp med gräddmåra (*Galium album x verum*, *G. x pomeranicum*), dvs hybriden mellan stormåra och gulmåra, som

bildas lätt och är rätt vanlig. Den är intermediär i det mesta. Ljusare, bredbladigare, exemplar med blekare blomfärg kan misstänkas vara denna hybrid. Stormåra (*Galium album*) är ljusare grön, har bredare blad och vita blommor. Stjälken är kraftigare, markerat fyrkantig, och helt kal.

Stormåra (buskmåra) *Galium album* (*G. mollugo*)

Mårväxter – DNNF sid. 479

Menyer: Småpy

Perenn ört med gängliga, 3–10 dm långa, fyrkantiga, glatta stjälkar med (ofta långa) motsatta grenar. Vid förgreningarna är stjälken ansvalld och försedd med 8-bladiga kransar. Bladen är friskt gröna, smalt lansettformiga, spetsiga och något sträva i kanten. På huvudstängeln är de ca 3–4 cm långa och oftast påfallande jämbreda. Stor, öppen blomställning, blommor även på sidogrenar. Små (ca 3–5 mm), 4-taliga, vita blommor. Frukten utgörs av 2 ca 1 mm stora kulor på ett gemensamt skaft. Stormåra är ursprungligen införd. Den har snabbt erövrat hela landet och blivit mycket allmän. Det är en stor och kraftig måra med stjälkar som till en början försöker växa uppåt, men snart lutar över och blir halvliggande. Allmänheten tror ofta att det är denna måra som är vitmåra.

Variation. För många måror gäller att antalet blad i kransarna inte är exakt fixerat. Unga skott, sidogrenar och blomställning har oftast färre blad i kransarna.

Förväxlingsrisk. Gulmåra (*Galium verum*) har mörkgröna, barrlika blad och kraftigt gula blommor. Stjälken är fint luden i övre delen. Gräddmåra (*Galium album x verum*, *G. x pomeranicum*), dvs hybriderna mellan stormåra och gulmåra, bildas lätt och är rätt vanlig. Den är intermediär i det mesta. Mörkare, smalbladigare, något gulblommande exemplar som är småhåriga upptill kan misstänkas vara denna hybrid, även om gulmåra ej (längre) finns i närheten. Snärjmåra (*G. aparine*) och småsnärjmåra (*G. spurium*) klänger på annan vegetation, är extremt sträva, har mycket mindre blomställning och större, håriga frukter.

Unga stormåror kan likna sumpmåra (*G. uliginosum*), som har sexbladiga kransar. Den är dock spädare med sträva stjälkar (känn med tungan!), ännu vassare bladspets och ännu strävare bladkanter. Parkmåra m fl (*G. pumilum-gruppen*) (några närbesläktade arter i södra Sverige) har oftast 8-bladiga kransar, men hela växten är mycket spädare, stjälken är bara 0,5 mm i diameter.

Vitmåra *Galium boreale*

Mårväxter – DNNF sid. 477

Menyer: Småpy

Perenn, beståndsbildande ört (jordstam!) med upprätta, 2–5 dm höga, fyrkantiga, glatta stjälkar med motsatta, uppåtriktade grenar. Vid förgreningarna är stjälken försedd med 4-bladiga kransar. Bladen är karaktäristiska: 2–4 cm långa, mörkgröna, trubbiga, bredast nära basen, och med 3 tydliga, parallella nerver. Blommar i huvudsak i toppen, men även några blommor på grenarna. Blommorna är små (ca 3–4 mm), vita och fyrtaliga. Frukten utgörs av 2 ca 2 mm stora kulor på ett gemensamt skaft.

Vitmåra är vanlig på många slags torra marker, både kulturskapade och naturliga. Längst i norr är dock den naturliga ståndorten mer fuktig, för här växer den i älvarnas strandzon. Vitmåran är en välbekant färgväxt, det är de röda jorstammarna som skall användas. Tyvärr misstar sig många numera och samlar stormåra, med mindre lyckat resultat...

Variation. Dvärgformer ses ibland i utsatta habitat. Särskilt känd är en endast 2–3 cm hög sanddynsform som finns på Gotland.

Förväxlingsrisk. Vitmåran är den enda växt som har trubbiga, 3-nervade blad i kransar, så egentligen är den omisskännlig! Det upprätta växtsättet är också rätt unikt bland mårorna. Faktum är att många, både före och efter det att växten blommat ut, kan ha svårt att inse att denna upprätta växt är en måra!

Ängskovall *Melampyrum pratense*

Skogskovall *Melampyrum sylvaticum*

Lejongapsväxter – DNNF sid. 548

Menyer: Småpy, äbo

Sommarannuella, halvparasitiska, kala, 1–4 dm höga örter. Upprät, rund stängel med korsvis motsatta grenar. Slanka, rätt mjuka blad som är bredast nära basen och smalar av gradvis till en utdragen, rundtrubbig spets. Några blommor från bladveck mitt på stängeln, men de flesta finns i toppen där ledstyckena är kortare, och i grenarnas spetsar. Stödbloden har kort skaft och kan ha rätt tvär bas med tandlika flikar. Foder med 4 tandlika flikar. Zygomorf, 0,5–2 cm lång, gul eller gulvit krona, med långt kronrör och käftlika läppar. Frukten är en grön, påsläk kapsel som innehåller några stora, om myrpuddor starkt påminnande frön.

Örter med hela, ovan kala blad med helt jämn kant

Dessa kovaller finns närmast överallt i skogsmark, hagmark, ängsmark, på hed etc. De är normalt de enda annuella i trivial skogsmark. Myrorna sprider fröna i stort sett överallt, men skogskovall föredrar något skuggigare och rikare miljöer. Fröna gror egentligen på hösten, men sänder då endast ut en rot som finner en värdväxt. De långsmala hjärtbladen är raskt framme på sensvåren, och ses då i enorma mängder i skogen.

Variation. Ängskovall har vitgul, 1–2 cm lång krona med rätt slutet gap, skogskovall 6–8 mm lång, höggul krona med öppnare gap. Avvikande former finns av båda arterna.

Förväxlingsrisk. I de flesta situationer omisskännliga. Andra kovaller (*Melampyrum*), särskilt natt och dag (lundkovall, *M. nemorosum*) (huvudsakligen södra och östra Götaland och östra svealand) kan vara rätt lika innan de blommar, sedan upphör likheten. Skallror (*Rhinanthus*) har blad med jämn, tät tandning. Rödtoppar (*Odontites*) har låga, otydliga bladdänder. Gentianor (*Gentiana*, *Gentianella*) har bladrosett (kan vara mycket liten).

Groblad *Plantago major*

Grobladsväxter – DNNF sid. 566

Menyer: Småpy

Perenn, 1–5 dm hög ört. Välbekanta rosetter med skaftade, äggrunda bladskivor med typiska bågnerver som står ut på bladundersidan. Får en eller flera stänglar vars övre halva utgörs av en axlik blomställning med tätt packade, kullika, blommor med 4 ståndare men utan skyltande kronblad (vindpollinerad!). Frukten är en kapsel som öppnas med ett lock.

Groblad finns överallt där människan dragit fram, och även på stränder.

Variation. Några olika raser finns, ofta ansedda som underarter. Den vanligaste har kala blad och 5–9 bladnerver, men de andra har något håriga blad och färre bladnerver.

Förväxlingsrisk. Andra liknande kämpar (*Plantago*) har håriga(re) blad som antingen är närmast oskaftade (rödkämpar, *P. media*) eller långsträckta och spetsiga (svartkämpar *P. lanceolata*). Båda har dessutom betydligt kortare blomställning. Svalting (*Alisma plantago-aquatica*) har bredare mittnerv och tydliga tvärnerver mellan huvudnerverna, dessutom har den ej utanpåliggande nerver på bladundersidan.

Kattfot *Antennaria dioica*

Korgblommiga – DNNF sid. 598

Menyer: Småpy, äbo

Perenn, mattbildande, 0,5–2 dm hög ört (sällan högre, se "variation"). Bildar skarpt avgränsade mattor av små rosetter sammanhållna av utlöpare. Rosettblad långskaftade med ovänt äggrund topp, i spetsen med en litten, pigglig tand. Tydlig mittnerv, men andra nerver syns knappast. Bladen viker sig på längden så att de blir skedlika, med inåtkupande kanter. Under filthåriga, men ovan antingen kala och gröna eller mer eller mindre grått ligghåriga. Stängel hårig med smala, uppåtriktade, spetsiga blad. I toppen med en samling tätt sittande korgar ("kattfot!") med rörlika blommor. Vissa individ är honliga, andra tvåkönade, medan rent hanliga individ är sällsynta. Honliga individ har vanligen röda holkfjäll och ofta vit pistill, tvåkönade i regel vita holkfjäll och ofta röd pistill.

Vanlig över en stor del av landet på torra marker, men minskar söderut och nu traktvis mycket sällsynt. Växer på torr kulturmark, såsom torrängar, torra bryn och betesmarker, och följer stigar in i skogen där den gärna etablerar sig på ljusöppna platser. Även i hed, på klippor etc ända upp på kalvfjället.

Variation. Varierar i hårlighet, men alltid hårig under bladen. Ibland ses en hög och slank form med långskaftade korgar.

Förväxlingsrisk. I de flesta områden omisskännlig (skogsnoppa, *Gnaphalium sylvaticum*, har smalt jämbreda blad och bildar ej mattor), men i fjällen finns andra kattfötter (*Antennaria*). De har dock alla brunaktiga holkfjäll. En av dem, lappkattfot (*A. villifera*, *A. lanata*) (sällsynt i norra fjällen), saknar dessutom utlöpare.

Liljekonvalj *Convallaria majalis*

Liljeväxter – DNNF sid. 685

Menyer: Småpy

Perenn, beståndsbildande (jordstam!) 1–3 dm hög, kal ört. Har 2–3 rätt fasta blad, som är långt ovala, otandande, tätt parallellnerviga, spetsiga, och något vikta på längden längs den kraftigare mittnerven. Bladen är egentligen långskaftade, men själva bladskivan "nickar" fram ur en 5–10 cm hög, rörlik hylsa av slidor. Nya skott från jordstammen är karaktäristiska: en vass, grön spets som tittar ut ur en slidhylsa. Blomställning på mjukt nickande, slank stjälk som också kommer inifrån slidorna. Vita, klocklika blommor på rad, med stark, välbekant doft. Frukten är ett bär som till slut blir rött.

Liljekonvalj bildar gärna mycket täta bestånd. Söderut på många marktyper, men blir kräsare norrut; nära utbredningsområdets gräns mest i rikmiljöer, strandskogar och bergrötter.

Variation. Skott från jordstammar som trevat sig ut i mager miljö har ofta förkrympta blad.

Förväxlingsrisk. Närmast omisskännlig. Ekorrhär (*Maianthemum bifolium*) är vekare, och har hjärtlika blad som sitter fästade på själva stjälken, och upprätt blomstängel. Getrams (*Polygonatum odoratum*) (ej i norra Norrlands inland) och storrams (*P. multiflorum*) (Götaland och Svealand) har lutande, mångbladiga stjälkar med blommor hängande under, och kortare, trubbigare blad. Inga orkideer (fam. *Orchidaceae*) växer i liknande bestånd, eller har så markerad mittnerf på bladen.

Ekorrhär *Maianthemum bifolium*

Liljeväxter – DNNF sid. 685

Menyer: Småpy

Perenn, beståndsbildande (jordstam!), upp till 2 dm hög, kal ört. Slank stängel med två skaftade, hjärtlika, parallellnerviga blad på olika höjd. Där bladskäften fäster kröker sig stängeln en aning i sicksack. Blomställning upprätt, ca 3 cm lång. Små, vita, 4-taliga blommor. Frukten är ett bär som först är blekt med röda prickar (!) men senare blir helt rött.

Ekorrhär är en mycket vanlig växt som är mindre kräsen än liljekonvalj.

Förväxlingsrisk. Närmast omisskännlig. Liljekonvalj (*Convallaria majalis*) har större, fastare blad utan hjärtlik bas, en hylslik slida som omger bladskäften, och mjukt nickande blomstängel. Inga orkideer (Fam. *Orchidaceae*) har skaftade, hjärtformade blad på stängeln.

Ormbär *Paris quadrifolia*

Liljeväxter – DNNF sid. 684

Menyer: Småpy

Perenn, beståndsbildande (jordstam!), 2-4 dm hög, kal ört. Har endast 4 stora, ovala, otandade, spetsförsedda blad, som sitter i en krans. Bladen, som i grunden är bågnerviga, har rikt förgrenade nerver, och ger i förstone ej intryck att höra till en enhjärtbladig växt. En ensam, skaftad blomma med 4 foderblad och 4 mycket

smala, gulgröna kronblad och 8 ståndare. Frukten är ett ensamt, stort, blåsvart, saftigt bär, med fodret hängande under.

Ormbär föredrar skuggiga, gärna fuktiga miljöer, men finns ej på mager mark.

Variation. Ibland hittar man exemplar med t ex 5 blad i kransen.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig!

Kärrknipprot *Epipactis palustris*

Orkidéer – DNNF sid.718

Menyer: äbo, gräsmark, våtmark

Flerårig nästan kal ört med krypande jordstam. Stjälken som upptill är brunröd har strödda ägglika, spetsiga blad med parallella nerver som är utstående på undersidan. De helt kala bladen är gulgröna, ibland rödbrunaktiga och har en slät kant. Växten har upp till 15 något hängande blommor med brungrönaktiga kalkblad och en tydligt större klarvit underläpp med en central gul fläck. Fruktarna är avlånga ovala och först purpurfärgade kapslar som hänger ned.

Kärrknipprot växer främst på fuktig till blöt, alltid kalkhaltig mark. Den är typisk för riktigt kalkrika rikkärr men hittas också i fuktig gräsmark i diken eller i blöta kalkbrott. Arten är ganska sällsynt och spridd i kalkområden i södra Sverige upp till södra Gästrikland. I övrigt finns den bara mycket sällsynt i mellersta Norrland.

Förväxlingsrisk. Andra knipprötter (*Epipactis* spp.) samt guckusko (*Cypripedium calceolus*) har gleshåriga bladskivor.

Nattvioler (nattyxnen) *Platanthera bifolia* + *P. chlorantha*

Orkideer – DNNF sid. 724

Menyer: äbo

Perenna, 2-6 dm höga örter med 2 släta, parallellnerviga blad som är bredast rätt nära spetsen och smalnar av mycket jämnt nedåt (skaft oftast svåravgränsat). Bladen är av något olika storlek, och hålls vanligen snett uppåtriktade. Stängel rak, med något eller några små blad, med en toppställd blomställning med vita eller grönvita, zygomorfa blommor med mycket lång sporre och smal läpp. Doftar himmelskt, särskilt efter skymningen.

Nattvioler är vanliga söderut på många markslag, men blir norrut ovanligare och

Örter med hela, ovan kala blad med helt jämn kant

mer bundna till skog på kalkmark eller i gynnade lägen.

Variation. 2 mycket lika arter.

Förväxlingsrisk. Tvåblad (*Listera ovata*) har 2 nästan runda, motsatta blad som hålls horisontellt en bit upp från marken. Övriga liknande orkideer har i regel fler blad.

Tvåblad *Listera ovata*

Orkideer – DNNF sid. 722

Menyer: gräsmark, våtmark

Perenn, 2–6 dm hög ört med jordstam och slank stängel med 2 rundade, oskaf-tade, horisontellt utstående blad som sitter fästade mitt emot varandra ett stycke upp från marken. Bladen är 4-10 cm, runda till ovala, bågnervade och otandade, med en liten (men distinkt) uddspets. Blomställning långt utdragen (till 25 cm), smal, med glest sittande grönaktiga, zygomorfa blommor med väl synlig, lång, nedhängande, tvåkluven läpp. Typisk även på håll: två blad ihop, med blomstjälken skjutande upp emellan (“två plättar på en pinne”).

Tvåblad är allmän söderut, men norr om Jämtland sällsynt och bunden till rikare habitat.

Variation. Inte alla skott blommor. Bladen är dock fullt typiska även på sterila skott.

Förväxlingsrisk. Närmast omisskännlig. Spindelblomster (*Listera cordata*) är mycket klenare och har närmast triangulära blad. Nattvioler (*Platanthera* sp.) har långskaf-tade blad med gradvis övergång mellan skiva och skaft, och större, vita blommor.

Brudsporre *Gymnadenia conopsea*

Orkidéer – DNNF sid. 726

Menyer: Äbo, alpina vattendrag, gräsmark, våtmark, fjäll

Flerårig orkidé med en 1-5 dm hög upprätt stjälk och tätblommigt, utdraget toppigt ax. Stjälken har oftast mer än fem strödda blad som är över 1 dm långa och högst en dryg cm breda. Bladen är något U-formigt vikta. De väldoftande blommorna som är djuprosa med en grunt treflikig underläpp och en mycket lång (ca. dubbla fruktämnet) nedåtböjd sporre. Stödbliden är gröna och av fruktämnets längd. Frukterna är nästan klotrunda kapslar.

Brudsporre kan hittas i frisk-fuktig alltid kalkrik och helst öppen mark, t.ex. betesmarker, slåtterängar, kalkhällar, dryashedar, rikkärr, myrkanter, stränder och vägkanter. Den är spridd i hela landet och är för det mesta en ganska sällsynt art. Vanligast är den i kalkområden som Öland, Gotland och i fjällen.

Variation. Ett flertal olika varieteter finns. I delar av södra landet, främst Öland och Gotland, hittar man i rikkärr och agmyrar en senblommande, högrest, bredbladig och mycket tätblommig form som kallas praktsporre var. *densiflora*. I fjällen och norra Sverige är axen ofta lite glesblommigare och blommorna blekare rosa.

Förväxlingsrisk. De smala, över en dm långa bladen och tätt sittande runda kapslarna gör arten lätt att känna igen även efter blomning. Luktsporre (*G. odoratis-sima*) är en sällsynt (Gotland, Västergötland och Östergötland) art som har nästan grässmala blad, glesare ax och blommor med sporre som bara är av fruktämnets längd.

Fjällyxne (fjällklubbsporre) *Pseudorchis straminea*

Orkidéer – DNNF sid.732

Menyer: fjäll

Flerårig ört, upp till 3 dm hög med en smal men rätt styvt upprätt stjälk med ett upp till 4 cm långt, ganska glesblommigt ax. De strödda oskaftade bladen är släta, bredast mot spetsen och sällan längre än 5 cm. De har längsgående tunnare partier som om man håller upp dem mot ljuset syns som genomlysta strimmor. De små blommorna är typiskt gulvita, doftar av vanilj och har en treflikig underläpp samt en kort sporre som är bredast nära spetsen (klubblik!). Varje blomma har ett grönt stödbladd som är längre än fruktämnet. Fruktarna är något avlånga rundade kapslar med fåror.

Fjällyxne växer på torr-frisk kalkrik mark, uteslutande i fjällmiljö. Den är typisk för dryashedar och fjällängar men går även ner en bit i fjällbjörksogen. Arten är mindre allmän i hela fjällkedjan men lokalt mer sällsynt i områden som domineras av surare berggrund.

Förväxlingsrisk. Vityxne (*Pseudorchis albida*) är en sällsynt och mycket snarlik art (ofta behandlas båda arter som underarter av *P. albida*). Den finns i fjällområden från Härjedalen till södra Lappland och växer i ängsartade björkskogar och fåbodängar nedan trädgränsen. Uppträder inte sällan på samma lokaler som sin systerart. Den har rent vita blommor som är mindre och mer slutna än Fjällyxnets och dessa är dessutom alltid doftlösa. Andra orkidéer kan vara lika efter blomning men saknar bladens genomlysbara strimmor. Överblommade exemplar av

Örter med hela, ovan kala blad med helt jämn kant

brudsporre (*Gymnadenia conopsea*) har ofta mer än 1 dm långa, smala blad samt kapslar som är nästan klotrunda och sitter tätt. Grönkulla (*Dactylorhiza viride*) har blad som ofta är lite krusiga eller buktiga och stjälken har gärna en rödbrun ton och blommorna är annorlunda både i färg och läppform.

Grönkulla *Dactylorhiza viride*

Orkidéer – DNNF sid. 728

Menyer: gräsmark (ej fjällen)

Flerårig ganska kortvuxen orkidé med grönaktiga blommor. Den upprätta stjälken har ett par korta (<5cm) blad som ofta har en lite krusig kant och småbuktig skiva. Bladens undersida är något gråaktigt grön. Blomställningen är ganska gles med rent gröna eller brunrödaktiga blommor som har en mkt lång mot spetsen tretandad underläpp och en mycket kort sporre. Stödbladen är ganska kraftiga och är längre än fruktämnet. Kapslarna är något avlånga.

Grönkulla växer på frisk gärna kalkhaltig mark. I fjällen hittar man den i en mängd olika habitat som t.ex. hedar, stränder, kärr och vägkanter. I södra Sverige finns den oftast i kalkrika ängs- och betesmarker samt i lundar. Den är vanlig längs fjällkedjan och i kalkrikare områden i Norrland. I södra Sverige är den mer sällsynt och mins-kande. Den finns ned till Södermanland samt sällsynt på Öland och Gotland och i Västergötland.

Variation. Exemplar i låglandet och i södra Sverige är oftast mer högvuxna och rikblommigare samt med rent gröna blommor.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig i blommande tillstånd. Är med sina korta blad annars mest lik vityxne (*Pseudorchis albida*) och fjällyxne (*P. straminea*). Dessa har dock helt plana bladskivor med tunna genomlysbara strimformiga partier samt en rent grön undersida.

Ängsnycklar *Dactylorhiza incarnata*

Ängsnyckelgruppen *Dactylorhiza incarnata*-gruppen

Orkidéer – DNNF sid.729-731

Menyer: Äbo (end. ängsnycklar), våtmark (ängsnyckelgruppen)

Arten ängsnycklar (*D. incarnata*) känns igenom genom sina avlånga blomax och blommor med ganska smal underläpp. Bladen är antingen helt ofläckade eller mycket kraftigt fläckade på både över- och undersida. Den sällsynta varieteten

vaxnycklar, var. *ochroleuca*, har gulvita blommor utan prickar. Stödbladen är längre än fruktämnet och har en bara otydligt tandad kant (lupp!). Ängsnycklar med ofläckiga blad kan likna mossnycklar (*D. sphagnicola*) som man finner på fattig torvmark, men denna har en rundare underläpp, kortare blomax samt stöblad med tydligt tandad kant.

Ängsnyckelgruppen är ett komplex av variabla arter, underarter, och varieteter ofta med hybridursprung. Arterna som ingår i gruppen är ängsnycklar (*D. incarnata*), majnycklar (*D. majalis*), baltnycklar (*D. baltica*), lappnycklar (*D. lapponica*), sumpnycklar (*D. traunsteineri*) samt mossnycklar (*D. sphagnicola*).

Gruppen kännetecknas av sina täta blomax med ogenomskinliga gröna ibland rödaktiga stöblad. Blommorna är rosa (gulvita och omönstrade hos vaxnycklar) med prickigt – strimmigt mönster och rak till svagt nedåtböjd sporre som är av ung. samma längd som läppen. De snett uppåtriktade bladen är oftast rikliga på stjälken, hos många former mörkfläckiga och undersidan är rent grön (brunfläckig hos blodnycklar).

Samtliga arter i denna grupp föredrar att växa i fuktig till blöt gärna kalkrik mark som rikkärr, våtängar, stränder, myrar och diken. En art, mossnycklar, kan även hittas på sur torvmark. Ängsnyckelgruppen är med sina olika representanter spridd i hela landet inklusive fjällen (lappnycklar). Arten ängsnycklar finns i så gott som hela landet utom i fjällen. Den är lokalt allmän men ganska sällsynt i kalkfattiga trakter.

Variation. Samtliga dessa arter är mycket variabla. När flera av dem växer tillsammans eller i närheten av Jungfru Marie nycklar (*D. maculata*) eller skogsnycklar (*D. maculata* ssp. *fuchsii*) kan knepiga hybridkomplex, där det är nästan omöjligt att artbestämma enstaka exemplar, uppstå.

Förväxlingsrisk. Jungfru Marie nycklar (*D. maculata*) och skogsnycklar (*D. maculata* ssp. *fuchsii*) har på ovasidan fläckiga blad och undersidan är karaktäristiskt blågrönaktig. Brudsporre (*Gymnadenia conopsea*) har blommor med en mycket lång nedåtböjd sporre samt något ihopvikta blad som sällan är bredare än 1 cm. Arter i släktena *Orchis* och *Anacamptis* har oftast få blad på stjälken samt hinnartade stöblad.

Jungfru Marie nycklar *Dactylorhiza maculata*

Orkidéer – DNNF sid. 732

Menyer: Äbo

Flerårig orkidé med upprätt smal stjälk och strödda blad. Bladen har jämnt fördelade runda bruna fläckar på ovansidan och är typiskt blågrönaktiga med tydliga mörkgröna nerver på undersidan. Blomaxet är ganska kort, ibland pyramidformat och blommorna ljus rosa och fint prickiga till något strimmiga. Underläppen är fint-djupt treflikig.

Jungfrumarienycklar växer på frisk mark i en mängd olika miljöer. Den kan finnas i örtrik barrskog, lundar, skogsskärr, myrar, fjällhedar, betesmarker och ljunghedar. Det är en vanlig art som hittas i hela landet.

Variation. Variabel art som bildar ett litet komplex av underarter och varieteter. Skogsnycklar (ssp. *fuchsii*) har tydligt pyramidformigt ax, djupt treflikigt underläpp samt ett nedre stjälkblad med trubbig spets. Ett par andra underarter och varieteter finns beskrivna. Hybridiserar gärna med t.ex. ängsnycklar (*D. incarnata*).

Förväxlingsrisk. Andra orkidéarter med fläckiga blad saknar alltid den blågröna bladundersidan utan har samma färg som på ovansidan.

Sankt Pers nycklar *Orchis mascula*

Orkidéer – DNNF sid. 734

Menyer: Äbo, gräsmark

Flerårig ört med upprätt stjälk och ett stort antal breda avlånga blad samlade vid basen. Stjälken är kal och i alla fall upptill mörkviolett. Bladen är mörkgröna, på båda sidor glänsande med en liten spets i toppen. Blommar från maj med mörkt lila blommor med vita inslag på underläppen. Stödbladen är hinnartade och lila. Blommornas sporre pekar snett uppåt. Kapslarna är avlånga, fårade, uppåtriktade och till en början något violettfärgade.

Sankt Pers nycklar växer på torr-frisk kalkrik mark i ett flertal olika miljöer. Den kan växa i öppen betesmark, på hällmark och alvar men även i glesa lundar, örtrika granskogar och lövängar. Arten är sällsynt men vanligare än andra Orchisarter. Den förekommer från Skåne till norra Uppland, mest i kusttrakter.

Variation. Bladen kan ibland ha mörka, ofta otydliga fläckar. Blomfärgen kan variera, ibland helt vit.

Förväxlingsrisk. Alpnycklar (*O. spitzelii*) är en sällsynt (end. Gotland) art med gröna och bruna inslag i den ljusrosa blommfärgen. Sporren är nedåtriktad. Den växer främst i torra tallskogar med mjölon. Göknycklar (*A. morio*) har blommor i en "avhuggen" blomställning med något grönaktiga yttre kalkblad samt ofta kortare (<10cm) och tydligt kupade blad. Johannesnycklar (*O. militaris*) har annorlunda blomform och blad som är breda och äggrunda utan en liten spets i toppen. Handnycklar i släktet *Dactylorhiza* har matta blad, saknar hinnartade stödblåd och har oftast blad högt upp på stjälken. De flesta arter hittas sällan på torrare mark eller i skogen (undantaget Jungfru Marie nycklar, *D. maculata*, som har blågrön bladundersida). Nattviol (*Platanthera* spp.) har endast två rosettblad.

Flugblomster *Ophrys insectifera*

Orkidéer – DNNF sid.736

Meny: gräsmark, våtmark

Flerårig ört med upprätt stjälk. Samtliga blad förutom blommornas stödblåd är samlade långt ned på stjälken. Dessa är under 10 cm långa, rent gröna, nästan elliptiska och har en fin hinnkant (lupp!). Blommorna är omisskännliga med sina bruna insektslika underläppar med ett blått fält och de resterande små gröna kalkbladen. Stödblåden är tydligt längre än fruktämnet. Frukterna är smalt ovala och grunt fårade.

Flugblomster växer i frisk –fuktig kortvuxen kalkrik gräsmark. Några typiska lokaler är rikkärr, fuktängar, slåtterängar, diken och hällkar. Den är en sällsynt art som man ofta finner ganska enstaka. Dess utbredning inskränker sig till kalkrika trakter från Skåne till Jämtland.

Variation. Former med gröna eller gulaktiga blommor förekommer mycket sällsynt.

Förväxlingsrisk. Fullständigt omisskännlig om än svårfunnen i blommande tillstånd. Efter blomning kan man lägga märke till den glesa utdragna fruktställningen och de hinnkantade bladen som nycklar ur släktena *Orchis* och *Dactylorhiza* saknar. Det senare släktet har dessutom alltid fler tydliga stjälkblad.

Örter med hela, ovan kala blad med helt jämn kant

ÖVRIGA ÖRTER MED HELA BLAD

Omfattar växter som har hela blad som vare sig är djupt inskurna, har skarpa tänder längs kanten, eller har jämn kant samtidigt som översidan är kal. Åtskilliga i denna grupp har tydligt hårig bladöversida och krusig, småbuktig eller lågt och ojämnt tandad bladkant.

Se även: kattfot, som visserligen kan ha hårig bladöversida, men den är oftast kal; lomme, vars rosettblad vanligen är djupt inskurna, men varierar starkt; höstfibbla, som ibland (särskilt i fjällen) har blad som skulle placera den här, men vanligen har tänder på rosettbladen; kardborrar, som kan ha otandad kant, men vanligen finns där åtminstone glesa, pyttesmå tänder; maskrosor, av vilka det särskilt norrut och på strandängar finns småarter som har tandade blad men knappast några inskärningar; harkål, som kan ha hela blad, men vanligen har flikar på bladskafet; stånds, som särskilt på Öland och Gotland kan ha blad som skulle placera den här; myntor, som kan ha mycket diffusa eller låga tänder, och rundmyta rundade tänder; ögontröstar, av vilka någon art (särskilt strandögontröst) har låga, avrundade tänder; johannesörter, av vilka en ganska sällsynt art faktiskt har hårig bladöversida; fjällsippa, som vid närmare undersökning visar sig vara ett ris.

Ängssyra *Rumex acetosa*

Slideväxter – DNNF sid. 101

Menyer: Småpy

Tuvad, perenn, 3–8 dm hög dioik ört. Slank, upprätt stjälk som i toppen har en långsträckt, uppåtriktad grenad blomställning med rödaktiga, vindpollinerade blommor. Både stjälkblad och rosettblad är pil- eller spjutlika, dvs långsträckta, mer eller mindre spetsiga, och har bakåtriktade flikar vid basen (kan vara otydliga). Blad med frisk, syrlig smak. Hylleblad hos honexemplar (de hjärtformade blad som omger nöten) 3,3–5 mm långa.

Ängssyra förekommer i många habitat. Den är både en kulturföljare på ängsmarker, vägrenar etc, och helt vild i lövskog, på stränder, frodiga marker i fjällen etc.

Variation. Den allmänna subsp. *acetosa* var. *acetosa* (vanlig ängssyra) har tydligt pillika rosettblad, dvs med rätt vassa, långt triangulära, bakåtriktade flikar vid basen. Den i fjällen och dess närhet allmänna subsp. *lapponicus* (lappsyra) har mer spjutlika rosettblad, dvs med kortare, ibland otydliga, flikar. En från några platser rapporterad kalkgynnad våtmarksform, subsp. *acetosa* var. *fontanopaludosus* (källängssyra) har blad som inte avviker mycket från var. *acetosa*. Den på serpentenberggrund i fjällen och dess närhet förekommande subsp. *acetosa* var.

serpentinicola (smal ängssyra) liknar mycket bergsyra. Den är dvärgvuxen (2–3 dm) och har mycket smala blad med nedvikt kant.

Förväxlingsrisk. Stor ängssyra (*Rumex thyrsoiflorus*) (Götaland och Svealand) liknar subsp. *acetosa* var. *acetosa* men är styvare, oftast högre med tätare topp, och har mycket långa, matt grågröna blad. Hyllebladen är endast 2,5–3,5 mm långa. Bergsyra (*R. acetosella*) har proportionellt sett längre blomställning, men är mindre, slankare och vekare än de flesta ängssyror, och kan lätt förväxlas med subsp. *acetosa* var. *serpentinicola*. Bladen varierar mycket men flikarna vid rosettbladens bas är oftast karaktäristiska: linjära och riktade rakt utåt (likt parerstänger på en kniv). Hos vissa former kan de dock saknas. Båda dessa syror smakar surt. Skräppor (*Rumex* sect. *Rumex*) har kilformad eller hjärtlik bladbas utan spetsiga flikar, och är oftast kraftigare. Det finns även andra växter med pillika blad, t ex vissa korsblommiga (fam. *Brassicaceae*), men dessa har skyltande blommor, frukter av annan typ, och smakar ej surt.

Bergsyra *Rumex acetosella*

Slideväxter – DNNF sid 100

Menyer: Småpy

Tuvad, perenn, 1–4 dm hög dioik ört. Slank, upprätt stjälk som i toppen har en glesgrenad blomställning med små, rödaktiga, vindpollinerade blommor. Både stjälkblad och rosettblad är spjutlika, dvs långsträckta, mer eller mindre spetsiga, och har två utåttuktade, närmast linjära flikar vid basen (likt parerstänger på en kniv, men kan vara otydliga). Blad med frisk, syrlig smak.

Bergsyra är allmän på mager, gärna sandig mark med liten konkurrens. Den är en kulturföljare på skräpplatser, åkrar, vägkanter etc, men finns också på hållmarker, bergsstup, på skred, sanddyner etc.

Variation. Stor variation, med flera underarter. Även stor variation beroende på växtplats. Bladen kan vara både ”knubbigare” och synnerligen långsmala, ibland utan de basala sidoflikarna.

Förväxlingsrisk. Ängssyra (*R. acetosella*) är i regel högre, med längre, tätare blomställning. Bladen varierar mycket men är oftast större, med bakåtriktade flikar. Båda dessa syror smakar surt. Det finns även andra växter med pillika blad, t ex vissa korsblommiga (fam. *Brassicaceae*), men dessa har skyltande blommor, frukter av annan typ, och smakar ej surt.

Fjällsyra *Oxyria digyna*

Slideväxter – DNNF sid.102

Menyer: alpina vattendrag

En tuvad upp till två dm hög ört med mycket typiska njurformade rosettblad med vågig kant och djupt inskuren bladbas. Stjälkblad saknas. Växten är kal, ljusgrön men ofta rödanlupen. Den smala blomställningen är ganska tät men fågrenad. Blommorna sitter på korta skaft och har till skillnad från syror i släktet *Rumex* fyra små hylleblad som är likstora. Frukten är en plattad nöt med en tydlig vingkant. Precis som t.ex. ängssyra så smakar hela växten surt av oxalsyra.

Fjällsyra är vanlig i hela fjällkedjan och växer på olika typer av fuktig och gärna sur mark. Typiska ståndorter är snölegor, bäckstränder, fuktängar och källor. Den förekommer även sällsynt på liknande lokaler nedom fjällkedjan.

Förväxlingsrisk. Blom- och fruktställningen liknar lappsyra (*Rumex acetosa ssp. lapponicus*) men fjällsyra ska med sin typiska bladform inte gå att sammanblanda med denna eller någon annan art. Endast bladen påminner något om fjällviol (*Viola alpina*) men dess blad är rundat naggade och tydligt gleshåriga.

Skräppor *Rumex sect. Rumex*

Slideväxter – DNNF sid. 96–99

Menyer: Småpy

Perenna, rosettbärande, upp till 2,5 m höga (oftast 6–15 dm), nästan alltid kala örter. Kraftiga och saftiga, skaftade rosettblad med skiva av mycket varierande form. Får upprät stängel som nedtill vanligen har skaftade stjälkblad, uppåt kort- eller oskaftade. Stjälkbladen har stipelslida. I toppen med en mer eller mindre grenad, ofta spolformad blomställning av talrika, hängande, ej skyltande blommor (vindpollinerade!) med 6 hylleblad i två sinsemellan mycket olika kransar. De inre hyllebladen utvecklas till trekantiga, eller hjärtlika fjäll som täcker nöten, de yttre hyllebladen är mycket smala och täcker uppifrån "skarvarna" mellan de inre bladen. Frukten är en trekantig nöt, som alltså omsluts av de 3 inre hyllebladen. Flera arter har en stor blåsa, kallad "gryn" på hyllebladen ungefär mitt för där nöten sitter.

Skräppor är allmänna i kulturlandskapet överallt där människor och kreatur finns och på skräpmark. Flera arter är vilda på havsstränder, några vid sötvatten, på fuktängar etc. Saknas på fjället.

Variation. Enorm! Vissa har mycket smala blad, andra hjärtlika eller ellipiska. Vissa har slät bladkant, andra krusig eller vågig (men inga har tänder!). Se bilderna i DNF!

Förväxlingsrisk. Trots den något valhänta beskrivningen lätta att känna igen, särskilt när de blommar.

Lundarv (lundstjärnblomma) *Stellaria nemorum*

Nejlikväxter – DNNF sid.131

Menyer: alpina vattendrag

En flerårig upptill nästan meterhög ört med trind hårig stjälk. De motsatta bladen är stora och hjärtlika varav de nedre sitter på långa skaft. Bladskivan är oftast glest hårig och med en tydligt hårig kant. De vita blommorna som sitter i knippen i skottens topp har en dryg centimeter långa djupt flikade hylleblad. Frukten är en långsmal kapsel som sticker ut ur fodret.

Lundarv växer på frisk till fuktig skuggig och näringsrik mark såsom frodiga skogar, stränder, raviner videsnår och högörtängar.

Den är ganska allmän i norra landet förutom norrbottens skogsland och förekommer även i hela fjällkedjan. Söderut är den mer knuten till lövskogar och är något ovanligare men inte sällsynt.

Variation. Lundarv är uppdelad i två underarter: nordlundarv ssp. *nemorum* och sydlundarv ssp. *glochidisperma*. De båda underarterna skiljs främst genom fröets morfologi men nordlundarv är även hårigare och har högblad med en tvär bladbas medan sydlundarvens alla blad har hjärtlik bas. Den senares utbredningsområde tar vid där nordlundarvens slutar, ungefär i södra Småland och de överlappar endast litet.

Förväxlingsrisk. Sprödarv (*Myosoton aquaticum*) kan var lik men har inte samma hjärtformade bladbas och dessutom en något fyrkantig stjälk med glandelhår. Dvärghäxört (*Circaea alpina*) växer i liknande fuktiga miljöer och kan med sina motsatta blad med hjärtlik bas vid en första anblick likna ett ungt skott av lundarv. Bladen har dock en grovknaggad kant med rödanlupen stjälk och hela växten är nästan helt kal. De små fyrtaliga blommorna sitter i ax.

Våtarv *Stellaria media*

Nejlikväxter – DNNF sid 132

Menyer: Småpy

Sommarannuell, till 3 dm hög ört som slutligen bildar glesa mattor. Ljusgrön och spröd, ofta halvgenomskinlig, men åldrade stänglar kan vara fastare och ogenom-

skinliga. Trinda stjälkar med en typisk hårrad. Blad rundade och motsatta, nedtill skaftade med tvärt avsatt bladskiva. Upptill med skaftade, 5-taliga, vita blommor med djupt kluvna kronblad (ser i det förstone ut som 10 smala kronblad). Blommar nästan jämt. Knoppar ”tulpanformade” (bred bas, smal, spetsig topp). Frukten är en kapsel med små, svarta frön.

Våtarv är vanlig på kväverik jord, gärna fuktig (men tål torra väl!). Den är ett välbekant ogräs i trädgårdar, på åkermark, skräpmark etc, men förekommer även på strandvallar och i skog (särskilt söderut).

Förväxlingsrisk. Bokarv (*Stellaria neglecta*) och Blekarv (*S. pallida*), båda förekommande i södra Götaland, är mycket lika våtarv, och känns säkrast igen på blom- och frökaraktärer. I NILS-sammanhang kan dessa arter räknas in i våtarv. Lundary (*S. nemorum*), som förekommer på näringsrik mark i nästan hela landet (ej Gotland, mycket sällsynt på Öland), är perenn och betydligt större och kraftigare än våtarv, och får efterhand krypande utlöpare. Den har större blad med rätt tydlig nervatur, och de nedre är rejält långskaftade, med i regel tvär, eller hjärtformad, bas. Blommorna är betydligt större än hos våtarv. Rätt lika är också sprödarv (*Myosoton aquaticum*) (ovanlig, saknas i norr), som är kraftigare, har större blad och har upptill hårig stjälk. Medlemmarna i hönsarvssläktet (*Cerastium*) har oskaftade, mer jämbreda blad, och har ej en hårrand längs stjälken. Frukten är en pergamentartad, rörlig kapsel med 10 tänder.

Backglim *Silene nutans*

Nejlikväxter – DNNF sid.148

Menyer: saknas

En flerårig och upp till fem dm hög nejlikväxt. Stjälken är något lutande och klädd av mjuka hår och upptill glandelhår med upp till 4 par motsatta, korta stjälkblad. Vid stjälkbasen sitter en mångbladig rosett med smalt elliptiska långskaftade blad som är flera gånger längre än stjälkbladen. Bladen är helbräddade med hårig kant och långhåriga skaft. Blommorna som är tvåkönade sitter motsatta i ett ax men pekar åt samma håll vilket får stjälken att luta. De utstickande ståndarna är violettaktiga och dubbelt så långa som fodret. Hyllebladen är gräddvita och kluvna till strax nedom mitten och med en liten, likaså kluven, bikrona. Fodret har rödaktiga nerver och är smalt cylindriskt. Kapseln är centimeterstor, rundad och uppsprickande.

Backglim är vanligast söder om Dalälven men är sällsynt spridd upp till Jämtland och längs med hela norrlandskusten. Den föredrar öppen, torr och något kalkrik mark såsom hållar, torrängar och vägkanter.

Variation. En helt kal form (var. *infracta*) förekommer sällsynt, främst på Öland och Gotland.

Förväxlingsrisk. Andra arter i släktet glimmar (*Silene*) har uppblåst foder och/eller saknar en tydlig bladrosett. Pigmentlösa former av tjärblomster (*Lychnis viscaria*) har backglimmens blom- och bladfärg men dock gräsliknande blad, klibbig stjälk samt en allsidig blomställning.

Fjällglim *Silene acaulis*

Nejlikväxter – DNNF sid. 150

Menyer: Småpy

Perenn, kuddbildande ört med täta, korta, förgrenade, uppåtriktade skott med linjära, motsatta blad. Bladen har mycket små, skarpa, utåtstående tänder (lupp!). Blommorna, som sitter ensamma på 1–5 cm långa skaft, är ca 1 cm breda, och har 5 rosa, urnupna kronblad som viker ut ur ett mörkt, sambladigt foder. Frukten är en kapsel.

Fjällglim är vanligast i kalktrakter. Den bildar fasta, svällande, mosslika, ljusgröna kuddar.

Förväxlingsrisk. Närmast omisskännlig. Inga andra nejlikväxter (fam. *Caryophyllaceae*) bildar så täta kuddar, och de som överhuvudtaget är något så när kuddbildande har vita, mindre blommor. Purpurbräcka (*Saxifraga purpurea*) bildar mattor med slingrande grenar och har korta, ovala, fasta blad. Kronbladen är spetsiga och foderbladen fria. Gullbräcka (*S. aizoides*) kan bilda lösa kuddar, men har gula blommor. Bladen är köttiga med tydliga tänder i kanten. Fjällgröna (*Diapensia lapponica*) bildar kompaktare, hårda kuddar av blanka, läderartade blad. Blomman har 3 stödblad och vita kronblad som ej är urnupna. Vissa mossor kan på håll likna fjällglim.

Gökblomster *Lychnis flos-cuculi*

Nejlikväxter – DNNF sid. 145

Menyer: Äbo

Perenn, något tuvad, rosettbildande, 2–7 dm hög ört. Blad närmast kala. Rosettblad spatellika, bredast långt ut med spetsig topp, och långt skaft med nedlöpande bladyta. Slank, rak, ogrenad stängel med 4 fåror. Av de mellanliggande åsarna löper 2 obrutna ut i stjälkbladens nerver. Stängeln är försedd med små, glesa, nedåtvända hår, som förekommer rikligare högt upp. Stjälkblad korsvis motsatta,

närmast linjära med smal spets och kraftigt mittnerv, hålls upprätta. Bladen i varje par förenas basalt genom att de nedlöpande bladytorna löper samman i en tunn hinna med cilier i kanten. Nedersta delen av bladkanten har också cilier. Stängelns topp kan ha motsatta grenar som avslutas med tvåsidiga, fåblommiga knippen där mittgrenens blomma står ensam. Blomman är 5-talig med ca 10 mm långt foder som har 10 mörka nerver, och upp till 2 cm långa, djupt flerflikiga, ljus rödvioletta kronblad. Frukten är en kapsel i det svällda fodret.

Gökblomster är allmän söderut i fuktig ängsmark, såsom strandängar, kärrängar, diken etc. Längst i norr ofta tillfällig.

Förväxlingsrisk. I blom närmast omisskännlig. **Fjällnejlika** (*Lychnis alpina*, *Viscaria alpina*) (huvudsakligen Norrland) och **tjärblomster** (*L. viscaria*, *V. vulgaris*) har blankare, smalare rosettblad, kal stängel och 2-kluvna kronblad. **Backglim** (*Silene nutans*) har mjukgåriga blad och dito stängel, och vita kronblad. **Smällglim** (*S. vulgaris*) är kal och ljus blågrön med vita kronblad och uppblåst foder utan så kraftigt markerade nerver. **Borstnejlika** (*Dianthus barbatus*) (ibland förvildad) är kal med en tät samling blommor som har hela kronblad med småfransad kant.

Blåsippa *Anemone hepatica* (*Hepatica nobilis*)

Ranunkelväxter – DNNF sid. 174

Menyer: Småpy

Perenn ört med rosett av övervintrande, fasta, 3-loberade, skaftade blad. Blommar på våren med ca 2 cm vida, blå, skaftade blommor. Får sedan nya blad, som till en början är iögonfallande håriga (även håriga senare, men det är inte lika uppenbart). Fruktarna är en samling små nötter i en kupa av 3 gröna, korta svepeblad ("myrugg i en korg"); samlingen böjer sig snart mot marken.

Blåsippan är kalkgynnad. Under inventeringen finns enbart bladrosetter, möjligen även frukter.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig!

Kabbleka *Caltha palustris*

Ranunkelväxter – DNNF sid. 161

Menyer: Småpy

Perenn, 2–6 dm hög, kal ört med skaftade, runda blad med öppning baktill ända till bladskaftet ("hovformade") och spänstiga, ihåliga, grenade stänglar med liknande

blad. Bladen är vid blomningen knappt dm-stora, men kan senare bli större. De är fasta, och glänsande mörkgröna med naggad kant (små, täta, rundade tänder), och de bakre loberna är rundade. Huvudnerverna radierar från bladskaftets fästpunkt. Stor, öppen, gul, 5-talig blomma. Fruktsamlingen är en kranställd samling av 5–8, 1–2 cm långa, utåtböjda baljkapslar (“ett knippe små ärtskidor på ett skaft”).

Kabbleka blommor tidigt, men stänglarna med sina frukter står kvar länge. Den är en välkänd syn vid vattendrag och i diken, men finns även i sumpskog och ända upp till fjällens snölegor.

Variation. 2 underarter. Allmän i låglandet är subsp. *palustris*. I fjällen förekommer den till alla delar mindre subsp. *radicans* som är mer eller mindre krypande, och rotslår vid lederna.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig i blom. Smörbollor (*Trollius europaeus*) har slutna, bollika blommor med fler kronblad, och bladen är flikiga. Fruktsamlingens kasplar sitter tätt, som en liten “korg”. Bladen hos skräppor (*Rumex sect. Rumex*) med liknande bladform har fjädernervatur med distinkt mittnerv. Vissa majsmörblom-mor (*Ranunculus auricomus* agg.) i östra Mellansverige (särskilt *R. elatior* och *R. imitans*, dvs så kallade lundsmörblom-mor) har rosettblad som kan likna kabblekans, men de har kransar av lansettlika, sågade stjälkbladsflikar kring förgreningarna. Missne (*Calla palustris*) har en krypande stam, spetsigt hjärtformade, parallellnerviga blad, och en ogrenad stängel som slutligen bär en kolv med röda, köttiga frukter.

Sileshår *Drosera* spp.

Sileshårsväxter – DNNF sid. 242

Menyer: Småpy

Perenna, rosettbärande, högst 2 dm höga, insektsfångande örter med långskaftade blad som ytterst har en bladskiva med långa, klibbiga, röda glandelhår. Bladlös, up-prät stängel (ibland knäböjd nedtill), överst med högst 10 små, vita, 5-taliga blom-mor som sitter i en rad där bara någon eller några är utslagna samtidigt. Frukten är en kapsel med mycket små frön.

Sileshåren är välkända myrmarksväxter, men de kan även stå på strandängar, fukt-hedar, i fuktiga vägsränningar etc.

Variation. 3 arter med olika bladform och ekologi. Alla dock lätt igenkända som sileshår.

Förväxlingsrisk. Omisskännliga med blad. Storsileshår (*Drosera anglica*) kan, när den är i frukt och rosettbladen brutits ned, på håll misstas för dytåg (*Juncus stygius*) (växer ofta tillsammans), som emellertid har långa, trinda blad, och kasplår som sitter tillsammans i grupper.

Gullbräcka *Saxifraga aizoides*

Stenbräckeväxter – DNNF sid. 252.

Menyer: Alpina vattendrag, fjäll

Flerårig tuvad växt med upp till knappt två dm höga skott. De tätt sittande bladen är smalt lansettlika, klargröna, ibland rödaktiga och ganska köttiga. De har kanthår som något liknar små tänder. Skotten har rotslående utlöpare och växten bildar ofta mattliknande bestånd. Blommorna sitter 1-3 i toppen av skotten och har smala hylleblad som kan variera i färg från klargul till mörkröd, alltid med små röda prickar. Frukten är en tvådelad kapsel med två vinklade spröt (de kvarsittande märkena).

Gullbräcka hittas på fuktig kalkrik mark i fjällområdena. Typiska växtlokaler är bäckstränder, rikkärr, snölegor och översilade klippor. Den är vanligt förekommande i alla kalkrika trakter i fjällkedjan och utbredningen sträcker sig från norra Dalarna till Torne Lappmark. Den förekommer även i den fjällnära barrskogsregionen.

Förväxlingsrisk. Är med sin blomfärg och växtsätt nästan omisskännlig. Den enda andra bräckan med gula blommor, myrbräcka (*S. hirculus*), är en ovanlig art som växer med enstaka eller glest tuvade skott som har glest sittande blad och överst rostfärgad behåring. Myrbräcka växer dessutom bara på ren torvmark och sällan i fjällområdet.

Purpurbräcka *Saxifraga oppositifolia*

Stenbräckeväxter – DNNF sid. 251.

Menyer: fjäll

Tätt tuvad bräcka med krypande förvedad stam. Skotten är krypande och sticker sällan upp mer än ett par cm. De smalt äggrunda mörkgröna bladen är vintergröna och sitter mkt. tätt i fyra tydliga rader. Krypande kott utan blommor har ofta glesare med blad. Längs med bladkanten sitter fina små hår. Redan snart efter snösmältningen slår femtaliga purpurröda blommor ut i toppen av skotten. Växer på kalkhaltiga klippor och hållar i fjällen, inte sällan långt upp på högfjället. Mycket sällsynt i skogslandet.

Förväxlingsrisk. Påminner med sitt växtsätt och blomfärg mest om fjällglim (*Silene*

acaulis) men denna har blad som är mer långsmala, vekare (ej vintergröna), ljusgröna och som inte sitter i fyra tydliga rader. De rosa blommorna med urnupna hylleblad har dessutom tydliga bladlösa skaft och ett tilltryckt mörkt foder. Vintergröna arter ur ljungfamiljen är mer tydligt förvedade och saknar håriga bladkanter.

Jungfrulinsläktet *Polygala* spp.

Rosettjungfrulin *Polygala amarella*

Jungfrulinväxter – DNNF sid. 381

Menyer: Äbo, gräsmark (end. rosettjungfrulin)

Fleråriga örter med upprätt, från basen ofta grenad (dock ej rosettjungfrulin) och nedtill vedartad stam. Hela växten har glest med små enkla mjuka hår. Stjälkbladen är smalt lansettlika med en enkel mittnerv, upp till ett par cm långa och sitter strödda. De små blommorna sitter i ett långt ax och är typiskt fjärilslika där vingarna egentligen är skyltande foderblad. Frukterna är platta hjärtformade kapslar med vingkant som helt eller delvis täcks av två foderblad.

Rosettjungfrulin skiljer sig från andra arter i släktet genom sin täta bladrosett av breda ovala blad. Övriga arter har endast lansettlika blad och saknar helt en egentlig bladrosett. Stjälkarna är dessutom sällan grenade ovan jord och fjolårsskotten är till skillnad från andra arter alltid helt bortvissnade vid blomning. Blommorna är mindre (<5mm) än hos övriga jungfrulin och frukten täcks inte helt av de smala foderbladen. Hela växten smakar något bittert.

Variation. Blomfärgen varierar från mörkblå till ljusrosa och är inte en pålitlig karaktär för någon specifik art.

Förväxlingsrisk. Omisskännliga i blomning. Vegetativt skiljs nejlikväxter (*Caryophyllaceae*) och veronikor (*Veronica* spp.) ut genom (åtm. nedtill) motsatta blad och de senares blad är sällan både lansettlika och helbräddade. Binkor (*Erigeron* och *Conyza* spp.) har liknande strödda blad men är mer borsthåriga, har ofta rosettblad som liknar stjälkbladen och blad med upphöjd mittnerv.

Kärrviol *Viola palustris*

Violväxter – DNNF sid. 399

Menyer: Småpy

Perenn, upp till 1 dm hög ört med jordstam. Växer i glesa bestånd med bladen instuckna bland andra växter. Bladen kommer upp ett och ett direkt från jordstam-

men. De är långskaftade, med njurformad, eller kort hjärtlik bladskiva som har jämt naggad kant (långa, rundade, mycket jämt utvecklade tänder) och antydan till spets. De är plastigt glänsande och fullständigt kala. Ogrenad blomstängel som även den kommer upp från jordstängeln. Den har 2, små, spetsiga, någorlunda motsatta höglblad som sitter mitt på stängeln, och en typisk, blekviolett violblomma i toppen. Frukten är (liksom hos alla violer) en kapsel som vid mognaden spricker upp i toppen i 3 båtlika delar som står ut som en mercedesstjärna. I varje "båt" finns kulrunda frön som små "passagerare".

Kärrviol förekommer på många slag av fuktig eller blöt mark, såsom fuktängar, strandängar, fuktskog, myrkanter, stränder etc. Den är i regel allmän, men ovanlig i det kontinentalt präglade, inre norra Norrland.

Förväxlingsrisk. Den enda andra växt som har enstaka, njur- eller svagt hjärtformade blad som sticker upp ett och ett från jordstammar är mossviol (*Viola epipsila*). Denna har i regel något större, mer långskaftade, spetsigare blad, men detta varierar. Bladundersidorna, särskilt nerverna, har dock alltid små, styva hår ("glashår"). På blomstängeln sitter höglbladen långt ovanför mitten, och blomman är något större, med längre sporre. Mossviol och kärrviol hybridiserar lätt, och förmodligen allmänt. Betrakta alla kärrviollika violer med enstaka hår under bladen som "åtmisntone" hybrider. Sådana skall ej tas med som kärrviol. Övriga violer har antingen bladen i rosett eller en grenad stängel med flera blad och blomskäft utgående från bladvecken.

Fjällviol *Viola biflora*

Violväxter – DNNF sid. 402

Menyer: Småpy, alpina vattendrag

Perenn, 0,5–2 dm hög ört med jordstam. Har 1 eller 2 långskaftade blad från basen och grenad stängel med några få blad och oftast 2 skaftade, gula, typiska violblommor som utgår från bladveck. Bladen är glest håriga med bladskiva av mycket typisk form: njurlika, uddlösa, med jämt rundade sidolober vars kant kröker sig inåt till en smal bukt i bladets mitt där skaftet sitter fäst. Frukten är (liksom hos alla violer) en kapsel som vid mognaden spricker upp i toppen i 3 båtlika delar som står ut som en mercedesstjärna. I varje "båt" finns kulrunda frön som små "passagerare".

Fjällviol är allmän på frisk mark i fjällen och just nedanför, t ex snölegor, fjällbjörkskog, bäckkanter och strandsnår. Följer vissa vattendrag långt ned i skogslandet, men är där sällsynt.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig! Ingen annan låg ört med grenad stängel har

liknande blad.

Mjölke (mjölkört, rallarros) *Epilobium angustifolium* (*Chamaenerion angustifolium*)

Dunörtsväxter – DNNF sid. 414

Menyer: Småpy, stora arter

Perenn, beståndsbildande, 3–20 dm hög ört (jordstam!). Raka, ogrenade stänglar (får dock gärna grenar om de skadas) som är runda i tvärsnitt och har rikligt med lansettlika, strödda, slankspetsade blad. Bladen är rätt mjuka, och har "fiskbensneratur" och jämn kant som dock kan vara något undulerande. Längs kanten finns små knutar ("duttar") som sitter med rätt jämna mellanrum. I toppen med stor, långt konisk blomställning med skaftade blommor som har smala stödblåd. Blomman är 4-talig, med röda, långa, smala foderblad och ljusst rödvioletta, breda kronblad. I frukten sväller blommans bas till en lång, skidlik, rosa kapsel som spricker upp från spetsen i 4 delar och blottar rader med hårpenselförsedda frön.

Mjölke är mycket allmän och kan växa på nästan all slags mark, men finns knappast på kalvfället. I sluten skog står ofta enstaka ex och "vegeterar", men då skogen brinner eller fälls kan enorma massor av denna ört växa upp på några få år.

Förväxlingsrisk. I blom omisskännlig. Fackelblomster (*Lythrum salicaria*) har motsatta eller kransställda blad och 6-talig blomma. Landformen av vattenpilört (*Persicaria amphibia*) har stipelslidor. Topplösa (*Lysimachia thyrsoflora*) har motsatta blad och blommor i motsatta, skaftade samlingar. Andra dunörter (*Epilobium*) har mindre blommor med gröna foderblad och oftast tandad bladkant.

Gullviva *Primula veris*

Lundviva *Primula elatior*

Viveväxter – DNNF sid. 460

Menyer: Småpy, äbo

Perenna, tuvade, rosettbärande, 1–3 dm höga örter. Karaktäristisk bladrosett med tjocka, "knöliga" blad med omvänt äggrund bladskiva med tvär bas, och bladyta nedlöpande längs skaftet. Bladkanten är oftast nedåtrullad och mycket ojämn. Kraftig mittnerv med rätt många, raka, nästan rakt ut stående sidonerver. Upprätt, hårig, bladlös stängel, som överst får en flock med 5-taliga, nickande blommor med veckat foder. Rörlik, gul krona som ytterst har 5 flikar som vidgas utåt till ett skållikt, eller plattat bräm som i regel har orangefärgade fläckar (se "variation"). Frukten är

en kapsel som kvarblir i de så småningom uppåtriktade fodren. Blommar tidigt.

Gullviva är rätt vanlig söderut på frisk, ljusöppen mark, såsom hagmarker, betesmark, bryn, gräsmattor, parker, lövlundar etc. Norrut införd och endast nära bebyggelse. Lundviva odlas och förvildas ibland, men finns mycket sällsynt som vild i Skåne.

Variation. De båda arterna skiljer sig i blomfärg och bladform. Förvildade former kan ibland ha starkt avvikande blommor, men känns ändå lätt igen som vivor.

Förväxlingsrisk. Närmast omisskännliga. Andra vivor (*Primula*) (utom den från Sverige som vild utgångna jordvivan *P. vulgaris*) liknar ej dessa arter.

Fjällförgätmigej *Myosotis decumbens*

Strävbladiga – DNNF sid.497

Menyer: Alpina vattendrag

Flerårig ört med strödda blad och blommor i något ensidiga, vid knoppning ihopslutade klasar. Hela växten som blir cirka tre dm hög är något tilltryckt hårig. Bladen är ca. 1 cm långa och smalt ovala till omvänt äggrunda, vagt nätådriga. De ljusblåa blommorna med gul pipöppning har en ca. 6 mm bred krona och sitter långskalfat i en grenig blomställning. Fodret som är något kortare än blompipen har tätt sittande krokthår och är djupt flikigt. Frukten som döljs av det kvarsittande fodret är fyrdelat med två mm stora delfrukt.

Fjällförgätmigej är typisk för frisk näringsrik mark i fjällen och hittas i högrötsängar, videsnår, bäckstränder och ängsbjörkskogar. Den är indifferent till kalk och är vanlig i hela fjällkedjan. Går även sällsynt ned i det fjällnära skogslandet.

Förväxlingsrisk. Åkerförgätmigej (*M. arvensis*) växer på kulturmark, t.ex. i vägkant-er och kan gå upp i fjällen. Den är en ettårig art med små (<5mm) stora blommor och blad utan nätådror. Sumpförgätmigej (*M. laxa*) är mycket sällsynt på fuktig mark i fjällen. Den saknar helt krokthår på fodret. Skogsförgätmigej (*M. sylvatica*) som inte alls finns i fjällen är annars mycket snarlik men har ett foder som är lika långt som blommans pip.

Blåsuga *Ajuga pyramidalis*

Kransblommiga – DNNF sid. 504

Menyer: Småpy, äbo

Perenn, 1–3 dm hög, hårig ört med mot marken tryckt bladrosett, och en bisarr, tjock, konisk blomställning med tätt packade, korsvis motsatta, violettanlupna stödblåd. Rosettbladen är oftast dm-långa, mörkgröna och breda med rund spets. Bladkanten är nedlöpande och något bukttandad. Stjälken är fyrkantig och hårig runtom. Blommorna sticker inte utanför stödbladen. De är blåvita, zygomorfa och saknar nästan helt överläpp.

Blåsuga ses oftast i hagmarker och varma slänter. I oceaniskt påverkade delar av Jämtland och södra Lappland är den en sydbergsväxt. När den blommar ser den ut som en liten, lila gran på en rosett av gröna blad.

Förväxlingsrisk. Blommande ex är i praktiken omisskännliga. Kritsuga (*Ajuga genevensis*) (Skåne, i det närmaste utdöd) har klarblå blommor som i toppen är längre än stödbladen. Revsuga (*A. reptans*) (sällsynt i Götaland och Svealand) har långa utlöpare, nästan kala rosettblad, och öppnare blomställning med kortare stödblåd. Stjälken är endast hårig på 2 sidor.

Fjällveronika *Veronica alpina*

Lejongapsväxter – DNNF sid.543

Menyer: Alpina vattendrag

Flerårig ört med nedtill motsatta blad. Dessa är ovala, helbräddade (ibland något trubbtandade), på undersidan kala och har på kanterna långa hår. Stjälkarna är runda och blir upp till 1 dm höga, upprätta och med utåtriktade mjuka, ljusa hår. Axet är kort, nästan huvudlikt. Blomskaften är korta och glandelhåriga. Blommorna är ca 5 mm stora, mörkblå med ett hårigt foder som är kortare än hyllet. De platta kapslarna är ovala, kala och längre än foderbladen.

Fjällveronika är vanlig på frisk till ganska våt mark i fjällregionen. Den växer ofta på stränder, i snölegor och annan fuktig gräsmark. Den är vanlig i hela fjällkedjan och kan växa på både sur och kalkhaltig mark.

Variation. Högfjällsveronika (ssp. *pumila*) växer ej lika upprätt och har mörkt håriga kapslar. Stödbladen är håriga även på undersidan.

Förväxlingsrisk. Majveronika (*V. serpyllifolia*) finns även i fjällen, då ofta representerad av underarten appveronika (ssp. *humifusa*). Den har en stjälk som är mycket

glest, tilltryckt hårig och blad som är något glänsande, sällan med hårig kant. Blommorna är ljusblå och sitter i ett utdraget glest ax. Frukterna är hjärtlika, håriga bredare än höga och med ett foder av ung. samma längd. Klippveronika (*V. fruticans*) har glänsande, läderartade, nästan kala blad med endast en mycket fint korthårig kant. Stjälken är nedtill vedartad och blomskaften saknar glandelhår.

Klippveronika *Veronica fruticans*

Lejongapsväxter – DNNF sid.542

Menyer: Fjäll

Flerårig ört med åtm. nedre motsatta blad och nedtill vedartad stjäлк. De ganska små bladen är runda till smalt ovala (blir ofta smalare och längre uppåt i stjälken) och i alla fall som unga läderartade. De är nästan kala men med mycket fina kant-hår. Stjälkarna som stiger upp från den krypande vedartade stammen är runda, blir upp till 1 dm och har korta, tilltryckta till något utstickande hår. Blommorna är fåtaliga och sitter i ett kort nästan flocklikt ax på ganska långa skaft med glandellösa hår. Kronan är upp till en cm bred, mörkblå med en pipmykning som är vit med röd kant. Den platta kapseln är kal och oval med ett nästan cm-långt kvarsittande stift.

Klippveronika är en ganska sällsynt art som endast förekommer på kalkrik mark i fjällen från Härjedalen och norrut. Den föredrar ganska torr, grusig eller stenig mark och man hittar den ofta på klippor, i rasmarker och grusiga dryashedar och fjällängar. Gärna i sydvända lägen.

Variation. Vitblommiga bestånd förekommer lokalt.

Förväxlingsrisk. Majveronika (*V. serpyllifolia*) är helt örtartad med ej läderartade blad och ett utdraget ax. Dess frukter är hjärtlika, bredare än långa. Fjällveronika (*V. alpina*) saknar vedartad stam och har matta blad med långa hår på kanterna. Blommorna är små på korta skaft och frukten har endast ett kort kvarsittande stift.

Rödkämpar *Plantago media*

Grobladsväxter – DNNF sid. 566

Menyer: Småpy, gräsmark, äbo

Perenn, 2–4 dm hög, rosett bärande ört. Täta, ofta platt tilltryckta rosetter med oskaftade, runda till långt elliptiska bladskivor, och bågnerver som står ut på bladundersidan. Bladen är mer eller mindre tätt hårbeklädda av flercelliga hår (lupp! gränserna mellan cellerna ser ut som tvärstreck). Får en eller flera stänglar, som överst är runt i tvärsnitt, och bär en 2–5 cm lång, axlik blomställning. Tätt

packade, kullika, blommor med knappt synlig krona, men 4 långa ståndare som har rosa sträng och vit knapp. Frukten är en kapsel som öppnas med ett lock.

Rödkämpar är helt bunden till kulturmark. Ses oftast på torr, packad mark, som torrängar, bestesmarker, bangårdar etc. Är tydligt kalkgynnad, men ej helt bunden till kalktrakter.

Variation. Varierar mycket i bladform. I högt gräs får den lätt längre och smalare, ej lika tilltryckta blad, nästan som de hos svartkämpar (*Plantago lanceolata*).

Förväxlingsrisk. Groblad (*P. major*) har långt, smalt bladskäft och äggformad bladskiva, som oftast är kal. Svartkämpar (*P. lanceolata*) har i allmänhet längre och smalare blad, men det finns extremt långbladiga rödkämpar. Från dessa skiljer sig svartkämpar på att håren är encelliga (lupp! saknar tvärstreck) och att stängeln är 5-kantig under axet. Slättergubbe (*Arnica montana*) har blad med distinkt mittner, och får stängel med motsatta blad.

Svartkämpar *Plantago lanceolata*

Grobladsväxter – DNNF sid.566

Menyer: Äbo

Flerårig ört med bladrosett och kort jordstam. Rosettbladen som sitter tätt spiralvridna är brett lansettlika med parallella nerver och är kala – långhåriga. Den tilltryckt håriga blomstjälken är ogrenad, har under blomaxet tydliga kanter och är ofta dubbelt så lång som bladen. Alla hår är encelliga. Blommorna är små och oansenliga men har skyltande klarvita ståndarknappar som sticker ut från de täta axen.

Svartkämpar är vanlig på något näringsrik till mager torr-frisk mark. Den går att hitta i betesmark såväl som i gräsmattor samt på stränder och på olika sorters ruderatmark. Det är en allmän art i södra Sverige men i Norrland är den inskränkt till de södra delarna upp till Storsjöområdet.

Förväxlingsrisk. Rödkämpar (*P. media*) har bredare blad som är mer tryckta mot marken, ofta med mot basen rödaktig bladskäft. Blomstjälken är helt rund och ser man i lupp är dess hår flercelliga. Groblad (*P. major*) har även den rund stjälek, stora runda blad och saknar dessutom jordstam. Svinrot (*Scorzonera humilis*) har mycket liknande blad men dessa har tydlig vit mjölksaft.

Tätört *Pinguicula vulgaris*

Tätörtsväxter – DNNF sid. 563

Menyer: Äbo

Flerårig ört med tät bladrosett av "köttätande" blad. Rosettbladen är karaktäristiskt gulgröna med en klibbig ovansidan och inrullade kanter. Den blåvioletta blomman har en något uppåtböjd sporre och sitter ensam på en ogrenad bladlös stjälk som är tilltryckt hårig. Kapseln är äggformad och något längre än fodret. Rötterna är smala, vitaktiga.

Tätört växer på fuktig gärna bar jord eller torv. Man finner den i kärr, myrar, diken, stränder eller översilad mark i fjällen. Den är vanlig i fjällen och i Norrland men längre söderut är den mer beroende av kalkrik välhävdat mark.

Förväxlingsrisk. Den vitblommiga fjälltätört (*P. alpina*) har nästan identiska blad men dess rot är ganska kraftig och mörk, ej vit. Dvärgtätört (*P. hirsuta*) är en mycket liten art som uteslutande växer på tuvor av rostvitmossa (*Sphagnum fuscum*). Den har ett blomskaft med utåtstående hår.

Ängsvädd *Succisa pratensis*

Väddväxter DNNF sid.576

Menyer: Äbo

Flerårig kal – gleshårig ört med upprätt, upp till 6 dm hög stjälk med parvis motsatta blad. De helbräddade (sällan med något antydda flikar) bladen är svagt fjädernerviga, lansettlika, gradvis avsmalnande till ett skaft som ofta är kantat av hår. De nedre bladen är mkt. smalt hinnkantade. Egentlig bladrosett saknas eller består endast av två motsatta blad. Roten är hastigt avsmalnande vilket ger den ett typiskt avbitet utseende. Blommar ofta mycket sent, ofta först i augusti med mörkvioletta blommor i täta korgliknande huvuden med smalt lansettlika, oftast kala, högblad under. Fodret är femtaligt, hårigt, med spetsiga flikar. Frukten är en nöt som döljs av det kvarsittande fodret.

Ängsvädd växer på frisk-fuktig mager gräsmark. Den är ofta representerad i naturbetesmarker och slåtterängar men hittas även i vägkanter, i gles skogsmark, på stränder och i videsnår. Den är ganska vanlig i södra och mellersta Sverige och finns även i de södra delarna av fjällen upp till Jämtland.

Variation. Ganska variabel art var det gäller bladform och hårlighet. I äldre slåttermark finns en sällsynt form som blommar redan i juni.

Förväxlingsrisk. Åkervädd (*Knautia arvensis*) är alltid tydligt hårig och har åtm. upptill djupt flikiga blad. Alla blad saknar smal hinnkant. Blåmunkar (*Jasione montana*) och bergskrabba (*Globularia vulgaris*) (end. Öl och Gtl) har liknande blommor och blomställningar men båda har strödda blad. Slåttergubbe (*Arnica montana*) har en kraftig bladrosett och tydligt strävåriga blad som är bågnerviga. En del korgblommiga växter förutom slåttergubbe kan också likna ängsvädd men de har alltid strödda blad.

Liten blåklocka (blåklocka) *Campanula rotundifolia*

Klockväxter – DNNF sid. 580

Menyer: Äbo

Perenn, rosettbärande, tuvad, 1–5 dm hög ört. Rosettblad med långt, slankt skaft och liten, rundad, men mycket kantigt tandad bladskiva med upphöjda nerver. Slank, ofta rätt krokig stängel som vanligen grenar sig i övre delen. Stjälkblad mycket smala, vid första påseende linjära, men vid närmare betraktande något bredare på mitten och avsmalnande både uppåt och nedåt. Ibland distinkt skillnad mellan dessa båda bladtyper, men ofta finns någon form av övergångsblad. Blommorna har långt, vekt skaft, och utgår från vecken av linjära stödblåd. 5-talig blomma med 5 syllika, utåtböjda foderblad, och blå, 14–20 mm lång, klocklik krona och långt stift med 3 märkesflikar. Frukten är en hängande kapsel med 3 hål nära fästet.

Liten blåklocka är vår i särklass mest utbredda blåklocka. Den är ofta vanlig på torrare marker, t ex vägkanter, ängar, hållmarker och kulturmark. Den finns både i jordbrukslandskapet och på naturliga ståndorter som sanddyner, fjällhed, rasmarker, sydberg etc.

Variation. Stor variation i blommans storlek och form, men detta är dåligt dokumenterat i Sverige. Ofta stor- och "vidklockig" norrut och i fjällen, små- och "smalklockig" söderut.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig! Andra blåklockor (*Campanula*) har mycket annorlunda blad.

Skogsnoppa *Gnaphalium sylvaticum* (*Omalotheca sylvatica*)

Korgblommiga – DNNF sid. 597

Menyer: Småpy

Perenn, rosettbärande, 2–5 dm hög ört. Rosetterna får sidoskott. Både rosettblad och stjälkblad närmast linjära (saknar tänder), filthåriga under med en enda tydlig

nerv, saknar tänder. Rak stängel som får korgar i bladvecken redan från mitten, eller ännu tidigare, och har många, smala blad. Stödbladen avtar i storlek högre upp, och korgarna är rätt jämnt spridda även i toppen. Korgar halvcentimeterlånga, smala, med bruna holkfjäll. Av blommorna syns mycket lite. Frukten har hårpensel med något smutsbrun färg.

Skogsnoppa är allmän i ängskanter, bryn, hagmarker etc, och ses ofta i gläntor i skog, längs skogsbilvägar, och i bryn i största allmänhet.

Förväxlingsrisk. Rosetter av norsknoppa (*G. norvegicum*) (huvudsakligen Norrland) har mycket större, bredare blad med 3 tydliga nerver. Stängeln har rätt få blad, och stödbladen är breda och 3-nervade även rätt högt upp. Blomställningen är betydligt mer hopträngd, och omfattar högst en fjärdedel av stängelns längd. Kattfot (*Antennaria dioica*) har spatelformade blad i rosetter som hänger samman genom utlöpare. Korgarna sitter inte långs stängeln utan enbart i toppen, och holkfjällen är ej bruna. Några andra kattfötter (*Antennaria*) i fjällen har bruna holkfjäll, men även de har enbart korgar i toppen, och utbredningen sammanfaller knappast med skogsnoppan. Ullörter (*Filago*, *Logfia*) (södra och mellersta Sverige) är annueller som ej har bladrosett. De växer på öppen jord och har korgar i samlingar. Holkfjällen är ej bruna.

Norsknoppa *Gnaphalium norvegicum* (*Omalotheca norvegica*)

Korgblommiga – DNNF sid. 597

Menyer: Småpy

Perenn, rosettbärande, 2–5 dm hög ört. Rosetter med upp till 15 cm långa, långskaftade, spetsiga blad som är bredast rätt långt ut och saknar tänder. De är filthåriga under med 3 tydliga nerver. Rak stängel som har korgarna gytttrade i toppen, och enstaka korgar nedanför. Blomställningen omfattar högst en fjärdedel av stängelns längd. Tämligen få, snett uppåtriktade stjälkblad, varav de nedersta är glest satta och mindre än rosettbladen. Högre upp i blomställningen sitter bladen tätare, och hålls horisontellt. Detta arrangemang gör att växten ser "topptung" ut. Korgar halvcentimeterlånga, smala, med bruna holkfjäll. Av blommorna syns mycket lite. Frukten har hårpensel med vit färg.

Norsknoppa är allmän i fjällen och översta skogslandet. Längre ned blir den sällsynt, men följer höjderna ungefär ned till högsta kustlinjen. I fjällen i många miljöer, t ex fjällängar och bäckkanter, men även i fjällbjörkskog och i öppen, fjällnära barrskog. Längst ned nästan alltid på skogklädda kalottberg.

Variation. Ibland ses svårplacerade noppor som man har god lust att klassa som

hybrider mellan skogs- och norsknoppa. Mellanformer nämns i äldre litteratur men ej i nutida. Saken borde undersökas närmare, men i NILS-sammanhang skall eventuella intermediära exen ej räknas.

Förväxlingsrisk. Rosetter av skogsnoppa (*G. sylvaticum*) (vanligen ej på fjället) har mycket mindre, smalare blad med endast 1 tydlig nerv. Stängeln har många blad, och stödbladen blir allt smalare högst upp. Blomställningen är utdragen, och omfattar ungefär hälften av stängelns längd eller mer.

Slättergubbe *Arnica montana*

Korgblommiga – DNNF sid. 624

Menyer: Äbo

Perenn, rosettbärande, 2–5 dm hög ört med jordstam. Basal, mot marken tryckt rosett av elliptiska, tämligen rundspetsade, otandade, glandelhåriga blad med distinkt mittnerv och några par starkt framåtriktade, bågböjda sidonerver. Rak, kraftig stängel med motsatta blad och grenar (kan saknas). Vanligen något bladpar en bit ovanför rosetten, och övriga vid grenarna. Endast 1–2 par grenar, var och en avslutade med en korg med gula blommor. Korgar 5–7 cm i diameter, med rörlika blommor i mitten och 16–24 strålblommor med 2–3 mm långa tänder i spetsen. Den toppställda korgen är större än de övriga. Frukten är smal, ca 5 mm lång, korthårig med hårpensel i ena änden.

Slättergubbe är lokalt vanlig i sydvästra Sverige, men är kraftigt minskande. Växer i betesmarker, bryn. såtterängar, gles skog etc. Föredrar kalkfattig mark.

Förväxlingsrisk. Rödkämpar (*Plantago media*) har ingen distinkt mittnerv på bladen. Fjällarnika (*Arnica angustifolia*) finns endast i nordligaste fjällen.

Svinrot *Scorzonera humilis*

Korgblommiga – DNNF sid. 652

Menyer: Äbo

Flerårig ört med stora rosettblad och riklig vit mjölksaft. Rosettbladen blir upp till 2 dm långa och är brett lansettlika. De har flera parallella nerver som är utåtstående på undersidan. Både blad och stjälkar har spindelvävsliknande vita hår som dock faller av. Stjälkarna som är ogrenade har ofta ett fåtal smala stjälekblad och en ensam 3-5 cm bred korg med gula, ganska breda strålblommor. Korgarna öppnar sig bara vid soligt väder och de inre blommorna är typiskt kortare än de yttre. Holkfjällen är smala, tegellikt överlappande och ofta brunaktiga. Växten bildar ofta stora

bestånd men hittas inte sällan enstaka.

Svinrot växer på frisk gräsmark, helst på äldre slåttermarker. Typiska lokaler är naturbetesmarker, glesa skogar och skogsbyrn samt vägkanter. Den är ganska vanlig i södra Sverige, blir lite sällsyntare upp till södra Dalarna och Gästrikland.

Förväxlingsrisk. Bladen liknar mycket svartkämpar (*Plantago lanceolata*) men denna saknar helt mjölksaft. Slåttergubbe (*Arnica montana*) saknar också vit mjölksaft och har motsatta breda stjälkblad.

Fjällfibblor *Hieracium* sect. *Alpina*

Korgblommiga – DNNF sid. 680

Menyer: Småpy

Perenn, rosettbärande, 0,5–2 dm höga örter. Rikligt hårig med hår av olika slag. Rosettblad skaftade med elliptisk eller rombisk bladskiva och långa hår. Upprät, tjock stängel med 1–2 små blad. Upp till med en oftast ensam, nästan klotrund holk med löst uppstående ytterholkfjäll.

Fjällfibblor är mycket allmänna i fjällen, där de är särskilt iögonfallande på torr, mager rished, men de finns även på andra markslag. Ses även på stränder en bit nedom själva fjällen, och i gläntor i hedbjörkskog.

Variation. Stor variation. Fjällfibblorna är apomikter och omfattar ett stort antal småarter.

Förväxlingsrisk. Stångfibblor (*Hieracium* subgen. *Pilosella*) har aldrig bladet så tydligt uppdelat i skaft och bladskiva. Svartfibblor (*Hieracium* sect. *Subalpina*, *H.* sect. *Nigrescentia*) har vanligen flera korgar på slankare stängel och tandade blad, men gränsen mellan dessa grupper är svår att dra utan att gå in på småarterna. I NILS utelämnas de fjällfibblor som avviker alltför mycket från det normala.

Stångfibblor *Pilosella* spp. (*Hieracium* subgen. *Pilosella*)

Korgblommiga – DNNF sid. 676–679

Menyer: Småpy, äbo

Uppställningen nedan skiljer sig något från den brukliga, eftersom jag ej strukit under viktiga karaktärer. Flera av de ingående arterna saknar nämligen någon, eller några av dessa kännetecken.

Perenna, rosettbärande och oftast mattbildande, 0,5–10 dm höga örter. Stort och mycket varabelt släkte som ej är lätt att karaktärisera, men ändå oftast lätt att känna igen. De har alla bladrosetter och ofta revor som kryper efter marken. Hos många är även rosetterna tätt tryckta mot marken. Flera bildar därigenom mattor på "kattfotsmanér". Andra har tunglika, uppåtriktade blad (känns då lättast igen på bladfri, eller närmast bladfri, stängel), men några sådana stångfibblor har även revor. De flesta har blad med långa, spretiga hår, men några är nästan kala med hår bara på kanten. Bladen är rätt jämbreda, eller i alla fall aldrig uppdelade i skaft och bladskiva. Stänglarna är upprätta, och bladlösa, eller med något enstaka, litet blad. I toppen med en ensam korg, en nästan flocklik samling av några få korgar, eller (mycket sällsynt) med några få, längre grenar. Holkarna varierar mycket, men har oftast långhåriga holkfjäll. Blommorna är allt från citrongula till orangeröda. Stångfibblor växer huvudsakligen på öppna marker, såsom torrängar, backar, hedar, hållmarker, gräsmattor, vägkanter, bryn, skogsgläntor, klippbranter etc.

Variation. Enorm! Räknades förr samman med hökfibblorna (*Hieracium*) och troddes i stort sett vara apomikter med ett enormt antal småarter. Det har senare visat sig att förökningen till stor del är sexuell, och indelningen i småarter har övergivits. Fördelas nu på ett dussintal arter, med åtskilliga underarter och hybridtaxa, men indelningen är ännu under föremål för revision. En del av variationen beskrivs ovan.

Förväxlingsrisk. Trots den vacklande karaktäristiken ovan är stångfibblorna som grupp rätt särpräglad. Hökfibblor (*Hieracium*) med bladrosetter har skaftade blad med avsatt bladskiva.

Guckusko *Cypripedium calceolus*

Orkidéer – DNNF sid. 717

Menyer: våtmark

Flerårig ört med krypande jordstam. Upprätt upp till en meter hög växt med strödda, mycket breda, oskaftade och parallelnerviga blad. De ovala bladen är oftast spetsiga, har en slät kant och är gleshåriga. Nerverna är på undersidan tydligt utstående. Blommorna är mycket typiska med sin gula skoformiga läpp och bruna smala kalkblad. Frukten är en uppåtriktad upp till fyra cm lång kapsel med längsgående åsar. Kan bli beståndsbildande.

Guckusko växer på frisk-fuktig kalkrik mark. Den finns företrädesvis i olika typer av skog som lundar och kalkbarrskogar men kan även hittas på hyggen och i rikkärr. Det är en sällsyn art som kan vara lokalt vanligare i kalkområden i norra Sverige. I södra Sverige är den mycket sällsynt med sydgräns i Västergötland samt på Öland och Gotland. Den finns dessutom bara sällsynt i rena fjällmiljöer.

Förväxlingsrisk. Är med sina breda tydligt parallellnerviga blad lätt att känna igen även utan blommor. Se dock upp med knipprötter (*Epipactis* spp.) som ofta har breda men inte lika kraftiga blad. Dessa har dock bladkanter med papiller (lupp!) förutom kärrknipprot (*E. palustris*) vars blad däremot är helt kala.

GRAMINIDER

Omfattar här de gräsliknande växterna, alltså enhjärtbladiga växter med "strån" eller långa, smala blad. Alltid vindpollinerade blommor. Förutom de egentliga gräsen ingår tågväxter (tåg och frylen), halvgräs (ag, säv, ull och starr), kaveldun och sältningväxter.

Se även: Åkerfräken och sjöfräken, som har leder med tandkransar; igelknoppar, av vilka några av de kraftigare arterna rent strukturellt är graminider.

Kärrsälting *Triglochin palustris*

Sältningväxter – DNNF sid. 749

Menyer: Äbo

Oansenlig gräsliknande växt som blir upp till 4 dm hög. De ganska fåtaliga bladen är trinda och ganska styvt upprätta, aldrig lika höga som stjälken. Smalare än 2 mm. Bladen doftar, om man mosar dem, något tvålaktigt. Skottbasen är uppsvälld, lite löklik. De nästan oskaftade blommorna sitter strödda på den tunna men styva stjälken. Blommorna är små gröna, ofta något rödaktiga, med ett par tätt tilltryckta små kalkblad. Vid blomning sticker vitaktiga märkesflikar ut. Frukterna är smala, 6-10 mm långa och spricker upp nedifrån i tre delar.

Kärrsälting växer i fuktig gräs- eller torvmark. Den är typisk för betade strandängar, våtängar och öppna kärr men hittas också i diken, på stränder och på myrar. Den föredrar något näringsrik och inte för sur mark. Arten är spridd i hela landet och går även upp i fjällen.

Förväxlingsrisk. Havssälting (*T. maritimum*) har köttigare och bredare stam och blad samt frukter som är högst 2x så långa som breda. Tåg och andra växter med trinda blad saknar den tvålaktiga doften.

Havssälting *Triglochin maritimum*

Sältningväxter – DNNF sid. 749

Menyer: Äbo

Kraftig gräsliknande växt med styvt upprätt, bladlös stam. Har korta utlöpare men växer ibland nästan tuvat. Bladen sitter i rosetter vid basen och är trinda till något tillplattade och köttiga, upp till 6 dm långa och 2-4 mm tjocka. De doftar tvålaktigt om man mosar dem. De små kortskaftade blommorna är sextaliga,

med ofta rödaktiga kalkblad och ett runt fruktämne. Frukterna är äggformade upp till 6 mm långa och spricker upp i sex delar.

Havssälting växer på fuktig-blöt saltpåverkad mark. Man hittar den i mycket grunt bräckt eller salt vatten, betade strandängar och andra öppna havsstränder. Finns endast mycket sällsynt på stränder i inlandet. Den är en vanlig art runt hela kusten.

Förväxlingsrisk. Kärrsälting (*T. palustris*) är en lägre och klenare växt utan utlöpare med mycket smala avlånga frukter som spricker upp i tre delar. Tåg (*Juncus* sp.) och andra växter med trinda blad saknar den tvålaktiga doften.

Trådtåg *Juncus filiformis*

Tågväxter – DNNF sid. 763

Menyer: Småpy

Perenn, beståndsbildande graminid (jordstam!) med 1–4 dm höga och ca 1 mm tjocka strån som har ett sidoställt blomknippe mitt på strået (egentligen ej så – själva strået slutar vid blomknippet, men stödbladet som fortsätter rakt upp är förvillande likt), och längst ned har ljusa basalslidor med kort, smal, uppåtriktad (svårsedd) bladskiva. Blommorna, som har 6 kalkblad, sitter i ett litet knippe med högst ett dussin blommor. Frukten är en spetsig, brun kapsel med många, små frön.

Trådtåg är allmän nästan överallt i fuktiga miljöer, men kan någon gång också ses på rätt torra, sandiga eller grusiga platser. Den bildar ofta vida, täta bestånd, där de i de inre delarna kan vara rätt besvärligt att se att stråna står i rader. I kanterna är det lättare att se de nya skotten som sticker upp i rader utanför de yttersta stråna.

Förväxlingsrisk. Närmast omisskännlig. Fjälltåg och östersjötåg (fjällen och kusten, söder om Uppland mycket lokalt, även sällsynt i inre Norrland), båda underarter av *Juncus arcticus* (den senare räknas ofta som en egen art, *J. balticus*), är grövre och har betydligt kortare stödblåd ("strået ovanför blomknippet). Båda hybridiserar rätt ofta med trådtåg (särskilt östersjötåg längs norrlandskusten), och bildar då vida kloner. Hybriderna har slankare strån men är oftast högre. De är fullständigt sterila, så kapslarna är tomma och känns tunna. Snip (*Trichophorum alpinum*, *Scirpus hudsonianus*) har också strån i rader, men den är vekare med kortare, snett uppåtriktad jordstam, och har ett toppställt ax som slutligen får en liten hårpensel (likt en liten ull, *Eriophorum*).

Knapptåg *Juncus conglomeratus*

Veketåg *Juncus effusus*

Tågväxter – DNNF sid. 764

Menyer: Småpy, stora arter, vatten

Perenna, tuvbildande graminider med 4–12 dm höga och ca 3–5 mm breda strån som har ett sidoställt, kuddlikt blomknippe högt upp på strået. Tuvorna är mycket täta och kan ha hundratals, spikraka strån som lutar en aning utåt ("som stoppade i en vas"). Stråna är fint räfflade, har kraftiga, mer eller mindre bruna basalsidor längst ned, och en enhetlig märg inuti. Blommorna, som har 6 kalkblad, sitter i ett knippe som kan vara löst eller mycket tätt och har många blommor. Frukten är en spetslös kapsel med många, små frön.

Knapptåg och veketåg finns båda mest på fuktig, öppen, mager mark, både i jordbrukslandskapet och i kärr, svackor på fukthedar, vägdiken etc. Båda arterna är på spridning norrut längs vägkanter.

Variation. De båda arterna är mycket lika. Veketåg har mycket fina räfflor och oftast rätt öppet blomknippe, medan knapptåg har tydliga, grövre räfflor och mycket tätt, kuddlikt blomknippe.

Förväxlingsrisk. Närmast omisskännliga, enda förväxlingsart är blåttåg (*Juncus inflexus*) (sällsynt i Skåne, på Öland och Gotland), som har glesare blomknippe med upp till 5 cm långa grenar och kamrad märg i stråna.

Klynnetåg *Juncus trifidus*

Tågväxter – DNNF sid. 764

Menyer: Småpy

Perenn, tuvbildande graminid med 1–3 dm höga och ca 1 mm tjocka strån och 2–3 slanka, rätt mjuka stödblåd som står upp ovanför det lilla blomhuvudet. Stödbladen gör att stråna ser ut att vara gaffelgrenade upptill. Nedtill har stråna slidor med ett tunt, nästan hårfint, uppåtriktat blad. I tuvan finns mängder av gamla stråbaser, som vid en närmare titt visar sig stå i mycket täta, snett uppåtriktade rader. Blommorna, som har 6 kalkblad, sitter ensamma, eller i ett knippe med högst 3 blommor. Frukten är en spetsig, brunsvart kapsel med många små frön.

Klynnetåg är en karaktärsväxt för vindblottor i fjällen. Den är ofta ytterst allmän på mager torv, men finns också på klippor och grus. Den bildar bastanta, ibland rätt vida tuvor. Rätt många, små förekomster är kända från kala berg

i skogslandet, i några fall helt nära kusten.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig!

Lapptåg *Juncus triglumis*

Tågväxter – DNNF sid. 769

Meny: fjäll

En liten, upp till två dm hög, tågväxt med styvt upprätt strå. De tuvade basala bladen är trådtunna och ganska styvt uppräta. Strået saknar bladskivor. Blommorna som utgår från samma punkt sitter tätt tillsammans i toppen och är för det mesta tre till antalet. Kalkbladen är ljusbruna men mörknar med tiden och har trubbiga spetsar. Frukterna är mörka, glänsande och avlånga. Under blom- eller fruktställningen finns flera korta brunaktiga stödblåd som är lika långa eller kortare än de mogna frukterna.

Lapptåg växer på kalkrik, frisk till blöt och gärna grusig eller lerig mark i fjällena. Den ses ofta på stränder, i översilade sluttningar, vid källor och i kärr. Arten är ganska vanlig i de områdena av fjällkedjan där berggrunden är den rätta men saknas helt i surare regioner. Den är sällsynt nedanför fjällkedjan och finns från Norra Dalarna och norrut.

Förväxlingsrisk. Liknar mest polartåg (*Juncus biglumis*), se mer om denna art nedan. Bruntåg (*Juncus castaneus*) har oftast fler än tre blommor och dessutom ofta flera blomgrupper i våningar. Stödblåden är ofta mycket längre än frukterna. Basalblåden har en cm-bred skiva.

Polartåg *Juncus triglumis*

Tågväxter – DNNF sid.769

Menyer: fjäll

En kortvuxen tågväxt som på sin höjd blir upp till knappt 2 dm. Strået är styvt upprätt med ett enstaka stjälkblad och tätt tuvade basalblad. Dessa är tråds mala och uppräta. Blommorna är endast två till antalet och sitter över varandra i toppen av strået. Kalkblåden är brunaktiga och trubbspetsade. Nedan den lilla blommorna finns ett mörkt stödblåd som är längre än blom- eller fruktställningen.

Polartåg växer på frisk till blöt mark i fjällena. Den är indifferent till kalk. Typiska lokaler är kärr, snölegor, stränder och olika sorters översilad mark. Arten finns endast i ren fjällmiljö och kan gå upp på ganska höga nivåer. Utbredningen sträcker

sig från Härjedalen och norrut.

Förväxlingsrisk. Liknar mest lapptåg (*Juncus triglumis*), se mer om denna art ovan. Bruntåg (*Juncus castaneus*) har oftast fler än tre blommor och dessutom ofta flera blomgrupper i våningar. Stödbladen är ofta mycket längre än frukterna. Basalbladen har en cm-bred skiva.

Vårfryle *Luzula pilosa*

Tågväxter – DNNF sid. 773

Menyer: Småpy

Perenn, tuvad graminid med korta utlöpare och långa, mjuka, ljusa hår längs bladkanter och i slidöppningar (särskilt tydligt nedtill, ser ut som bomull som släppt från en bomullstuss). Små, tuvade "strutar" med 1–2 dm långa, mjuka (men vintergröna!) blad, som är rödanlupna och mjukt rännformiga vid basen, men planar av till en rätt bred, friskt grön bladskiva med en något förlängd, trubbig spets ("dutt"). Får tidigt på våren en 1–2 dm hög, upprätt stängel försedd med några mot stängeln tryckta, uppåtriktade blad. Toppställd blomställning med 6-taliga, mörka blommor på slanka skaft. Blommorna sitter ensamma, de flesta på ett egna skaft, men några på grenade skaft). I frukt förlängs skaften betydligt (till 5 cm), så att fruktställningen blir flocklik. Frukten är en kapsel som innehåller (högst) 3 frön med tydligt elaiosom.

Vårfryle är en osedvanligt välspriidd växt som är allmän i många miljöer ända upp på fjället. I trivial skog är den ofta den enda mer bredbladiga graminiden. Sommartid är blomningen över, men det brukar gå lätt att hitta liggande rester av fruktställningen.

Förväxlingsrisk. Mjukhåriga, gräsliknande, trubbspetsade blad kombinerat med flocklik fruktställning utesluter för det mesta andra växter. I fjällen finns några liknande frylen, som dock alla har så gott som kala blad: bågfryle (*Luzula arcuata* subsp. *arcuata*), som har smalare blad, och blommor som sitter några få tillsammans; fjällfryle (*L. wahlenbergii*), som har mindre, klaselik fruktställning; vippfryle (*L. parviflora*) (nästan enbart längst norrut, men där även nedanför fjällen), som har en rätt stor topp där blommorna sitter i slaka, klaselika samlingar. Storfryle (*L. sylvatica*) (sällsynt i sydvästra Sverige) har upp till meterlång stängel som något liknar en jättestor vårfrylestängel, men de basala delarna är helt annorlunda.

“Ängsfrylen” *Luzula* (delvis)

Tågväxter – DNNF sid. 770–771

Menyer: Äbo

Avgränsning. Hit räknas slanka frylen med täta blomsamlingar på flera, någotsånär upprätta, tuvade skaft, dvs. ängsfryle (*Luzula multiflora*, inklusive säterfryle, ibland ansedd som en egen art, *L. frigida*), svartfryle (*L. sudetica*), samt blekfryle (*L. pallenscens*).

Perenna, tuvade, 1–5 dm höga graminider med mjuka, ljusa hår längs bladkanter och i slidöppningar (ibland mycket glest). Bladen är rätt smala, med plan skiva som avslutas med en något förlängd, trubbig spets (“dutt”). Slanka strån som står enstaka eller i små grupper (flest hos blekfryle, som är tätast tuvad), och har något eller några platta, uppåtriktade blad. I toppen med 2–10 styva skaft (nästan omärkliga hos svartfryle, blekfryle kan ha ännu fler) med huvudlika blomsamlingar, och något eller några stödblåd. Blommor 6-taliga. Frukten är en kapsel som innehåller (högst) 3 frön med tydligt elaiosom.

“Ängsfrylen” finns praktiskt taget överallt utom i sluten skog: Man ser dem på kulturmark, fuktängar, hedar, stränder, myrmark, fjällhed etc. Arternas habitatval varierar förstås, och alla finns inte i hela Sverige.

Variation. Arterna ser naturligtvis olika ut, men gruppen är lätt igenkänd. En del av variationen har redan beskrivits ovan. Här kan läggas till att blomhuvudena kan vara alltifrån nästan svarta (flera arter) till blekbruna (blekfryle), att ett av stödblåden kan vara påfallande långt och uppåtriktat (svartfryle), och att några eller alla blomhuvuden kan vara mycket kortskaftade (säterfryle, svartfryle, hedfryle).

Förväxlingsrisk. Oftast lätt att känna igen som grupp, men Äbo-arten knippfryle (*L. campestris*) kan vara rätt lik. Den växer dock alltid med enstaka skott som har tydliga jordstammar. Är du osäker så gräv lite med fingrarna! I fjällen finns också några liknande frylen: snöfryle (*L. arctica*) (sällsynt på kalk i norra fjällen) som är tätt tuvad med kala blad och ett oskaftat blomhuvud; polarfryle (*L. arcuata* subsp. *confusa*) (högfjället), som kan vara svår att skilja från säterfryle, men har kala blad; axfryle (*L. spicata*) (huvudsakligen fjälltrakter) som har en långsträckt samling oskaftade blomhuvuden i sin slakt nickande topp (“metspö”).

Knippfryle *Luzula campestris*

Tågväxter DNNF sid. 770

Menyer: Äbo

En kortvuxen tågväxt som växer med enstaka, skott och utlöpare. Stjälkarna blir knappast högre än en dm och har ett till tre bågböjda blad. Toppen pryds av ett oskaftat och två till fyra långskaftade blomhuvuden som oftast lutar något åt samma håll. De tätt sittande blommorna är brunaktiga med en klotrund nöt som är tydligt kortare än kalkbladen. Vid blomningen i april-maj syns de långa ståndarknapparna som är ca dubbelt så långa som ståndarsträngarna. Bladen är korta, (<5cm) knappt en halv cm breda och är i nedre halvan kantade av vita långa hår typiska för många frylearter.

Knippfryle växer på mager kort gräsmark och är en karaktärsart för naturbetesmarker. Mer sällan hittar man den på mer kultiverade betesmarker, gräsmattor och annan näringsrikare mark. Den är ganska vanlig i södra Sverige upp till södra Gästrikland. Norrut finns den på ett fåtal lokaler längs norrlandskusten.

Förväxlingarter. Är ganska lik flera andra frylearter. Alla dessa växer dock tuvat och saknar alltid utlöpare. Ståndarknapparna är också kortare än strängarna och de blommor senare, från slutet av maj. Ängsfryle (*L. multiflora*), den kanske vanligaste förväxlingsarten, har en nöt som är lika lång eller bara något kortare än kalkbladen samt oftast blomhuvuden på raka skaft.

Kaveldun *Typha* spp.

Kaveldunsväxter – DNNF sid. 759

Menyer: Småpy, stora arter, vattenväxter

Perenna, beståndsbildande (jorstam!), upp till 2 m höga sump- och vattenväxter med honblommor i unika, cigarrformade kolvar och hanblommor i smalare kolv ovanför. Blad mycket långa, upprätta, platta, styva och något vridda. I skotten, som nedtill är cylindriska, är bladen ordnade med plattsidorna mot varandra ("som bladen i en bok"). Bladbasen har slida med hinnkanter, vilka upptill är tvärt avrundade.

Kaveldun bildar vida ruggar i sjöar, åar och naturliga gölar, gärna även i kulturskapade småvatten som vägdiken, grävda gropar etc.

Variation. 2 mycket lika arter som dessutom kan hybridisera.

Förväxlingsrisk. Blommande plantor är omisskännliga. Stor igelknopp (*Sparga-*

nium erectum) har skarpt trekantiga blad och diffust avgränsad slida vid basen. Får grenad blomställning med "taggiga" klotformade honax. Svärdslilja (*Iris pseudacorus*) har solfjäderformade skott där de yttre bladen omsluter de inre. Stängeln är grenad, har gula blommor och kapslar med 3 väggar.

Ag (gotlandsag) *Cladium mariscus*

Halvgräs – DNNF sid. 782

Menyer: stora arter, vatten

Perenn, beståndsbildande graminid (jordstam!) med upp till 2 m höga strån i täta ruggar. Långa, slankspetsade blad, som är V-likta vikta och skarpt kölade. De är 1–1,5 cm breda och har mycket sträv kant och lång stjälslutande slida. Stråna är ihålliga (ovanligt hos halvgräs) och har ledknutar (också ovanligt). Stor, långsträckt blomställning bestående av nästan runda axsamlingar som sitter i grupper på korta, uppåtriktade grenar.

Typisk för våtmarker i kalktrakter. Finns i både sjöar, kärr och åar. Sällsynt, men kan vara talrik där den finns. Särskilt vanlig på Gotland där den sedan gammalt använts till att täcka tak.

Förväxlingsrisk. Omiskännlig!

Axag *Schoenus ferrugineus*

Halvgräs DNNF sid. 782

Meny: Våtmark

Perenn, tuvbildande och beståndsbildande, 1–3 dm hög graminid. Tätt tuvad med radiellt uppstigande skott. Trinda strån, med smalt trådlikt basalblad (under halva stråets längd). De mörkt glänsande plattade och fåblommiga axen sitter i en 2-8mm bred täta axsamling i toppen av strået. Det korta stödblåd når just över själva axsamlingen. Ofta ligger de brunglänsande fjolårsbladen kvar i tuvorna.

Axag som växer på fuktig kalkrik torvmark är en utmärkt rikkärrsindikator. Den är mindre allmän i södra Sverige, och sällsynt i Norrlands inland men något vanligare i de jämtländska kalktrakterna.

Förväxlingsrisk: Tagelsäv (*Eleocharis quinqueflora*) (kalkrika fuktiga-blöta marker), har en krypande jordstam och växer inte tuvat, och saknar stödblåd i axsamlingen. knappag (*S. nigricans*) (Gotland och Öland) med som också växer tätt tuvat, men där basalbladen är något längre, av halva stråets längd, tydligast är att nedre stödblåd når mycket längre än axsamlingen. Hybrid mellan axag och knappag är relativt vanlig i fuktiga-blöta kalkmarker på Gotland.

På fattiga torvmarker växer även andra tuvade halvgräs, t.ex. tuvsäv (*Trichophorum cespitosum*) som dock har ett smal, men distinkt bladskiva som pekar uppåt längs strået, och ett mycket litet ax med ett jämnlångt axfjäll. Ur släktet *Rhynchospora* skulle möjligen brunag (*R. fusca*) kunna förväxlas med axag då den kan växa mer eller mindre löst tuvad, men brunag har tydliga (flera) stråblad, och blommorna samlade i flera ax.

Säv (sjösäv) *Schoenoplectus lacustris* (*Scirpus lacustris*)

Blåsäv *Schoenoplectus tabernaemontani* (*Scirpus tabernaemontani*)

Halvgräs – DNNF sid. 775

Menyer: stora arter, vatten

Perenna, beståndsbildande graminider (jordstam!) med upp till 3 m höga, till synes bladlösa strån i täta ruggar. Gröna, trinda, nedtill oftast cm-tjocka strån (kan vara grövre). Stråna är fyllda av porös mäg. I toppen med en grupp skaftade, mörka axsamlingar stödd av ett litet stödblad.

I lugna vatten. I princip finns säv i färskvatten och blåsäv i brackvatten, men säv kan längst i norr gå ut i havet, och blåsäv finns sällsynt i invatten i kalktrakter.

Variation. De två arterna är rätt lika och kan hybridisera när de möts, men blåsäv är lägre och axsamlingarna har kortare skaft. De har normalt inga blad, men säv kan få platta, flytande bladskivor på de basala slidorna. Någon gång påträffas bestånd med enbart sådana blad, ja, på djupt vatten t o m bestånd som är submersa. De är svåra att känna igen och ingår ej i NILS!

Förväxlingsrisk. Omisskännliga! Havssäv (*Schoenoplectus maritimus*, *Scirpus maritimus*, *Bolboschoenus maritimus*; längs kusten utom i norra Norrland) har vasst trekantiga strån med långa blad och ett långt stödblad under blomställningen.

Tagelsäv *Eleocharis quinqueflora*

Halvgräs DNNF sid.780

Menyer: våtmark

Litet halvgräs med knappt dm-höga strån utan blad. Stråna är mörkgröna, solida, med en diameter på <1 mm. I toppen finns ett kort 4-10 mm långt mörkbrunt ax med ett yttre fjäll som är nästan lika långt som hela axet vilket är ung lika brett som långt. Vid basen finns bladlösa slidor som är orangebruna till rödaktiga. Stråna är ofta löst tuvade med längre utlöpare med vilka den bildar stora glesa bestånd.

Tagelsäv växer i fuktig-blöt kalkrik gräsmark. Vanliga lokaler är rikkärr, fukt- och strandängar. Den är mindre allmän i södra Sverige, sällsynt i Norrlands inland men något vanligare i fjällens kalktrakter.

Förväxlingsrisk. Bör med sina korta fåblommiga ax inte sammanblandas med andra småsävar i släktet *Eleocharis*. De flesta av dessa har ax som är flera gånger så långa som breda och med flera mm breda, ihåliga strån. Nålsäv (*E. acicularis*) och dvärgsäv (*E. parvula*) har dock små ax och under 1 mm tjocka stjälkar men båda är mycket lågvuxna, högst ett par cm, och växer under vattet eller på endast tidvis torrlagd mark. Tuvsäv (*Trichophorum caespitosum*) växer tätt tuvat och har en nedre bladslida med en några mm. lång, smal bladskiva.

Tuvsäv *Trichophorum caespitosum* (*Scirpus caespitosus*)

Halvgräs – DNNF sid. 777

Menyer: Småpy

Perenn, tubbildande och beståndsbildande, 1–4 dm hög graminid. Tätt tuvad med radiellt uppstigande skott som delar sig gaffelgrenigt. Ingen jordstam. Trinda strån som, “ungefär där det gröna slutar” har en slidöppning med en mycket liten, smal, men distinkt bladskiva som pekar uppåt längs strået. I stråets topp utvecklas ett mycket litet ax som har ett jämnlångt axfjäll.

Vanlig på fattigmyr, särskilt norrut och där det sluttar. Den kan förekomma fläckvis, men bildar ofta utbredda, friskt gröna fastmattor (“växer det tuvsäv kan man gå utan risk”). I sydvästra Sverige även på fukthed.

Variation. Den vanliga underarten, subsp. *caespitosum*, är i regel 1–2 dm hög, medan den underart som finns på fukthedar i sydvästra Sverige, subsp. *germanicum* (hedsäv), är längre, upp till 4 dm, och bildar mycket svällda tuvor.

Förväxlingsrisk. Närmast omisskännlig. Snip (*Trichophorum alpinum*, *Scirpus hudsonianus*) har en likadan, bladförsedd slida nedtill, men den har jordstam med stråna i rader, och får slutligen en hårpensel likt en liten ull (*Eriophorum*). Ingen småsäv har det lilla bladet nedtill, och axfjällen nästan omärkliga eller max drygt hälften av axets längd. Strålösa tuvor av tuvuull (*Eriophorum vaginatum*) kan möjligen likna tuvsäv, men utgörs alltså av blad.

Taggstarr *Carex pauciflora*

Halvgräs – DNNF sid. 816

Menyer: Småpy

Perenn, beståndsbildande graminid. Har veka, båglik, lågbladsförsedda krypskott (närmast utlöpare) som drar båglikt genom vitmossan. Uppstigande skott med grupper av smala, korta, spetsiga blad (oftast under 5 cm, men om mossan är tjock kan de bli längre) som är hoprullade uppåt (verkar nästan trinda). Strån 1–2 dm höga, i toppen med ett enda ax som är mycket karaktäristiskt, genom att de 3–4 slanka utrikarna pekar snett nedåt, medan en kort stråbit med rester av hanblommorna står rakt upp. Gör därigenom skäl för sitt välbekanta öknamn "Carex mercedes"! PS. För den som inte vet det, så har bilmärket Mercedes en taggstarr som symbol...

Allmän på fattigmyr, särskilt i kanten av rismossar, men går ej upp på fjället. Bli söderut sällsynt i kalktrakter och slättbygder.

Förväxlingsrisk. Som fruktbarande oftast omiskännlig. I fjällens kalktrakter finns en någorlunda lik art, borststarr (*Carex microglochin*), som är lägre och har fler utriklar som sitter i flera våningar. I vegetativt tillstånd är taggstarr knepigare. Bäst är att jämföra misstänkta bestånd med fruktbarande starr i närheten (nålstarr *C. dioica* är ofta granne med taggstarr).

Hirsstarr *Carex panicea*

Halvgräs DNNF sid. 800

Menyer: Äbo

En medelstor starr (15-50cm) med upprätta strån som har skilda han och honax. Det mörka hanaxet är ensamt i toppen och de 2-3 glesblommiga honaxen är upprätta. Fruktgömmena är stora rundade, matta, mörka och grågrönaktiga med ett svartbrunt axfjäll med tydligt vit kant. Bladen är platt V- eller svagt M-formiga, 3-5 mm breda och tydligt blågrönaktiga på båda översidan och något mer rent grön på undersidan. På varje sida om mittnerven finns 6-12 mindre nerver (3-4 per mm) med ojämnt fördelade mellanrum. Bladets spets är trekantig i genomskärning. Stödblader är korta och har en lång, ej uppblåst bladslida. Arten växer med utlöpare och bildar ofta mattliknande bestånd.

Hirsstarr växer på frisk-fuktig kortvuxen betesmark. Den är en karaktärsart för betade fuktängar men kan även hittas på stränder, i diken och i fjällmiljöer.

Variation. Hybridiserar ofta. Se upp med otypiska former i större bestånd med

flera starrarter. Ofta ser man fruktgömmen som är uppsvällda och svartmjöliga. Detta beror på angrepp av en sotsvamp.

Förväxlingsrisk. Är oftast lätt att känna igen på sin färg. Slidstarr (*C. vaginata*) är rent grön i färgen. Ängsstarr (*C. hostiana*) har mer tätblommiga honax med rent gröna, blanka fruktgömmen och blankt gröna (ibland aningen blågrönaktiga) blad med tydliga tvärnerver (lupp!) och bildar sällan mattliknande bestånd. Slankstarr (*C. flacca*) har oftast flera hanax och långa hängande honax men bildar inte sällan mattliknande bestånd med blågröna blad som kan vara svåra att skilja från hirsstarr om t.ex. stråna är nedbetade. Slankstarr har dock inte bladspetsar som i genomskärning är trekantiga och sidonerverna är jämnt fördelade (5 per mm) på var sin sida om mittnerven.

Ängsstarr *Carex hostiana*

Halvgräs DNNF sid.802

Menyer: Äbo

En normalstor starr, upp till 4 dm hög med separata han- och honax. Växer i glesa bestånd med utlöpare. Strået är styvt upprätt och strävt upptill. Hanaxet sitter ensam i toppen och de två till tre honaxen sitter väl åtskiljda från varandra. Honaxen är ganska täta och något avlånga med blankt klargröna avlånga fruktgömmen och mörkbruna axfjäll med tydlig vit hinnkant. Stödblåd korta. Skottbladen är plattade till svag V-formiga och matt gulgröna till aningen blågrönaktiga. Mellan sidonerverna finns tydliga tvärnerver.

Ängsstarr växer i frisk-fuktig, gärna kalkrik gräsmark. Rikkärr, slåtterängar, fuktiga betesmarker och strandängar är några typiska lokaler. Arten är förutom i vissa kalkområden i södra Sverige sällsynt och minskande. Den förekommer upp till Jämtland.

Variation. Hybridiserar ofta med arter ur den variabla knagglestarrgruppen. Se upp med otypiska former som växer intill dessa arter.

Förväxlingsrisk. Samtliga arter i knagglestarrgruppen (*C. flava* m.fl.) har runda eller endast svagt avlånga honax samt axfjäll utan vit hinnkant. Hirsstarr (*C. panicea*) har starkt blågrönaktiga blad, utan tvärnerver som med korta utlöpare ofta bildar täta bestånd. Honaxen är glesa med matta och mörkt grönbrunaktiga fruktgömmen.

Slankstarr *Carex flacca*

Halvgräs DNNF sid. 799

Menyer: gräsmark, våtmark

Ganska kraftig variabel starr, 10-50 cm hög. Bladen är platta eller otydligt V- eller M-formade, ganska breda (3-5mm) och typiskt blågrönaktiga. Stjälkarna är styva med i toppen oftast flera svartaktiga hanax. De hängande honaxen är mycket långa, med runda, glest håriga svartaktiga till rent gröna fruktgömmen som sitter tätt men glesnar mot skaftet. Har utlöpare och bildar ofta stora bestånd.

Slankstarr är en starr som kan växa i många olika miljöer men föredrar kalkhaltig mark. Man hittar den ofta i kalkrika kärr och betesmarker men även i lundar, glesa skogar, vägkanter och på skräpmark. Den är ganska vanlig i södra Sveriges kustområden men är sällsyntare i inlandet. Norrut finns den till Gästrikland.

Variation. En art där mångformigheten i sig kan sägas vara en karaktär. Färg och form på axen kan variera mycket. Se dock upp med allt för avvikande former, speciellt vad det gäller fruktgömmenas utseende, då den även hybridiserar flitigt med flera andra arter.

Förväxlingsrisk. Inom hundstarrgruppen (*Carex nigra* m.fl.) finns några arter med ibland hängande honax. Dessa har dock alltid plattade fruktgömmen samt aldrig så utpräglat blågrönaktiga blad och strån. Hirsstarr (*Carex panicea*) har mycket liknande blad men dessa har spetsar som i genomskäring är trekantiga samt ojämnt fördelade sidonerver.

Vasstarr *Carex acuta*

Halvgräs – DNNF sid. 815

Menyer: stora arter, vatten

Perenn, beståndsbildande, högvuxen graminid med vida, lösa tuvor och jordstam. En starr med 2 märken och separata han- och honax (men se nedan!). Har långa, 5–10 mm breda blad, som är nästan plana (grunt M-vikta), är mörkgröna på båda sidor, och får utåtrullade kanter när de torkar. Får 4–15 dm höga, styva strån, som, särskilt upptill, är mycket skarpt trekantiga med sträva, nästan skärande, kanter. De basala slidorna rispas ej upp i nätliska strukturer. Upptill med långa, breda stödblad som hänger rätt slakt nedåt från den ofta lutande toppen. I stödbladens veck sitter 2–4 mörka, 3–8 cm långa honax som nickar ut från strået. Axen är cigarrformad, dvs de smalnar av något i båda ändarna, och toppen avslutas ej abrupt. Axfjällen spretar ut en aning, så axen ser tjocka ut men känns inte helt fasta. Högst upp sitter några hanax, men det översta honaxet har nästan alltid hanlig

topp (en 1–2 cm lång, brun, smal tofs) och det nedersta hanaxet kan ha några utriklar vid basen.

Vasstarr bildar ruggar längs sjöstränder, vid åar och i kärr. Vid älvarnas sel finns ofta vidsträckta bårder av vasstarr. Vid älvar syns tuvstrukturen rätt dåligt, men på mer skyddade platser, t ex i alkärr, är tuvigheten tydlig.

Variation. Hybridiserar friskt med andra arter i samma grupp (“*distigmaticae*-eländet”), t ex norrlandsstarr (*C. aquatilis*) och hundstarr (*C. nigra*). Detta får vi bortse ifrån inom NILS, men alltför avvikande vasstarr skall inte tas med.

Förväxlingsrisk. Norrlandsstarr (se under denna nedan – viktigt!). Bunkestarr (*Carex elata*) (Götaland och Svealand; ingår i “Stortuvade starrar med två märken” nedan) bildar alltid stora tuvor, har smalare blad (upp till 6 mm) och slidorna vid basen blir slutligen nätlikt upprispade. Stödbladen är upprätta, men är korta och smala. Axsamlingen ser därför på håll nästan bladlös ut och sticker upp högt ovanför bladmassan. Andra stora starrarter med uppträdande likt vasstarr har 3 märken (brunstarr kan ha 2) och ljusare honax.

Norrlandsstarr *Carex aquatilis*

Halvgräs – DNNF sid. 813, men se nedan under “variation”

Menyer: stora arter, vatten

Perenn, beståndsbildande (jordstam!), ofta högvuxen graminid som ej bildar tuvor. En starr med 2 märken och separata han- och honax (men se nedan!). Har långa, 3–6 mm breda blad, som är rännformiga och grågröna, är något blekare på översidan (försedd med mycket små papiller), och får inåtrullade kanter när de torkar. Får 2–10 dm höga strån, som är mjukt avrundat trekantiga utan någon som helst strävhet. Upp till med långa stödblader som står nästan upprätt i mycket spetsig vinkel. I stödblakens veck sitter 3–5 ljusa eller mörka, 2–8 cm långa honax inklämda mellan strået och stödbladet. Honaxen är klubbformade, dvs de är långt och jämnt avsmalnande i nedre delen, men avslutas abrupt i toppen (“baseballträn”). Ofta är de något skaftade med glesnande, allt mindre honaxfjäll nedåt längs skaftet. Till sammans med formen och placeringen, ger detta ett intryck av att “axen kläms ut ur stöbladsveckan”. Axen är mycket tätt packade, med tätt anslutande honaxfjäll, så att de känns fasta och lätt rullas mellan fingrarna (“valsformade”). Högst upp sitter några hanax, men det översta honaxet har ofta hanlig topp (en 1–2 cm lång, brun, smal tofs) och det nedersta hanaxet kan ha några utriklar vid basen.

Norrlandsstarr bildar ruggar längs sjöstränder, vid åar, i kärr och i diken. Vid älvarnas sel finns ofta vidsträckta bårder av norrlandsstarr, och den blir där högvuxen.

Förekommer också på grundvattenutflöden vid havet, havssträndängar vid Bottenviken, på myrar, på sand med rörligt grundvatten under etc, och är då ofta betydligt lägre.

Variation. Hybridiserar friskt med andra arter i samma grupp (“*distigmaticae*-eländet”). Detta får vi bortse ifrån inom NILS, men alltför avvikande norrlandsstarr skall inte tas med. Det kan nämnas att den rent generellt möter fler arter än vasstarrren. I fjällen korsar den sig ofta med styvstarr (*Carex bigelowii*), och kring bottniska viken med strandstarr (*C. paleacea*) och österbottensstarr (*C. halophila*) (båda sällsynta). Illustrationen på österbottensstarr i DNF visar egentligen en sådan hybrid. Dessutom ser inte heller norrlandsstarr typisk ut, bilden visar sannolikt en hybrid (med vasstarr?).

Förväxlingsrisk. Vasstarr (*C. acuta*) är mörkt grön, har mycket vassa kanter överst på strået, breda, slappa stödblåd, och cigarrformade, något utfallande honax som inte är lika täta. Andra stora starrarter med uppträdande likt norrlandsstarr har 3 märken.

Tuv-, stylv- och bunkestarr *Carex* “*Heterostachyae distigmaticae*”

Halvgräs – DNNF sid. 814–815

Menyer: stora arter, vatten

Avgränsning. En grupp baserad på struktur. De vegetativa delarna beskrivs här ej i detalj. Hit räknas starrar som har 2 märken och separata han- och honax, och som dessutom formar bastanta, upplyfta tuvor: tuvstarr (*Carex cespitosa*), bunkestarr (*C. elata*), stylvstarr (*C. nigra* subsp. *juncella*, *C. juncella*), och tuvad hundstarr (*C. nigra* var. *recta*) (observera att vanlig hundstarr, *C. nigra* var. *nigra* inte hör hit!).

Tuvbildande perenna graminider. Bastanta tuvor av starrar med 2 märken och separata han- och honax. Tuvorna kan bli mycket gamla och utgörs i nedre delen slutligen av torv. Har alltså bara nya skott i den översta delen av tuvorna.

Fuktig mark, såsom sumpskog, fuktängar, stränder och myrkanter, endast sällan på öppna myr. Stylvstarr är den i särklass vanligaste, man ser den ofta överta tidigare myrodlingar och gamla ängar. I Norrland ser man här och var att man byggt troll av stylvstarrs tuvor och ställt upp dem framför husen.

Variation. Bunkestarr (Götaland och Svealand) har höga strån med högt uppstigande blad, medan de andra har strån som slutligen oftast hänger slakt ut från tuvorna. Stylvstarr (allmän norr om “*Limes norrlandicus*”) har smala, stolplika tuvor, som kan bli nästan meterhöga och har rätt mörka, grågröna

blad som är smalare blad än de andras. Tuvstarr (i stora delar av Sverige, men lokal) har bredare tuvor än stylvstarr och friskt gräsgröna blad. Tuvad hundstarr (finns i en stor del av landet men är dåligt känd; saknas eller sällsynt i inre Norrland, men "ersätter" stylvstarr vid Bottniska viken) har rätt platta tuvor och är den enda av dessa starrar som har utlöpare inom tuvorna. Dessa starrar hybridiserar med varandra och med andra arter i samma grupp när de möts ("*distigmaticae*-eländet"). Detta får vi bortse ifrån inom NILS, men alltför dåligt utbildade tuvor skall inte tas med.

Förväxlingsrisk. Som fruktbarande någorlunda lätt igen kännliga. Det finns tuvbildande starrarter som tillhör andra grupper (med lika ax etc), men eftersom tuvorna närmast alltid har strån upptill, är risken för förväxling liten. Kontrollera alltså topparna, så att där verkligen finns särskilda hanax!

Klotstarr *Carex globularis*

Halvgräs – DNNF sid. 806

Menyer: Småpy

Perenn, beståndsbildande, löst tuvad graminid med utlöpare. En starr med 3 märken och separata han- och honax. Mycket karaktäristiska underjordiska delar: långa, slanka, bjärt röda, lågbladförsedda utlöpare som här och var plötsligt förgrenar sig uppåt, till ett helt knippe av samma sort, men som snart når ytan och bildar blad. Utlöparna kryper i mossor och ristuvor, och är lätta att se om man följer stråna nedåt. Särar man på tuvorna finner man alltså att bladskotten, som uppifrån sett ut att sitta enstaka, kommer från röda "snören" som böjer sig inåt tills de möts, och att endast ett, längre, "snöre" ser ut att leda därifrån (i själva verket leder det dit). Bladen är mycket smala, högst 2 mm breda, men ändå tydligt M-vikta, och blir snart gulaktiga i spetsarna. Får 2–3 dm långa, tunna strån, som i toppen bär 1–3 honax, med ett väl syndligt stödbladd bara under det nedersta, och ett ensamt hanax. Honaxen är små och klotformade, och utriklarna ludna (lupp!).

Klotstarr är allmän i en stor del av Norrland, där den ofta är den helt dominerande graminiden i fattiga rismossor och dåligt dränerad sumpskog, men tar abrupt slut en bit nedanför fjällen. Verkar tåla "hur lågt pH som helst". Även i frisk barrskog och myrkanter. När sommaren fortskrider färgsätter de allt mer gulnande bladtopparna stora arealer, för att på hösten övergå i rostbrunt. Stråna är då rätt svåra att se, de förtorkar rätt fort. Korsar sig ej med andra starrarter.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig i sin miljö, eftersom andra starrarter har bredare blad, hör till andra grupper, eller har väl synliga tuvor. Den enda starren med håriga utriklar i klotstarrens närhet är trådstarr (*Carex lasiocarpa*), som är slank och hög-

vuxen.

Hårstarr *Carex capillaris*

Halvgräs DNNF sid.798

Menyer: gräsmark, våtmark, fjäll

En kortvuxen och späd starr som växer glest tuvad. De korta rent gröna glänsande bladen är 1-3 mm breda, platta eller svagt M-formade och med en i genomskärning trekantig spets. Han- och honax är separata med ett mycket oansenligt hanax i toppen av strået. De hängande honaxen är 2-4 till antalet, gulaktiga och sitter på långa fina skaft. Vid det nedersta axet sitter ett stödbladd som är kortare än axsamlingen.

Hårstarr växer på frisk-fuktig kalkrik gräsmark. Typiska lokaler är rikkärr, fuktängar, fjällängar och stränder. Den är vanlig i fjällkedjan och blir gradvis sällsyntare söderut och mot kusten. I södra delen av landet är det en exklusiv rikkärrsart.

Förväxlingsrisk. Omisskänlig.

Klippstarr *Carex rupestris*

Halvgräs – DNNF sid. 816

Menyer: fjäll

Flerårigt liten starr med utlöpare och endast ett ax. Växten blir endast 1 dm hög och har ett styvt rakt eller snett upprätt strå. De basala bladen är kortare än strået, mycket smala (1-2 mm) men styva och med en tydlig ränna på ovansidan. De är mot spetsen typiskt böjda, oftast åt samma håll, vilket ger hela bladrossetten ett trassligt vridet utseende. Axet är utdraget och ganska glest med de ljusbruna, omvänt äggrunda fruktgömmena nederst och hanblommorna i toppen. Axfjällen är mörkbruna med en tydlig hinnkant. De basala slidorna är rödbruna med rester av äldre döda blad.

Klippstarr växer på kalkrik stenig eller grusig mark i fjällen. Man ser den ofta i torra partier på dryashedar, vindblottor, på klippor och i branter. Den är en vanlig art i större delen av fjällkedjan och förekommer från Härjedalen och norrut.

Förväxlingsrisk. Liknar kanske närmast enaxig sävstarr (*Kobresia myosuroides*). Denna har dock raka basalblad samt ett mycket smalt ax med tvåkönade blommor och inga fruktgömmen. Den sällsynta staggstarren (*C. nardina*) bildar mycket täta tuvor med ljusbruna basala slidor och strån som är lika långa eller kortare än bladen. Axen är mycket korta och täta med fruktgömmen som är

tandade mot toppen. Isstarr (*C. glacialis*) är en ganska sällsynt art med blad som ibland är vridna lite på samma sätt som klippestarr. De är dock ännu något smalare och stråna har små separata mycket glesa och nästan klotrunda honax.

Knagglestarrgruppen *Carex flava* m.fl.

Halvgräs – DNNF sid. 802-803

Menyer: gräsmark, våtmark, fjäll

En grupp starrar som utmärker sig genom sina rundade honax och rent gröna fruktgömmen med långa spröt som gör axen spikbollslika. Samtliga arterna är tuvade med ljusa basala slidor och rent gröna platta blad där stjälkens stödblåd är tydligt längre än axsamlingen. Ax fjällen är rätt trubbspetsade, brunaktiga, oftast med en grön nerv och saknar alltid en vit hinnkant.

Arterna växer på frisk-fuktig, helst öppen och gärna kalkrik mark. Man ser dem gärna i rikkärr och artrika fuktängar men de ses även ofta i diken, körspår, hällkar och på stränder och liknande. De olika arterna är totalt sett vanliga i hela landet men vissa arter är, framförallt i de södra delarna, mer knutna till rena rikkärr. Knagglestarr är den arten man kan förvänta sig att träffa på även i fjällen.

Variation. Stor. Flera arter med olika underarter som gärna hybridiserar med varandra och andra starrarter.

Förväxlingsrisk. Segstarr (*C. extensa*) och glesstarr (*C. distans*) är två arter som uteslutande växer på havsstränder och liknar mycket *Carex flava*-gruppen. De har dock något mer utdragna, ej klotrunda honax. Viktigt är också att ax fjällen har små utdragna uddar som bildas av en utlöpande mittnerv. Segstarr har dessutom typiska köttiga U-formade blad. Ängsstarr (*Carex hostiana*) har små utlöpare med enstaka strån och är alltså inte tuvad. Ax fjällen är dessutom mörkbruna med en tydlig vit hinnkant.

Huvudstarr *Carex capitata*

Halvgräs – DNNF sid.817

Menyer: våtmark, fjäll

Lågvuxen tuvad starr med raka styvt upprätta stjälkar och enstaka huvudlika ax. Bladen är smala endast en knapp mm breda och tydligt kortare än strået. I det lilla runda, pyramidlika axet sitter hanblommor överst och nedan ljusbruna päronformiga fruktgömmen med ett kort rakt spröt. Ax fjällen är bruna med en ljus hinnkant och ca hälften så långa som fruktgömmena.

Huvudstarr växer på frisk till fuktig kalkrik mark. I fjällen hittar man den i många olika miljöer såsom dryashedar, stränder, klippor och sluttande kärr. I låglandet finns den främst i exklusivare rikkärr. Utbredningen utsträcker sig till norra Sveriges skogsland och fjällen, från Dalarna och uppåt. Den är för det mesta en sällsynt art, speciellt i skogslandet men kan i kalkrika fjälltrakter lokalt bli något vanligare.

Förväxlingsrisk. Den enda arten med minsta likhet är den snarlika renstarren (*C. arctogena*). Denna växer dock torrare, t.ex. på fjällhedar, vindblottor och invid stigar. Dess strån är liggande ej upprätta och axfjällen täcker hela fruktgömmet utom sprötet.

Tagelstarr *Carex appropinquata*

Halvgräs – DNNF sid.786

Menyer: våtmark

Högvuxen kraftigt tuvad starr med tjocka kala rötter. Stråna som blir upp till nästan en meter är vasskantade och sträva. Axen i toppen är smala, långsträckta med små oansenliga hanblommor nederst och över dessa brunaktiga plattade fruktgömmen. Axfjällen är rödaktiga med smal vit hinnkant. De basala bladen är långa, ofta nästan som stråna men smala, bara 1-3 mm breda. De nedre bladslidorna är svartaktiga och typiskt söndertrasade eller upprispade med tagellika fibrer från äldre blad kvar.

Tagelstarr växer på våt näringsrik och gärna kalkhaltig mark. Den kan hittas både i öppna kärr och stränder som i skogskärr och sumpskogar. Arten är ganska sällsynt men lokalt vanligare där bergrunden är kalkrik. Den finns spridd upp till södra Lappland.

Förväxlingsrisk. Den sydliga arten vippstarr (*C. paniculata*) är mycket lik tagelstarr men har brunaktiga, hela, ej upprispade basala slidor samt över 3 mm breda blad med en synlig mittränna. Dess habitatkrav liknar mycket tagelstarr och kan nog räknas med denna i NILS-sammanhang. Andra kraftigt tuvade, högvuxna, *Carex*-arter som tuvstarr, styltstarr och bunkestarr (*C. caespitosa*, *C. nigra* spp. *juncea* och *C. elata*) har upphöjda huvudlika tuvor av kvarvarande vissnade blad. Dessa arter kan ha upprispade bladslidor men de är dock ej svartaktiga.

Blåsstarr *Carex vesicaria*

Flaskstarr *Carex rostrata*

Halvgräs – DNNF sid.796

Menyer: stora arter

Två kraftiga starrarter som blir upp till en meter höga och har typiskt stora och uppblåsta fruktgömmen i kraftiga majscolvliknande, hängande honax. Axfjällen är ljusbruna. Hanax är så gott som alltid flera. Båda arterna bildar ofta stora bestånd med kraftiga utlöpare. Stjälkarna är tydligt trekantiga ända ned till basen och är liksom bladen köttiga. Bladen är långa, oftast över 3 dm med spetsarna som i genomskärning trekantiga. Bladens snärp är helbräddad och över 2 mm lång.

De föredrar fuktiga ståndorter, gärna stränder, diken, laggar och kärr men blåsstarr växer helst något näringsrikare än flaskstarr som också går att finna i de blötare partierna på myrar.

Flaskstarr har typiska långa rännformiga, 2-6 mm breda och tydligt blågrönaktiga blad samt en trubbkantad och slät stjälk. Honaxen är mycket långa med mycket tätt sittande fruktgömmen som blir ungefär 5 mm stora.

Blåsstarr har rent gröna, cirka en halv cm breda, i tvärsnitt M-formade något köttiga blad. Stjälken som är saftig blir upp till 4 dm hög och är sträv och vasskantad. Honaxens fruktgömmen är stora, upp till 8mm och är tydligt uppblåsta när de har mognat. Jordstammen är kraftig med rödaktiga basala slidor.

Förväxlingsrisk: Älvstarr (*Carex rhynchophysa*) liknar mycket blåsstarr och växer på liknande fuktiga platser men finns sällsynt bara i Västerbotten och Norrbotten. Den kan i NILS-sammanhang räknas som blås- och flaskstarr. Skogssäv (*Scirpus sylvaticus*) kan när den är steril likna blåsstarr men bladen är oftast över 1cm (upp till 2) och den nedre delen av skottet är runt eller endast svagt, trubbigt trekantig. Även sterila bestånd av gräsull (*Eriophorum latifolium*) kan påminna om blåsstarr men har plattare, mer otydligt M-formade blad och en snärp med fint fransad kant som alltid är kortare än 2 mm. Skottbasen är dessutom ofta rundad. Slidstarr (*Carex vaginata*) har som blåsstarr rent gröna M-formade blad men de är inte köttiga och oftast kortare, utan en i genomskärning trekantig spets. De basala slidorna är inte rödaktiga och jordstammarna är inte lika långa och kraftiga. Andra kraftiga sumpväxande starrar med M-formade blad har blågrönaktiga, aldrig rent gröna blad. Ängsull (*Eriophorum angustifolium*) är den art vars blad kanske kan sammanblandas med flaskstarr men de är rent gröna, ej blågröna och ofta rödaktiga nedtill.

Trådstarr *Carex lasiocarpa*

Halvgräs – DNNF sid.794

Menyer: stora arter

En högvuxen starr med enstaka strån på en krypande ofta meterlång jordstam. Bladen är typiskt trådsmala och i genomskärning nästan trinda men med en V-liknande skåra. De är lätta att känna igen även när strån saknas. Stråna som är styvt upprätta och kala blir upp till meterhöga och har vanligen 1-3 honax och lika många hanax. Honaxen är typiska då de är ganska stora med tydligt håriga och uppblåsta fruktgömmen. De basala slidorna är mörkt brunröda och ofta något upprispade.

Trådstarr växer på blöta ställen, oftast i vattenkanten. Typiska lokaler är oligotrofa sjöstränder och kanten på gungflyn och flarkar. Den är vanlig i så gott som hela landet.

Variation: Som med många andra starrar hybridiserar trådstarr med närbesläktade arter. Speciellt hybrider med flaskstarr och blåsstarr kan påträffas. Dessa former brukar dock ha tydligt plattare blad.

Förväxlingsrisk: Med sina typiska blad och håriga fruktgömmen är trådstarr knappast lik någon annan starrart. Tuvull (*Eriophorum vaginatum*) har trådliknande kala blad men växer i tydliga tuvor och saknar trådstarrs skåra på översidan.

Brokstarr *Carex bicolor*

Halvgräs – DNNF sid.809

Menyer: fjäll

En mycket kortväxt starr (5-15cm) med löst tuvat växtsätt. Stråna är mycket veka och blir liggande när fruktgömmena mognat. Hela växten är blåaktigt grön. De några mm breda bladen är raka, mjuka och alltid tydligt kortare än strået. De fåtaliga axen sitter tätt i toppen av strået och har både han och honblommor med honorganen (fruktgömmena) överst. Fruktgömmena är ljus blågröna och rundade, helt utan näbb. De är något plattade och har två märken. Axfjällen är mörkbruna – svartaktiga. Kontrasten mellan axfjällens och fruktgömmenas färger är tydligt och ger axen ett "brokigt" utseende.

Brokstarr är en sällsynt art som påträffas på grusig-sandig, kalkrik mark i fjällen. Ofta hittar man den på översilad mark i där övrig vegetation är ganska sparsam. Typiska ståndorter är flytjord, grusiga rasbranter, snölegor och klipphyllor. I mycket sällsynta fall växer den på grusiga älvstränder nedanför fjällen. Den förekommer från Härjedalen upp till Torne Lappmark men är överallt

sällsynt och lokal.

Förväxlingsrisk: Liknar närmast dvärgstarr (*Carex rufina*) och småvuxna exemplar av ripstarr (*Carex lachenalli*). Dessa arter som är vanligare än brokstarr och som man kan förvänta sig att finna i liknande miljöer har dock en mer klargrön färg samt ett tydligt men kort spröt på fruktgömmena. Fjällstarr (*Carex norvegica*) har dessutom blad som ofta är lika långa som strået.

Svedstarr *Carex atrofusca*

Halvgräs – DNNF sid. 799

Menyer: fjäll

En glestuvad starr med skiljda han och honax. Strået som blir upp till 30 cm högt är något nickande i toppen och har ett ensamt hanax och under ett till tre hängande honax. Både fruktgömmen och axfjäll är svartglänsande. Bladen är korta och ganska breda, 3-4 mm, oftast finns ett till två korta stråblad.

Förväxlingsrisk: Honaxens korta hängande axskäft gör att den påminner om en storvuxen och mörk dy- eller sumpstarr (*C. limosa*, *C. magellanica*). Dessa starrar växer dock sällan i rena fjällmiljöer utan trivs bäst på sur fuktig torvmark i lågländet. Dessutom har de ljusbruna ax med rundade fruktgömmen och stråna sitter enstaka längs en lång jordstam. Svartstarr (*Carex atrata*) kan med sina nickande strån och mörka ax vara något lik vid en första anblick. Den saknar dock ett separat hanax utan har hanblommor vid basen av varje ax. Fruktgömmena är vidare tydligt gröna och inte glänsande och dessutom sitter de enskilda axen på styvare skaft som inte hänger utan ofta pekar snett uppåt. Sotstarr (*C. fuliginosa*) hittas enbart i de allra nordligaste fjällen och har svartaktiga något hängande ax. Dock saknar den precis som svartstarr separat hanax och de nedre axen sitter på skaft som är flera gånger längre än axen själva.

Glansstarr *Carex saxatilis*

Halvgräs – DNNF sid.797

Menyer: fjäll

En medelstor starr med skilda han och honax. Hanaxet sitter högst och är ensamt. Honaxen är något avlånga, cylinderformade och upprätta. De ovala runda fruktgömmena är kortare än 3-4 mm långa svartbruna och typisk glänsande. Bladen är rent gröna och platt V-formade, 3-4 mm breda. Stödbladen är vanligen kortare än axsamlingen och pekar uppåt. Stråt är tydligt trekantigt men mer rundat nedtill och

är strävt i den övre delen. Arten växer med enstaka skott och utlöpare. De basala slidorna är rödbruna.

Glansstarr växer på kalkrik fuktig mark i fjällen. Typiska lokaler är kärr, fukthedar och stränder. Den är vanlig i de kalkrika delarna av fjällen men går endast sällan ned i skogslandet.

Förväxlingsrisk. Rundstarr (*C. rotundata*) har smalt rännformiga och nästan ihoprullade blad. Både blad och stjälk är blågröna. Fruktgömmena som är matt ljusbruna och trekantiga har tre märken. Strået är runt eller mycket trubbigt trekantigt, även högt upp på stjälken. Axsamlingens stödblåd står rakt ut eller hänger nedåt. Gölstarr (*Carex stenolepis*) har en sträv stjälk och stödblåd som är längre än axsamlingen. Fruktgömmena är endast svagt glänsande, 5 mm långa och bladen är helt platta, ofta en halv cm breda.

Tuvull *Eriophorum vaginatum*

Halvgräs – DNNF sid. 779

Menyer: Småpy

Perenn, tuvbildande graminid. Bildar stora, välvda, inuti mycket kompakta tuvor fyllda av radiärt ställda, fibrösa slidor. Tuvorna har rikligt med mycket smala, friskt gröna, i tvärsnitt trekantiga blad som sticker ut radiärt ca 10-20 cm. Stråna är ca 3–7 dm långa i fruktstadiet (blommar tidigt), och nickar utåt från tuvorna, de i kanterna blir snart liggande. De har rödbruna basala slidor och 2 tydliga, påsformade ("rymliga") stjälsidor. I toppen med ett ensamt ax som får vit ull som grånar något. Ullhuvudena blir till slut 2–4 cm, med rätt tvär bas och rund kontur i övrigt (den "nedersta" ullen i huvudena pekar utåt). Axfjällen är nästan genomskinliga med ljus kant och mörkare mitt.

Tuvull är allmän på myr, och ofta riklig på extremt näringsfattiga sådana. Typisk för mossemiljö. Man ser den också i sumpskog etc.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig söder om Norrland. Även i norr närmast omisskännlig för den som har vana att kika på ull, men nybörjaren blir ofta osäker. Myrull (*Eriophorum brachyantherum*) (Norrland, men lokal och sällsynt; mest kärrkanter och källor i rikområden, dessutom på flytjord) är i särklass mest lik, men tuvorna är lägre, bladen kortare med gråaktiga basala slidor, stråna ej lika nickande, och ullhuvudena smalare, med mer tvärt avskuren topp. Ullen är ofta något gulaktig. Alla dessa karaktärer är dock rätt subtila. För säker bestämning, syna axfjällen: de är enfärgat gråsvarta, nästan ogenomskinliga ("som blyerts på smörpapper") och har längre spets. Polarull (*E. scheuchzeri*) (Norrland ända ned till

kusten, allmän i fjällen och i norr, ofta riklig i skogsbilvägsdiken) är inte det minsta tuvad, utan bildar bestånd genom jordstammar. Stråna är kortare och grövre och spikraka, och huvudena större, klotrunda och gnistrande vita. Ser på håll ut som välavgränsade fält av mycket vit ull som står tätt, tätt på samma höjd (1–2 dm) på spikraka, mörkgröna skaft. Rostull (*E. russeolum*) (Norrbottens län) har tydligt rostfärgad ull. Tuvsäv (*Trichophorum cespitosum*) kan likna tuvullstuvor utan ull, men stråna har långt ned en tvär slidöppning med ett pyttelitet blad.

Ängsull *Eriophorum angustifolium*

Halvgräs – DNNF sid. 778

Menyer: Småpy

Perenn, beståndsbildande graminid med utlöpare. Skjuter upp rikligt med skott med "strutlika" rosetter bestående av mycket gradvis avsmalnande blad, som är V-vikt rännformade, längst ned U-formade, blågröna med vinröd bas och böjer sig något utåt. Bladens arrangemang hos strålösa bladsrosetter är därigenom sett uppifrån inte helt olikt det hos ananasväxter (fam. Bromeliaceae). Stråna är ca 2–6 dm höga, med 1–2 stjälkblad och i toppen 3–6 slakskaftade ax som får vit ull som grånar något (Översta) stjälkbladet är nederst V-format i tvärsnitt. Det följer först strået, för att en bit upp mjukt luta sig utåt och först i yttersta delen bli trekantigt i tvärsnitt. Axens skaft är släta (känn med tungan!) och axfjällen spetsiga. Ullen blir med tiden mycket ful, spretar utåt och ser okammad ut.

Ängsull är allmän på myr, även näringsfattig sådan. Typisk för kärrmiljö. Ofta på stränder (norrut även havsstränder), grundvattenutflöden etc.

Variation. Kan någon gång, särskilt i fjällen, ha aningens sträva axskaft. Varierar mycket i storlek, ibland hittar man mycket grova ex med kraftiga blad.

Förväxlingsrisk. Även om de 3 fleraxiga ullarna kan skiljas på håll, bör den osäkre slicka på axskaften. Endast ängsull har helt släta skaft! Gräsull (*E. latifolium*) som finns i något rikare myrar och kärr har helt igenom friskt grön färg (inget rött!) och M-likta vikta blad. Axskaften är sträva (slicka!) och axfjällen trubbiga. Kärrull (*E. gracile*) (oftast sällsynt, men vanligare norrut där den ibland t o m dominerar) är spinkig, ofta liten (men kan bli lång) med mycket smala blad. Översta stjälkbladet är rätt styvt, riktat uppåt längs strået, och i nästan hela sin längd trekantigt i tvärsnitt. Axskaften är sträva (slicka!) och axfjällen trubbiga. Ullen är "liten", jämnt och vackert framåtriktad, mycket smal, med tvärt avklippt slut. Flaskstarr (*Carex rostrata*) är väl den stora starrart som i steril form mest liknar ängsull. Den har också rännformade blad, men de har typisk, blåaktigt ärggrön färg orsakad av små, luftfyllda papiller. Ag (*Cladium mariscus*) har kölade blad med skarp kant.

Gräsull *Eriophorum latifolium*

Halvgräs DNNF sid.778

Menyer: gräsmark, våtmark

Ett högt, slankt och resligt halvgräs. De 4-8 mm breda bladen är M-likt vikta. Rosettbladen är förhållandevis korta och jämbreda (liknar mycket de hos slidstarr, *C. vaginata*, fast kortare) och ligger rätt platt mot torven. Det översta stjälkbladet är plant och viker sig abrupt rakt utåt. Axskäften är sträva (slicka!) och axfjällen trubbiga. Hela växten har helt igenom friskt grön färg (inget rött!) Ullen är mycket elegant: kritvit, mer framåtriktad, rätt smal, med rakt "avklippt" slut ("kammad och nytvättad").

Gräsull växer i kalkrika öppna kärr, myrar och våtängar. Den är i södra Sverige en minskande och numera sällsynt art. Norrut och i fjällen är den dock traktvis fortfarande vanlig.

Förväxlingsrisk. Ängsull (*E. angustifolium*) har helt släta (licka!) axskäft. Bladen är V eller U formade, ofta med rödaktig bas. Axsfjällen är spetsiga. Efter hand blir ullen "ful" och "okammad". Kärrull (*E. gracile*) (oftast sällsynt, men vanligare norrut där den ibland t o m dominerar) är spinkig, ofta liten (men kan bli lång) med mycket smala blad. Översta stjälkbladet är rätt styvt, riktat uppåt längs strået, och i nästan hela sin längd trekantigt i tvärsnitt. Axskäften är sträva (licka!) och axsfjällen trubbiga. Ullen är "liten", jämnt och vackert framåtriktad, mycket smal, med tvärt avklippt slut.

Fårsvingel *Festuca ovina*

Gräs DNNF sid.821

Menyer: Äbo

Flerårigt tätt tuvat gräs med upp till tre dm höga strån. Stråna har ett fåtal korta blad som har en smal men ej ihoprullad skiva. Vippan är ensidig med rätt kort skaftade småax som ibland har borst. De basala bladen är raka och styva och helt ihoprullade vilket gör att de nästan verkar trinda. Diametern understiger 0,5 mm. Bladen är mörkt gröna till något grågröna och har korta borsthår vilket gör att de kan kännas sträva om man drar dem nedåt med fingret. Snärpen är mycket kort.

Fårsvingel växer på torr mager mark, både i slutna och helt öppna miljöer. Den ses ofta i glesa skogar, hedar, i naturbetesmarker och går även upp i fjällen. Den är vanlig i hela landet.

Variation. Variabel art. Kan både ha och sakna tydliga borst på småaxen. I mer

störda miljöer som betesmarker är inte tuvorna lika tydliga.

Förväxlingsrisk. Stagg (*Nardus stricta*) har mycket tydligt sträva blad och kvar-sittande ljusa basala slidor. Kruståtel (*Deschampsia flexuosa*) har ljusare gröna blad som är helt släta och veka samt ofta rödaktiga nedtill. Rödsvingel (*Festuca rubra*) har vippor som kan lika fårsvingel men de basala bladen är aldrig helt ihoprullade. I fjällen finns groddsvingel (*F. vivipara*) som har typiska vivipara småax och mer markerade bladöron än fårsvingel. Hårdsvingel (*F. brevipila*) är en från början insådd art som alltid växer på torr kulturmark, t.ex. vägkanter och i gräsmattor. Den har tydligt blågrönaktiga, styva blad som är över 0,5mm i diameter. Sandsvingel (*F. polesica*) växer sällsynt på sandig kustnära mark och har sega pergamentartade bladslidor som sitter kvar i tuvorna. Ytterligare en sällsynt art, finsvingel (*F. filiformis*), finns i södra Sverige. Den liknar mycket fårsvingel och kan i NILS-sammanhang räknas som denna.

Groddsvingel *Festuca vivipara*

Gräs DNNF sid.821

Menyer: Alpina vattendrag

Flerårigt, tuvat, 10-30 cm högt gräs med typiska vivipara småax. Bladen är trådfina och ihoprullade påminnande om den nära släktingen fårsvingel. Vippan som är något ensidig har mycket tydligt vivipara småax med ofta flera cm långa gröna skott i. Snärpen är mycket kort och omgiven av en bladslida som till skillnad från fårsvingel ofta har små tydliga bladöron.

Förväxlingsrisk. Omisskänlig då andra vivipara gräs som t.ex. härjedalssgröe (*Poa x. herjedalica*) och fjällåtel (*Deschampsia alpina*) har breda, ej ihoprullade blad och allsidiga vippor.

Fjällgröe *Poa alpina*

Gräs – DNNF sid.833

Menyer: Äbo

Flerårigt tuvat, helt kalt gräs med upp till tre dm höga strån som är något plattade. Bladen är platta, ganska styva, 4-8 cm långa och 3-6 mm breda med en blågrönaktig översida. Bladspetsen är hastigt avsmalnande och kupad (båtlik) vilket är typisk för arter i släktet poa. Snärpen är knappt 0,5 mm lång. Vippan är allsidig med skaftade rundade småax som ofta är violettaktiga. Vid basen sitter äldre bladslidor kvar länge och bildar en ljusbrun strumpa som omger hela skottbasen. Utlöpare saknas alltid.

Fjällgröe växer på torr-frisk, öppen kalkhaltig mark. Den kan hittas på dryashedar, klippor och stränder och i låglandet på kalkhällmarker, torrängar och alvar. Den är ganska vanlig i kalkområden i fjällen samt på Öland och Gotland men i övrigt en sällsynt art.

Variation. I sällsynta fall är småaxen något vivipara.

Förväxlingsrisk. Nordgröe (*P. pratensis* ssp. *alpigena*) har utlöpare och saknar den strumpliknande bildningen av gamla bladslidor. Härjedalsgröe och Jämtland-sgröe är två hybrider med fjällgröe som ena föräldern. De är alltid vivipara och har utlöpare som tränger igenom de tjocka bladslidorna. Blågröe (*P. glauca*) har också blåaktiga blad men dessa är korta (<4cm) och smalare än 2mm samt något inrullade eller vikta. Vippan är gles med små 3-6 mm stora, något spetsiga småax. Knölgroe (*P. bulbosa*) är en sydöstlig art med vivipara småax och en tydligt löklik bas utan "strumpa".

Darrgräs *Briza media*

Gräs – DNNF sid. 840

Menyer: Äbo, gräsmark

Flerårigt glest tuvat gräs. Strået är trint, ganska vekt med endast ett fåtal korta blad, 2-5 dm högt. Vippan är gles med typiska hängande hjärtformade småax. De ljust gröna bladen är kala, 2-6 mm breda och sällan längre än en dm. Som unga är de ihoprullade. Bladspetsen är ofta något kupad (dock ej alls båtformade som t.ex. Poa). Den nedersta bladslidan är slutet men de övre kan vara öppna. Snärpen är mycket kort, sällan mer än knappt 1 mm, avhuggen, kal och med hel kant.

Darrgräs växer i torr-frisk, mager och gärna kalkrik gräsmark. Den hittas vanligen i kulturbetesmarker men kan också hittas i liknande miljöer såsom hällar, skogsbryn och vägkanter. Den är ganska vanlig i södra Sverige men blir ovanligare norr om Dalälven där den främst hittas i kalkområdena upp till Jämtland.

Förväxlingsrisk. Omisskänlig med vippa, svårare med endast blad. Följande arter har liknande form på blad och snärp: Bergslok (*Melica nutans*) har blad som är något håriga på ovansidan. Kamäxing (*Cynosurus cristatus*) har blad med långsgående åsar och en fint tandad snärp. Rödven (*Agrostis capillaris*) har korta utlöpare och är ej egentligen tuvad. Bladen är smala, 1-2 mm och den nedre bladslidan är öppen. Ängskavle (*Alopecurus pratensis*) har mörkgröna blad som på ovansidan är sträva av plattade åsar. De basala slidorna är mörkbruna eller rödaktiga. Lundgröe (*Poa nemoralis*) växer sällan så öppet som darrgräs

och har mörkgröna styva blad och en fint men otydligt hårig snärp.

Bergslok *Melica nutans*

Gräs – DNNF sid. 841

Menyer: Småpy

Perenn, beståndsbildande graminid (jordstam). Ett karaktäristiskt, 3–6 dm högt gräs. Strån och bladskott kommer från tunna, bågböjda, lågbladsklädda, sammanlänkade utlöpare som får sidoskott i spetsig vinkel. Bladskotten lutar över och bär 3–4 långspetsade, platta blad som sitter rätt tätt och hålls snett framåtriktade i spetsig vikel. Intrycket blir en något solfjäderlik, nästan horisontellt hållen blad-samling. Bladen är blanka under men matta ovanpå. Strået, som bär några korta blad, är först upprätt, men lutar snart över och blir slakt och bågböjt ("metspö"). Det avslutas med en 3–10 cm lång rad av av stora, brunbrokiga, runda, rätt platta småax som hänger nedåt på tunna, korta skaft. Småaxen har 2–3 blommor utan utstickande borst. Skärmjällen är bruna, blomfjällen ljusa med kraftiga nerver.

Bergslok är vanlig på frisk mark, mest i skog, men ej på de magraste markerna. Ofta en dominant graminid i lundartade och rikare miljöer. Har, på grund av det bågböjda strået med nedåthängande småax och de framåtriktade bladen, kallats "gräsens svar på liljekonvalj". De växer också ofta tillsammans.

Förväxlingsrisk. I blom omisskännlig. Även karaktäristisk i vegetativt tillstånd.

Ängshavre *Helictotrichon pratense*

Gräs DNNF sid. 858

Menyer: Äbo, gräsmark

Flerårigt tuvat gräs med upp till nästan en meter höga strån. De många basala bladen är liggande till något uppstående och mycket typiska då de är smala (2-3 mm) men ofta flera dm långa samt har en blågrönaktig färg på ovansidan. De nedre bladslidorna är öppna och helt kala. Snärpen är 3-5 mm lång och spetsig. Vippan är avlång med skaftade upprätta småax. Varje blomma i småaxen har ett flera mm långt spröt.

Ängshavre växer på torr-frisk kalkrik gräsmark och är en karaktärsart för sådana miljöer i södra Sverige. Man hittar den ofta i naturbetesmarker, torrbackar, skogs-bryn och på alvar. Den är mindre allmän och finns upp till södra Dalarna samt sällsynt långsmed Norrlandskusten.

Förväxlingsrisk. Bladens form och färg samt det tuvade växtsättet gör den lätt att känna igen. Se upp med Luddhavre (*H. pubescens*) som är löst tuvad, utan så många basala blad och har långhåriga bladslidor. Älväxing (*Sesleria caerulea*) har samma blågrönaktiga färg men bildar ofta stora täta bestånd och har en ytters kort snärp. Bladen är sällan över 1 dm, uppstående och ej liggande mot marken, något kupade och trubbspetsade.

Fjälltimotej *Phleum alpinum*

Gräs – DNNF sid. 871

Menyer: Äbo

Flerårigt gräs med styvt upprätt, 1-4 dm högt strå med ett fåtal blad, ofta med violettbrun ton, det översta mycket kort. Basala bladen är 4-6 cm långa och cirka 5 mm breda. Gråaktig gröna, kala och med otydliga platta åsar på ovasidan. Snärpen är kort 0,5-1 mm, kal och trubbig. Alla bladslidor är öppna och den övre är något uppsvälld. Det täta axet är nästan klotrunt och ofta violettanstruket i färgen. Skärmfjällen som helt omsluter de korta småaxen har borsthårig kant och långa ud-daspetsar som är lika långa som resten av fjället.

Fjälltimotej växer på frisk-fuktig ganska näringsrik gräsmark i norra delarna av landet. Man kan t.ex. hitta den i betesmarker, vallar, stränder, vägkanter och i fjällängar. Den förekommer ner till Dalarna och Värmland.

Förväxlingsrisk. Liknar närmast vanlig timotej (*P. pratensis*) men denna har oftast betydligt mer utdragna ax med småax vars skärmfjäll har uddspetsar som inte är lika långa som själva skärmfjällen. Den saknar även den uppblåsta övre bladslidan samt har ofta en lökliknande uppsvälld skottbas. Enbart bladen kan även likna ängskavle (*Alopecurus pratensis*) men denna har en nedre stängd bladslida samt blad med sträva åsar på översidan.

Flentimotej *Phleum phleoides*

Gräs – DNNF sid. 871

Menyer: gräsmark

Flerårigt tätt tuvad gräs med styvt upprätt strå som är rödaktigt upptill. Bladen är korta (<1dm), 3-5 mm breda, aningen blågröna, något sträva utan åsar på ovasidan. Snärpen är mycket kort (<1mm). Bladslidorna är öppna och den övre kan vara något uppblåst. Småaxen är helt omslutna av skärmfjällen som är fint strävåriga och har en kort spets. Vippan är mycket tät (liknar först ett ax) och avsmalnande i båda ändar.

Flentimotej växer på torr kalkrik gräsmark som torrbackar, betesmarker och hållar. Den är ganska vanlig i kalkrika trakter och finns upp till norra Uppland.

Förväxlingsrisk: Påminner något om vanlig timotej (*P. pratensis*) men denna har ett ax och inte en tät vippa. Dessa blad har plattade åsar på ovansidan och är rent gröna. Dessutom är skottbasen lökligt uppsvåld.

Knägräs *Danthonia decumbens*

Gräs – DNNF sid. 876

Menyer: Äbo

Flerårigt kortväxt tätt tuvat gräs. Strå nedtill knäböjt, ibland nästan liggande med långa stråblad, upp till 4 dm långt. Bladen är grågröna upp till en dm långa. 2-4 mm breda och gleshåriga på ovansidan. Spetsarna är svagt kupade. Unga blad är vikta utan inrullade kanter. Snärpen är helt omvandlad till vita hår. Bladslidorna är något plattade. Vippan är gles med få småax med skärmfjäll som är av ung. samma längd som de korta småaxen. De täta tuvorna är ofta lätta att känna igen på håll p.g.a. att många döda fjolårsstrån alltid finns kvar.

Förväxlingsrisk. Omiskänligt gräs. Se endast upp för sterila exemplar av blåtåtel (*Molinia caerulea*) som även den har hårsnärp. Denna växer dock oftast fuktigt, har lösare tuvor och blad utan svag kupad spets som har inrullade bladkanter som unga.

Stagg *Nardus stricta*

Gräs – DNNF sid. 876

Menyer: Småpy, äbo

Perenn, tuvbildande graminid. Bildar karaktäristiska, 1–3 dm vida tuvor med en bred, hård, underjordisk "socket" bestående av mycket tätt packade, lodrätt stående skott med slidor. De mycket smala (0,5 mm) bladen är hoprullade och borstlikt styva, och strålar i princip ut radiärt. De vrider sig dock, så att tuvan ser ut att ha vridna virvlar av blad ("trollfrisyr"). I tuvans kant viker sig bladen 90 grader intill slidan och spretar vågrätt utåt. Tuvorna ser ofta grågröna och döda ut. Stråna är upp till 3 dm långa, och har i överst en ca 10 cm lång rad av ensidigt riktade, spetsiga småax. Småaxen ligger först an mot strået, men spretar så småningom ut och riktar sig mer eller mindre spiralvridet.

Stagg är ojämnt utbredd, men i många trakter mycket vanlig på mager mark, oftast

fuktig. Ses gärna i ängskanter, men även i skogsgläntor, på stränder, fukthet etc, långt upp i fjällen. Sprids lätt med betande kreatur, även med renar. Tuvorna blir mycket gamla. Långa, ringlande rader av staggtuvor i skogen visar var det en gång i världen har gått en stig.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig när den har strån. Andra gräs med tätpackade tuvor har radiärt utstrålade slidor, stråna är ej abrupt vika i tuvans kant, tuvorna är ej "vridna", och blomställningen är en vippa. Fårsvingel (*Festuca ovina*) har mjuka blad. Sandsvingel (*F. polesica*) (sällsynt kustväxt i sydöstra Götaland) har hårda blad, men de är något grövre. Borsttåtel (*Corynephorus canescens*) (nära kusten i södra Götaland) har korta, arganlupna blad och rödaktiga bladslidor. Borsttåg (*Juncus squarrosus*) (huvudsakligen sydvästra Sverige) liknar mycket stagg till växtsättet (seg sockel med upprätta skott, blad som viker sig i tuvans kant) och växer i liknande miljö, men bladen är "saftigare", grövre och rännformade.

Blåtåtel *Molinia caerulea*

Gräs – DNF sid. 876

Menyer: Småpy, stora arter

Perenn, tuvbildande och beståndsbildande graminid. Ett mycket karaktäristiskt, 3–12 dm högt gräs. Strået utgår från en hård, blank "lök" med en ledknut strax ovanför. Högre upp saknas ledknutar. I tuvan finns även "lökar" från tidigare år. De har en utdragen spets med en något utskjutande pigg (rest av ledknuten, strået bryts där på hösten). Rötterna är vita, sega, och blanka ("tunna elkablar"). Bladen är mycket kortare än strået, med vit mittnerv, och snärpet utgörs av korta hår. Stråna lutar graciöst i en svag båge ("metspö"), Blomställningen är en utdragen vippa, vid blomningen mörk av de violetta ståndarknapparna. Fåblommiga småax på framåtriktade smågrenar.

Blåtåtel finns på många typer av fuktig mark, även i skog. Bildar ofta tuviga samhällen och zoner på stränder; följer bäckar. På hösten blir bladen orangegula och rullar ihop sig "dumpade hyvelspån". I DNF är bilden på vippan bra, men habitusbilden liknar inte blåtåtel särskilt mycket.

Variation. Varierar mycket i storlek. Tydligt finns skilda raser, men detta är lite känt.

Förväxlingsrisk. Omisskännlig!

Tuvtåtel *Deschampsia cespitosa*

Gräs – DNNF sid. 862

Menyer: Småpy

Perenn, tuvbildande och beståndsbildande graminid. Bildar kraftiga, mycket täta, upphöjda, saftigt mörkgröna tuvor. Bladen strålar ut radiärt, och är tämligen korta, 2–3 mm breda, platta, och mycket sträva på översidan. 4–12 dm höga, raka, fåbladiga strån, som när tuvorna blir stora lutar sig utåt. I toppen med en gles, 1–3 dm lång vippa med grov centralaxel och vitt skilda kransar med oregelbundet utvecklade, sträva grenar, som är tunna, längst in utstående, men rätt slaka i spetsarna. Småaxen är 2-blommiga och platta med trubbiga, halvgenomskinliga, skimrande blomfjäll och 2 korta borst. Vippan som helhet är stor men tunn med hopknipna grenknippen.

Tuvtåtel är mycket allmän, särskilt på alla typer av fuktig mark. Riklig på igenväxande ängar, men även på stränder, i kärr och i skog.

Variation. Beskrivningen ovan gäller den vanliga tuvtåteln (subsp. *cespitosa*). Den förekommer ofta i en guldglänsande form som man ser i enstaka ex. Vid vattendrag i Norrland finns subsp. *glauca* (älvtåtel) som är lågvuxen, har små tuvor med kortare blad som är inrullade och knappast alls sträva, och mindre, mörk vippa. Den är dåligt känd.

Förväxlingsrisk. Den vanliga underarten är närmast omisstkännlig genom sina strävbladiga, täta tuvor. Flera andra höga gräs kan på håll likna tuvtåtel, men de har ej likadana tuvor, eller är ej alls tuvade. Vid Bottniska viken, särskilt från Kvarken och norrut, är hybriden mellan gultåtel och tuvtåtel (*Deschampsia bottnica* × *cespitosa*) allmän. Den växer i vattenlinjen i skyddade lägen, medan ren gultåtel finns på exponerade ställen. Den är intermediär mellan föräldrarna. Från ren tuvtåtel skiljer den sig genom mer uppåtriktade, något hoprullade, endast svagt sträva blad, längre vippa med något uppåtriktade grenar, och längre, utskjutande borst. Illustrationen av gultåtel i DNF visar i själva verket denna hybrid. Fjälltåtel (*D. alpina*) liknar en låg tuvtåtel, men har hoprullade blad, släta vippgrenar, och är alltid vivipar (tuvtåtel kan vara vivipar, men det är sällsynt).

Kruståtel *Deschampsia flexuosa* (*Avenella flexuosa*)

Gräs – DNNF sid. 862

Menyer: Småpy

Flerårig, tuvbildande och beståndsbildande graminid. Bildar glesa eller täta tuvor med friskt gröna, mjuka, till synes trinda blad, som är trådlika och mycket jämns-

mala (ca 0,5 mm) nästan ända ut till den trubbiga spetsen. Bladen kommer fram ur små rörliga "buntar" uppbyggda av korta, breda, skivlösa blad. "Buntarna" radierar från tuvans centrum. De är rätt fria från varandra, och lätta att rucka, varför tuvans mitt känns mjuk. Där bladen "delar på sig" (egentligen där bladslidan övergår i bladskiva) finns ett förhållandevis stort, rundat snärp (1–3 mm) som ser ut att greppa om det blad som fortsätter framåt. Strån 2–6 dm höga, med några smala, uppåtriktade blad. Vippa kort och gles men vid, och har typisk förgrening: vid varje förgreningspunkt avgår oftast 2 grenar åt var sitt håll, medan vippaxeln vänder åt ett tredje håll. Detta upprepas högre upp, så att det hela tiden ser ut som att vippan delar sig "i tre", och den har inte en rak, genomgående, central axel. Småaxen är 2-blommiga och platta, med trubbiga, halvgenomskinliga, skimrande blomfjäll och 2 utstickande borst.

Kruståtel är mycket allmän i skog, och på hed, både på frisk och på torr mark, ända upp på fjället. Utnämns här till Sveriges vanligaste gräs. Den lever ofta ett tynande liv i skogsmark, med endast små, enstaka tofsar av trådliga blad här och var (vanligt! måste kunnas!), eller kanske någon mer välutvecklad tuva. När skogen sedan brinner (eller, numera, när man hugger), dröjer det bara några år innan stora arealer är helt täckta av ett flor av rödgulskimrande kruståtel. Strået och vippan blir snart rödfärgade, och just kombinationen mellan rött strå och trådliga, friskt gröna blad, är synnerligen typisk. Man hör ofta att "kruset" på vippgrenarna skall vara en bra karaktär för kruståtel, men det är inte rätt. Många gräs har detta.

Förväxlingsrisk. I blom omisskännlig. Närmast omisskännlig även som steril. Fårsvingel (*Festuca rubra*) har kortare och "torrare" blad i tätare tuvor.

Hundäxing *Dactylis glomerata*

Gräs – DNNF sid. 832

Menyer: Småpy

Perenn, tubbildande graminid. Lösa tuvor med nedtill knäböjda strån som radierar från tuvans mitt. Nederst på strået med starkt plattade, åtsittande bladslidor, men slidornas kanter är ej knivskarpa. Strån 4–12 dm höga, med få blad. Överst med småaxen samlade i en trekantig topp av hartasslika, skaftade samlingar, där de nedersta skaften är längst och kraftigast. I samlingarna är i stort sett alla småax riktade åt samma håll.

I landets södra hälft ett vanligt och karaktäristiskt gräs. Glesnar norrut och blir samtidigt alltmer knuten till samfärdsel och trakter dit den införts som vallväxt.

Variation. 2 underarter. Subsp. *glomerata* är överallt den vanliga, men subsp. *lobata* (*Dactylis aschersoniana*; lundäxing eller ljusgrön hundäxing) förekommer i gles lövskog i Skåne och sällsynt som parkgräsfröinkomling på andra håll. Den är glesare tuvad, har korta utlöpare, är mer gulgrön och har glesare vippa.

Förväxlingsrisk. Närmast omisskännlig. Rörflen (*Phalaris arundinacea*) växer i ruggar och har fler blad på stråna. Blomställningen är spolformad genom att alla småaxsamingar har någotsånär liklånga skaft. Storgröe (*Poa remota*) (rätt sällsynt, saknas i stora delar av Götaland och det mesta av Norrbottens län) och parkgröe (*P. chaixii*) (sällsynt gräsfröinkomling i Götaland och Svealand) har mycket platta bladslidor med vassa kanter. Blomställningen är en öppen vippa.

Rörflen *Phalaris arundinacea*

Gräs – DNNF sid. 874

Menyer: stora arter

Perenn, beståndsbildande graminid (jordstam!). Raka, 7–20 dm höga strån med många, platta, upp till 2 cm breda blad med ca 6 mm långt snärp. I toppen med en 5–15 cm lång, ljus, spetsig blomställning som egentligen är en vippa, men ser mycket tät ut när den är hopslagen. Småaxen sitter samlade i våningar i skaftade grupper, alla ungefär lika långa.

Rörflen bildar täta ruggar, ofta på stränder men även på fuktiga ängar, i vägdiken etc.

Förväxlingsrisk. Närmast omisskännlig. Hundäxing (*Dactylis glomerata*) är tuvad och har färre blad på strået. Blomställningen är trekantig genom att de nedersta småaxsamingarna har längst skaft. Vass (*Phragmites australis*) bildar liknande ruggar, men känns lätt igen när den blommar. Steril vass känns igen på att snärpet är utformat som en krans av hår och att det finns ett veck ("djävulsbett") på bladens inre del.

Piprör *Calamagrostis arundinacea*

Gräs – DNNF sid. 870

Menyer: Småpy

Perenn, tuvbildande och beståndsbildande graminid. Bildar stora, täta, upphöjda tuvor med många, upp till 10 mm breda, friskt gröna blad. Strån slanka och raka upp till 1,5 m höga, med endast 2–3 ledstycken och få blad. Vid bladens "bakhörn" (där bladskivan frigör sig från strået) finns en tofs av hår på vardera sidan. Vippa

till 2 dm lång men mycket slank. Enblommiga småax med långt utskjutande borst.

Piprör växer i skog men blommar upp på hyggen och i vägkanter. På håll ser bladmassan ut att befinna sig långt ned, medan övre delen domineras av strån.

Förväxlingsrisk. Piprör är det enda röret (*Calamagrostis*) som har så bastanta tuvor och utskjutande borst. Skogsrör (niprör, *C. chalybaea*) (mellersta Norrland) är också slank och har hårtofsar vid bladbasen, men växer i ruggar och har ej synligt borst

Grenrör *Calamagrostis canescens*

Brunrör *Calamagrostis purpurea*

Gräs – DNNF sid. 869

Menyer: stora arter

Perenna, beståndsbildande graminider (jordstam!). Strån upp till 2 m höga, med 5–7 ledstycken och många, slaka, till 7 mm breda blad som går högt upp. I toppen med en mjukgrenad och rätt slak vippa (grenarna följer med vinden redan när det blåser svagt). Enblommiga, spetsiga småax utan borst, men med många hår som är nästan lika långa som skärmfjällen.

Grenrör och brunrör är mycket allmänna och växer i skog, kärr, på stränder etc. Steril brunrör är vanlig på fjället. De är rätt lika, men grenrör är friskt grön och något vekare med mindre vippa, medan brunrör är mer blågrön, grövre, med större vippa. Brunrör saknas i södra Götaland. Båda bildar stora bestånd vid norrlandsälvarnas sel. På håll ser de ut som en meterhög vägg av blad, med lätt böjliga vippor som flaggor ovanför, men själva stråna syns dåligt.

Förväxlingsrisk. Bergrör (*Calamagrostis epigejos*) och lapprör (*C. lapponica*) (Norrland, men går bara upp i fjällen längst i norr) är båda styvare med 2–4 ledstycken (flest hos bergrör) och ej grenade. Bladen är styvare och sitter i huvudsak längre ned. Vipporna är också mycket styvare, med mer välordnade vippgrenar (tydligare "våningar" när de blommar) som inte följer med vinden ens när det blåser friskt (i stället vaggas strået). Båda ser på håll ut som om det underst finns ett 3–4 dm högt skikt av blad, sedan ett skikt med raka strån, och högst upp ett brunt skikt av styva vippor. Lapprör är slankare än bergrör. Småvuxen vass (*Phragmites australis*) har ej grenar och snärpet är utformat som en krans av hår.

Vass (bladvass) *Phragmites australis* (*P. communis*)

Gräs – DNNF sid. 875

Menyer: Småpy, stora arter, vattenväxter

Perenn, beståndsbildande graminid (jordstam!). Strån upp till 4 m höga, ofta mycket grova. Växer i täta ruggar. Längs strået finns många, upp till 3 cm breda, fasta, vasskantade blad. På bladets inre del finns ett konstigt veck (det så kallade "djävulsbettet"; uppkommer genom att bladet innan det utvecklats klart ligger an mot en ledknut). Snärp endast som en krans av hår. Vippa stor och trekantig, mörk. Mycket långspetsade småax med svårräknade blommor (ca 5).

Vass är välbekant vid sjöstränder. Söderut kan den bli jättestor och uppträder på många typer av marker med vatten i närheten (eller under!). Norrut har den det kärvare. I inre Norrland är vassbården runt sjöar ofta spinkig och gles, och på plan myr saknas den i regel. Grov, tät, vass finns där mest på rikmyr, eller sluttande myrar med rörligt vatten.

Förväxlingsrisk. Närmast omisskännlig. Rörflen (*Phalaris arundinacia*) kan ej förväxlas när den blommar. Sterila ruggar har vanligt snärp och saknar "djävulsbett". Brunrör (*Calamagrostis purpurea*) kan likna mager vass, men är mörkgrön och har oftast grenar. Den har vanligt snärp, och bladen är smalare och saknar "djävulsbett".

Jättegröe *Glyceria maxima*

Gräs – DNNF sid. 842

Menyer: Småpy, stora arter, vattenväxter

Perenn, beståndsbildande graminid (jordstam!). Grova, upp till 2,5 m höga strån med 2-4 dm lång, vid, strävgrönad vippa. Blad fasta, raka, breda (upp till 15 mm) ända till rätt nära speten, där de distinkt smalnar av till en spets. De har rätt kraftig mittnerv, och är V-vikta nära basen, med ett gulbrunt märke på var sida där de utgår från strået. Snärp 2–3 mm. Gulbruna, 5–8 mm långa småax med ca 7 blommor. Rundtrubbiga, strimmiga blomfjäll.

Jättegröe bildar stora bestånd på stränder och våt mark.

Förväxlingsrisk. Kvarngröe (*Glyceria grandis*) (sällsynt men ökande inkomling i vägdiken) är spädare, med ca 5 mm långa, mörka småax. Blommande vass (*Phragmites australis*) liknar ej kvarngröe. Sterila bestånd av vass har gradvis avsmalnande blad med "djävulsbett" och snärpet utformat som en krans av hår.

ARTREGISTER PER KAPITEL

KÄRLKRYPTOGAMER	15
Revlummer <i>Lycopodium annotinum</i>	15
Plattlummer <i>Lycopodium complanatum</i> (<i>Diphasiastrum complanatum</i>)	15
Fjälllummer <i>Diphasiastrum alpinum</i> (<i>Lycopodium alpinum</i>)	16
Lopplumner <i>Huperzia selago</i> (<i>Lycopodium selago</i>)	17
Dvärglumner <i>Selaginella selaginoides</i>	17
Trådfräken <i>Equisetum scirpoides</i>	18
Sjöfräken <i>Equisetum fluviatile</i>	18
Åkerfräken <i>Equisetum arvense</i>	19
Skogsfräken <i>Equisetum sylvaticum</i>	19
Ormtunga <i>Ophioglossum vulgare</i>	20
Låsbräken (månlåsbräken) <i>Botrychium lunaria</i>	20
Stensöta <i>Polypodium vulgare</i>	21
Örnbräken <i>Pteridium aquilinum</i>	21
Grönbräken <i>Asplenium viride</i>	22
Ekbräken <i>Gymnocarpium dryopteris</i> (<i>Lastrea dryopteris</i>)	23
Hultbräken <i>Phegopteris connectilis</i> (<i>Thelypteris phegopteris</i>)	23
Fjällbräken <i>Athyrium distentifolium</i> (<i>A. alpestre</i>)	24

RIS OCH HALVBUSKAR	27
Dvärgvide <i>Salix herbacea</i>	27
Nätvide <i>Salix reticulata</i>	28
Fjällsippa <i>Dryas octopetala</i>	28
Solvända <i>Helianthemum nummularia</i>	29
Krypljung <i>Loiseleuria procumbens</i>	29
Kantljung <i>Cassiope tetragona</i>	30
Lapsk alpros <i>Rhododendron lapponicum</i>	30
Skvattram <i>Rhododendron tomentosum</i> (<i>Ledum palustre</i>)	31
Ripbär <i>Arctostaphylos alpinus</i>	31
Mjölön <i>Arctostaphylos uva-ursi</i>	32
Lingon <i>Vaccinium vitis-idaea</i>	32
Blåbär <i>Vaccinium myrtillus</i>	33
Odon <i>Vaccinium uliginosum</i>	33
Rosling <i>Andromeda polifolia</i>	35
Ljung <i>Calluna vulgaris</i>	35
Klockljung <i>Erica tetralix</i>	36
Lappljung <i>Phyllodoce caerulea</i>	36
Kråkbär <i>Empetrum nigrum</i>	37
Björkpyrola <i>Orthilia secunda</i> (<i>Ramischia secunda</i>)	37
Backtimjan <i>Thymus serpyllum</i>	38
Linnea <i>Linnaea borealis</i>	38

FLYTBADSVÄXTER OCH I VATTEN NEDSÄNKTA VÄXTER	41
Andmat (flytande arter) <i>Lemna</i> spp. (utom <i>L. trisulca</i>)	41
Näckrosor <i>Nuphar</i> spp. + <i>Nymphaea</i> spp.	41

ÖRTER MED SVÄRDLIKA BLAD	43
Björnbrodd <i>Tofieldia pusilla</i>	43
Myrlilja <i>Narthecium ossifragum</i>	43
ÖRTER MED FINGRAT SAMMANSATTA BLAD	45
Vitsippa <i>Anemone nemorosa</i>	45
Revsmörblomma <i>Ranunculus repens</i>	45
Stenbär <i>Rubus saxatilis</i>	46
Åkerbär <i>Rubus arcticus</i>	47
Värfingerört <i>Potentilla crantzii</i>	48
Blodrot <i>Potentilla erecta</i>	49
Smultron <i>Fragaria vesca</i>	49
Femfingerört <i>Potentilla argentea</i>	50
Fjällkåpa <i>Alchemilla alpina</i>	51
Lupiner <i>Lupinus spp.</i>	52
Rödklöver <i>Trifolium pratense</i>	52
Skogsklöver <i>Trifolium medium</i>	53
Backklöver <i>Trifolium montanum</i>	54
Vitklöver <i>Trifolium repens</i>	54
Smultronklöver <i>Trifolium fragiferum</i> (blåsklöver)	55
Käringtand <i>Lotus corniculatus</i>	56
Harsyra <i>Oxalis acetosella</i>	57
Vattenklöver <i>Menyanthes trifoliata</i>	57
ÖRTER MED DJUPT, HANDLIKT INSKURNA BLAD	59
Backsippa <i>Pulsatilla vulgaris</i> (<i>Anemone pulsatilla</i>)	59
Vanlig smörblomma <i>Ranunculus acris</i>	59
Nordisk stormhatt <i>Aconitum lycoctonum</i> (<i>A. septentrionale</i>)	60
Smörbollar <i>Trollius europaeus</i>	61
Midsommarblomster (skogsnäva) <i>Geranium sylvaticum</i>	62
Blodnäva <i>Geranium sanguineum</i>	63
ÖRTER MED PARBLADIGT SAMMANSATTA BLAD	65
Fjällruta <i>Thalictrum alpinum</i>	65
Ångsbrämsa <i>Cardamine pratensis</i>	65
Älggräs (älgört) <i>Filipendula ulmaria</i>	66
Brudbröd <i>Filipendula vulgaris</i>	67
Kräklöver <i>Comarum palustre</i> (<i>Potentilla palustris</i>)	67
Humleblomster <i>Geum rivale</i>	68
Nejlikrot <i>Geum urbanum</i>	69
Getväppling <i>Anthyllis vulneraria</i>	70
Lapsk getväppling <i>Anthyllis vulneraria ssp. lapponica</i>	71
Fjällvedel <i>Astragalus alpinus</i>	71
Gökärt <i>Lathyrus linifolius</i> (<i>L. montanus</i>)	72
Hundkäs (hundloka) <i>Anthriscus sylvestris</i>	72
Strätta <i>Angelica sylvestris</i>	74
Kvanne <i>Angelica archangelica</i>	75
Kirskål <i>Aegopodium podagraria</i>	75

Bockrötter <i>Pimpinella</i> spp.	76
Jätteloka <i>Heracleum mantegazzianum</i>	77
Läkevänderot <i>Valeriana officinalis</i>	78
Röllika <i>Achillea millefolium</i>	79

ÖRTER MED DJUPT, PARFLIKIGT INSKURNA BLAD **81**

Granspira <i>Pedicularis sylvatica</i>	81
Kung Karls Spira <i>Pedicularis sceptrum-carolinum</i>	82
Lappspira <i>Pedicularis lapponica</i>	82
Kärrspira <i>Pedicularis palustris</i>	83
Jordtistel <i>Cirsium acaule</i>	84
Ängsskära <i>Serratula tinctoria</i>	85
Torta (fjälltolta) <i>Cicerbita alpina</i> (<i>Lactuca alpina</i> , <i>Mulgedium alpinum</i>)	85
Maskrosor <i>Taraxacum</i> spp.	86

ÖRTER MED HELA, SKARPTANDADE BLAD **89**

Brännässla <i>Urtica dioica</i>	89
Lundtrav <i>Arabis hirsuta</i>	90
Stjärnbräcka <i>Saxifraga stellaris</i>	91
Drabor (se under stjärnbräcka)	91
Groddbräcka <i>Saxifraga foliolosa</i>	92
Klippbräcka <i>Saxifraga adscendens</i>	92
Daggkåpor <i>Alchemilla vulgaris</i> agg.	93
Hjortron <i>Rubus chamaemorus</i>	93
Jättebalsamin <i>Impatiens glandulifera</i>	94
Fjäll-levande dunörter <i>Epilobium</i> sp. (delvis)	95
Fjäll- och smalviva <i>Primula scandinavica</i> och <i>Primula stricta</i>	96
Majviva <i>Primula farinosa</i>	96
Axveronika <i>Veronica spicata</i>	97
Ärenpris <i>Veronica officinalis</i>	98
Ögontröstar <i>Euphrasia</i> spp.	98
Fjällögontröst <i>Euphrasia frigida</i>	100
Skallror <i>Rhinanthus</i> spp.	100
Svarthö <i>Bartsia alpina</i>	101
Gullris <i>Solidago virgaurea</i>	102
Kanadensiskt gullris <i>Solidago canadensis</i>	103
Krissla <i>Inula salicina</i>	104
Prästkrage <i>Leucanthemum vulgare</i> (<i>Chrysanthemum leucanthemum</i>)	105
Hästhov (tussilago) <i>Tussilago farfara</i>	105
Fjällskräp <i>Petasites frigidus</i>	106
Spåtistel <i>Carlina vulgaris</i>	107
Åkertistel <i>Cirsium arvense</i>	107
Borsttistel (brudborste) <i>Cirsium helenioides</i> (<i>C. heterophyllum</i>)	108
Fjällskära <i>Saussurea alpina</i>	109
Slätterfibbla <i>Hypochoeris maculata</i>	110
Sommarfibbla <i>Leontodon hispidum</i>	110
Rosettbärande hökfibblor <i>Hieracium</i> spp. (<i>Hieracium</i> subgen. <i>Hieracium</i> p. p.)	111

ÖRTER MED HELA, OVAN KALA BLAD MED HELT JÄMN KANT 113

Trampört <i>Polygonum aviculare</i>	113
Ormrot <i>Bistorta vivipara</i> (<i>Polygonum viviparum</i>)	114
Fjällnejlika <i>Lychnis alpina</i>	115
Backnejlika <i>Dianthus deltoides</i>	115
Fetknoppar <i>Sedum</i> (delvis)	116
Kantig fetknopp <i>Sedum sexangulare</i>	117
Vit fetknopp <i>Sedum album</i>	118
Rosenrot <i>Rhodiola rosea</i> (<i>Sedum roseum</i>)	118
Slätterblomma <i>Parnassia palustris</i>	119
Vildlin <i>Linum catharticum</i>	119
Johannesörter <i>Hypericum</i> spp.	120
Hönsbär <i>Cornus suecica</i>	121
Skogsstjärna <i>Trientalis europaea</i>	121
Trift <i>Armeria maritima</i>	122
Arun <i>Centaurium</i> spp.	123
Klockgentiana <i>Gentiana pneumonanthe</i>	123
Fältgentiana <i>Gentianella campestris</i>	124
Ängsgentiana <i>Gentianella amarella</i>	124
Gulmåra <i>Galium verum</i>	125
Stormåra (buskmåra) <i>Galium album</i> (<i>G. mollugo</i>)	126
Vitmåra <i>Galium boreale</i>	127
Ängskovall <i>Melampyrum pratense</i>	127
Groblad <i>Plantago major</i>	128
Kattfot <i>Antennaria dioica</i>	129
Liljekonvalj <i>Convallaria majalis</i>	129
Ekorrhbär <i>Maianthemum bifolium</i>	130
Ormbär <i>Paris quadrifolia</i>	130
Kärrknipprot <i>Epipactis palustris</i>	131
Nattvioler (nattyxnen) <i>Platanthera bifolia</i> + <i>P. chlorantha</i>	131
Tvåblad <i>Listera ovata</i>	132
Brudsporre <i>Gymnadenia conopsea</i>	132
Fjällyxne (fjällklubbsporre) <i>Pseudorchis straminea</i>	133
Grönkulla <i>Dactylorhiza viride</i>	134
Ängsnycklar <i>Dactylorhiza incarnata</i>	134
Jungfru Marie nycklar <i>Dactylorhiza maculata</i>	136
Sankt Pers nycklar <i>Orchis mascula</i>	136
Flugblomster <i>Ophrys insectifera</i>	137

ÖVRIGA ÖRTER MED HELA BLAD 139

Ängssyra <i>Rumex acetosa</i>	139
Bergsyra <i>Rumex acetosella</i>	140
Fjällsyra <i>Oxyria digyna</i>	141
Skräppor <i>Rumex</i> sect. <i>Rumex</i>	141
Lundarv (lundstjärnblomma) <i>Stellaria nemorum</i>	142
Vätarv <i>Stellaria media</i>	142

Backglim <i>Silene nutans</i>	143
Fjällglim <i>Silene acaulis</i>	144
Gökblomster <i>Lychnis flos-cuculi</i>	144
Blåsippa <i>Anemone hepatica</i> (<i>Hepatica nobilis</i>)	145
Kabbleka <i>Caltha palustris</i>	145
Sileshår <i>Drosera</i> spp.	146
Gullbräcka <i>Saxifraga aizoides</i>	147
Purpurbräcka <i>Saxifraga oppositifolia</i>	147
Jungfrulinsläktet <i>Polygala</i> spp.	148
Kärrviol <i>Viola palustris</i>	148
Fjällviol <i>Viola biflora</i>	149
Mjölke (mjölkört, rallarros) <i>Epilobium angustifolium</i>	150
Gullviva <i>Primula veris</i>	150
Fjällförgätmigej <i>Myosotis decumbens</i>	151
Blåsuga <i>Ajuga pyramidalis</i>	152
Fjällveronika <i>Veronica alpina</i>	152
Klippveronika <i>Veronica fruticans</i>	153
Rödkämpar <i>Plantago media</i>	153
Svartkämpar <i>Plantago lanceolata</i>	154
Tätört <i>Pinguicula vulgaris</i>	155
Ängsvädd <i>Succisa pratensis</i>	155
Liten blåklocka (blåklocka) <i>Campanula rotundifolia</i>	156
Skogsnoppa <i>Gnaphalium sylvaticum</i> (<i>Omalotheca sylvatica</i>)	156
Norsknoppa <i>Gnaphalium norvegicum</i> (<i>Omalotheca norvegica</i>)	157
Slättergubbe <i>Arnica montana</i>	158
Svinrot <i>Scorzonera humilis</i>	158
Fjällfibblor <i>Hieracium</i> sect. <i>Alpina</i>	159
Stångfibblor <i>Pilosella</i> spp. (<i>Hieracium</i> subgen. <i>Pilosella</i>)	159
Guckusko <i>Cypripedium calceolus</i>	160

GRAMINIDER

163

Kärrsälting <i>Triglochin palustris</i>	163
Havssälting <i>Triglochin maritimum</i>	163
Trådtåg <i>Juncus filiformis</i>	164
Knapptåg <i>Juncus conglomeratus</i>	165
Klynnetåg <i>Juncus trifidus</i>	165
Lapptåg <i>Juncus triglumis</i>	166
Polartåg <i>Juncus triglumis</i>	166
Vårfryle <i>Luzula pilosa</i>	167
“Ängsfrylen” <i>Luzula</i> (delvis)	168
Knippfryle <i>Luzula campestris</i>	169
Kaveldun <i>Typha</i> spp.	169
Ag (gotlandsag) <i>Cladium mariscus</i>	170
Axag <i>Schoenus ferrugineus</i>	170
Säv (sjösäv) <i>Schoenoplectus lacustris</i> (<i>Scirpus lacustris</i>)	171
Tagelsäv <i>Eleocharis quinqueflora</i>	171
Tuvsäv <i>Trichophorum cespitosum</i> (<i>Scirpus cespitosus</i>)	172
Taggstarr <i>Carex pauciflora</i>	173
Hirsstarr <i>Carex panicea</i>	173
Ängsstarr <i>Carex hostiana</i>	174

Artregister per kapitel

Slankstarr <i>Carex flacca</i>	175
Vasstarr <i>Carex acuta</i>	175
Norrlandsstarr <i>Carex aquatilis</i>	176
Tuv-, stylv- och bunkestarr <i>Carex "Heterostachyae distigmaticae"</i>	177
Klotstarr <i>Carex globularis</i>	178
Hårstarr <i>Carex capillaris</i>	179
Klippstarr <i>Carex rupestris</i>	179
Knagglestarrgruppen <i>Carex flava</i> m.fl.	180
Huvudstarr <i>Carex capitata</i>	180
Tagelstarr <i>Carex appropinquata</i>	181
Blåsstarr <i>Carex vesicaria</i>	182
Trådstarr <i>Carex lasiocarpa</i>	183
Brokstarr <i>Carex bicolor</i>	183
Svedstarr <i>Carex atrofusca</i>	184
Glansstarr <i>Carex saxatilis</i>	184
Tuvull <i>Eriophorum vaginatum</i>	185
Ångsull <i>Eriophorum angustifolium</i>	186
Gråsull <i>Eriophorum latifolium</i>	187
Fårsvingel <i>Festuca ovina</i>	187
Groddsvingel <i>Festuca vivipara</i>	188
Fjällgröe <i>Poa alpina</i>	188
Darrgräs <i>Briza media</i>	189
Bergslok <i>Melica nutans</i>	190
Ångshavre <i>Helictotrichon pratense</i>	190
Fjälltimotej <i>Phleum alpinum</i>	191
Flentimotej <i>Phleum phleoides</i>	191
Knägräs <i>Danthonia decumbens</i>	192
Stagg <i>Nardus stricta</i>	192
Blåtåtel <i>Molinia caerulea</i>	193
Tuvtåtel <i>Deschampsia cespitosa</i>	194
Kruståtel <i>Deschampsia flexuosa</i> (<i>Avenella flexuosa</i>)	194
Hundäxing <i>Dactylis glomerata</i>	195
Rörflen <i>Phalaris arundinacea</i>	196
Piprör <i>Calamagrostis arundinacea</i>	196
Grenrör <i>Calamagrostis canescens</i>	197
Vass (bladvass) <i>Phragmites australis</i> (<i>P. communis</i>)	198
Jättgröe <i>Glyceria maxima</i>	198

ALFABETISKT ARTREGISTER

Ag (gotlandsag) <i>Cladium mariscus</i>	170
Andmat (flytande arter) <i>Lemna</i> spp. (utom <i>L. trisulca</i>)	41
Arun <i>Centaureum</i> spp.	123
Axag <i>Schoenus ferrugineus</i>	170
Axveronika <i>Veronica spicata</i>	97
Backglim <i>Silene nutans</i>	143
Backklöver <i>Trifolium montanum</i>	54
Backnejlika <i>Dianthus deltoides</i>	115
Backsippa <i>Pulsatilla vulgaris</i> (<i>Anemone pulsatilla</i>)	59
Backsmultron <i>Fragaria viridis</i>	49
Backtimjan <i>Thymus serpyllum</i>	38
Bergslok <i>Melica nutans</i>	190
Bergsyra <i>Rumex acetosella</i>	140
Björkpyrola <i>Orthilia secunda</i> (<i>Ramischia secunda</i>)	37
Björnbrodd <i>Tofieldia pusilla</i>	43
Blodnäva <i>Geranium sanguineum</i>	63
Blodrot <i>Potentilla erecta</i>	49
Blåbär <i>Vaccinium myrtillus</i>	33
Blåsippa <i>Anemone hepatica</i> (<i>Hepatica nobilis</i>)	145
Blåsstarr <i>Carex vesicaria</i>	182
Blåsuga <i>Ajuga pyramidalis</i>	152
Blåsäv <i>Schoenoplectus tabernaemontani</i> (<i>Scirpus tabernaemontani</i>)	171
Blåtåtel <i>Molinia caerulea</i>	193
Bockrötter <i>Pimpinella</i> spp.	76
Borstistel (brudborste) <i>Cirsium helenioides</i> (<i>C. heterophyllum</i>)	108
Brokstarr <i>Carex bicolor</i>	183
Brudbröd <i>Filipendula vulgaris</i>	67
Brudsporre <i>Gymnadenia conopsea</i>	132
Brunrör <i>Calamagrostis purpurea</i>	197
Brännässla <i>Urtica dioica</i>	89
Dagglåpor <i>Alchemilla vulgaris</i> agg.	93
Darrgräs <i>Briza media</i>	189
Drabor (se under stjärnbräcka)	91
Dvärglummer <i>Selaginella selaginoides</i>	17
Dvärgtranbär <i>Vaccinium microcarpum</i> (<i>Oxycoccus microcarpus</i>)	34
Dvärgvide <i>Salix herbacea</i>	27
Ekbräken <i>Gymnocarpium dryopteris</i> (<i>Lastrea dryopteris</i>)	23
Ekorrhör <i>Maianthemum bifolium</i>	130
Femfingerört <i>Potentilla argentea</i>	50
Fetknoppar <i>Sedum</i> (delvis)	116
Fjällbräken <i>Athyrium distentifolium</i> (<i>A. alpestre</i>)	24
Fjällfibblor <i>Hieracium</i> sect. <i>Alpina</i>	159
Fjällförgätmigej <i>Myosotis decumbens</i>	151
Fjällglim <i>Silene acaulis</i>	144
Fjällgröe <i>Poa alpina</i>	188
Fjällkåpa <i>Alchemilla alpina</i>	51
Fjäll-levande dunörter <i>Epilobium</i> sp. (delvis)	95

Fjällnejlika <i>Lychnis alpina</i>	115
Fjäll- och smalviva <i>Primula scandinavica</i> och <i>Primula stricta</i>	96
Fjällruta <i>Thalictrum alpinum</i>	65
Fjällsippa <i>Dryas octopetala</i>	28
Fjällskräp <i>Petasites frigidus</i>	106
Fjällskära <i>Saussurea alpina</i>	109
Fjällsyra <i>Oxyria digyna</i>	141
Fjälltimotej <i>Phleum alpinum</i>	191
Fjällumner <i>Diphasiastrum alpinum</i> (<i>Lycopodium alpinum</i>)	16
Fjällvedel <i>Astragalus alpinus</i>	71
Fjällveronika <i>Veronica alpina</i>	152
Fjällviol <i>Viola biflora</i>	149
Fjällyxne (fjällklubbporre) <i>Pseudorchis straminea</i>	133
Fjällögontröst <i>Euphrasia frigida</i>	100
Flaskstarr <i>Carex rostrata</i>	182
Flentimotej <i>Phleum phleoides</i>	191
Flugblomster <i>Ophrys insectifera</i>	137
Flädervänderot <i>Valeriana sambucifolia</i>	78
Fårsvingel <i>Festuca ovina</i>	187
Fältgentiana <i>Gentianella campestris</i>	124
Getväppling <i>Anthyllis vulneraria</i>	70
Glansstarr <i>Carex saxatilis</i>	184
Granspira <i>Pedicularis sylvatica</i>	81
Grenrör <i>Calamagrostis canescens</i>	197
Groblad <i>Plantago major</i>	128
Groddbräcka <i>Saxifraga foliolosa</i>	92
Groddsvingel <i>Festuca vivipara</i>	188
Gräsull <i>Eriophorum latifolium</i>	187
Grönbräken <i>Asplenium viride</i>	22
Grönkulla <i>Dactylorhiza viride</i>	134
Guckusko <i>Cypripedium calceolus</i>	160
Gullbräcka <i>Saxifraga aizoides</i>	147
Gullris <i>Solidago virgaurea</i>	102
Gullviva <i>Primula veris</i>	150
Gulmåra <i>Galium verum</i>	125
Gökblomster <i>Lychnis flos-cuculi</i>	144
Gökärt <i>Lathyrus linifolius</i> (<i>L. montanus</i>)	72
Harsyra <i>Oxalis acetosella</i>	57
Havssälting <i>Triglochin maritimum</i>	163
Hirsstarr <i>Carex panicea</i>	173
Hjortron <i>Rubus chamaemorus</i>	93
Hultbräken <i>Phegopteris connectilis</i> (<i>Thelypteris phegopteris</i>)	23
Humbleblomster <i>Geum rivale</i>	68
Hundkäx (hundloka) <i>Anthriscus sylvestris</i>	72
Hundäxing <i>Dactylis glomerata</i>	195
Huvudstarr <i>Carex capitata</i>	180
Hårstarr <i>Carex capillaris</i>	179
Hästhov (tussilago) <i>Tussilago farfara</i>	105
Hönsbär <i>Cornus suecica</i>	121
Höstgullris <i>Solidago gigantea</i>	103
Johannesörter <i>Hypericum</i> spp.	120

Jordtistel <i>Cirsium acaule</i>	84
Jungfrulinsläktet <i>Polygala spp.</i>	148
Jungfru Marie nycklar <i>Dactylorhiza maculata</i>	136
Jättebalsamin <i>Impatiens glandulifera</i>	94
Jättegröe <i>Glyceria maxima</i>	198
Jätteloka <i>Heracleum mantegazzianum</i>	77
Kabbleka <i>Caltha palustris</i>	145
Kanadensiskt gullris <i>Solidago canadensis</i>	103
Kantig fetknopp <i>Sedum sexangulare</i>	117
Kantjung <i>Cassiope tetragona</i>	30
Kattfot <i>Antennaria dioica</i>	129
Kaveldun <i>Typha spp.</i>	169
Kirskål <i>Aegopodium podagraria</i>	75
Klippbräcka <i>Saxifraga adscendens</i>	92
Klippstarr <i>Carex rupestris</i>	179
Klippveronika <i>Veronica fruticans</i>	153
Klockgentiana <i>Gentiana pneumonanthe</i>	123
Klockljung <i>Erica tetralix</i>	36
Klotstarr <i>Carex globularis</i>	178
Klynnetåg <i>Juncus trifidus</i>	165
Knagglestarrgruppen <i>Carex flava m.fl.</i>	180
Knappståg <i>Juncus conglomeratus</i>	165
Knippfryle <i>Luzula campestris</i>	169
Knägräs <i>Danthonia decumbens</i>	192
Krissla <i>Inula salicina</i>	104
Kruståtel <i>Deschampsia flexuosa (Avenella flexuosa)</i>	194
Krypljung <i>Loiseleuria procumbens</i>	29
Kråkbär <i>Empetrum nigrum</i>	37
Kråkklöver <i>Comarum palustre (Potentilla palustris)</i>	67
Kung Karls Spira <i>Pedicularis sceptrum-carolinum</i>	82
Kvanne <i>Angelica archangelica</i>	75
Käringtand <i>Lotus corniculatus</i>	56
Kärrknipprot <i>Epipactis palustris</i>	131
Kärrspira <i>Pedicularis palustris</i>	83
Kärrsälting <i>Triglochin palustris</i>	163
Kärrviol <i>Viola palustris</i>	148
Lappljung <i>Phyllodoce caerulea</i>	36
Lappspira <i>Pedicularis lapponica</i>	82
Lappståg <i>Juncus triglumis</i>	166
Lapsk alpros <i>Rhododendron lapponicum</i>	30
Lapsk getväppling <i>Anthyllis vulneraria ssp. lapponica</i>	71
Liljekonvalj <i>Convallaria majalis</i>	129
Lingon <i>Vaccinium vitis-idaea</i>	32
Linnea <i>Linnaea borealis</i>	38
Liten blåklocka (blåklocka) <i>Campanula rotundifolia</i>	156
Ljung <i>Calluna vulgaris</i>	35
Lopplummer <i>Huperzia selago (Lycopodium selago)</i>	17
Lundarv (lundstjärnblomma) <i>Stellaria nemorum</i>	142
Lundtrav <i>Arabis hirsuta</i>	90
Lundviva <i>Primula elatior</i>	150
Lupiner <i>Lupinus spp.</i>	52

Låsbräken (månlåsbräken) <i>Botrychium lunaria</i>	20
Läkevänderot <i>Valeriana officinalis</i>	78
Majviva <i>Primula farinosa</i>	96
Maskrosor <i>Taraxacum</i> spp.	86
Midsommarblomster (skogsnäva) <i>Geranium sylvaticum</i>	62
Mjölke (mjölkört, rallarros) <i>Epilobium angustifolium</i>	150
Mjölön <i>Arctostaphylos uva-ursi</i>	32
Myrlilja <i>Nartheicum ossifragum</i>	43
Nattvioler (nattyxnen) <i>Platanthera bifolia</i> + <i>P. chlorantha</i>	131
Nejlikrot <i>Geum urbanum</i>	69
Nordisk stormhatt <i>Aconitum lycoctonum</i> (<i>A. septentrionale</i>)	60
Norrlandsstarr <i>Carex aquatilis</i>	176
Norsknoppa <i>Gnaphalium norvegicum</i> (<i>Omalotheca norvegica</i>)	157
Näckrosor <i>Nuphar</i> spp. + <i>Nymphaea</i> spp.	41
Nätvide <i>Salix reticulata</i>	28
Odon <i>Vaccinium uliginosum</i>	33
Ormbär <i>Paris quadrifolia</i>	130
Ormrot <i>Bistorta vivipara</i> (<i>Polygonum viviparum</i>)	114
Ormtunga <i>Ophioglossum vulgare</i>	20
Piprör <i>Calamagrostis arundinacea</i>	196
Plattlummer <i>Lycopodium complanatum</i> (<i>Diphasiastrum complanatum</i>)	15
Polartåg <i>Juncus triglumis</i>	166
Polarvide <i>Salix polaris</i>	27
Prästkrage <i>Leucanthemum vulgare</i> (<i>Chrysanthemum leucanthemum</i>)	105
Purpurbräcka <i>Saxifraga oppositifolia</i>	147
Revlummer <i>Lycopodium annotinum</i>	15
Revsmörblomma <i>Ranunculus repens</i>	45
Ripbär <i>Arctostaphylos alpinus</i>	31
Rosenrot <i>Rhodiola rosea</i> (<i>Sedum roseum</i>)	118
Rosettbärande hökfibblor <i>Hieracium</i> spp. (<i>Hieracium</i> subgen. <i>Hieracium</i> p. p.)	111
Rosettjungfrulin <i>Polygala amarella</i>	148
Rosling <i>Andromeda polifolia</i>	35
Rödklöver <i>Trifolium pratense</i>	52
Rödkämpar <i>Plantago media</i>	153
Röllika <i>Achillea millefolium</i>	79
Rörflen <i>Phalaris arundinacea</i>	196
Sankt Pers nycklar <i>Orchis mascula</i>	136
Sileshår <i>Drosera</i> spp.	146
Sjöfräken <i>Equisetum fluviatile</i>	18
Skallror <i>Rhinanthus</i> spp.	100
Skogsfräken <i>Equisetum sylvaticum</i>	19
Skogsklöver <i>Trifolium medium</i>	53
Skogskovall <i>Melampyrum sylvaticum</i>	127
Skogsnoppa <i>Gnaphalium sylvaticum</i> (<i>Omalotheca sylvatica</i>)	156
Skogsstjärna <i>Trientalis europaea</i>	121
Skräppor <i>Rumex</i> sect. <i>Rumex</i>	141
Skvattram <i>Rhododendron tomentosum</i> (<i>Ledum palustre</i>)	31
Slankstarr <i>Carex flacca</i>	175
Slätterblomma <i>Parnassia palustris</i>	119
Slätterfibbla <i>Hypochoeris maculata</i>	110
Slättergubbe <i>Arnica montana</i>	158

Smalfräken <i>Equisetum variegatum</i>	18
Smultron <i>Fragaria vesca</i>	49
Smultronklöver <i>Trifolium fragiferum</i> (blåsklöver)	55
Småfingerört <i>Potentilla tabernaemontani</i>	48
Smörbollar <i>Trollius europaeus</i>	61
Solvända <i>Helianthemum nummularia</i>	29
Sommarfibbla <i>Leontodon hispidum</i>	110
Spätistel <i>Carlina vulgaris</i>	107
Stagg <i>Nardus stricta</i>	192
Stenbär <i>Rubus saxatilis</i>	46
Stensöta <i>Polypodium vulgare</i>	21
Stjärnbräcka <i>Saxifraga stellaris</i>	91
Stormåra (buskmåra) <i>Galium album</i> (<i>G. mollugo</i>)	126
Strätta <i>Angelica sylvestris</i>	74
Stångfibblor <i>Pilosella</i> spp. (Hieracium subgen. Pilosella)	159
Svarthö <i>Bartsia alpina</i>	101
Svartkämpar <i>Plantago lanceolata</i>	154
Svedstarr <i>Carex atrofusca</i>	184
Svinrot <i>Scorzonera humilis</i>	158
Säv (sjösäv) <i>Schoenoplectus lacustris</i> (<i>Scirpus lacustris</i>)	171
Tagelstarr <i>Carex appropinquata</i>	181
Tagelsäv <i>Eleocharis quinqueflora</i>	171
Taggstarr <i>Carex pauciflora</i>	173
Torta (fjälltolta) <i>Cicerbita alpina</i> (<i>Lactuca alpina</i> , <i>Mulgedium alpinum</i>)	85
Trampört <i>Polygonum aviculare</i>	113
Tranbär <i>Vaccinium oxycoccus</i> (<i>Oxycoccus quadripetalus</i>)	34
Trift <i>Armeria maritima</i>	122
Tromsöloka <i>Heracleum laciniatum</i>	77
Trådfräken <i>Equisetum scirpoides</i>	18
Trådstarr <i>Carex lasiocarpa</i>	183
Trådtåg <i>Juncus filiformis</i>	164
Tuv-, stylv- och bunkestarr <i>Carex "Heterostachyae distigmatica"</i>	177
Tuvsäv <i>Trichophorum cespitosum</i> (<i>Scirpus cespitosus</i>)	172
Tuvtätel <i>Deschampsia cespitosa</i>	194
Tuvull <i>Eriophorum vaginatum</i>	185
Tvåblad <i>Listera ovata</i>	132
Tätört <i>Pinguicula vulgaris</i>	155
Vanlig smörblomma <i>Ranunculus acris</i>	59
Vass (bladvass) <i>Phragmites australis</i> (<i>P. communis</i>)	198
Vasstarr <i>Carex acuta</i>	175
Vattenklöver <i>Menyanthes trifoliata</i>	57
Veketåg <i>Juncus effusus</i>	165
Vildlin <i>Linum catharticum</i>	119
Vit fetknopp <i>Sedum album</i>	118
Vitklöver <i>Trifolium repens</i>	54
Vitmåra <i>Galium boreale</i>	127
Vitsippa <i>Anemone nemorosa</i>	45
Vårfingerört <i>Potentilla crantzii</i>	48
Vårfryle <i>Luzula pilosa</i>	167
Våtarv <i>Stellaria media</i>	142
Åkerbär <i>Rubus arcticus</i>	47

Åkerfräken <i>Equisetum arvense</i>	19
Åkertistel <i>Cirsium arvense</i>	107
Älggräs (älgört) <i>Filipendula ulmaria</i>	66
Ängsbräsma <i>Cardamine pratensis</i>	65
“Ängsfrylen” <i>Luzula (delvis)</i>	168
Ängsgentiana <i>Gentianella amarella</i>	124
Ängshavre <i>Helictotrichon pratense</i>	190
Ängskovall <i>Melampyrum pratense</i>	127
Ängsnyckelgruppen <i>Dactylorhiza incarnata</i> -gruppen	134
Ängsnycklar <i>Dactylorhiza incarnata</i>	134
Ängsskära <i>Serratula tinctoria</i>	85
Ängsstarr <i>Carex hostiana</i>	174
Ängssyra <i>Rumex acetosa</i>	139
Ängsull <i>Eriophorum angustifolium</i>	186
Ängsvädd <i>Succisa pratensis</i>	155
Ärenpris <i>Veronica officinalis</i>	98
Ögontröstar <i>Euphrasia spp.</i>	98
Örnbräken <i>Pteridium aquilinum</i>	21